

GABÁNYI JÁNOS
MAGYAR VÁRAK
LEGENDÁI

IV. KÖTET

MAGYAR VÁRAK
LEGENDÁI

MATHEMATIKAI KÖZLÖNY, BUDAPEST

MAGYAR NEMEK
LEGBELTAL

187808

69011

MAGYAR VÁRAK LEGENDÁI

Írta

GABÁNYI JÁNOS

IV. kötet

MTAK

0 00018 30000 0

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST

699761

Megjelent a Művelődési és Közoktatási Minisztérium
támogatásával

HÁGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

ISBN 963 05 6694 x összkiadás

ISBN 963 05 6698 2 IV. kötet

Kiadja az Akadémiai Kiadó, Budapest
A reprint kiadás az első kiadás (Szent István Társulat, é. n.)
alapján készült

© Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat igazgatója
A nyomdai munkálatokat az Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat végezte
Budapest, 1994

Nyomdai táskaszám: 22701

Megjelent 32,49 (A/5) ív terjedelemben

Printed in Hungary

M. TUD. AKADEMIA KÖNYVTÁRA

Könyvtár 5.226/1994 sz.

BÁTORKŐ.*

MINDIG úgy érzem magamat, ha a régi századok szótlán tanuinak társaságában vagyok, mintha kölni vízben füröszténének. Ámbátor ez még sohasem történt meg velem, de azt hiszem, hogy az valami nagyon jó lehet! Egyrészt azért, mert a fürdő mindig jó, különösen ilyen nagy melegben, azután meg, mert a kölni víznek nagyszerű illata van. Gyerekkorunkban az «otkolont» tartottuk a rózsavizek királyának meg a királyok rózsavizének. Most már tudom is, miért vannak bennem olyan különös, kedves érzések, ha a magyar várak omladékai közé visz el képzeletem színes pillangója. Azért, mert visszavarázsolja gyermekkoromat. A rózsavizet, az «otkolont» a romlatlan idealizmust, a báránfelhős poézist, az álmodozó romantikát. Ugy érzem magamat, mintha ismét ott ülnék szegény boldogult atyám térdein és hallanám mesélő szavát csibukjának kékes füstjénél. Most is mesél, hallgassátok...

Menjetek el Budapestről Székesfehérváron át Várpalotára. Ott szálljatok ki a vonatból és jó erőstalpú túristacipőben induljatok neki a köves útnak a Vár-völgyön át. Ha aztán az erdőt elértétek, ahol a nagy, lombos fák enyhe árnyat adnak, egy idő múlva fordultok nyugat felé. Nini, alig öt perc múlva előttetek áll egy kőszikla ormán egy omladozó torony. — Most csak ez, de valamikor, amikor még Hollós Mátyás volt úr ebben

* Várpalotától északra.

az országban... azaz, hogy... régi Magyarországunkban, akkor még büszke, hatalmas vár ékeskedett erős őrtornyokkal, bástyákkal, felvonóhidakkal az egyedül búslakodó rommaradvány helyén. És most — zárjátok le szemeteket, mert mesélni kezd a torony...

Az Úrnak 1464-ik esztendejében, Böjtmás-havának 29-én végre megkoronázták Hollós Mátyást. Hazakerült Frigyes császár uramtól a magyar korona és a két fejedelem parolát adott egymásnak. A kemény gerincű magyar király őszintén adta, a másik — csak úgy kényszerűségből. No mindegy. A fő dolog az, hogy nagy ünneplés közt koronát tettek Hunyadi János fiának fejére, a jól megérdemelt magyar Szent Koronát, István és Géza koronáját. Amint a hosszú szertartások befejeződtek meg aztán az állam gondjai is megengedték, a következő esztendő májusában imígyen szólalt meg a hatalmas uralkodó. Szavait most az egyszer udvari bolondjához, Asokogálivához intézte. Találkoztunk már ökelmével, amikor Pozsonyról írtunk, a második sorozat 99. és következő oldalain. Akkor ki is pattantottuk, hogy Asokogáliva nem valami dél-albán szó, hanem — magyar. — Csak tessék fordítva olvasni: «világokosa». Mert hát az volt az udvari bolond, akinek becsületes neve Cinke Dániel székesfehérvári becsületes varga atyja után Cinke András volt.

De majd elfelejtettem, hogy azt kell ideírnom, mit is mondott Mátyás király a bolondnak.

— Hallod-e, Asokogáliva, holnapután Bátorkőre megyünk.

— Mit csinálsz ott?

— Pihenni akarok. Kifárasztott a sok udvari ünnep meg a hadakozás.

— Jól teszed! Én addig itthon vígan élem a világot. Csak gondoskodjál arról, hogy déli meg estebédemhez tele kancsó kerüljön.

— Tévedsz, bolond! Te is velem jössz!...

Asokagáliva fanyar képet vágott, de annyi esze volt, hogy ellentmondani nem mert. Láta, hogy urának szemében fölcsillant az a bizonyos kemény láng, amely minden bizalmaskodásnak megálljt parancsolt.

Igy történt tehát, hogy Mátyás király, persze, nagy kísérettel, egy szép, verőfényes reggelen útrakelt. Másnap délután már legördült Bátorkő felvonóhidja a ficáncoló paripák előtt és a trombitások hirdették, hogy megérkezett a vár ura, a magyar király. Nini, ott prűszkölnek mögötte a főemberek lovai. Kinizsi Pál fiatal bronzalakja mellett türelmetlenül tartja szárban lovát Beckensloer János főtisztelendő úr, aki csak mostanában kapta meg a váradi püspöki stallumot; azután ott lovagol a tisztos Vitéz János, az új esztergomi érsek, Magyar Balázs, a törökverő vezér, meg még sokan a főemberek és főpapok közül. Legelül a pelyhedő bajuszú Mátyás, az eleven szobor... És leghátul Asokagáliva, vagy ha így jobban tetszik: Cinke András, a hegyes süvegű, tarka ruházatú udvari bolond.

Az estebéd után a fejedelem is meg környezete is nagyon jókedvre hangolódtak. Nem is csoda, hiszen a kitárt ablakokon szabadon járt be és ki a pompás hegyi levegő és a rengetegből ide hallatszott a fülemüle csatogása meg a baglyok huhogása. No meg aztán a kupák is gyakran ürültek. Beckensloer uramnak már piroslott a füle hegye és — ahogy már ő szokott — csipkelődni kezdett. Odaszólott az őszbecsavaródó Vitéz Jánoshoz:

— Eminenciád azért nem fogyasztja a somlyóit, mert úgy gondolja, hogy az már nem illik az esztergomi érsek tisztességéhez, vagy talán azért, mert könnyen megárthat?

Az érsek kissé összeráncolta a homlokát, de harag nélkül vágott vissza.

— Ha kegyelmed csak ilyen kérdésekkel tudja mulatni a szomszédját, akkor a mi felséges urunk rosszul

választott, amikor a váradi püspökséget kegyelmeddel töltötte be...

— Hahaha! — hangzott a tréfálkozók háta mögött. Odatekintettek. Az udvari bolond kacagott, de úgy, hogy még a könnyek is kicsordultak a szeméből. Meg is szólalt:

— Jól mondtad, Vitéz János! A druszád hallgathatna, mert neki több van a rováson, mint kellene...

Beckensloer az ajkába harapott. Nem is gondolta, hogy a bolond sejt vagy talán bizonyosan tud is arról, hogy nem is olyan régen még Frigyes szekere elé fogta a lovait; elárulta a magyar királyt, aki azonban nagylelkűen megkegyelmezett neki... Ingerülten felugrott a megsértett püspök, de hiába kereste a bolondot, az már kámforrá vált...

Nem nagyon fontos, de mégis utánanézhetünk a bolondnak. Érezte a veszélyt és két ugrással kint volt az ámbituson. Fiatal legény volt, tehette. Igen ám, de éppen akkor szaladt el az ajtó előtt egy leány, alighanem Keszii Péter várnagy uram egyik szolgálóleánya. Szép is volt, fiatal is, de — nagyon könnyű helyen állott a keze.

— Canis mater! Buta bolondja! Majd kiüti a kezemből a serlegeket!...

Szikrázó szemekkel jót vágott szegény Asokogáliva arcára. De amint jobban rápillantott a fiúra, megsajnálta.

— No, ne haragudj, bolond. Még meg is cirógatlak, ha fáj...

Asokogáliva valami kedves bizsergést érzett a szíve tájékán. Behunyta a szemét és odaszólt a leányhoz:

— Hallod-e, ezt a cirógatást máskor is megtehetnéd.

A leány nem válaszolt, csak pirulva nézett a bolondra. De aztán hirtelen odavágta, miközben kivillantak gyönyörű fogsorai.

— Meg is teszem, de csak akkor, ha lesz valami belőled! Mert egy bolondra még ránéznek, de egy koldussenkire nem! Pedig csak jobbágygyermek vagyok.

Aztán kacagva elszaladt, hanem a fordulónál visszaneézett és egy csókot intett a jobbkezevel a bámuló Asokogálivának...

Több nem történt és mégis a szegény bolond ettől kezdve legszívesebben akkor érezte jól magát, ha egyedül kimehetett a vár elé az erdőbe, ahol keseregve hallgatta a fülemüle énekét meg a bagoly huhogását. De mindezek mellett legjobban visszadobogta a szíve a szép Ágnes szavait, amelyeket — tudja az Isten, miért — attól a bizonyos első és «csattanós» találkozástól kezdve mindig szebbek, simogatóbbak lettek...

No, de hagyjuk a szerelmes fickót. Annál is inkább, mert nem sok ideje maradt, hogy az elröpült galamb után bámuljon. Beparancsolták ismét a lovagterembe, ahol az urak mulattak.

A király odaintette magához.

— Szólj valami okosat, Asokogáliva!

A bolond vigyorogva nézett végig az urakon, aztán szemtelenül mondotta:

— Hogy szóljak én nektek okosat! Hiszen itt alig látok embert! Inkább csak ökrök, kutyák és majmok vannak környezetemben...

Mátyás haragra lobbant.

— Hallod-e, bolond! Akármennyi szemtelenséget is megengedek neked, de azt nem tűröm, hogy főuraimat otrombán sértegedd! Most beszélj, miért merted ezt a durvaságot elkövetni? Ha nem tudod megmagyarázni, ötvenet veretek rád!

Asokogáliva hangosan felkacagott.

— Dehogy veretsz, dehogy veretsz, Mátyás! Ámbár, ha éppen kíváncsi vagy, majd elmondom, hogy csakugyan igazam van... Tudod, úgy volt az, hogy amikor a jó Isten megteremtette az embert, ezt mondta neki: «Te húsz évig fogsz élni!» Hanem, amikor az ökröt is megteremtette, annak már negyven évet szánt. Erre az ember kér-

lenni kezdette a Mindenhatót, hogy adjon neki néhány esztendő az ökör életéből. Erre az Isten elvett húsz évet az ökörtől és az embernek ajándékozta. A kutyának is negyven évet szánt az Úr, de amikor ezt megtudta a szegény eb, könyörögni kezdett, hogy kevesbítse az ő életének évszámait a mindenható Isten. Ő meg is hallgatta az eb rimánkodását és húsz esztendő a kutya életéből ismét az ember életéhez csatolt. Végül a majomnak is negyven évet akart ajándékozni a mindennek Ura, azonban ez is soknak találta ezt, tehát az Úr a majom korából is átadott húsz évet az embernek... Nos, Mátyás, értitek már?

— Nem értjük, bolond!

— Gyenge az elmétek. Figyeljete! Az ember csak húsz évig él boldogan, mint ember; élvezi az ifjúságot, magasba törő vágyai vannak és azokat derült kedvvel és kemény akarattal törekszik megvalósítani. A következő húsz évben, már mint az ökör, a jármot húzza, küszködik, fárad — másokért. Az ezt követő húsz évben, már miként a kutya, éhez, szenved és szolgálja azt az urat, akihez az élet odaláncolta... Végül pedig, életének utolsó szakában, vagyis a hatvanadik esztendején túl, amikor már feláldozta magát családjának és egyebeknek, úgy él, mint a majom. Reszket, köhög, pislog és csak arra való, hogy a fiatalok és a gyerekek kinevessék.

— Okos vagy, bolond! — ütött jókedvűen az asztalra Mátyás. Így hát köztünk csak egy van, aki embernek számít még, Keszii Péter várnagy uram tizenhatesztendő fia, aki a kupák töltögetésével igyekszik hozzánk méltónak lenni...

— Igazad van, Mátyás! Te meg én, meg Kinizsi Pál már bejutottunk az ökörsorba. Beckensloer uram, Magyar Balázs, Csupor Miklós, Rozgonyi SeBestyén már a kutyák-tól kapták kölcsön az évszámokat...

— Akkor hát én — szólalt meg kesernyően mosolyogva az ősz Vitéz János — maholnap a...

— Igazad van! Maholnap a majmok közé tartozol, hiszen már az ötvenhetedik évedet taposod...

Igy évődtek az urak, miközben az idő hajnal felé fordult. Végre Mátyás fölkelte és nyugovóra tértek a többi urak is.

Nem is zavarta semmi a bátorkői pihenést, ha valami mégis közbe nem jött volna. Majdnem minden nap eltűnt egy értékes tárgy. Vagy egy ezüstkorsó, vagy egy aranykapocs az urak mentéjéről, de még a lovak csótáráról is akárhányszor hiányzott az ezüstdíszítés. Már nem volt egy úr sem, aki ne panaszkodott volna, hogy valami érték tárgya eltűnt. Végre is bejelentették Mátyás királynak. Éppen rossz kedvében találták az uralkodót, mert a déli végekről mozgalmak híre érkezett. Haragosan vonta össze szemöldökét.

— Urak! Ezt föl kell deríteni! Megbízom a legfiatalabb és a legidősebb urat, Keszii Péter fiát és Vitéz János érseket. Holnaputánig fürkésszék ki a tolvajt. Biztosak lehetnek, hogy elveszi méltó büntetését...

Amíg a magyar király a szokatlan szarkaságon titokban sügött-bügött az urakkal, addig a lovagterem előtti ámbitus fordulójánál éppen így sügött-bügött Asokogáliva meg a szép Ágnes. — Én csak félfüllel hallottam, mit beszéltek. Ágnes halkán mondotta.

— Vigyázz, Asokogáliva, baj lesz! Fejedet veszik!...

— Nem azért hívnak engem a világ okosának, hogy számár legyek! Nem azért vagyok udvari bolond, hogy csakugyan bolond legyek!... No, ide azzal a menyasszonyi csókkal!...

— Várj sorodra, te türelmetlen fráter! Majd akkor, ha annyi aranyforintod lesz, hogy akár meg is válthatod magadat.

— Lesz! Meglátod, megszerzem, mert szeretlek! És tudod, Ágnes, hogy «amor omnia vincit!»

— Tudom, de a magyar király még hamarabb győzi le a szarkát...

A szerelmes pár szétrebbent, mert a lovagterem ajtaja kinyílt és az urak kardcsörtetve kivonultak.

Asokogáliva nem azért volt nagyon éleseszű bolond, hogy észre ne vette volna, ami ettől a naptól kezdve történt. Akárhova ment, valamiképpen mindig az útjába akadt az ijtú Keszii Péter és gyakran beleütközött Vitéz János úr ő eminenciájába is.

— Hm! Ezek utánam leskelődnek!... Vigyázz, Asokogáliva!

Vigyázott is. A kisebb lopott jószágokat visszacsémészte és csak nagyobb tárgyakat kötött a szarka szárnyára. Azonban hiába vigyázott. Történt ugyanis egy szép napon, hogy az egyik étekhordó valamit sügött Vitéz János uram fülébe. Ez azonnal odasietett a még félig gyermek Keszii Péterkéhez. Péterke felugrott és kisietett az ámbitusra, ott meghúzódott egy mély fülkébe. Nem kellett sokáig várakoznia. A félhomályban elsurrant mellette a bolond és egy keszkenővel letakart valamit tartott a kezében. A fiú utána sompolygott. Asokogáliva bemegy az ágyasszobájába és ráfordítja a kulcsot. A fiú visszaszalad az ebédlőterembe, kihívja onnan Vitéz Jánost néhány más úrral együtt. Kinizsi Pál rácsap a bolond ajtajára.

— Nyisd ki!

— Nem nyitom, mert pórén vagyok, így nem illik mutatkozni olyan előkelő úrnak, mint én vagyok, még előttetek sem!

— Ha nem nyitod ki, betöröm az ajtót és az akasztófát jelenthet a számodra!

Ez a fenyegetés hatott! A kulcs megfordult a zárban, az ajtó kinyílt és az urak előtt ott állott a halotthalvány bolond. Természetesen egészen felöltözve.

Keszii Péter, mint legfürgébb, beugrott a nyitott ajtón és a következő percben már magasra tartva hozta a

legújabb «szerzeményt». Éppen Mátyás aranyveretű ezüst-serlege volt...

— Megvagy, jómadár! — szólt Vitéz János. — Most jöjj a király elébe, aki megparancsolta, hogy a tolvajt, ha megfogjuk, azonnal vezessük hozzá.

Asokogáliva nem ellenkezett. Érezte, hogy elveszett. Némán követte az urakat. Amint így a lovagterem felé vonultak, ahol már várta őket Mátyás, egyszerre csak kilépett az egyik kamarából Ágnes. Egy szó nem sok, annyit se mondott, csak nagyot sikított és — elájult...

— Mi történik itt? — hangzott Mátyás dörgő szava.

— Megvan a szarka, felséges uram — válaszolt Vitéz János — de...

— De?

— Egy kis baj van. Egy leányzó elvesztette az eszméletét. Ott fekszik a harmadik ajtó előtt...

— Hamar ide Galeottival! Ő ért az «ars magica»-hoz. Megtöri a lány varázsát is...

Hárman is rohantak a tudós Galeotti Marzio után.

— Ó, ó! Mio caro! Mi történt?

— Menj tudós, éleszd fel azt a leányót! Talán az ördög szállta meg!

Galeotti munkához látott. Ecetes ruhát tett a homlokára és olyanformán mozgatta a karjait, mintha harangozni akarna. A kis Keszii Péter nem bírta a kacagást türtőztetni. Szerencse, hogy mellette állott az édesatyja, idősebb Keszii Péter uram, aki titokban jól megcibálta a fiú fülét.

A tudós olasz csodát művelt. Ágnes felnyitotta a szemét. Az első szava, amelyet csak éppen Galeotti uram hallott, ez vala:

— Asokogáliva...

Hanem a magyar királynak is kitűnő füle volt! És nemcsak füle, hanem esze és szíve is. Mormogott valamit s azután szigorúan mondotta:

— Jöjjetek, urak, ítélkezni akarok! Galeotti, vezesd a leányt az ágyasszobájába és tartózkodjál ajtaja előtt, mert még valami ostoba dolgot is csinálhat a beteg.

Mátyás megkezdte a tárgyalást. Már az első szavaiban rejtett mosoly derült az arcán, mely azután mindig enyhébbé, vidámbbá szélesedett. Talán azért, mert a déli végekről megnyugtató hírek érkeztek, vagy talán azért, mert Frigyes és Podiebrád se zavarták a király pihenését, de az is lehet hogy a mosolyra más oka volt. Ki tudna belelátni egy nagy uralkodó lelkébe! Inkább hallgassuk csak, mit beszél.

— Domini! A bolond szörnyű bűnt követett el. Meglopta a várnagyot, de meglopott engem is. Ez a halatlan hűtlenség és gonoszság kemény megtorlást követel. Szóljatok, miként büntessük meg Asokogálivát?

Az urak összenéztek. A heves vérű Kinizsi Pál hamarosan megszólalt:

— Keréketörés!

Az öregedő Magyar Balázs megcsóválta a fejét és nyugtalanul pödörgette hosszú, ezüstös bajuszát.

— Nem, nem! Ez mégis nagyon erős megtorlás volna! Hiszen a bolond nem követett el főbenjáró bűnt. Azonban a halált megérdemli. A hóhér vegye fejét...

Csend. Mátyás éles szeme körültekintett a lovagteremben. Amikor Vitéz Jánosra pillantott, mosolyogva kérdezte:

— Halljuk eminenciádat, akinek véleményére sokat adunk.

Az ősz érsek fölemelkedett és halk hangon mondotta:

— Uram, királyom! A magyar törvények nem ismernek olyan ítéletet, amelyet a delikvens meghallgatása nélkül szabnak ki!

Mátyás bólintott.

— Valde bene, eminentissime! Kinizsi, hivassad be a bolondot!

Asokogáliva halotthalványan lépett be a terembe. Kezdetben remegett, amint azonban Mátyásra tekintett, régi hetyesége visszatért. Talán tudott olvasni a király lelkében.

— Asokogáliva — szólt Mátyás — hűtlen voltál és gonosz. Te ebből a várból már régebbi idő óta állandóan lopod az arany- és ezüstneműt. Mielőtt ítéletedet meghallanád, parancsoljuk, hogy add vissza a szarkamódra eltulajdonított javakat.

A bolond harsányan felkacagott. Szemrebbenés nélkül válaszolt.

— Mindent visszaadok. Két arany-, meg három ezüsterleget és hat ezüstkáros gyertyatartót vettem el. Ez összesen tizenegy. Én tizenkét tárgyat adok nektek vissza, már tudniillik azt a szekrényt is, ahova az aranyat, ezüstöt elrejtettem... De...

— Mi az a de?...

— De csak két feltétel alatt! Az egyik, hogy csak akkor adom vissza a lopott jószágot, ha azokat a szekrénnel együtt valaki idehozza elétek. A másik pedig, hogyha ez nem sikerül, akkor nemcsak megkegyelmezel nekem, hanem nekem is adod, amiket elvettem, meg aztán olyan szekrényt készíttetsz számomra, mely méltó lesz a szép ajándékok befogadására meg arra is, hogy abban a szekrényben egy fehér galamb is jól érezze magát...

Mátyás derülten hallgatta a bolond beszédét. Kedvtelten nézett a bátor tekintetű, erős fickóra, akiből az élet, sőt az értelem is sugárzott. Eszébe jutott a királynak, hogy ez a fiú már több ízben bizonyította be bátorságát. Egyszer az utolsó pillanatban kapta el Budán, a vár külső udvarán, egy megvadult ló kötőfékét. Hacsak egy gondolatnyit késik, a ló beleront a májusi körmenetbe. Máskor pedig, amikor a budai udvarbíró háza lángokban állott, Asokogáliva hozta ki az égő gerendák tűzfergetegéből Máltás udvarbíró ötesztendő kis fiát...

Azonban a király mindezekben csak néhány másodpercig gondolkozhatott, mert a bolond szavaira általános, elégedetlen morgás zúgott a teremben, majd felhangzott Kinizsi Pál botrányozása.

— Nequam! Tace! — Szemtelen követelések egy közönséges tolvajtól!...

Mátyás szeme villámokat szórt. A nem kérdezett fiatal vezér összeharapta ajkait. A morgás elnémult. A király ítélkezett.

— Minden kérésedet teljesítjük! Ezennel megbízzuk erős Kinizsi Pálunkat, hozza be azt a szekrényt, amelyikbe a kincseket rejtetted. Ha ez sikerül neki, akkor a hóhér pallosa alatt fogsz elhullani. Ha nem sikerül, akkor megkapod mindazt, amit kértél.

A király szava szent! Parancsán vitatkozni nem lehet és nem is szabad.

Mátyás néhány nap múlva visszatért Budára és talán el is feledte volna sok egyéb teendője mellett az egész furcsa ügyet, ha Kinizsi Pált kihallgatásra nem rendeli. Fiatal vezérének utasítást szándékozott adni, hogy a mozgolódó Podiebrád ellen siessen Morvaországba.

— Mane! Statim! — szólt a király a kihallgatás végén. — Most jut eszembe... Behoztad a bolond szekrényét?

Kinizsi kelleetlenül rántott egyet drágaköves mentén. Még a görbe kardjának a markolatát is rettenetesen megszorította.

— Nem, felséges uram!... Nem bírtam el.

— Kegyelmed, aki hadseregem legerősebb vitéze vagy?

— Nem bírtam...

— Beszélj!

— Azon a napon, délután, amelyen felséged az ítéletet kimondotta, a bolonddal együtt elmentem a rétre, az erdő közepébe. Ott egy hatalmas sziklafal meredt elénk.

A bolond odavezetett egy barlangszerű nyíláshoz és vigyorgva mondotta: «No, Kinizsi uram, itt a szekrény! Ebben a sziklában van mind a tizenegy arany- és ezüstjóság! Nosza, vedd a válladra a szekrényt és vigyed, ha bírod!» ...

Mátyást láthatóan mulattatta a szokatlan história, de az is tetszett neki, hogy a kemény vezér ráncokba borult homlokkal beszélt és kardját csörtette.

— No, no, Kinizsi! Patientia! Türelem! Mi történt azután?

A vezér kissé lecsillapodott.

— Egyideig ott meditáltam a hatalmas szikladarab előtt és...

— És?

— Önkéntelenül felsóhajtottam Szent Márk evangélistával: «Quis revolvat nobis lapidem?» Ki hengeríti el nekünk ezt a követ?... Mert ahhoz égi erő kellett volna!...

Mátyás jóízűen nevetett.

— Jól van, vezérem! Megtetted a kötelességedet, elismerjük, hogy emberfeletti dolgot te kegyelmed se művelhettél. Isten segedelme kísérjen. A további utasítást a hadműveletekre vonatkozóan Magyar Balázstól kapod. Elmehetsz!

— Felséges uram! Mi lesz a bolonddal, aki még engem is csúffá tett!...

— Az az én dolgom — szolt a király és arca azonnal szigorú lett. — Quod dixi, dixi! Bátorköben kimondott szavamat megtartom. Küldessed be Drágfi Bertalan udvari katonánkat meg Czobor Mihály udvarbíró.

Kinizsi mélyen meghajolt és szó nélkül eltávozott. Ismerte urát, aki testvére volt ugyan minden vitézének, de azért a fegyelmet kérlelhetetlen szigorral kezelte.

Az ajtónálló kitárta a drágafaragású tölgyfaajtó szárnyait, félretolta a bársonykárpitot és kiáltotta:

— Czobor Mihály udvarbíró és Drágfi Bertalan testőr!

Mátyás eléjük lépett. Rátette kezét a kistermetű Czobor vállára és mosolyogva szólt.

— Audite verbum! Figyeljete! Udvari bolondunk meglopott minket.

A két úr elszörnyűködött. Drágfi uram még el is simította homlokáról az ezüstsínű üstökét és valamit mormogott.

— No, nincs azért nagy baj! Megbocsátottunk neki, mert így véltük igazságosnak. Sőt még azt a tizenegy darab arany-ezüstjóságot, amit szarkamódra eltulajdonított, neki is ajándékozzuk.

Czobor uram összeráncolta a homlokát, de ezt Mátyás nem vette észre. Nyugodtan folytatta:

— Meg aztán azt is megígértük, hogy méltó szekrényt ajándékozunk a lopott jóságokhoz...

— Meg egy szép kalickát egy fehér galambnak! — kiáltott a bolond, aki az ajtó és kárpit között elrejtőzve hallgatózott és most onnan táncolva előlépett.

Czobor és Drágfi elámultak. Mátyás megőrizte szilárd nyugodtságát. Rátekintett a bolondra.

— Bene! Jó, hogy jössz! Legalább nem kell kétszer elmondanunk az ítéletet. Hallottad döntésünket?

— Hallottam!

— Jó. Most még csak arra felelj — szólt a király a balszeme szögletéből pillantva Asokogálivára — mondd meg nekünk, hogy felgyógyult-e már a fehér galamb?

A bolond erre a kérdésre nem tudott válaszolni. Szó nélkül ledobta magát ura lábaihoz és a szeme könnybe lábadt. Teljesen kiesett a hetykén ostoba helyzetéből. Csak ennyit tudott suttozni:

— Uram, felséges, igazságos, jó királyom! Tied az életem, tied a halálom!...

Mátyás derülten szólt.

— Surge! Kelj föl és távozzál! További elhatározásunkról Czobor Mihály udvarbíró uramtól kapod.

Miután a bolond mély meghajlás után az ajtót maga mögött becsukta, a király imígyen folytatta beszédét:

— Czobor uram! Tégy hozzánk előterjesztést egy csinos lakóház építésére Bátorkő közelében. Ott, azon a réten kell az épületnek állnia, ahol a várnép, az erdő nagy tisztásán, vasárnap vigadni szokott. Siessetek, hogy Szent Mihály napjára elkészüljön. Egy emberpárra, no meg a jövőendő gyerekekre is számítsatok. Minden költséget mi viselünk a magunk zsebéből. Most pedig hagyjatok magunkra, mert a Sabác környékéről érkezett híreket akarjuk áttanulmányozni. Valete!...

Az Urnak 1465-ik esztendejében, amikor a Bakony rengetegei olyanok kezdettek lenni, mintha őket piros meg sárga okuláren át néznék, Szent Mihály napján maga Mátyás király is megjelent az újonnan fölépült kis kastély felavatására. Szó, ami szó, meg kell adni, Czobor uram emberséggel megfelelt a rábizott királyi feladatának. Az erkélyes, párkányos, szép épületet, fejét merészen a magasba fúró, karcsú torony ékesítette, amelyet nyugodtan lehetett donjonnak, őrtoronynak is nevezni. A kastély terméskőfalai még valami kisebb ostrommal is dacolhattak. A piros tető már messziről hívogatta a vendégeket, akiknek sorában a magyar király legjobb emberei voltak.

Czobor uram tisztelettudóan jelentette, hogy a kastély elkészült és mély instanciával kérte a királyt, parancsolná meg annak további rendeltetését. Mátyás röviden válaszolt:

— Megigértük, hogy udvari mulattatónknak és egy fehér galambnak megfelelő hajlékot ajándékozunk. Igéretünket megtartottuk. Asokogáliva, vedd tulajdonodba ezt a hajlékot és megparancsoljuk, hogy azt a fehér galambot, akinek szívéhez különben is odaforrott a szíved, még a levélhullás idején mint törvényes élettársadat szintén idehozzad.

A bolond meghatottan csókolta meg a király köntösének szegélyét. Most aztán a tömegből előlépett az a fehér galamb is, akit Bátorkő várában egykoron, nem is olyan régen, a tudós Galeotti keltett életre mély ájulásából. A még kissé halvány, szép leány leomlott a földre, átölelte a király térdeit s ajkaival érintette Mátyás kezét. A király megcirógatta a hajadon szőke fűrtjeit.

— Kelj föl! Legyetek boldogok és maradjatok hűséges embereink!

Most Vitéz János ő eminenciája adott elő egy legálázatosabb kérelmet.

— Felséges uram! Ne terheltessék megparancsolni, mi legyen a kastély neve?

Mátyás helyeslően intett a fejével. Néhány pillanatig gondolkozott. Eszébe jutott, amit Kinizsi Pál azután jelentett neki, amikor a bolond «szekrényét» Bátorkő várába kellett volna szállítania. Amikor az egész esetet előadta. «Quis revolvat nobis lapidem?» — mormogta a hatalmas szikla előtt akkor Kinizsi, Szent Márk evangélistának följegyzéséből idézvén. Imígyen gondolkozott a magyar király:

— Valde bene! — szólt harsányan Mátyás. — Nevet kell adnunk a kastélynak. Ezennel elrendeljük, hogy Asokogáliva, alias András, a mai naptól kezdve a Márkus nevet kapja és így nevezzék várható utódait is. A lakóház pedig «Márkus szekrénye» névre kereszteltessék.

— Vivat! Éljen a király — hangzott fel száz és száz kiáltás a napsugaras őszi verőfényben.

— Da veniam majestas! Bocsánat, felséges uram — súgta Vitéz János a királynak. — A bolond csak jobbágyi sorban van és ... hm ... hm ... talán nem is illik, hogy mint ilyen a nagy evangélista nevét viselje és hozzá még a királytól ajándékozott kastélyban lakozzék...

Mátyás felhúzta a szemöldökét. Erre nem gondolt

Érezte, hogy az ősz érseknek teljesen igaza van, azonban nem azért volt ő Mátyás király, hogy zavarba jöjjön. Érces hangja ismét fölcsendült.

— Mivel pedig ehhez a díszes névhez nem illik az udvari mulattató szolgálat és az új castellum se fogadhat be urául jobbágyot, akarjuk és elrendeljük, hogy Márkus szolgánk a mai naptól kezdve a félszabadok, a libertinusok rendjébe emeltessék. És megparancsoljuk, hogy eddigi szolgálatából azonnal elbocsáttatván, átlépjen vitézeink sorába. Bizonyítsa majd be a harctéren, érdemes-e eddigi királyi jóindulatunkra és hogy átvegyük-e az egészen szabadok, a liberek rendjébe? ...

No erre a királyi döntésre olyan dörgő éljenzés rázta meg az ökörnyálás, enyhe levegőt, hogy Bátorkő várában Keszii Péter uram rémülten szaladt fel az őrtoronyba és onnan aggódva tekintett arra felé, ahonnan a hangok hallatszottak. Már pedig az új kastély és Bátorkő között legalább tíz nyíllövés a távolság!

Igy volt! Így ajándékozta meg az igazságos és szótartó magyar király udvari bolondját egy szép kastélylyal és így lett a bolondból libertinus!

A történet nem volna teljes, ha föl nem jegyeznénk azt is, hogy Márkus uram két esztendő múlva Moldvában olyan nagyszerűen verekedett, hogy Mátyás ott, nyomban az egészen szabadok rendjébe emelte. A derék magyar vitéz ivadékai, a Márkusok, még ma is ismerősök drága magyar honunkban; köztük sok évszázad óta sok kiváló hős, politikus meg egyéb nevezetes ember akadt. Azonban «Márkus szekrényének» még a romjai sem láthatók már. A fáradt vándornak csak az ilyen nevű erdő suttojga és a vad méhek zümmögik el azt a kedves, romantikus mesét, mely a legigazságosabb magyar királyhoz fűződik számos olyan legendával együtt, amelyek a magyar lelkekben soha ki nem törölhető módon őrzik Hollós Mátyásunk örök emlékét.

SOMLÓ.*

KÉRI LÓRA.

HEGYES-VÖLGYES erdős Bakonyt keresztben átszelő vonaton utazva, Devecser környékén hirtelen előbukkan a dombok és fák között egy, a környékből büszkén kiemelkedő magános hegy, melynek oldalait ligetek és szőlőültetvények fedik. Nyugat felé robogván, Tüskevár környékén megpillantjuk a hegy északi fennsíkján épült Somló várát, mely meglehetősen épen, vagy legalább is nem teljesen leomolva még ma is mélázva regél a régi jó időről, törökről, pogányról, civakodásokról, gyönyörűséges leányokról, kedves matrónákról, acélkarú szittya ifjakról. Már a honfoglalás után lehetett itt valamelyes erősség, hiszen a vár olyan kedvező fekvésű, hogy onnan messze területet lehetett megfigyelni és megvédelmezni. Szent László idejében már olvasunk a Castrum Somlóról, melynek neve azóta állandóan ott szerepel a magyar történelemben. Hunyadi Mátyás a Garaiaktól 1477-ban a maga számára vásárolta meg, de odaajándékozta azt jó vezérének, Kinizsi Pálnak, minden valószínűség szerint az 1479-ben kivívott kenyérmezei diadal jutalmául. A törökverő Kinizsi azonban, talán pénzzavarban volt, mert Somló várát elzálogosította Szapolyai Istvánnak, ezek kezéről pedig a hatalmas Bakócz Tamás bíboroshoz került Somló vára, aki azt II. Lajos király beleegyezésével rokonának, Erdődi Bakács Péternek adta

* Devecsertől ény. 7 km.

át. Ettől kezdve a vár 1548-ig a Bakácsok, illetve Erdődiek birtokában vala. Az a legenda, amelyről most szólni fogunk, Bakács Péter fiának, Eleknek nevéhez fűződik, aki a XVI. század elején volt Somló várának és a hozzátartozó sok falunak korlátlan ura. Elek úrfi kemény legény volt, kardja és szíve erős, termete tökéletes, bronzarca szép, villogó, de jóságos szemei feketék. Nem csoda, ha a szomszédos várurak leányasszonyainak szíve már a gazdag ifjú nevének említésére is hevesen dobogott. Elek azonban jóideig magánosan élte világát, várával és gazdaságával törődött és amikor csak hozzájuthatott, kiment nagy birtokára vadászni. Ilyenkor egy másik paripán András, régi, hűséges szolgája kísérte, de ott voltak nimródi útjaiban a pecérek is, akik Zsuzsi nevű solymát, azután a kopókat, köztük a pompás szimatú Dudást és Lantost, no meg, amiről legelőször kellett volna szólanom, a Szellő nevű agarat pórázokon, illetve a sólymot kis láncon vitték uruk után. Elek annyira szerette állatait, de különösen Zsuzsit, az élesszemű sólymot, melynek párja messze földön nem akadt és Szellőt, melynek gyors lábai elől a vad nem menekülhetett, hogy gyermekesen vigyázott reájuk és valósággal dédelgette őket.

Vadászgatása közben megpihenni több ízben betért a közeli Devecserbe is. Szívesen találkozott a község egyik úri házában Luca asszonnyal, aki talán nem is mindig szomorú özvegységében mélyebben tekintett a szemrevaló, deli ifjú szemébe, mint ahogy azt a prózai vendéglátás megkívánta volna. Hanem az ilyen pillantások rendesen kétélű fegyverek szoktak lenni. Rendesen az is megsebesül, aki az égő lángú pillantásokat csábító mosollyal küldi szíve választottjához. Itt is úgy történt. Mi tűrés-tagadás, a szép Luca asszony szíve megmozdult. Minél többször találkozott Bakács Elekkel, annál hevesebben dobogott forró asszonyi szíve érette és annál nehezebben nélkülözte az ifjú ölelését. Elek is jószívvel

volt az asszony iránt, de a legfontosabb dologról mindig elfeledkezett. Sohase említette, hogy Lucát feleségül kívánja venni, már pedig a főköttő alá vágyakozó, még mindig nagyon életvidám asszony csak erre várt, erre áhitozott.

— No, ami halad, el nem marad — vigasztalta magát Luca. — Hadd vadászgasson még, majd egy szép napon megúnja és akkor ráhúzza a gyűrűt az ujjamra...

Azonban Eleket sokkal jobban érdekelték birtokának ügyei meg a vadászat, mint az a kérdés, mely sok álmatlan éjszakát okozott Luca asszonynak. Ha olykor fölkereste devecseri magányában az a nagyon szeretett férfi, akkor az első futólagos csók után azonnal arról számolt be Elek, hogy a búza meg a repce milyen kilátást nyujtanak, vajjon lesz-e elég takarmány télre a jószágnak? Ha aztán valamely vadászatról rándult át Devecserbe, akkor vége-hossza nem akart lenni a nap részletes elmesélésének. Különösen, ha a Zsuzsi vagy a Szellő kiválóságát kellett dicsérnie.

— Tudod-e, Luca, mily nagyszerű madár az a Zsuzsi! Tegnapelőtt kimentem egy kicsit körülnézni. Amint a széki erdőhöz közeledtem, egyszer csak megjelent a fellegek alatt egy gyönyörű kócsag fehér alakja. Ugy úszott a levegőben, mint valami tündersárkány.

— Hamar le a süveget, Pali! — kiáltottam a pecér-fiúnak.

— Amint ez megtörtént és a madár szabaddá lett, mint a kiröpített nyíl csapott az ég felé. Egy pillanátig nem vette észre a kócsagot, de amint odakiáltottunk neki, hogy «hilo!», visszapillantott és a gondolat sebességével szállott egyenesen a kócsagra. Az észrevette a veszedelmet és hirtelen irányt változtatott. Zsuzsi utána! Nem is képzeled, Luca, milyen végtelenül érdekes volt ez a látvány! Egy fertályóráig kergetőztek, míg végre Zsuzsi a kócsag fölé került. Ekkor már csak játszott vele. Nem közeledett hozzá, hanem mindig abban a vonalban haladt, amelyben

a halálaszánt áldozat. Egyszer aztán, mintha élettelené vált volna, valósággal leesett a derék sólyom, de a kócsagnál újra elevenné vált. Egyenesen a fejét találta. Most már a vérző kócsag hullott alá, éppen a lovaink lábához. Zsuzsi pedig lihegve szállt vissza Palinak bőrrel bevont kezére...

— Érdekes, — szólta Luca szórakozottan. Talán nem is hallotta Elek szenvedélyes elbeszélését. Ez nem vette észre a közönyt, új mesébe fogott.

— Hát még a Szellő! Hej, nincs olyan agár messze határokig!... Ma hajnalban felhajtott egy nyulat. Mintha lábai se lettek volna, szinte láthatatlan szárnyakon szállott a tapsifüles után. Lehetett két nyillövésre; még alig látzott a fiatal nyúl, Zsuzsi utána! Hát, képzeld, alig tesz tíz ugrást, egy bokorból eléje kerül egy róka. Nyilván a nyúl után sietett. Piros, bozontos farka úgy suhogott utána, mint valami prémdisz. No, mi lesz most, gondoltam, melyiket fogja el Szellő. Hihetetlen! A kutya megállott! Ejnye, canis mater, ennek a fele se tréfa!... Uccu, fogd meg! kiáltoztuk, de Szellő meg se mozdult. Csak nézett vissza okos szemeivel reánk, akik vad vágatásban száguldottunk utána. Hanem egyszer mint a szélvész rohant ismét. Csak azt akarta, hogy a róka elveszítse a szimatot és egyenesen a nyúlra tartson. Nem is csalódott ez a pompás állat! A róka semmire se vigyázva üldözte a nyulat és már el is érte. Éppen reá ugrott, amikor Szellő egy harapással eltörte a gerincét, aztán otthagytá a veres komát és néhány ugrással a nyuszt is leterítette! Hiába, több esze van annak a két drága állatnak, mint a Tót István lovának!... Nem is adnám oda senkinek, nincs az a kincs széles e világon!... Ismered, Luca, a Tót István lova históriáját?

— Nem ismerem... majd máskor... Most elég lesz a meséből... Ölelj meg és... beszéljünk arról, mikor leszek már egészen, Isten és ember előtt a tied, drága emberem?

Elek tágranyilt szemekkel tekintett az asszonyra.

— Erről még korai volna diskurálni. Fiatal vagyok, még várhatok. Szent Márton napján töltöm be a huszonötöt...

Luca kedvetlenül kelt föl a pamlagról és odament a fiókos szekrényhez, kivett egy keszkenőt és megtörölte könnyes szemeit. Láta és érezte, hogy a szíve hiába dobog ezért a csupa erő-ifjúért...

Amikor Elek búcsút vett, Luca álmatlan éjszakáin ezerszer elrebecge:

— Szeretem! Örültem szeretem! Vagy az enyém lesz, vagy — senkié! Vetélytársakat nem tűrök magam mellett! Inkább én is elpusztulok!...

És az asszony ragyogó fekete szeme ilyenkor félelmetes lángokban égett...

Bakacs Eleket annyira lekötötték a várnak, nagy birtokának meg a vadászatnak ügyei és gyönyörűségei, hogy jóideig sehova se mozdult ki látogatóba. Csak úgy elvétele toppant be egyik-másik szomszédos úrhoz, többnyire atyafiakhoz, ha nagy lovaglásai közben egy kis frissítőre vágyott. De arról, hogy valamelyik leányasszony megmozdította volna a szívét, szó se volt, pedig érzelmének hideg világát Luca se öltötte be. Neki csak azért volt szüksége erre az asszonyra, mert jó volt hozzá és mert elmesélhette neki élményeit, terveit...

Abban az időben Sümeg városának mestere bizonyos Kálmán nevű ember volt. Jókedvű, őszülő úr, akit mindenki kedvelt és tisztelt. Vendégszerető házában gyakran összegyűlt a környék nemessége már azért is, mert Kálmán mester nagyszerűen kezelte a hangszereket. Kobzán kitűnően játszott és ha éneke is fölcsendült, az egész társaság elhallgatott. Merengve figyeltek a szebbnél-szebb dalokra... Mohács, Lajos, Ulászló, Várna, Hunyadi, Mátyás... Hej, hányszor csaltak ki ezek a hősköltemények könnyeket még a legkeményebb szittyák szeméből is!... Bizony, nem akadt párja se Zalában, sem pedig Somogy-

ban, de még Veszprémben se Kálmán mesternek. Nem hiába kedvelte őt a püspök is és nem lehet azon megütközni, ha a mestert mindenki becézgette. Aki tehette meg is invitálta nemesi asztalához.

Egy alkalommal Csabi Miklós, Rendek ura hívta meg Kálmán mestert. No, nemcsak őt, hanem egy díszes, szép és nagy társaságot. Miklós úrnak három szépséges leánykája volt; itt hagyta őket meg atyjukat az az édesanya, a jó feleség, aki most már régen arról álmodozik a hideg sírban, vajjon kik fogják szerető keblükre tűzni a három virágszálat: Ágnest, Gundát és Piroskát? Fiúval nem ajándékozta meg korán itthagzott férjét és így minden jószág a leánykákra száll, ha a pártát leveszik a fejükről. Szépek, nagyon szépek voltak a Csabi-lányok; sok ifjú szívében keltettek édes-fájó érzelmeket, de ezek a virágszálaknál még eddig — úgy látszik — viszonzást nem találtak. Azon a nagy vendégségen ott volt Kálmán mester is, aki magával hozta egyetlen leányát, Lórát. No, ha Csabi Miklós gyermekei messze földön híresek voltak a szépségükről meg a kedvességükről, akkor bizony Lóra is versenyezhetett velük. Valami csodálatos, majdnem földöntúli könnyedség és báj volt ennek a gyermeknek tulajdona. Szelidség és kedvesség, szívesség és egyszerűség a legtökéletesebb összhangba olvadtak össze nemes lényében. Termete tökéletes, szőke haja és kék szemei olyan csodásan szépek voltak az ifjúságtól és az egészségtől halványan rózsaszín arcocskáján, hogy aki először látta, azt gondolta, talán Tündérország egyik királynője szállott alá a földre...

A vendégek között ott látjuk Bakacs Eleket, Somló urát is. Kálmán mesternek nagy fáradságot okozott, amíg a magányt kedvelő úrfit odacsalta.

— Jöjj el, Elek! Nem maradhatsz el, hiszen a környék minden úrasszonya, leánya meg nemese ott lesz. Még azt hinnék, hogy... hogy...

— Ne folytasd, kedves urambátyám! Eljövök...

A társaság nagyon vidáman ülte meg Miklós napját. Odakint csendesen hullott a decemberi hó, bent pedig a hatalmas kandallók meg aztán a jókedv, a tüzes borok elfeledtették a bűt és bánatot. A fiatal urak szeme igen-igen gyakran odatévedt a leányasszonyokra, akik közt igazán a legszebbek voltak a vendéglátó és névnapját ünneplő házigazdának leányai meg a szépséges Lóra...

Midőn már elkészültek a hosszú estebéddel és már csak a serlegeket üritgették, a társaság fölkerlte Kálmán mestert, énekelne és játszanék valamit. Meg is tette. A régi és nem is olyan nagyon a messze távolban elmerülni készülő idők történetéből olyan forró érzelmekkel mesélt kobozának kísérésével, hogy még Lőrinc püspök úr is, aki a pogány veszedelem miatt Veszprémből Sümegre költözött, fátyolos szemmel súgta oda Eleknek, aki a szomszédságában ült:

— Kedves öcsémuram! Sok ilyen mester kellene nekünk, hogy széles e világon hirdesse a magyar dicsőséget meg a mostani nagy szomorúságot...

Amint a mester befejezte énekét, valaki elkiáltotta magát:

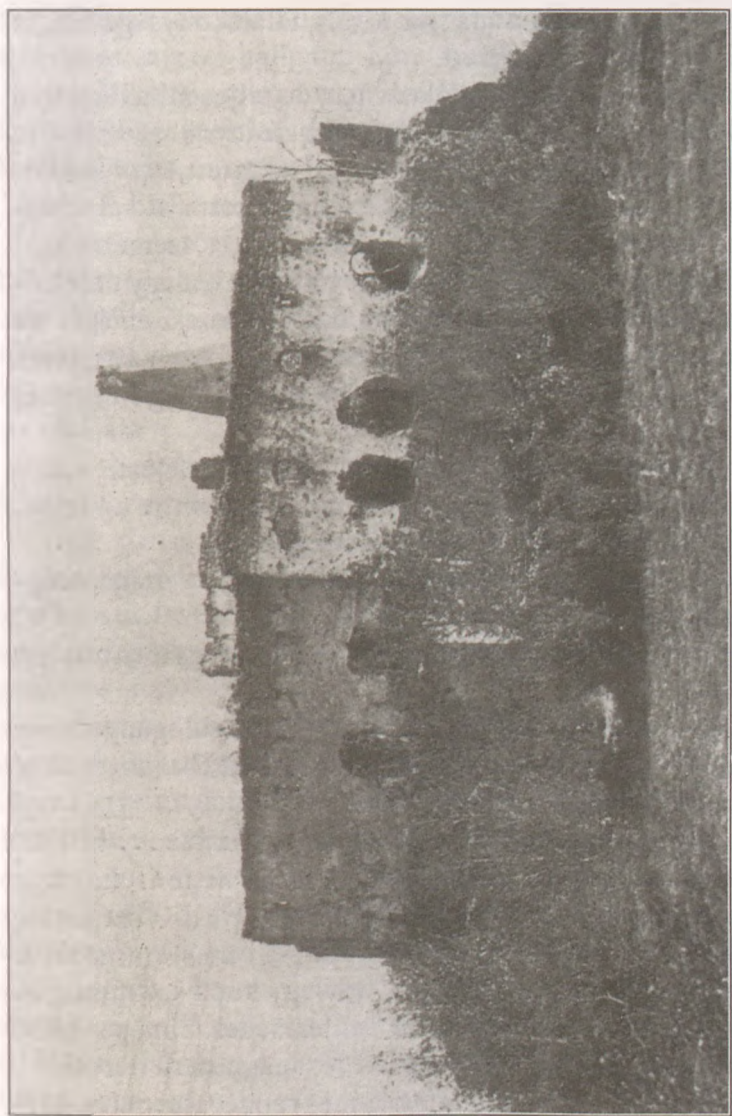
— Audiamus Loram! Halljuk, Lórikát!...

— Halljuk!

— Nem, nem! Nem tudok én semmit!...

— Dehogy nem, hát akkor miért hoztátok el a hárfát, drága gerlicém? — kérdezte dévajkodva a kedves főpásztor.

Erre már nem lehetett felelni. Lóra odalépett a vendégek elé, ujjacskáit végigsiklottak a hárfa húrjain s azután játszani és énekelni kezdett. Csilingelő hangja úgy belopódzott a szívekbe, mint a madár a fészkébe. Hosszan énekelt, mert egy bájos, kedves históriát adott elő Mátyás király életéből. Elmondotta egy szerető pár történetét, akiket egyideig a sors keze elszakított egy-

SOMLÓ VÁRA. (VESZPRÉM MEGYE.)

mástól, de akiket a magyar király találékonysága mégis csak az oltár elé vezetett.

Elek, aki addig bár jókedvűen, de teljesen nyugodtan diskurálgatott és még a legszebb leányok szemébe is derült, azonban közömbös mosollyal tekintett, attól kezdve, hogy Lórika hangja fölcsendült, félig nyitott ajakkal tekintett a szép leányra. Le nem vette róla a szemét. És, ki tudja, hogyan történt, Lóra észrevette ezt a nagy érdeklődést. Attól kezdve úgyszólván csak Eleknek énekelt és játszott. Talán ő maga sem tudta, hogy ezt azért teszi, mert az a valaki érdeklődéssel jutalmazza meg művésztét vagy talán — egyébért...

Amikor a leány egy lágy akkorddal befejezte a dalt és azt énekelte, hogy Gábor úr Rózsikát hazavitte a várába, akkor Elek ragyogó szemekkel suttopta:

— Úgy, amint én fogom tenni veled, te drága, szépséges gyermek!...

Odalépett Lórikához, melegen megszorította a kezét.

— Én is köszönöm, te, kis éneklő csalogány... — és mélyen belenézett azokba a kék szemekbe, amelyek a lángoló tekintettől lassan lezárultak...

Ettől a naptól kezdve Elek úr megváltozott. Sokkal kevesebbet járt a vadakat üldözni és ha tette is ezt, útja véletlenül mindig Sümeg környékére vitte... Ott aztán, az ősi városban bekocogtatott Kálmán mesterhez, aki a nagy hidegben szívesen üritett vele egy kupa szekfűszeges meleg bort. Elérkezett az Úr születésének ünnepe. Luca asszony már előre örvendezett és nagyszerű tervekkel foglalkozott, mi módon fogja megvendégelni szíve bálványát.

— Bizonyos, hogy a szent ünnepen nyilatkozni fog Elek és az is lehet, hogy húsvétkor már férjurnak vallhatom őt...

Azonban Elek nem látogatta meg Lucát karácsony-

kor. Hanem elment Sümegre és ott az éjféli szentmisén szerelmes szívvel hallgatta Lóra énekét.

— Mintha azok az angyalok énekelnének, akik a kis Jézus születésének örvendeztek — mormogta a gyönyörű ének hallatára és egész lelke megremegett a boldogságtól.

— Az enyém leszel, te drága gyermek!...

Beköszöntött a farsang is. A nemes urak váraiban és udvarházaiban egymást érték a mulatozások, a dalidók meg egyéb összejövetelek. Luca asszony napról-napra sóvárogva várta Eleket, de hiába!... Az ítjú még csak feléje se nézett Devecsernek! Szent Márton napján volt ott utoljára...

— Csak tudnám, ki az a nő, aki miatt elhanyagol. Bosszúm nem ismerne határt!...

Igy panaszkodott és fenyegetőzött a szép özvegy nagy szerelmében. Midőn már a húsvét közelgett, akkor egy hosszú levelet írt Eleknek. Beleöntötte abba a szíve minden fájdalmát és olthatatlan lángú szerelmét. Ezt írta panaszos soraiban.

«Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek, mint jóakaró uramnak, kívánságai szerint sok jókkal áldja meg az Úr-isten kegyelmedet! A ritkán való látogatásának nem tudom okát venni. Kegyelmed nagy változásain nagy búban vagyok és rémüléssel gondolok arra, hogy kegyelmed tőlem elszakad. Nagyon nehéz sora van egy magányosan álló asszonyfélének. Neme gyengeségében könnyű lapda mindenkinek kezében. Látogasson meg kegyelmed keresztényi szeretetből és az én szomorúsággal teljes szívemből is kérem. Honunkat letiporták Omár kontyosai, nem tudjuk, nem rántják-e ki alólunk a székünket. Tanácsot kérek kegyelmedtől, mint jóbaráttól. Odaadnám valakinek mindenemmel kezemet, hogy legyen istápolóm siralmamban és keserűségemben. Tanácsoljon és vezessen kegyelmed. Mint jóemlékezésű szerelmes barátom tudja kegyelmed, hogy mi sokszor daloltunk együtt. Szakasz-

szuk le az öröm rózsáit ezentúl is, holnap talán már az üröm szalmáját találjuk helyette. Kegyelmednek ebbeli fáradságát az Úristen is kedvesen veszi és én meghálálni igyekszem. Jó és kedves választ várok kegyelmedtől és hozza Isten jó egészségben serényen hozzám. Datum in Devecser, die 12 mensis aprilis 1539. Kegyelmednek jószívvel szolgál Kerchi Luca.»

Elek szórakozottan olvasta a levelet. Csak végigfutotta azt és a kandallóba dobta. Azután fölkelte a dolgozóasztalától, behívatta a vár káplánját, Kanót uramat és kitörő jókedvel szólt hozzá.

— Alleluja, szerzetes! Ha Isten is szerencsét ad, nemsokára gazdasszony lesz Somló várában! Akkor jobb a lesz a kenyér, jobb lesz a bor. Imádkozzál, hogy kockámat jól vessem el!

— Vivat! Benedicat te Deus! — kiáltott örömmel a barát. — Éljen Luca asszony!...

Elek mosolygott. Megnyergeltette Tigris paripáját, istállójának legsebesebb lábú lovát és Andris szolgája kíséretében vágta indult Sümegre. Tele tüdővel szivta a friss levegőt és gyönyörködött az ébredő természet nagyszerű titokzatosságában. Már rügyeztek az erdők fái, a kertek olyanok voltak, mintha reájuk menyasszonyi leplet terítettek volna, fehér és rózsaszínű virágok milliói kacagtak a lombokon, a madárkák megkezdték tavaszi trilláikat. Az úrfinak szíve, lelke tele volt boldogsággal és szerelemmel...

Nagyszombaton este, mikor a nándori diadalt hirdető estharang felcsendült, megérkezett Kálmán mester portájára. A jó öreg kitekintett és bámulva látta, hogy Elek jött hozzájuk látogatóba. Lórika is megpillantotta az úrfit és — ki tudná, miért — arca olyan lett, mint a pipacs, szívecskéje hangosan zakatolt. Besietett alvószobájába és felöltötte a legszebb köntösét, melyet a veszprémi nő mesterek kamukából és bársonyból úgy állították össze,

mint az álom!... De nem ment be atyjának szobájába, ahova Elek úrfi tartott. Jól is tette, mert legalább Bakacs Elek nyugodtan elmondhatta, amit akart...

— Vig hűsvétot, szerelmes Kálmán bátyám és jóegészséget! Azt hiszem, jószívvel látnak egy-két fertályórára...

— De még mennyire, szerelmes öcsémuram! Hanem mégsem tudom, mi okozta, hogy egy vőlegény az én szerény házamat megtisztelte.

— Én? Vőlegény? Még nem, de nemsokára az lehetek, ha Isten is úgy akarja, mint én!

— Hát adja reátok a mennybéli Atya áldásait! No, ülj le és üríts velem egy serleget mátkádra és reád is... Éljen Luca asszony és az ő vőlegénye, Bakács Elek!

— A nemes úrfi nagyot nézett. Komolyan tekintett Kálmán mesterre.

— Téved, kedves urambátyám! Én nem azt a bizonyos devecseri asszonyságot óhajtom oltár elé vezetni.

Most már Kálmán mesteren volt a sor, hogy a szája tátva maradjon. hiszen már úgyszólván erdő-mező is tudta, hogy Luca félig-meddig mátkája Somló urának. Meglepődve kérdezte:

— Hát ki az a nő?

Elek melegen nézett a mester szemébe.

— Bátyámuram! Him nélkül beszélek. Amilyen igaz, hogy ősi szittya vér foly az ereimben, olyan igaz, hogy a szí vemet csak egy indulat zaklatja. Nem hagy nyugtot se éjjel, se nappal. Mindig arra a leányasszonyra gondolok, aki nélkül az életem olyan volna, mint az ördögszekere a havazás előtt. Kálmán bátyámuram, adja nekem Lórikát! Szeretem és hűséges bátyja, azután hűséges ura akarok lenni...

Kálmán mester kiejtette a kupát a kezéből. Valamit dörmögött, amikor a kupa után a földre nyult de azt Kálmán nem értette. Hanem, amikor az öreg fölemelkedett

arca piros volt és és ajkai mosolyogtak. Kissé remegő hangon mondotta Kálmánnak.

— Ismerlek, szerelmes öcsémuram! Tudom, hogy nem szoktál játszani az adott szavaddal és ezért bizalmat is helyezek beszédedbe. Én is röviden megmondom: ha Lórika is szível, akkor én örömet adom reátok az atyai áldást... Lóri, Lórika! Canis mater! Hol van az a gyermek...

Nem kellett sokáig várakozni. Lórika belépett. Amint Eleket megpillantotta, arca elpirult, majd hirtelen elhalványult és legjobban szeretett valahova negyon meszsze elszaladni. Vagy talán nagyon közelre? Az Elek karjaiba? Ki tudná azt...

— Lórikám, gerlicém! Elek úr nagy dologban tisztelte meg házunkat... Arra kért engemet, hogy adnálak tégedet neki, hogy oltárhoz vezessen és mint életének párja élj az oldalán. Akarod?

A leányka nem birt egy szót se szólani. Kis keszkenőjével eltakarta a szemét. Könnyei megeredtek. Kálmán mester érezte, hogy ő itt most felesleges. Hirtelen dolga támadt a dolgozószobában. Amint visszatért, Lórikát Elek karjaiban találta.

Miért meséljem el, hogy mily nagy solemnitással történt a kézfogás, a gyűrűváltás, a megajándékozás, az esküvő. Hiszen úgyis tudjuk, hogy Somló vár ura tehetős ember volt! Sok falu és rengeteg erdő, mező, szőlő tartozott várához és jó gazda volt. Bizony nem lehetett lekicsinyelni azt a sok ajándékot, amiket Lórika Elektől kapott. Már a jegygyűrű rubintos és gyémántos drága ékszer volt. De az ifjú kikötötte, hogy Lórika ne adjon mást neki, csak a szívét és egy kamukakeszkenőcskét, mert hát ezek nélkül mátkaság, meg esküvő el sem képzelhető. Elek úr maga fedezte a sok arany- és ezüstszővet, bársony, kamuka, tafota, atlasz meg a sok arany- és ezüstneműnek, az ágybavalóknak, szőnyegeknek, superlátoknak, szekrényeknek a költségeit, amik Lórika hozományát

alkották. Ki is volt stafirozva a kis menyasszony úgy, hogy Csabi uram pártában levő három leánya is, pedig olyan szívük volt, mint a szelíd galamboknak, irigyen gondolt az idegenből ideszakadt mester leányának szerencséjére. De ez még semmi! Azt kellett volna látni meg hallani, amit tett és szólt Luca asszony, amikor az eljegyzés hírére meghallotta. Majdnem az esztétét vesztette a bánattól. Egy teljes napig se ételhez, se italhoz nem nyúlt jaj volt a szolgálóknak meg a szolgálóknak akkor! A fogát is csikorgatta és este, amikor az esthajnali csillag már kíváncsian betekintett ágyas szobájába, csak ennyit mondott hallhatóan.

— Várj! Most még nem! Majd akkor, amikor a legnagyobb fájdalmat okozhatom neked! Amikor már nem is gondolsz arra, hogy bosszuló karom elérhet téged...

Luca fenyegetését és jajszavait Elek és Lórika nem hallották. Nem volt a világon boldogabb pár, mint ők, midőn a hatlovas gyönyörű hintó a vendégek százainak örömrivalgása között elvitte őket Somló várába. A kápolnában már ott várta őket pater Bruno, a dömölki apát Pannonhalma urának, a főapátnak képében, hogy Isten oltáránál örökre összekapcsolja a két szerető szívét. Amint a nagy vendégseregben Kálmán mestert megpillantotta, megdörzsölte a szemét, azután szó nélkül, harmatos szemekkel a nyakába borult.

— Kálmán, Kéri Kálmán, szerelmes barátságom, kenyerespajtásom!... Hogy kerülsz te ide?

Kálmán mester zavartan intett hallgatást és csak azután adott feleletet, amikor néhány percre maguk maradtak gyermekeikkel együtt.

— Igen — szolt Kéri — én vagyok... De erről nem szabad csak nekünk tudnunk, mert Szapolyai János halálra kerestet. Mohács után én Ferdinánd pártjára álltam Erdélyben, ahol ősi birtokaim voltak. Szapolyai mind elvette és fejemet is venni akarta. De én ezzel a fehér

galambbal elmenekültem és álnév alatt éltem Sümegen! Hej, sokat nélkülöztem, sokat szenvedtem! De a jó Isten megsegített és Sümeg városa megtisztelt azzal, hogy a mesteri székbe helyezett...

Kéri búsan simította meg homlokát. Mindhárman csodálkozva és meghatottan néztek a derék öreg úrra. A csendet Bruno atya törte meg.

— Szegény barátom! És én ezt nem is sejtettem, különben közbeléptem volna Ferdinandus urunknál... Talán kárpótolt volna.

— Köszönöm, Bruno! Ne tedd! Olyan bizonytalan most minden ebben a szerencsétlen országban, nem is tudhatjuk, mikor ül a nyakunkra egészen a török... Most, hogy leánykamat biztos révbe vezette a mindenható Isten, nem kívánok semmit, csak azt, hogy hátralevő öreg napjaimat olvasgatással meg kobzom zendítésével tölthessem el...

— Nálunk, édes jó atyám! — szólt sietve Lórika.

— Valde bene! Csakugyan nálunk! Nem engedünk vissza Sümegre! Eleget dolgoztál, most már csak pihenj és élvezd a mi boldogságunk szemlélését! — toldotta meg hitvesének szavait Elek úr.

— Köszönöm, jó gyermekeim!... De...

Az öreg úr nem fejezhette be a gondolatát. Könnyei megeredtek és fájdalmas zokogással ölelte át régi barátját. Egy régi, sajgó seb szakadt fel érző lelkén, forrón dobogó szívéen.

— Mi bajod, barátom? Ma nem illik sírni egy örömatyának.

— Igazad van, Bruno! De lásd nem tehetek róla... Siratom a fiamat. Akiről csak én tudok... Akit akkor vesztettem el, amikor futnunk kellett... Se híre, se hamva... Csak azt tudnám, merre domborul a sírja... Ha élne, ma egyidős lenne Elekkel...

Hallgatva osztottak Kálmán úr fájdalmán gyermekei

és a szentéletű, ősz apát. De nem lehetett sokáig átengedni magukat a szív legmélyebb érzelmeinek, mert a főgazda, Aracsi uram, nagy ünnepélyességgel jelentette, hogy megkezdődhetik a szertartás...

Az esküvő napokig eltartott. Végre eloszlott a nagy vendégsereg és a fiatal pár meg Lórika atyja egyedül maradtak. Az öreg úr a könyvesszobában, mert ilyen is volt, amióta Kéri Sümegről egészen átköltözött, olvasgatót vagy kobzát pengette, Lórika és férje pedig az esti órákban odaálltak a vár egyik ablakához, ahol Dömölk felé, a messze távolba küldhették gondolataikat a csendes, enyhe szellő szárnyain. Átkarolták egymást és szerelmesen tekintettek szemükön át lelkükbe.

— Boldog vagy? — kérdezte Elek Lórikától.

A fiatal asszony nem felelt, csak olyan szorosan simult férjéhez, mint a pelyhedző madár anyjához a puha fészekben.

— Szeretlek, drága párom — folytatta a férfiú. — És ha mostani boldogságunkat semmi se fogja zavarni, akkor hálát adhatunk a mindenható Istennek, hogy ilyen atyai jósággal irányította életünk útjait.

— Én is boldog vagyok kegyelmed mellett, szerelmes uram — bár szavakkal nem tudom kifejezni a boldogságot, csak azt érzem, hogy a szívem tele van földöntúli gyönyörűséggel. Magyarázza meg, édes férjemuram, mi is az a boldogság.

— Hallgass ide, egyetlen Lórikám. Ahhoz, hogy a lelkünk és a szívünk az öröm mámorában állandóan fürödjék, mint a rózsa a harmatban pünkösdi hajnalán, nem kellene a magasságokba sodró indulatok, nem kell ahhoz semmiféle szerelmi vagy más izgalom, hanem csak béke, nyugalom, a kötelesség jól teljesítésének tudata, őszinte szeretet és bizalom egymás iránt. Ha ezek betöltik lelki világunkat, akkor ott megszületik és állandóan megmarad az érzelmek isteni összhangja, ott nem hiányzik maga az Isten...

— Szépen beszél, kegyelmed, szerelmetes párom!... Igyekezni fogok, hogy én kegyelmedet részesévé tegyem az igazi boldogságnak. Csak rossz emberek meg ne zavarják csendes boldogságunkat...

Elek nem felelt, de hirtelen eszébe jutott Luca aszszony. Bár meleg este volt, mégis fázósan vonta össze mellén selyemmel kivarrt dolmányát...

Lent, a belső várudvarban Kanót barát beszélgetett a várnaggyal, Illyés urammal.

— Én nem tudom, várnagy uram, de nekem nem tetszik ez a házasság,

A várnagy meglepődött.

— Miért nem, tisztelendő uram?

— Mindig az az érzésem, rogo, hogy itt valami baj készül.

— Ugyan, ne lásson rémeket! Mi lehetne? Fiatalok, egészségesek, szeretik egymást, van jó megélhetésük.

— Igen, igen, de mégis... Tudjuk, rogo, hogy urunknak valamikor elég közel állott a szívéhez egy másik aszszonyság.

A várnagy nem válaszolt. A donjon ormán utálatosan sivított a kuvik, de aztán magától elrepült.

A napok, hetek és hónapok valóban csendes boldogságban követték egymást. A szilaj erkölcsű Elek egészen megszeliült jó hitvestársa mellett. Szorgalmasan utána járt gazdaságának és olykor vadászott is, de nem maradt el sokáig szíve szerelme mellől. Még talán a vadászatot is egészen abbahagyta volna, ha Kálmán nem biztatja.

— Nem ülhetsz mindig Lórika szoknyáján! Megszokod a kényelmes életet és nem tudsz felülni, ha a haza hívna!

Igy hát Elek ismét visszatért egyetlen szenvedélyéhez és ezután többször kiment Szellővel, Zsuzsival meg a többi kedves állatával. Üres tarisznyával sohse került haza.

Nagy örömnap virradt Somló várára az Úrnak 1540. esztendejében, az esküvő után egy esztendőre, Szent Iván havának 22-ik napján, amikor Lórika egy pompás kis szittyát ajándékozott férjének. Elek most már igazán betöltöttnek látta a föld minden gyönyörűségét. Magához szorította a szepegő csöppséget és csókjaival árasztotta el. Hintáztatta a karjaiban és csak akkor tette le végre anyja mellé a fehér ágyba, amikor a kis ember éktelen ordítással figyelmeztette atyját, hogy vele még nem lehet úgy banni, mint ahogy a Szellő bánik a nyuszikával.

Lórika hamarosan kiheverte a legédesebb fájdalmakat és most már férjének boldogításán kívül gyermekének becézgetése is lekötötte szívét, lelkét, egész érzelmi világát. De azért mint jó gazdasszony azzal is törődött, hogy az udvarbíró jól végezze feladatát és hogy a sáfárok kezén el ne csússzék semmi. Elek pedig kemény kezekkel vezette a kinti gazdaságot és amikor ideje akadt, felült Tigris paripájára és vadászgatott a Bakony rengeteg erdőiben vagy a mezőkön, vagy a balatonmenti mocsarakban s a nyílt vizekben. Hanem mint mindennek, ennek a kedves, boldog, verőfényes egyhangú életnek is hirtelen végeszakadt. Ferdinánd királynak nagyon fájt, hogy Buda török kézre került és ezért elküldte egyik generálisát, Roggendorfort, vegye vissza a várat. Amint a pogányok uralkodója, Szulejman szultán meghallotta, hogy a gyaurok Buda alatt állanak, éktelen haragjában elindította janicsárjait meg kopjas szpahijainak óriás tömegét a vár ellen. Roggendorfort elkergette Buda alól. Ferdinánd parancsára kibontották a veszprémi megyei zászlókat is. A nemes urak és úrfiak otthagyták váraikat és bevonultak a törökverő csapatokhoz. Elek sem maradhatott otthon. Kibontotta ő is nemesi zászlóját és a maga bandériumának élére állott. Lórika szorongó szívvel látta a készülődést, éjjel álmatlanul hánykolódott ágyában és reggelre a sírástól nedves lett a feje alja. De maga is érezte, hogy Elek

nem lehet gyáva, nem maradhat otthon. Eljött az indulás ideje. A zászlós úr megölelte és megcsókolta szerelmes szívű hitvesét és a bizonytalanság miatti aggodalomtól remegő hangon bucsúzott el tőle és Kálmán úrtól.

— Isten veletek! Imádkozzatok és tudósítsatok minél gyakrabban. Drága Lórikám, légy jó anyja fiúknak és ha elhullok valahol a harctéren, ne sirass sokáig, vigasztalódjál! Fiamnak olyan nevelést adj, hogy egykoron ő is kedvelje a kardforgatást. Szüksége van a hazának jó harciakra... Te pedig, atyámuram, légy második nemzőatyja fiamnak. Vedd a védőszárnyai alá Lórikát, fiamat meg az egész várat minden hozzátartozó falvakkal és jobbágyokkal együtt... Vigyázzatok, hogy álnok emberek be ne lopják magukat a várba. Most ne keseregjete! Visszahoz az Isten engemet!...

Lement a belső várudvarba, ahol már várta őt gyönyörűen felnyergelt, csótáros paripája, Tigris. Hű szolgálója, András is ott állott a többi lovakkal. Lórika lekísérte Eleket és amikor az már lovára pattant, még egyszer odanyújtotta ajkait a szerelmes férfiú szájához. Kis fia ott szendergett ölében. Elek megindultan mondotta:

— Add ide még egyszer drága kis rajzatomat!...

Ugy megszorította a gyermeket, hogy az hangosan felsikoltott. Ámbátor talán inkább azért, mert atyjának bajusza megszurta puha és érzékeny arcuskáját...

A külső udvarhoz vezető kapunál még egyszer oda-szólt Lórikához:

— Még arra is kérlek, drága gerlicém, nem sok, amit kérek, vigyázzatok Zsuzsira meg a Szellőre! Tudjátok, hogy minden állatomat szeretem, de ez a kettő különösen a szívemhez nőtt. Utánatok őket kedvelem a legjobban.

Lórika könnyein át mosolyogva válaszolt:

— Vigyázunk, édes, jó uram, mint a szemünk világára...

Elek ellovagolt, vele mentek a bandériumához tar-

tozó nemes úrfiak és magával vitte Lórika végtelen bánatát. Meg a maga szívének fájdalmát is...

Amint tehetette, azonnal híradást küldött Somló várába és onnan is kapott válaszokat. Semmi se történt, minden a régiben maradt, Elek úrfi már kikerült a pólyából, már gügyögni is tud, már megtette az első lépést, már kikukucskál a két első foga... Elek kimondhatatlan boldogsággal olvasta hitestársának meg Kálmán úrnak leveleit. Volt rá ideje, mert a pogányok, amint Budát agyafurt csalafintasággal elfoglalták, a tél közeledtére hazatakarodtak, de a várat erősen megszállták. A hadakozás szünetelt. A következő esztendő ugyan még táborban tartotta a fölkelte nemesség nagy részét, ezek sorában Bakacs Eleket is. Ferdinandus király nem merte őket hazabocsátani, mert Erdély felől egyre-másra közeledtek a vihar fellegei. A király megint elindította németjeit, meg a magyar lovasokat is Buda ellen, sikert azonban nem vívtak ki. Móríc szász herceg és Joachim brandenburgi őrgróf éppen úgy visszamentek a vár alól, mint annakelőtte Roggendorf generális. Hanem Szulejman szultán nem hagyta annyiban a játékot! A következő esztendőben, amikor már 1543-at írtak, újra megindult Magyarország ellen, mely akkoriban Ferdinandus alatt csak a nyugati részek megyéiből állott. Sok várat elfoglalt és bár ő visszament a sok mecsetről ékes Sztambulba, pasái nemcsak folytatták hódításait, hanem szépen be is rendezkedtek az új birtokon. A király belátta, hogy nincs miért hadakozni és most már a nemes úrfiak legnagyobb részét hazabocsátotta. Így aztán Bakacs Elek számára is elérkezett a szabadság órája. Amint meghallotta a királyi dekrétumot, örömeiben nagyot rikkantott és elindult hazafelé valahonnan a déli végekről. Bandériumának vitézei egyre fogytak, mert ha valaki szülőföldjére érkezett, őt Elek azonnal hazaküldte. Utoljára egyedül maradt derék csatlósáival és több paripával. Midőn már elérkezett Esegvár környékére, amelytől

Somló csak másfél napi járás, a hajnali friss szellő odahozta nekik a Bakony mérhetetlen erdejének titokzatos susogását és éltető levegőjét. Elek úr aanyira boldognak érezte magát, hogy a szemei harmatosak lettek. Vigan mondotta a legrégibb szolgájának, Andrásnak:

— Ha a Mindenható eddig megsegített, talán most már baj nélkül hazavezérel.

— Én is azt mondom, nagy, jó uram! Holnap dél felé bizonyosan otthon lehetünk. Ámbátor ma estére is elérkezhetnénk Somlóra, de a lovak vasalása már nagyon kopott. Nem hajszolhatjuk az állatokat. Még a Tigris meg ez a ló, a Sári, elmehetnének, mert Ozorán ezt a kettőt megvasaltattuk, de a kovácsnak nem volt több patkója. Nagy, jó uram nem is fogja megismerni az úrficskát, hiszen még karonülő gyerek volt, amikor eljöttünk és ma már vigan szaladgál...

Elek mélázva tekintett arrafelé, ahol az ő édes otthona volt. A széki erdő még eltakarta a várat, de még Somló-hegyét is.

— Arra van, attól a lombos fától jobbra — dörmögte és szíve tele volt vágyakozással. Végre megszólalt:

— Halljátok-e! Itt lepihenünk a Betekints-csárdánál, azután én Andrással előre lovagolok, mert ma még otthon akarok lenni. Ti többiek lépésben jöjjetek ma Devecserig és holnap reggel lovagoljatok csendesen Somlóra...

Úgy lett. A Betekints-csárdánál letelepedtek. A lovaknak odadobtak egy kis frissen kaszált fűvet, volt elég az utak mentén, megittatták őket, megigazították a nyeret. Elek egy pohár friss tejet hozatott magának, azt elfogyasztotta és jó messze előre ment, ahol egy hatalmas cserfa kínálta hűsítő árnyékát. Lefeküdt alája és azon gondolkozott, vajjon miképpen is fogja üdvözölni szerelmes párját meg a kis fiát.

— Az én fiam! Az én édes rajzatom! A nevem vise-lője! Meg annak a szelíd, de erőslelkű gerlicének a fia,

aki lelkem fele! Aki nélkül az élet olyan sivár volna, mint a Balaton fővénye télen!...

Amint édes vágyakozásban imígyen álmodozott, különös hang ütötte meg fülét. Nem messze, egy bokorban egy leeresztett sisakos vitéz jelent meg. Elek felült és mereven tekintett reá.

— Ki vagy?

A másik felelet helyett énekelni kezdett. Hangja csengő, női hang volt.

Mit énekelt? Egy hosszú dalt, amelynek minden szava, minden betűje mélyen behatolt Elek szerelmes szívébe. Hiszen az énekes fájó, panaszos hangon azt dalolta, hogy nincs asszonyi hűség a világon. Minden asszony Éva leánya, csalfa, a szerelmet csak azért mutatja, mert magának jó életet akar nyerni. Különben kígyó minden nő. Bolondítja a férfiakat és azután megcsalja. Nincs kivétel köztük, legyen bár cigányputrinak vagy büszke várnak lakója.

A hevesvérű Elek, akinek a szíve csordultig tele volt az ő szerettei utáni vágyakozással, felugrott és haragosan kiáltotta:

— Pusztulj innen, te sátán! Hogy merészelsz ilyen fertőző dalokat énekelni! Mit tudod te, kinek énekelsz; mit tudod te, milyen angyali nőnek a képe ég az én lelkem közepén?...

Az énekes nyugodtan továbbfelelt:

— Kegyelmed haragszol, pedig a dalt nem én szereztem, hanem egy írástudó deák, aki a háborúban járt és akit az alatt megcsalta a felesége...

— Hallgass, nyomorult! Most már követelem, fedd föl sisakodat! Ki vagy te, aki a szívemben gázolni merészelsz?

— Ne kérdezd, ki vagyok, ne kívánd, hogy sisakomat fölvessem. Egy szegény katona felesége áll előtted, akinek férjét megölték. Engem egy esztendeig fogva tartottak

Budán és azután levágták orromat, füleimet. Így engedtek utamra, hogy a világ csúfja legyek. Borzalom volna, ha meglátnának szemeid. Járok hazátlanul, így koldulom a száraz kenyeret, amelyet elvonulva, hogy még a madár se lásson, a bokorban vagy a sziklák alatt fogyasztok el...

— Honnan kerülsz ide?

— Tegnap este Somló várában koldultam... Jó urak, derék urak Bakács úrék, legalább így hallottam, nem engedik el a szegényeket üres kézzel, üres tarisznnyával. De amit ott láttam...

— Mit láttál, te undok féreg?...

— Ne indulj fel, ne haragudj. Téged úgysem érdekel.

— De igen! Ha nem beszélsz, kardomat megforgatom állok méreghintő szívedben!

— Jó, te kívántad, ámbátor nem is szeretek róla beszélni, mert rosszat kell mondanom... Amíg Bakács Elek úr a táborban már régóta vitézkedik, addig otthonhagyott asszonya megcsalja... Egy szőke ifjú nemes úrfi karjaiban enyeleg és az asszonyság atyja ura kacag nekik...

A nő elhallgatott. Elek az első pillanatban neki akart rohanni az ismeretlen személynek, de azután szó nélkül leroskadt a földre. Talán mégsem tartotta jónak, ha a konkolyhintő észreveszi azt a szörnyűséges fájdalmat, amit az énekes nő lelkében levetett. Egész testében reszketett az indulattól. Az asszonyszemély néhány perc múlva csendesen szólott:

— Kegyelmednek bizonyosan van néhány dénárja. Ime olcsó pénzért eladom ezt az agarat meg ezt a sólymot... Somló vár asszonya adta ide nekem tegnap kacagva. Azt mondta, hogy neki nem kellenek és aki ő rá bízta az állatokat, az neki már senki...

Elek támolmogva ment az asszony felé. Valóban ott látta kedves agarát és a Zsuzsit. Szellő egy ugrással, kedvesen vinnyogva ugrott urára...

— Úgy látszik, mintha ismerné kegyelmedet...

Elek odadobott néhány aranyat az asszonynak, átvette az állatokat és most már villámló szemekkel ordította:

— Hordd el magad, világ szemetje, te aljas féreg!

Az énekes elsompolygott és néhány lépés után el is tűnt a bokrokban. Besietett az erdőbe...

Szegény Bakács Elek! Összeesett a földön és zokogott. Erős teste remegett a felindulástól, a fájdalomtól, a marcangoló lelki kínoktól. Összetörve látta életének minden boldogságát... Eszébe jutott az a kedves nyári est, amikor — még akkor nagyon szeretett hitvesével — éppen a boldogságról beszélgetett. És most? Mindennek vége! De vajjon igaz-e, amit ez a nőszemély mondott? Hiszen hazugság is lehet... De mégsem, hiszen itt van Lóri meg Kálmán álnokságának bizonyítéka, az agár meg a sólyom! Másképpen nem juthatott birtokába ezeknek az állatoknak, csak ha Somló asszonya odaajándékozta neki...

Egyik gondolat a másik után kergetőzött agyában. Egyik tervet a másik után ejtette el. Először azt akarta, hogy a legsebesebben odavágtat Somló várába és ahol azt a csalfa személyt találja, megöli. Hiszen összetörte azt a legdrágább kincset, amelyet az igaz férfi egy nőnek adhat: a szerelmet, a bizalmat... Hosszú ideig medített fekvőhelyén, majd körülnézett, nem látott senkit. Föltérdelt és imádkozott... A mindenható Istenhez, aki ki fogja vezetni őt ebből a rettentő hinárból... Buzgó fohásza után még elmormogott egy Miatyánkot és megnyugodva tért vissza lovaihoz.

— András! Lóra! Indulunk!...

— Már nem tudtam, miként vélekedjem nagy jó uram hosszas elmaradása miatt. Nyilván elaludt...

Elek úr nem felelt, csak bágyadtan próbált mosolyogni, a hű szolga ijedten látta, hogy ura arca halvány. Még azt se kérdezte, hogy került elő a Szellő. Szó nélkül a karjára vette a sólymot és csendes ügésben folytatták útjukat Somló vára felé.

A nap éppen delelőre érkezett, amikor a Tarna vize hídján átdobogtak és Devecserbe érkeztek. Az előtt a ház előtt, amelyben ő valamikor sok kedves órát töltött el, fanyar mosoly szállt ajkaira és halkán dörögte:

— Vajjon mi van vele!? Férjhez ment-e már?

És a szívébe ismeretlen aggodalom költözött, mely mint sötét rém hajtotta előre. Egy szörnyű előérzet...

— Siessünk! — kiáltotta Andrásnak. Attól kezdve már csaknem mindig vágóban haladtak, pedig a nap égető sugarai miatt ember és ló nagyon szenvedtek. A Tigris meg a Sári testét egészen elfedte a fehér hab. Már előttük büszkélkedett Somló hegye, de a várat az erdő még eltakarta. Valahonnan enyhe szellő kerekedett a tátikai erdők felől. Az egész természet fázósan összerázkódott, pedig a hőség tűrhetetlen volt. Egy tenyérynyi felhőcske bukkant föl az ég mérhetetlen kék kupoláján a rendeki látóhatáron. Egy perccel később távoli morgás törte meg az álmos csendet, majd az a parányi felhőcske pillanatról-pillanatra növekedvén, beborította komor, piszkos foszlányaival az egész eget. A nap elsötétült. A felhőfoszlányok és gomolyok fantasztikus alakokat rajzoltak a magasságok szeszélyes vásznára, egyesek olyanok voltak, mint a mesebeli szörnyek, mások groteszk, vigyorgó alakokat mutattak. Egy irtóztató csattanás és egy vakító villám fénye. Ez volt az előjátéka annak a rémséges égiháborúnak, mely a két lovasra és Somló vidékére szakadt. A fellegszakadás miatt Vásárhely mellett egy kunyhóban kerestek menedéket. A paripákat csak úgy lehetett bevezetni, hogy a hátsó részük a szabadban maradt. Türelmetlenül nyertett a két derék állat és izgatottan kapálta a kunyhó talaját. Szellő ura mellé ült és időnként szűkölve követelte, hogy menjenek már haza! Zsuzsi álmosan gubbasztott a kantárákat egykedvűen tartó András kezén. A hűséges szolga éles szemét nem kerülte el urának

nyugtalansága és fájdalma, de nem akarta őt szóval és kérdésekkel terhelni...

Már félóra óta tartott az ítéletidő. A víz mint a fékevesztett áradat rohant a konyhá előtt, még szerencse, hogy a házacska már a domboldalon állott. Vásárhely házainak legnagyobb részét kétlábnyira nyaldosta a piszkos habok hullámozása. A jégeső ijesztően kopogott fejük felett. A lehulló hideg jégdarabok akkorák voltak, mint a tyúktojás...

— Elveri a kukoricát — vélekedett András.

— Elek nem figyelt. Keblében a kétségbeesés olyan erővel tombolt, hogy nem is hallotta András megjegyzését, talán még azt sem vigyázta, vajjon esik-e még az eső?... De valamire mégis fölneszelt... A konyhá előtt egy cigányforma ember rohant a mezőn Devecser felé. Karjaiban egy kis gyerek, aki éktelenül sívalkodott. Elek odaszólt Andrásnak:

— Add ide a szárazakat és hozd ide azt a cigányt! Biztosan tudom, hogy rosszban tőri a fejét...

András egy pillanat alatt kint volt a szabadban. Nem törődött most azzal, hogy a jég majd beverte szittyá koponyáját, csak rohant, amint öreg lábai birták. A cigány észrevette és ő is futott. Azonban nem azért kapott a hű szolga parancsot urától, hogy azt ne teljesítse, összeszedte minden erejét és rohant a csavargó után. A távolság egyre fogyott köztük. Sajnos azonban egy sűrű liget közeledett. Ha a cigány abba belejut, akkor vége! Örökre eltűnik András szeme elől. Ez a tudat emberfeletti erőt ad a szolgának. A cigány látja, hogy így nem bír elmenekülni, egy gyors mozdulattal leteszi a gyereket a földre, ő maga pedig, mint a madár, röpül és néhány ugrással ott van a liget sűrű fái között...

András már nem törődött s csavargóval. Odasietett a síró-rívó kis teremtéshez és dolmányával, ameny-

nyire lehetett, letakarta. Hiszen hideg volt, a gyermek reszketett a fázástól meg a félelemtől...

András most már csak csendesen, lassacskán balagott vissza a kunyhóhoz. A zivatar, amilyen hirtelen jött, olyan hirtelen el is mult. Most már csak ritka cseppekben esett a nyári eső; északon az ég kék végtelensége kikandikált a fellegek közül. Egy pompás szivárvány reménykeltő hidja övezte a déli égboltot...

Mire a derék szolga visszaérkezett, bámulva látta, hogy ura nincs ott. A Sárít odakötötte egy gerendához, ő maga pedig ellovagolt.

— Hm. Úgy látszik, nagyon türelmetlen az én jószágos gazdám! No mindegy! Majd utána megyek, de nem siethetek, mert itt a gyerek meg a Zsuzsira is vigyáznom kell...

Kínézett Somló felé, még a kezéből ernyőt is csinált, de nem látta Elek urat. Hja, ő már eltűnt a Somló-hegy nyugati lábánál!

Úgyis volt. Bakács Elek nem bírta visszavárni szolgáját. Midőn a fellegszakadás enyhült, azonnal megszorította Tigris hevederjét, odakötötte a Sárít egy gerendához és elsietett. Még szerencse, hogy András lova maradós állat, mert különben összetépte volna a szerszámot.

Tigris, ez a derék paripa érezvén, hogy most már igazán haza tartanak, a hűvös levegőben olyan könnyen repült Somló vára felé, mint ahogy Zsuzsi sólyom szokta tenni, ha fürjet vagy gémet lát. Néhány perc múlva elérkeztek a várba vezető úthoz, itt már kissé lassítani kellett az ütemet. Az idő teljesen kitisztult; a napsugár végigkacagott erdőn-mezőn és csókjaival fölszárította az ég harmatcseppjeit. A várároktól egy nyíllövésre egy szökehajú úrfi szintén a várba igyekezett. Nem lóháton, csak gyalogosan. Arcán szomorúság, ruházata ázott. Elek úr rátekintett és szittya vérenek felfortyanásával vetette oda:

— Hova megy, kegyelmed?

A megszólított éppen olyan hetykén válaszolt:

— Én tudom, hova megyek de kegyelmednek nincs ahhoz semmi köze, se jussa, hogy megkérdezze.

— De akarom tudni!

— Hát, ha éppen kíváncsi rá, ahhoz megyek, akit szeretek! A várba!

— És ki az akit szeret? — kérde Elek úr reszkető rekedtes hangon.

— Azt nem kötöm a kegyelmed orrára!

— Hah, nyomorult! Tűzhelyem feldúlója! Meg fogsz halni! Most már mindent tudok...

Lovát az itjű felé fordította és kardját magasra emelte. Meg egy pillantás és a másik halott. De ebben a szempillantásban a közeli bokorból éles nő kacagás hallatszott. Csak egy gondolatla előbb, mint kellett volna... És meg is szólalt a nő:

— Hahaha! Így van jól! Céloamat elértem!...

Elek úr keze és kardja lehanyatlott. Ez a hang!... Ugyanaz, amelyet délelőtt hallott!... De akkor idegenül csendült, most már a maga természetes valóságában. Bakács Elek odaugrott, ahonnan a titokzatos szavak hallatszottak. Már senki se volt ott. Ellenben már távolabb egy női személy leeresztett sisakkal rohant a köves, bokros uton... Elek utána lóháton. A nő hirtelen egy irtózatosan meredek sziklához érkezik és egy őrült sikoltással a mélységbe zuhan. Úgy látszik, eltévesztette a menekvés útját. A Tigris az utolsó pillanatban a meredek fal szélén megtorpan.

Mire Elek úr visszatért a szőke úrfihoz, az már nem volt egyedül! Kéri Kálmán mester is ott állott mellette és együtt törölgették szemüket. Sírtak mindketten. Elek elbámult.

— Atyámuram? Te itt? Mit csináltok? Ki ez a férfi?

— Isten hozott, szerelmes Elek fiam!... Majd meg-

tudod rémitő bánatunkat. Ezt a fiatal embert te nem ismerheted, mert sohasem láttad. Elveszettnek hitt fiam, aki két hónappal ezelőtt szökött meg a sztambuli Hét-toronyból. Most menjünk fel Lórikához, hogy legalább téged öleljen szerető, hűséges karjaiba...

— Nem értelek, atyámuram!

— Majd megtudod! Minél később, annál jobb. De nini! Hiszen ez András! Az öreg, hű szolgálja a Sárin! Hozza az elveszett Zsuzsit is! És még valamit a dolmányával eltakarva...

András odaérkezett. Vigyázva leadta urának azt a valamit, amelyet dolmánya alá becézgetve rejtett...

Elek úr átvette. Ebben a pillanatban Kéri Kálmán és fia mint az eszelősök ordítottak:

— Megvan! Megvan! Él! Gratias Deo omnipotenti! Hála legyen a mindenható Istennek! Hogy hoztad, hol találtad? Beszélj! Szólj! Ó, Istenem! Add ide!...

Elek úr nem tudta mire vélni ezt a zagyva beszédet. Szónélkül bámult a kiabálókra, akik hol sirtak, hol kacagtak. És néha odapillantott a csendes szendergő legénykére. Amazok újra kezdték az ujjongást.

— Hát te nem örvendesz, Elek? Elek, hát nem ismered a magad fajzatját? A fiadat? Akit egy cigány elrabolt!

Most már nem kellett egyéb felvilágosítás Elek úrnak. Sirt, nevetett és odaszorította erős keblére a fiúcskát. Az felnyitotta a szemeit. Éppen olyanok voltak azok, mint az édesanyjának a két szeme, amelyekben olyan mélyen nézett Elek úr...

— Hát te vagy, édes, drága fiam! És én ezt nem éreztem!... Te, te!...

— Jaj, ne szorítson úgy, bácsi, meghalok!

— Dehogy halsz, édes kis porontyom! Én vagyok az apukád!

Erre a kis szittyá tágranyilt szemmel nézett a «bá-

csira». Azután mosolyogni, majd kacagni kezdett és odabujt atyja keblére...

Fent a várnak egyik magános szobájában egy könnyes szemű fiatal asszony térdelt az imázsámsoly előtt. Annyira elmerült a fohászkodásban, hogy nem is vette észre az ajtók nyílását. Csak arra lett figyelmes, hogy atyja megszólalt.

— Lórikám, szerelmes magzatom! Ne sírj! Itt van, megtaláltuk!... Aztán meg ő is itt van, hazajött!...

Egy pillanat múlva három szerető szív dobogott egymáson. A hűséges hitves, a hadjáratból visszatért nemes férj és az elrabolt, de visszakerült egyetlen gyermek.

Az estebédnél aztán minden kiderült.

Kéri József, az ősz Kéri Kálmán mester fia visszakerült a Héttoronyból.

— Bizony — mondotta az itjű — ott synylódik szegény Török Bálint urunk. Alig hiszem, hogy valaha viszontlássza szülőházáját. Hej, én is sokat fogok majd mesélni szenvedésemről, szökésemről meg viszontagságaimról, amíg végre megtaláltam édes nemzőmet, atyámat.

— Jó az Isten! Visszahozott és nem maradtunk támasz nélkül — szólta Lórika. — Atyánk nem bírja már a gazdagságot odakint vezetni, de te erős vagy és ügyesen megfogod a munka elejét...

— És — kérdezte Elek, szeretettel átkarolva hitvesét — hogy futott meg a Zsuzsi, meg a Szellő!

— Ó, jó uram! Ne is kédezze kegyelmed! Egy vásárnapon, éppen holnap lesz négy hete, aratók gyűltek a váruddvarba. Bért fizettünk nekik, mert a jobbágyok mellett idegeneket is fogadtunk, hogy a szem ki ne peregjen, gyorsan be akartuk fejezni az aratást. Akkor lopták el a sólymot meg az agarat! Éppen azt a két állatot, amelyeket kegyelmed a szívemre kötött. Mindjárt mondtam, hogy a lopást csak benfentes követhette el. Erősen gyanakodtam egy cigányféle emberre, akinek sunyi ábráza-

tától nagyon tartottam. Nem is gondolja, kegyelmed, meny-
nyit sírtam, aggódtam. Nyerges paripát ígértem a nemes-
nek, ha megkerül a Zsuzsi meg a Szellő, borjas tehenet a
jobbágnak. Hiába! Elnyelte őket a föld...

— Devecserbe vándoroltak — dörmögte magában
Elek úr.

— És — folytatta a kérdezősködést az ifjú várúr
még most is borzongva — drága kis magzatunk mikép-
pen tűnt el?

— Ó, uram, szörnyűség ez! Mintha a kísértetek
cselekedték volna! Irtóztató! Kis fiammal és Józsival ki-
sétáltam a vár alá margarétát meg búzavirágot szedni,
hogy holnapra legyen dísz a kápolna oltárán. Józsi vissza-
maradt, mert a várnagynak dolga akadt vele. Én előre-
mentem. Kis fiam ott ugrándozott közelemben, de egy-
szer kissé messzebb szaladt... Csak arra emlékszem,
hogy keservesen jajgatott.

— Anyukám, anyukám, segíts!...

— Odanéztem! Jaj, mennybéli Atyám, megint egy
cigány... Rohantam, de annak nagyon sebes lába volt...
Ájultan estem össze... Úgy talált meg a Józsi fertályóra
mulva. Rögtön lóra ültették a vár népét, sehol semmi
nyoma!... A délutáni zivatar után Józsi meg atyám újra
lementek, hogy keressék... A többit tudja! A Minden-
ható különös kegyelme hozta kegyelmedet éppen ma
vissza várunkba. Hacsak egy órát késik, ki tudja, látjuk-e
még valaha egyetlen, szép kis fiunkat...

Lórika könnyei megeredtek, de azokat Elek lecsókolta
azokról a szelíd, kék szemekről.

Most aztán Józsi vette át a szót:

— De azért még mindig nem tudom, miért támadtál
reám olyan indulattal. Ha az az ismeretlen asszonyszemély
meg nem szólal, akkor kettéhasítod a fejemet...

— Bizony, úgy lett volna, Józsi! De a jóságos Atyánk
nem engedte! Hallgassátok meg.

Részletesen elbeszélte, amit már tudunk. A többiek megdöbbenve hallgatták az elbeszélést. Amint éppen befejezték, Kanót barát hirtelen belépett.

— Carissimi! Furcsa hírt közlök. A vár népe ama bizonyos devecseri Luca asszonyt a vár alatt egy szikla-szakadékban összetörve, halva találta. Már el is szállították Devecserbe...

— Hallatlan! Hihetetlen!...

Elek úr komoran tekintett maga elé. Most már világosan látta az összekuszált szálakat, amelyek magát a szerencsétlen Luca asszonyt szorították össze halálra. Majd csendesesen felsóhajtott.

— Hja a féltékenység a szerelem korcsfajzatja. Ez a sárga ördög lezárt szemekkel rohan előre, nem ismer se törvényt, se gátat. Össze akar törni minden korlátot, hogy sikeresen teljesítse rút testvérének, a bosszúnak korbácsoló követelését. És mint a megvadult ló nem veszi észre, hogy örült rohanásában ő maga zuhan a mélységbe, a biztos halálba... Akárcsak az a szánandó devecseri asszony...

Testvéreim! Ha nyári estén ott tanyáztok a somlói hegy közelében, egyszerre csak titokzatos fuvallat éri arcotokat és a kövek közül hátborzongató jajveszékelés hallatszik... szegény Lucának, a szerelmében és vad féltékenységében örült asszonynak szelleme... Vessetek keresztet magatokra és mondjátok csendesén:

— Requiescat in pace!... Nyugodjék békében!...

KEMEN LENKA.

A híres, nevezetes Somló várát I. Mátyás király megszerezte magának és a kenyérmezei csata után törökverő jó Kinizsi Pálnak ajándékozta 1479-ben. Hanem úgy látszik, amilyen kitűnő vezér volt Pál úr, gazdálkodni talán éppen olyan kevésbé tudott, de

az is lehet, hogy hitestársa, Benigna nagyasszony, Magyar Balázsnak, Kinizsi tanítómesterének leánya, nem szívesen lakott a magános Somló várában. No, elég az hozzá, hogy a várat Pál úrék zálogba adták Szapolyai Istvánnak. István úr nagyhirű ember és nagy hadvezér volt; meg is jutalmazta Mátyás király kiváló hadi működéséért, mert őt tette meg Bécs város kapitányává és Ausztria kormányzójává, amikor a magyar király a büszke osztrák várost meghódította. Később, már az igazságos király halála után nádorrá is megválasztották Szapolyai Istvánt. Első hitestársa Hedvig tescheni hercegnő volt, aki a nagyurat három gyermekkel ajándékozta meg; közülök János később magyar királyi trónra került, Györgyöt a szepesi grófi méltóságba emelte a sors, Borbála leánya pedig Zsigmond lengyel király felesége lett. Ezekből láthatjuk, hogy a Szapolyai-család valóban nagynevű férfiakat, sőt leányokat is adott hazánkknak és más országoknak is. György úr 1504-ben eljegyezte Korvin János leányát, Erzsébetet, de a leányasszony nemsokára meghalt és György úr nem is nősült meg soha. Elérkezett Mohács, amelyben Szapolyai György mint a magyar sereg egyik vezére Tomori fővezérrel és Magyarország «színevírágával» együtt ott maradt a borzalmas csatatéren. Még a holt tetemét sem találták meg soha...

A XV. században sok gazdát cserélt Somló vára, de az bizonyos, hogy 1443-tól 1463-ig a Rozgonyiak birtokában találjuk. Midőn Hunyadi Mátyást a magyar nemzet a trónra emelte, akkor Rozgonyi László, Simon országbíró egyik leszármazottja parancsolt a várban, akinek hitestársa Kemen Kata volt. Rozgonyi úr 1460-ban elhalálozván, Kata asszonyság felöltötte az özvegyi fátyolt és le sem vetette többé. Hogy pedig mégse éldegélje le egészen egyedül szomorú özvegységének hátralevő éveit, örökbe fogadta egyik rokonának leányát, Lenkát, akiben nagy öröme telt, mivel Lenka kedves, jó gyermek volt és lelki.

valamint testi kiválóságokban is örömteljesen fejlődött. Sok nemes úrfi vetett reá szemet és mindenik boldog lett volna, ha Lenka vele mondja ki az oltárnál az igent. Azonban Lenka nem választott senkit. Szíves volt az atyafiságosan közeledőkkel szemben, de soha el nem árulta, hogy valaki erősebben megdobogtatja a keblét. Talán az egyetlen egy Esegvári Ferenc bakonyi nemes úr, Esegvár ura volt kivétel. Igaz is, hogy Esegvári délceg, szép férfi volt, erős, mint a fiatal bölény, bátor, mint a Szahara oroszlánja és kemény, mint a Somló várhoz tartozó sokszázados tölgy.

— Leányom — szólt egy nyári estén Kata néni Lenkához. — Érzem, hogy odafent megszámlolták már a napjaimat. Mi lesz veled, szép gerlicém, ha behúnyom a szememet? Gondolkozni kell a jövődön! Sok úrfi igyekszik szívedet megnyerni, válaszd ki azt, akit az egész életen át szívelnél és nyujtsd neki kezedet...

Lenka megdöbbsent. Erre sohasem gondolt. Ő olyan természetesnek találta, hogy ketten, Kata néni meg ő csendes békességben éldegélnek Somló várában, hogy még elképzelni sem tudta az esetleges változást. Azonban Kata néni szavai, meg aztán a jó néninek az utóbbi időben gyakran mutatkozó betegeskedése eleje tárta a jövő sötét képét. Halkan felelte:

— Az nem lehet, drága néném, hogy kegyelmed elhagyjon engem! Visszatartja a szeretetemet...

Kata néni megölelte a gyermeket.

— Boldog vagyok, hogy szeretsz, kis leányom, de az ember véges lény. Engem is lekaszál a halál és te egyedül maradsz. Férjed oldalán támaszt találva ápolhatod emlékemet.

Lenka könnyezve mondotta:

— Talán mégis igaza lehet, néném! Jól van! Kívánságát teljesítem, bárkivel hazamegyek...

— Nem, nem úgy, gyermekem! Nem bárkivel, hanem azzal, akit szeretsz...

— Senkit se szeretek!

— Talán Esegvári?...

— Nem, senki!...

És a leány fölemelte büszke fejét. Nénje sóhajtva mondotta:

— Lenka, Lenka, édes gyermekem! Te jó és kedves gyermek vagy, de boldogult atyádból nagyon sok tartózkodás maradt reád. Ha kemény akarnék lenni, azt mondanám, gőgös vagy. Már pedig a gőg rossz tanácsadó és nagyon megbosszulja magát...

A leány nem válaszolt. Szilárdan az ablakhoz lépett és kitekintett a dobai mezőkre, majd szó nélkül otthagyt a nénjét s dolgozószobájába ment.

Kata asszony könnyezve mormogta:

— Mi lesz ebből a parancsolni vágyó, büszke lelkű leányból? Pedig különben milyen kedves, művelt és — ha akarja — maga a megtestesült figyelem, előzékenység...

Néhány nap múlva Esegvári újra megjelent Somló várában. Szíve-lelke csak Lenkára sóvárgott; végtelenül megszerette a szépséges hajadont. Mint bátor szittya vitézhez illett, minden szépítgetés nélkül így szólt a délebed után a leányhoz:

— Lenka! Én szeretlek téged. Mély, igaz szerelemmel. Ne temporizáljunk, ne legyen hangos a kézfogásunk, a gyűrűváltásunk. Ne készülődjünk sokáig, a kihirdetések után hívassuk el Dömölkőről az apáturat és menjünk az oltár elé. Légy úrnője Esegvárnak! Forró érzelmeim igazak, nincs szavaimban semmi tettetés! Légy a hitvesem!

Lenka egy kissé halvány lett, majd elpirult és kérdően tekintett a deli nemes úrfira. Ez folytatta beszédét:

— Hallgatásod elárulja szívedet. Már régóta vigyázom, hogy engem jobban szívelsz, mint bármely más ifjút. Érzem én, hogy te is szeretsz, ne titkold! Mondd, hogy így van és jöjj, tudassuk Kata nénémasszonnyal a mátkaságunkat.

A leány legyőzte azt az erős vonzalmat, amelyet Ferenc iránt érzett. Gőgös hangon és fitymálóan válaszolta:

— Téved! Senkit se szeretek, kegyelmedet sem! Ha kegyelmedet kissé közeledni engedtem magamhoz, ez csak szivesség volt, de nem szerelem! Kegyelmed csak merészebb, vakmerőbb, mint a többi, pedig nincs rá oka! Bajnoki tettei és érdemei csak olyan cégérek, amelyeket hiába ragaszt magára!...

— Büszke leány! — kiáltotta a férfi indulatosan. — Magad se hiszed, amit beszélsz!

Lenka szó nélkül végigmérte a nemes úrfi, majd gúnyosan mondotta:

— Kegyelmed tudhatná, hogy bolond az, aki a hóban szánt! A szivárvány nem igazi híd és nem derült ég! Az üveg is fénylik, ha rásüt a nap, mégsem arany! Bolond az is, aki olyan szekér után szalad, amely nem akarja felvenni! Kegyelmed se fusson utánam, mert én nem szeretem... Különben hallgassa meg kegyelmed még azt, amit mondok: Egy pajkos legény egyszer elment gyónni. Megvallotta a papnak, hogy nagy bűne van, sokat tart magáról! A pap azt mondta neki, hogy gyónásában már benne is van a penitencia, hiszen a többiek semmit se tartanak felőle... Ne nehezteljen rám, kegyelmed, mert ezt nem én találtam ki, egy valaki mondta ezt nekem, meg még többet is kegyelmedről!...

Ferenc arcát elöntötte a vér. Az első pillanatban rá akart rohanni a leányra, azonban Lenka most olyan kedves, bájos mosollyal tekintett rá, hogy nem tudta őt bántani. Ezért rekedt hangon csak ezt mondotta:

— Jól van! Most már látom, hogy minden nő csalfa, Éva lánya, hitszegő és csalárd kígyó. Mindnyájan arra törekeshnek, hogy szomorúságot okozzanak a férfiaknak. Most már elmaradhatsz felőlem, Lenka! Hanem azt az egyet mondom neked, hogy kikutatom, ki beszélt rólam

olyan hazug és alávaló dolgokat! Addig nem nyugszom, amíg kardomat bele nem mártom a szívébe!...

Elrohant. Lenka megrettenve tekintett utána. Szerette volna visszahívni, hiszen most már határozottan érezte, hogy Esegvárihoz forró érzelmek fűzik. Büszke volt az ifjúra, aki délcegebb és vitézebb volt minden többi kéréjénél, de egyúttal aggódott is érte, mert tudta, hogy Ferenc nem játszik a szavával. Párviadalra fogja hívni azt a valakit és ki tudja, vajjon nem éppen Ferenc lesz-e az, aki holtan bukik a porba paripájáról? Ezekkel a gyötrő gondolatokkal vonult szobájába és imázsámolyánál hosszan imádkozott. Velezületett büszkesége és könnyelmű meggondolatlansága megszűnt, legalább is Ferenc irányában. Ó, milyen forró könyörgést küldött az egekhez, hogy jöjjön vissza hozzá a megbántott ifjú! Hogy borulna erős keblére! Hogy szeretné az egész életen át! De hiába, Ferenc elment és nem is tért vissza többé...

Kata asszony ágyba került. Napról-napra gyengébbnek érezte magát. Odahívta Lenkát és szelíden simogatva szép szőke haját, újra kérlelte.

— Édes gyermekem! Most már ne halaszd tovább a mátkaságot! Ha Ferenc nem akarja többé átlépni házunk küszöbét — bár én nem tudom, miért nem teszi — akkor nyujtsd kezedet Hosszútóthi Andrásnak. Szintén derék nemes úrfi...

Lenka megrázkódott, mert Andrást nem kedvelte. Szíve hangosan dobogta Ferenc nevét. Mivel azonban Esegvári végleg búcsút vett Somló várától, a leánynak nem lehetett tovább habozni. Néjnével valóságos harcokat vívott, hogy szabaduljon Hosszútóthitól, de nem lehetett.

— Néném — szólt Anna napjának estéjén a beteg asszonyhoz — hiszen igaz, hogy András daliás ember, valóságos férfiszépség, de te tudod legjobban, hogy bűnök terheli a lelkét. Káromolta az egyházat. Tamás püspököt megsértette.

— Tudom, Lenka! Azt is tudom, hogy emiatt a pápa öszentsége, Kelemen úr ki is taszította Andrást a római szentegyházból.

E miatt cseh földre futott — szötte tovább a súlyos gondolatokat a leány — ahonnan ide származott. Nagy ügyel-bajjal lehetett bűneit lemosni, meg két faluval. Ezeket elvesztette. Bizony, azt hiszem, szerelmetes néném-anyám, hogy Hosszútóthi nem is annyira a kezemre, mint a vagyonomra vágyik. Fáj neki, hogy szegényebb lett.

— Mindegy az, leányom! Mert gondold meg, ha nem nyujtod Andrásnak a kezedet, akit minden bűne mellett mégis jó gazdának ismerünk, ki tudja, ki visz majd haza? Akkor én már bizonyosan ott fogok feküdni anyád mellett, nem adhatok tanácsot. Féltetek, mint a szemem fényét.

Lenka nem szólt többet. Emlékebe visszaidézte azt a jelenetet, amely közte és Ferenc közt legutoljára lejátszódott. Kimondhatatlanul vádolta magát, mert most, midőn alkalma nyílt arra, hogy a két férfit összehasonlítsa, Ferenc a másik felett, mint az acéltorony, úgy emelkedett ki. Nem a testi szépség és az erő, hanem a tiszta erkölcs, a jellem emelték magasra Esegvárit. Szinte borzadva suttozta, de úgy, hogy beteg nénjét ne izgassa vele,

— Éppen Hosszútóthi volt az, aki azt a csúf pletykát mondotta Ferencről...

Ebben a percben Kata asszonyt fuldokló köhögés fogta el. Lenka odasietett az ágyhoz. Jóideig tartott, amíg a nagy beteget kissé megnyugtatta. Akkor Kata alig hallhatóan intette nevelt leányát.

— Ne temporizálj, drága Lenkám! Tűzd ki az esküvőt Hosszútóthival minél előbb. Te eszes vagy és erős akaratú, megjavítod azt az embert. Olyan ő, mint a gyermek, csak vezetni kell tudni.

— Úgy lesz, anyámnéném! Éppen hallom, hogy jön!

Lenka tehát határozott. András mátkája lett. Vendel napjára ki is tűzték az esküvőt. Somogy, Veszprém, Zala

vármegyék minden nemes családját meghívták, de sokan voltak hivatalosak a díszes esküvőre a többi megyékből és Budáról is. Szolgák, lovasok, csatlósok vitték szét a rengeteg meghívót már Szent Mihály havában a rokonoknak, jóbarátoknak, szomszédoknak, városoknak, vármegyéknek, sőt az országnagyoknak is. Így volt illő, mert Somló várkisasszonya, ha nem is éppen a vérségi kapcsolatok révén, de egyéb módon a híres Rozgonyi István atyjafia volt. Márpedig István urat és rokonait mindenki tisztelte, Galambóc még élénken az emlékezetében vala minden magyar úrnak és honleánynak, mert ez utóbbiak is sokat álmodoztak Cecilia asszonyságról.

Két-két becsületes köntösös főlegény, a legügyesebb deákok által ékes nyelvezettel szerkesztett és aranyos betűkkel írt meghívókat elvitte Ország Mihály palatinushoz, Szécsi Dénes esztergomi érsekhez, Mátyás király kancellárjához, Magyar Balázs vezér uramhoz meg sok más nagyemberhez is. A nádor és az érsek ő eminenciája kimentették magukat, ellenben Magyar Balázs hamarosan megüzente, hogy ő maga is résztvesz a lakodalomban és elviszi magával Lenka atyjafiát, Benigna asszonyt is Kinizsi hitestársát, édesleányát. Pál úrról még nem volt bizonyos, vajjon jöhet-e?

Abban az esztendőben Vendel napja éppen vasárnapra esett. Nagyon alkalmas nap a tisztességes öröm megünneplésére. A sok vendég már Lukács evangélista névünnepestől kezdve gyülekezett a vőlegény udvarházában Hosszútóton. Azonban annak a rengeteg embernek befogadására még tíz udvarház is kevés lett volna, ezért András úr Galsán, Szegváron, Meggyesen is rendeztetett be vendégszobákat a lakodalmas sereg számára.

Hosszútót falutól Somló vára csak másfél mérföld; ha a vendégsereg Vendel napján reggel 8 órakor elindul, amikor a köd már felszáll, akkor kilenc után odaérkezhetik a szépséges mátká udvarába és 11 körül meg-

kezdheti az egyházi áldást Péter apátúr. De azoknak a vendégeknek is igen-igen nagy volt a száma, akik közvetlenül Somlóba érkeztek. Ezek már a menyasszony atyafiságához tartoztak. Már Lukács napjának estéjén száz meg száz pásztortűz világított Somló vára körül, Doba, Oroszi, Iszkáz környékén a lankás oldalakon meg a mezőkön. A vendégek csatlós darabontjai, szolgálai helyezkedtek ott el a tüzek mellett és sütötték az ökröket az enyhe őszi estén. A szellő muzsikaszót hozott a várkisasszony fülébe, mert a lakodalmas köznép, de még a többi rendű is vigadozott...

Gyönyörű napra virradt a násznép az Úrnak 1462-ik évében. Kékes köd ült a Marcal meg a Tarna vizén, de a hegyek csúcsai már reggel 7 órakor fürödtek a kacagó napsugárban. Nyolc órára a köd egészen lepihent a vizek aljára és hófehér ökörnyálfoszlányok szálltak lomhán a tiszta levegőben. Már elindult a vőlegény násznépe. Még az öreg nap is tágabbra nyitotta a szemét, ennyi pompa láttára. A simaszőrű paripák; aranyos, ezüstös, köves szerszámok; hímesen kivarrt izzasztók; a nemes urak kacagányos, párducbőrös, skófumos, bársony- meg kamukaköntősei, mentéi, dolmányai, kalpagjai, amelyeken úgy fehérlett a sok kócsagtoll, mint valami hullámozó ezüstsínű szalag, no mindez csakugyan gyönyörű látvány volt! A menet élén maga Hosszutóthi András úr lovagolt hófehér ménlován. Büszkén mosolyogva tekintett Somló felé és önérzetesen suttogetta, de úgy, hogy a mellette lovagoló Sitkei urambátyám meg ne hallja:

— Megvagy tehát, te aranyos galamb! Nem is lesz olyan rossz, ha a megtépázott Hosszutótot bearanyozza Somló gazdagsága. Ha aztán ráadásul téged is el kell fogadnom, mindegy. Bár ezt a ráadást három nap múlva már elengedném...

András úr sok ajándékot vitt mátkájának. Nagyon szép köntösöket, sok ékszert, aranyos ezüstneműt. Nagyon

szép volt az az öltöző ruházat is, amely vörösvirágos vontaranszoknyából, virágos bársonysubácskából, aranyláncból, egy bokor aranyperecből, egy aranyboglárokból rakott fejkötőből és egy aranyos pártáövből állott. De talán legszebb volt a hatfogatú hintó meg az az aranynyaklanc, amelynek zománcos oszlopaire a híres budai ötvösmester ezeket a szavakat véste: «Amor conservat grätiam». — A szerelem megőrzi a bizalmat...

Lenka mosolyogva fogadta a vőlegényt és dobogó szívvel nézegette a szép ajándékokat. De amikor a nyaklanc feliratát elolvasta, felsóhajtott.

— Szerelem! Bizalom! hiszen egyik sincs jelen! — mormogta szomorúan. És fájo szívvel tette hozzá. — Szívesen lemondanék én minden ajándékról, csak őt fogadhatnám ismét vissza. Most érzem, kit vesztettem benne...

Azonban a bánat későn érkezett. Amit a könynyelmű és gögös leány elhibázott, azt már az alázatosszívű és megfontoltan cselekedni akaró mátka nem hozhatta helyre. Másnak a mátkája...

A lovagteremben mindenki összegyűlt. Csak még arra vártak, hogy a menyasszony is megérkezzék a maga «vénasszonyával», vagyis az öltöztető társalkodónéjával meg a nászoló kisasszonyokkal, akik eléje mentek Lenkának. Magyar Balázs uram vastag meggyszínű mentéjében nem érezhette magát valami nagyon jól, mert törölgette az izzadt homlokát. De ez nem akadályozta meg abban, hogy egyik anekdótát a másik után el ne mondja. Az urak és úrfiak hangosan kacagtak. Sitkei Péter nemes úrfi éppen a Doba felé néző ablaknál állott. Meglepetve kiáltott fel:

— Domini! Amici! A pápai úton sebesen jön egy lovascsapat.

Mind odasiettek.

— Az ám, valde vere! De kik lehetnek! Hiszen a násznép már együtt van! És a csapat élén lovagoló ne-

mesnek sisakja, vértje van! Szaladj csak, Péter öcsémumra, nézd meg, kik azok, hogy addig el ne kezdődjék a ceremónia, amíg az új vendégek is ide nem sorakoztak — jegyezte meg Pöstyéni Gergely.

Néhány perc múlva két vértezett lovag lépett be a nagy terembe az ünneplők elé. Sitkei Péter lecsüggesztett fővel utánuk kullogott. Az egyik lovag, akiben Balázs úr és mások is Kinizsi Pál vezérre ismertek, harsányan megszólalt:

— Szolgálatainkat ajánljuk kegyelmeteknek. Ne nehezteljenek kegyelmetek, hogy talán turbáljuk a mai nász-ünnepet, de megbízónk sürgősen elintézni akar egy bizonyos ügyet. Esegvári Ferenc nemes úr küldöttei vagyunk, ne terheltessek ideküldeni Hosszútóthi András vőlegény uramat...

Valaki elszaladt Andrásért, aki a menyasszony dolgozószobájában várakozott mátkájára. Kinizsi úr komolyan szólt Andrásához.

— Szolgálatainkat ajánljuk nemes uramöcsémnek. Én Kinizsi Pál királyi vezér meg Lőrenthei István elégtételt kérünk nemes uramöcsémtől azért a sértésért, amelyet Esegvári Ferencen elkövetett és amely miatt Lenka leányasszony visszahúzódott Ferencről. Rossz híret költötte és rágalmazta...

Hosszútóthi halotthalvány arccal hallgatta a szavakat. Tudta ő, miről van szó és már jóideje remegett attól, hogy mi lesz, ha Esegvári megtudja, kitől származnak a rágalmazó szavak. De azért megemberelte magát.

— Nem értem, kapitány uram, kegyelmeteket.

— Pedig világosan szólottam. Elégtételt kérünk most azonnal a rágalmazó szavakért. Esegvári Ferenc öcsém odalent várakozik paripáján harci köntösben a belső várudvaron. Ne terheltessek átöltözni hadi vértezetbe és megvívni a daliás párviadalt. Mert különben Istennek ajánlva mind kegyelmeteket, megvisszük a híret Mátyás király

ő szent felségének is, hogy egy nemes vitéze húzódozik a vitézi viadaltól...

András reszkető ajkába harapott. Még csak egy kísérletet tett.

— Honnan tudják kegyelmetek, hogy én rágalmaztam meg Esegvári urat?

Ebben a pillanatban kitárult a lovagterem tölgyfaajtaja és belépett Lenka, de nem menyasszonyi köntösben, hanem fekete otthoni ruhácskában. Még azt is lehetne mondani, hogy amolyan gyászruhafélében. Arca halvány, szemein a sírás nyomai...

— Én üzentem meg Esegvárinak... Meggondoltam a dolgot. Kegyelmedet nem tudom szeretni, vigye vissza ajándékait. Bocsássanak meg, kegyelmetek... A szívem későn tiltakozott ez ellen a nász ellen, amelyet se testem, se lelkem nem kíván...

Azzal a leány zokogva visszatért szobájába. A násznép elszörnyűködve vette tudomásul Lenka szavait, amelyek úgy hatottak, mint a villám.

— No de ilyet! Rettenetes! Szörnyű! Ez a leányasszony! Nem hiába sohase volt elég esze!...

Igy suttogtak a nemes urak meg az asszonyságok is. Azonban a baj már megvolt, egy szeszélyes nőszeméllyel nem lehet megverekedni, legfeljebb pártában marad, senki se törődik többé vele. Sokan szedelőzködni is kezdettek, hogy eltávoznak a szégyen és gyalázat színhelyéről. Hanem előbb eleget kellett tenni Kinizsi uramék felszólításának, mert ő már nagyon türelmetlenkedett. Hosszútóthi kínosan jegyezte meg:

— Szíves örömet állok rendelkezésükre, kapitány uram, de vértköntösöm nincs. Otthonmaradt udvarházamban...

— Nincs azért semmi baj! Esegvári is leveti majd sisakját és vértjét. Egy pajzsot majd szolgálunk mi öcsém-uramnak.

Most már igazán nem volt mit tenni. Hosszútóthi András Magyar Balázs és Sennyei Pál kíséretében levonult a várudvarba. Mintha egy kissé támol ygott volna...

Amint Esegvári ledobta páncélját és sisakját s helyettük csak könnyű dolmányát és kalpagját tartotta magán, azonnal megkezdődött a párviadal, amelynek bírói tisztét Petrovics látta el. Az első összecsapásnál látszott, hogy mindkettő kitűnően verekszik. Hosszútóthi magasabb, Esegvári ellenben izmosabb és fürgébb. Mindkettő kapott már egy-két szúrást, de oda se néztek ilyen kis sebeknek. Nekik a másik élete kellett!... Fönt az egyik ablakban egy bűnbánó fehér gerlice tördelte kezeit.

— Irgalmas Istenem, Atyám! Mit tettem!... Mentsd meg őt, hiszen szeretem! Szolgálója leszek, még a lábait is könnyeimmel áztatom, csak mentsd meg őt, én Jézusom! Soha, soha többé nem leszek gőgös és könnyelmű...

Már tíz perce vívtak. A kardok csattogtak a pajzsokon. Már úgy látszott, hogy Esegvári fog veszteni, mert Hosszútóthi irtóztató sebességgel rontott ellenfelének. Paripája orrlukai úgyszólván tüzet fújtak. Ferenc állta a rohamot és az azt követő irtóztató csapást. Az utolsó szempillantásban félrerántotta lovát és így Hosszútóthi nem a lovagot találta, hanem csak mellette a levegőt. Nyergében megrendült. Egy gondolat és már ismét szilárd helyzetbe dobta magát s kardját is újabb támadásra emelte. Azonban mielőtt ehhez ideje lett volna, Ferenc egy másodperc századrésze alatt hirtelen odasujtott András felé. A széles, görbe kard oly szerencsétlenül találta Hosszútóthit, hogy az kettéhasított fejjel holtan bukott le lováról...

A rettenetes esemény után a násznép immár gyászgyülekezetté változott át. Az áldozatot a lovagterembe vitték és ott ravatalra helyezték. Mivel a halál oka nyilvánvaló volt és András atyjafiai mind jelen valának, minden további várakozást mellőztek és a dömölki apátúr esküvő helyett még Vendel-nap délutánján beszentelte a

halottat, akit — Kata néni engedelmével és óhajára — az ő maga számára elkészített helyre temették a Szapolyaiak sírboltjába...

Esegvári Ferenc és mind azok, aki hozzája tartoztak a viadal idején, ismét eltávoztak a várból. Kinizsi uram sietett vissza Budára, ahol akkoriban tartózkodott, hogy Mátyás királynak jelentse a párviadalt. Ő nem szívesen vette, hogy neki is részt kellett abban vennie, de nem utasíthatta vissza Ferencet, akinél előtte való napon éppen atyafiságos látogatóban járt.

Útközben nyomott hangulat uralkodott a kis lovascsapatban.

— Miféle dispoziciód lesz ezután? — kérdezte Kinizsi Esegváritól.

— Pápaig elkísérem urambátyámékat, ott időzőm vagy két napot, aztán hazatérek váramba, Esegvárra... Nagyon, nagyon bánt a dolog.

— Szomorú az eset, öcsém — válaszolt Kinizsi Pál — de nem tehetünk róla. Az a hír amelyet a leányasszony hozzád juttatott, vért kívánt. Hosszútóthi csúf rágalmát nem dughattad zsebre. Különben is egyenlő fegyverekkel vívtatok szabályszerű, daliás párviadalban. Én őszintén mondom nektek, nem sajnálom azt a szerencsétlen embert. Szószátyár, álnok, kötekedő volt egész világegyetében. A gerince pedig olyan, mint a nádszál, hol ide, hol oda hajlott, aki hatalmasabb volt, azt ismerte urául... Ne búsulj!...

Thuri Gáspár, hogy kissé felvidítsa Ferencet, jókedvűen jegyezte meg:

— Most már komolyan felléphetsz a leányasszony előtt! Most bizonyosan leszakíthatnád azt a szépséges virágot, aki tanult a szomorú esetből!

Esegvári lemondóan legyintett a kezével és komoran mondotta:

— Nem is gondolok arra. Azt a kosarat, amelyet a

leányasszony nekem egyszer idedobott, állom! Nem is volna illő, ha én mint kérő jelentkezném Somlón, de ezt nem is teszem. Nagyon nagy dolognak kellene történni, hogy Lenkához közeledjem.

Igy történt a somlói vérnász 1462. Vendel napján; ilyen szörnyűséges dolgot idézett elő egy meggondolatlan, gőgös leánynak szeszélyes játéka.

Hanem a vérnásznak folytatása lett! Erről az «Esegvár» című legendában számol be a lassan leomló várromok krónikása.

halottat, akit — Kata néni engedelmeivel és óhajára — az ő maga számára elkészített helyre temették a Szapolyaiak sírboltjába...

Esegvári Ferenc és mind azok, aki hozzája tartoztak a viadal idején, ismét eltávoztak a várból. Kinizsi uram sietett vissza Budára, ahol akkoriban tartózkodott, hogy Mátyás királynak jelentse a párviadalt. Ő nem szívesen vette, hogy neki is részt kellett abban vennie, de nem utasíthatta vissza Ferencet, akinél előtte való napon éppen atyafiságos látogatóban járt.

Útközben nyomott hangulat uralkodott a kis lovascsapatban.

— Miféle diszpozíciód lesz ezután? — kérdezte Kinizsi Esegváritól.

— Pápaiig elkísérem urambátyámékat, ott időzőm vagy két napot, aztán hazatérek váramba, Esegvárra... Nagyon, nagyon bánt a dolog.

— Szomorú az eset, öcsém — válaszolt Kinizsi Pál — de nem tehetünk róla. Az a hír amelyet a leányasszony hozzád juttatott, vért kívánt. Hosszútóthi csúf rágalmat nem dughattad zsebre. Különben is egyenlő fegyverekkel vívtatok szabályszerű, daliás párviadalban. Én őszintén mondom nektek, nem sajnálom azt a szerencsétlen embert. Szószátyár, álnok, kötekedő volt egész világéletében. A gerince pedig olyan, mint a nádszál, hol ide, hol oda hajlott, aki hatalmasabb volt, azt ismerte urául... Ne búsulj!...

Thuri Gáspár, hogy kissé felvidítsa Ferencet, jókedvűen jegyezte meg:

— Most már komolyan felléphetsz a leányasszony előtt! Most bizonyosan leszakíthatnád azt a szépséges virágot, aki tanult a szomorú esetből!

Esegvári lemondóan legyintett a kezével és komoran mondotta:

— Nemi is gondolok arra. Azt a kosarat, amelyet a

leányasszony nekem egyszer idedobott, állom! Nem is volna illő, ha én mint kérő jelentkezném Somlón, de ezt nem is teszem. Nagyon nagy dolognak kellene történni, hogy Lenkához közeledjem.

Igy történt a somlói vérnász 1462. Vendel napján; ilyen szörnyűséges dolgot idézett elő egy meggondolatlan, gőgös leánynak szeszélyes játéka.

Hanem a vérnásznak folytatása lett! Erről az «Esegvár» című legendában számol be a lassan leomló várromok krónikása.

ESEGVÁR.*

A AZ UTAS Veszprémtől nyugat felé utazik azon a vasúti vonalon, amely a Bakonyt átszeli, a Szolimán-hegy és Bánd község között, a vasúttól délre hirtelen megpillantja az említett falu mellett Esegvár romjait. Ma már csak az egyik őrtorony nyújtja csonka nyakát a magasba, míg a másik búslakodik a maga romjain. Az egykor hatalmas vár többi részét elporlasztották a századok. Északról és nyugatról ijesztően meredek sziklafal teszi lehetetlenné a romok megközelítését, de kelet felől könnyen lehet oda jutni a vándornak, aki azután a rom közeléből letekinthet a mélységben folydogáló Séd vizére, amelyen még ma is növelik a hely romantikáját az egyhangúan zakatoló vizimalmok. Így volt ez abban az időben is midőn még Esegvári Ferenc úr volt a vár tulajdonosa. Régen volt ez, a XV. században, igazságos Mátyás uralkodása idején! A vár eredete az Árpádok korába nyúlik vissza. Midőn Károly Róbert király 1330-ban Bazarab Ivanko ellen megindította a hadjáratot, nem tudta szándékát megvalósítani, nem tudta a vajdát «szakállánál fogva kiráncigálni az odujából». Éppen ellenkezőleg, a hitsszegő vajda vezette oduba a magyar sereget, a járhatatlan havasok közé és amikor a magyarok az éhség és a hideg alatt már-már alig bírtak járni, a vajda november 9-től 12-ig olyan mészárlást vitt véghez az elcsigázott csapatban, hogy az úgyszólván egy szál emberig elpusztult. Maga a király is

* Veszprémtől nyugatra 9 km.

csak Szécsi Dezső nemes önfeláldozásának köszönhetette élete megmentését. Azonban nemcsak Szécsi Dezső, hanem más derék nemes úrfiak is dicsőségesen viselkedtek a szörnyű viadalban. Így a többek között Segvári Lőrinte fia, I. Tamás is, aki hősieles küzdelem után szintén a hitszegő oláh martalócok áldozatává lett. A király nem volt hálátlan. A hős fiainak, Miklósnak és Jánosnak a castrum Segwar alatti és a billegi vámot ajándékozta, majd utóbb a vár is átment az Esegvári-család tulajdonába. Ennek egyik ivadéka volt Esegvári Ferenc, akit már ismerünk a Kemen Lenka című legendánkból.* Azt is tudjuk, hogy a szép Lenka miatt Somló belső udvarán borzalmas párviadal történt, melyben Hosszútóthi András elhullott Esegvári Ferenc kardjának csapása alatt...

Ferenc úr a párviadal óta magába zárkózottan élt várában. Csak akkor mozdult ki onnan, amikor a gazdaság kiszólitotta vagy ha kedvelt szenvedélyének, a vadászatnak hódolt. Annál kevésbé vágyakozott ki várából, mert az idő télre fordult és az utak járhatatlanok lettek. Egyedül töltötte napjait, legfeljebb a csend, az isteni csend volt hűséges barátja, de talán ez nem is egészen jó, hiszen a folytonos magányban az embernek lelki világa keserűvé válik, különösen akkor, ha erre egyébként sem hiányzik az ok. Mi tűrés-tagadás, Ferenc most is szerette Lenkát sőt talán még sokkal jobban, mint azelőtt! Hiszen Lenka volt az, aki neki megüzente, hogy a pletykát Hosszútóthi terjesztette róla és ugyancsak a szép leány tette azt a halálatlan dolgot, hogy esküvőjétől az utolsó percben visszalépett. Mindezeket százszor és ezerszer visszaidézte emlékébe a búslakodó várúr, azonban büszkesége nem engedte meg, hogy a Lenkától egyízben kapott dísztelen kosarat visszaadja neki és megkérje a kezét.

— Kigyófajzat! Minden nő egyforma! Akár aranyhorgá-

* Lásd Somló legendáiban.

val, akár külső bájaival igyekszik meghódítani. Nem, nem! Már egyszer elég volt, többé nem megyek lépre! Lenka szép, nagyon szép! Véremet ma is lázba hozza, de jó nem lesz sohasem belőle. Gógös, tele van asszonyi szélességgel...

Azonban egy belső hang hirtelen megcáfolta.

— Hátha nincs igazad? Hátha Lenka megszelídült, mint a fehér galamb és a leghűségesebb és legkedvesebb hitvesed válnék belőle?...

Mindegy. Ferenc úr keblében az első gondolatok győztek és feléje se nézett Lenkának vagy Somló várának. Azaz hogy bizony igen-igen sokszor odaállott ő Esegvár nyugati ablakaihoz és merengve tekintet arrafelé, ahol az a gyűlött, de mégis halálosan szeretett, gyönyörű leány most talán éppen az imázsámolyán fohászkodik, vagy talán rokkájának forgatása közben sóhajtvá gondol valakire. Akit ő nagyon megsértett, de akiért szíve majd meghasad... Hiába! Ferenc nem láthatta Somló várát, mert azt eltakarta szeme elől a nagy távolság, a Bakony rengetege meg Szent András havának késői köde... Somlót nem láthatta, de tekintete végigsorakozhatott azon a nagy gazdaságon, amelyet mind a magáénak mondhatott. A Séd vizén zakatoló malmot, a füstös apró házakat, amelyekben hű jobbágyai éltek, a juhok és szarvasmarhák meg a pompás lovak istállóit. A gazdaság egyéb épületeit. Ezek szemlélése valamelyes lelki megnyugvást ültetett szívébe, mert nagyon szerette várát és azt a magyar földet, ahol született és amelynél nem volt számára édesebb semmi e világon! Még talán Lenka sem.

A környékbeli nemes udvarokban és várakban hosszú ideig egyébről se beszéltek, mint a somlói vérnászról, pedig már Vendel napja régen elmúlt, az idő karácsonyhoz közeledett. A szépséges leányasszonyok szíve hangosabban dobogott, amikor Ferenc nevét kiejtették, hiszen Esegvár ura nemcsak daliás, szép és gazdag férfi volt,

hanem a somlói párviadal olyan nimbuszt is ajándékozott neki, amely különösen kedvelt szokott lenni az érző és álmodozó lelkű leányasszonyok előtt. Nem egyszer történt meg, hogy a várúr előtt Merse István várnagy uram célzásokat tett, házasodnék már meg kedvelt és tisztelt ura.

— Ott vannak — teszem azt — Csóron úrnak leányai Devecserben. Gyönyörű teremtések! Az egyik haja olyan mint az ébenfa, az arca fehér, mint a hó; a másik meg éppenséggel olyan, mint maga a Madonna volt. Kék szemei mintha mindig a mennyországba néznének és szőke haja olyan, mint a legszelídebb virágkoszorú!

— Nem kell, nem kell! Ne is beszéljen kegyelmed! Ha valamelyik leányasszony minden hajaszála körmöci aranyfonalból volna is és a szépsége túlhaladná az álmok országának képzeletét, akkor se néznék egyikre se. Kigyófajzat minden nő!...

Merse úr elhallgatott és nem is tett többé említést erről a nem jó ügyről...

Elmult a karácsony, elmult a tél, a természet ébredni kezdett. A Séd vize megdagadt és sietve igyekezett piszkos habjaival a Marcal ölébe. A Bakony felől virágillatot hozott az alkonyati szellő és a mezőkön a pacsirták énekeltek. A kivert nyájak tarka színfoltokban mutatkoztak a lankás oldalakon. A juhok bégettek, a tehenek pajkosan futkároztak a bikák előtt. Mindenütt az élet, a föltámadás ujjongott. A napsugár kacagva küldte enyhe sugarait erdőre, mezőre és olykor mintha incselkedve mondotta volna Esegvári Ferencnek:

— Hát te miért horgasztod le a fejedet? Van még leány a világon! Fiatal és erős vagy, nem temetheted el magadat elevenen! Kacagj úgy, miként csókjaimra az egész természet mosolyog...

Addig-addig biztatta a napsugár a várurat, míg kissé éledni kezdett. Sokszor felült lovára és solymával megkutyáival vadásztatott a vidéken. Megtekintette munkásait,

jobbágyait a mezei munkában; ő maga adott utasítást a szántóknak, vetőknek; utánanézett a legeltetésnek; egy szóval, mint jó gazda, mindenütt és mindenre figyelt. Meg is kérdezte Merse uram egy este, amikor Ferenc éhesen, fáradtan tért haza a mezei munkából.

— Rogo humillime! Miért jár mindenfelé, kegyelmed, jó uram! Hiszen vannak sáfárok, udvarbírók meg aztán én is itt volnék, elég széles még a vállam, sok terhet elbír...

— Nem tudja, kegyelmed — vágott vissza jókedvűen a fiatal nemes úrfi, miközben jóízűen fogyasztotta a bőséges levesben feltálalt bornyúpecsenyét — nem tudja azt a latin közmondást, hogy «oculus domini saginat boves!» A gazda szeme hízlalja az ökröket!

— Tudom biz' én, rogo, de hiszen van még itt elég kisebb gazda, nem kell éppen a legnagyobbak törődni minden kicsiséggel...

Annyit mégis elért a várnagy, hogy Ferenc úr időnként ellátogatott Kinizsi Pálhoz Nagyvázsonyba, ha a vezér otthon volt. Benigna asszonnyal, Magyar Balázs leányával meg a hatalmas úrral sok jó estét eltöltött, el is fogyasztott velük néhány kupa bort. A vezérnek sokszor feltűnt, hogy Ferenc úr szórakozott. Ezért tehát gyakrabban bízatta a bortöltő legényt, hogy ne hagyja üresen a vendég kupáját.

— De ne abból a borból tölts, hanem abból a másikból; ott az almáriumon van! — aztán odafordult Ferenchez. — Tudod, az a legkitünőbb termése Somlónak...

Esegvári arca elkomorodott. Kedvetlenül felelte:

— Köszönöm, szerelmes bátyámuram! Én már csak a badacsonyinál maradok...

Amikor Esegvári megköszönte a vendégséget és felült a lovára, Benigna asszony odafordult élete párjához:

— Bizony tehetne valamit, kegyelmed, hogy ezt a jóra való fiatal embert egy hozzá méltó lánnyal össze-

hozza! Hiszen egészen megsavanyodik! Még a legfinomabb somlói se kell neki!

Kinizsi elkacagta magát és megpödörte hatalmas bajuszát.

— Asszony, asszony! Hosszú a hajad, de rövid az eszed!... Azért nem kell neki a somlói bor, mert Lenka várához tartozó szőlőben termett!

— Talán csak nem? . . .

— De bizony! Szerelmes az az ember, de fűlig, abba a leányba!

— Hát akkor miért nem mondja meg neki áperte?

— Miért, miért? Azért mert nem tudja elfelejteni azt a sértést, amit Lenka rajta elkövetett.

— Már pedig én tudom, hogy Lenka is eped utána. Hej, de bolondok is ezek a fiatalok! Az egyik húzza, a másik nem ereszti!

— No, ami halad, el nem marad! Majd csak kiparancsol nekik is valamit a jó Isten! Ha egymásnak szánta őket, össze is adja őket...

Ímígyen váltották a szót Kinizsi Pál és hűséges hitvese, Benigna asszony. Azonban az a bizonyos fordulat nem akart mutatkozni.

Még csak egy család volt, ahova néhanapján átlovagolt Ferenc úr, hogy szomorú szívét kissé felvidítsa. Ez pedig Döbröntén vala, Himfi Imre és gyönyörűséges felesége. No meg a hathónapos kis fiúk...

Amikor kint ültek a vár fedett ambitusán és ott hallgatták az esti szürkületben a fűlemüle énekét, Imre úr tréfásan ösztönözte Ferencet.

— Nincs szebb a csendes családi boldogságnál! Ha az én drága kis feleségem az ölembe ül és megcirógatja az arcomat vagy a kis fiam megtépázza a bajuszomat, akkor azt hiszem, hogy csakugyan itt a mennyország a földön! Vagy legalább is az igazinak kóstolója...

— Boldog ember vagy, Imre! Hát hiszen — tette

hozzá fanyar mosollyal — ha én is úgy juthatnék hozzá egy drága kis feleséghez, ahogy te, talán nem prokrastinálnék egyet se...

— Hja, olyan kalandos leányfogás nem mindenkinek adatik!

— Már pedig én még a jobbágyleányt is elfogadnám, ha a sors úgy vezetne hozzá. Ugyis hidegen hagynak az úrirendű leányasszonyok... Kigyók! Kétszínűek!...

— No, no, Ferenc! Te... te... szerelmes vagy valamelyikbe...

— Én? Eszembe sincs!...

Igy évődtek egymással Ferenc és Imre, azaz hogy az előbbinek semmi kedve se volt a tréfálkozáshoz. Még szomorúbb arcot vágott a búcsúzásakor, mint ahogy odaérkezett. Nem is ment egyhamar Himfiékhez, bántotta a puha családi élet boldogságának közvetlen szemlélete.

Ellenben ismét ellátogatott Kinizsi Pál uramékhoz. A törökverő vezér éppen akkor érkezett vissza az udvari vadászatról. Erről diskurálgattak az estebédnél.

— Hol voltak, kegyelmedék, szerelmes bátyámuram?

— Vadászni, öcsém! A Kikeri-tónál!

— Palota mellett?

— Igen!

— Találtak valamit?

— Hogy találtunk-e? De mennyire! Sast, vidrát, rókat, farkast!

— Ott volt a király is?

— Természetes! Hiszen tudod, hogy Mátyás nagyon kedveli a vadászat multságát. Ha nem kell neki a táborba vonulni, akkor vadak ellen harcol meg a nép igazát keresi álruhában. Sohase lehet tudni, hova toppan be, akár mint vándorlegény, akár mint muzsikusz, regös, hegedős vagy más effajta. Jaj annak, akit csalárdságon ér! Még a fejét is hamar levéteti. Hanem az bizonyos, hogy rend van az országban és a nép szereti a nagy uralkodót.

— Mennyi ideje van Palotán Mátyás?

— Már jó három hete. Hogy a Kikeri megáradt, most lehet része a vadászatban. Csak az a kár, hogy azt a pompás kőkerítést, amelyet még a rómaiak építettek, idők folytán lerombolták a tó kivezető árkánál. Így a víz szétfolyik. No, de azért most se lehet panaszunk! Annyi volt a vadréce, hogy még az eget is elhomályosították. A szárcsák, bibicek meg egyéb vízimadarak fellegekben vonultak, de azokat nem igen bántottuk.

— Kegyelmed ejtett-e el vadat?

— Sokat! Ha nem untatlak, öcsémuram, elmesélem, hogy lett a miénk két hatalmas ordas. De előbb igyunk Benigna egészségére!... No hát figyelj! Amint tudod. Mátyásnak nagyon jó agarai vannak. Az enyéme se «kutyák», de az övék még jobbak. Hát úgy volt az, éppen József napján, hogy a tavat a vadászvendégek, lehattünk vagy húszan, a legények és az agarászok körülvették. Mi természetesen lóháton voltunk. A király a palotai út felől állott fel. Mellette álltam én a Bandi lovamon, ismered, arabs félvér és kissé távolabb apósom, Balázs úr. Az én kezemben hatalmas buzogány, a többiek pedig íjaikat tartották kifeszítve. Amikor már mindenki a helyére érkezett, felharsantak a trombiták. Hej, mi volt ott, Uramisten! Mintha valami boszorkányság történt volna, a vízimadarak százezrei emelkedtek a levegőbe. Köztük kócsagok, gémeek, kanalas gémeek is. Olyan vijjogást, fütyülést visítást még sohasem hallottam életemben. A sasok hatalmas szárnycsattogással menekültek. Matyás azonnal leterített egy kócsagot, de csak úgy játékból. Mert az igazi azután következett. A pecérek elbocsátották a kopókat, amelyek örült, vékony csaholással mentek neki a nádasnak. Egyszerre csak visszahökkentek; az egyik kopó, még pedig az én jó Peti kutyám, sántán vinnyogott. Nyomában egy hatalmas ordas! Fogait vicsorgatva tört elő! No most! Elő az agarakkal! Az agárpecér elbocsátja a derék

kutyákat, amelyek egyenesen nekirontanak a farkasnak. Láttad volna, kedves öcsémuram, azt a táncot! Hűh, canis mater! Sohase felejttem el!

— Nagyszerű! Meséljen csak, kegyelmed!

— Hát tudod, az agarak úgy vették körül az ordast, mint a dalidómulatságban, a fáklyatáncban az úrfiak a leányasszonyokat. Vigyáztak, nehogy valamelyiket elkapja a dühös állat, mert akkor vége lett volna a merész agárnak. Végre a Pandúr hirtelen nyakonkapja a farkast, a Huszár meg fülön és így megállították a menekülni akaró bestiát. Az ugatott, szűkölt, de hiába! Mozdulni nem bírt. Megadta magát sorsának, egész testében reszketett. Abban a pillanatban egy halk süvítés. Mátyás nyilvesszője éppen a farkas szügyébe repült. Ez tehetetlenül, élettelenül rogyott össze...

— Hej, milyen érdekes!

— Az ám, öcsémuram, de hallgass csak tovább! Te is figyelj, Benigna, mert ezt még te sem hallottad!

— Figyelek, szerelmes emberem! Tudom, hogy megint kegyelmed csinált valami hátborzongatót! Egyszer megadja az árát!

— Eh, ne félt engem! Nem vagyok én sápkóros kis lány!... Alighogy az első farkas összeesett, a király jobboldalában hirtelen megjelent a másik! Talán még nagyobb, még erősebb állat. Éppen abban a pillanatban harrapta ki a Fecske gyomrát; szegény agár rögtön kimult. Borzalmas volt a farkas, az egész fejről omlott a friss vér, de a dűhtől még a szemei is vérben forogtak. Hajrá, Cserbély, ordítottam az én egyik agaramra, mely kissé visszatorpant a farkastól. A derék eb nekiront, a másik oldalról ugrik a Pandúr, csattog a pecérek ostora, mindhiába! A farkas egyenesen a király lovának tart! Még egy szempillantás és reaugrik! Még a vér is meghűlt az ereimben, mert ha a farkas a lóra ugrik, az menthetetlenül leveti Mátyást és ki tudja, mi történik azután! Nem ha-

boztam egy szempillantásig sem! Neki fordítottam Bandit, pedig az horkolt, nyertett, ágaskodott, de nem bírt velem. Odaugrott az ordashoz és én egy jól célzott csapással, hétágú buzogányommal szétloccsantottam a fejét a bestiának...

— Jézus, Mária! — szólta Benigna asszony halálsapadtan — ha mellécsap, kegyelmed...

— Bizony akkor talán most nem ülnék köztetek, mert tudjátok meg, nincs veszedelmesebb, mint a megvadult farkas, nekimegy az mindennek, még a tűznek is, pedig attól rendesen irtóztatóan fél...

— És mit mondott Mátyás?

— Mosolygott, megszorította a kezemet és beferezte a vadászatot. Palotáramenet egyébről sem beszélünk, mint a két farkas leterítéséről. A király alig győzte magasztalni csapásomat, mely — amint monddta — elég lett volna akármilyen kemény koponyájú töröknek is. Meg is jegyeztem akkor, bár sajnálom, hogy tettem.

— Hanem felséged nyilvánvaló is illusztris módon talált! Bizony alig hiszem, hogy akármelyik nemes úr oly biztos kézzel és szemmel célzott volna, mint felséges uram. Csak az a kár, hogy a farkas nem egy pasa volt! Kár is nekünk itt olyan lényekre vadásznunk, amelyek tulajdonképpen nem ártanak nekünk! Inkább mennénk a pogány ellen!

— Hüh! Ez merész mondás volt! És mit válaszolt Mátyás?

— Nevetett ugyan, de már láttam a szemében azt a lángot, mely a haragot jelenti. Csak annyit válaszolt, hogy szívesebben menne ő is a török ellen, de nem teheti, mert a szultán most pihen a háremében, úgy látszik, megjuhászodott előttünk. De különben is — tette hozzá a király elgondolkodva — itthon is kell néha lennie az uralkodónak!

— Ebben igaza van neki — szólt Benigna asszony-
ság. — Vajjon tudja-e már a somlói vérnászt?

Ferenc úr egyszerre felfigyelt. Hiszen most róla lesz szó meg talán arról a valakiről...

— Hogyne tudná — felelt Kinizsi Pál — hiszen még Vendel-nap után megjelentettem neki.

— És mit mondott?

— Amit egy, csakugyan igazságos királynak mon-
dania kellett. Megdicsért mindnyájunkat, akik a viadalnál
ott valánk és örvendett, hogy nem te lettél az áldozat,
Ferenc öcsémuram! Ugy látszik, kedvel téged, viszont
Hosszútóthit, aki tulajdonképpen nem is volt igazi magyar,
nem szívelte. Tudta, hogy izgága és kétszínű fráter volt...

— És Lenkáról nem esett szó? — kíváncsiskodott
Benigna asszony.

— Dehogyan nem! Annál is inkább, mert Mátyás nagyon
jól ismeri a leányasszonyt. Hanem meg is jegyezte róla,
hogy kemény legény legyen, aki annak az okos, eszes,
válogatós leánynak beköti a fejét, mert olyan leány nem
minden bokrban terem!

Ferenc arca piros lett, mint a láng. Nagyot sóhajtott.
A szíve körül melegséget érzett, büszke volt a leányra,
aki — ámbátor nagyon messze esett tőle — valahogy
mégis csak az övé volt...

Néhány nap múlva Merse várnagy uram egy instán-
ciával toppant be Esegvári Ferenchez, amikor az éppen az
udvarbíró meg a sáfár számadásait vizsgálta. Neki nem
volt szüksége deákra, mert jobban értett a betűvetéshez,
mint sok rossz tudós...

— No, mi jót hozott, kegyelmed urambátyám?

— Rogo humillime, domine spectabilis! Egy becsü-
letesnek látszó ember azzal az alázatos instanciával járul
nagy jó uram elé, adná ki neki tizedbe a malmot. Éppen
kapóra jönne a dolog, mert az öreg Barnabás az éjtszaka
meghalt...

— Meghalt? Szegény ember! Több mint hatvan esztendeig szolgált becsülettel a malomban.

— Úgy, úgy! De már az utóbbi időben nem bírta a munkát, kissé el is hanyagolta. No, nem csoda, majdnem kilencven esztendő nyomta a vállát...

— Senkije se maradt?

— Nem! A felesége már három esztendeje elment előre a másvilágra, a fiai pedig, ki tudja, hol vannak, ki erre, ki arra.

— Jól van! Akkor hát az Isten küldte nekünk az új molnárt. Küldje be, kegyelmed!

Jól öltözött, értelmes arcú, negyvenes ember lépett a szobába. Meghajolt a várúr előtt, akinek feltűnt az idegen nyugodt, majdnem előkelőnek mondható fellépése. Egyideig figyelmesen tekintett tiszta, barna szemébe, azután kérdezte.

— Mi a neved, honnan jöttél, mi a szándékod?

— A nevem, uram, Borda Mihály. A Dunán voltam vízimolnár, de a jég már néhány télen összetörte a malommat. Inkább kis vízre vágyom, ahol nyugodtabban is dolgozhatom. Jól értem a mesterségemet. Ha nagy jó uram nem terheltenék az elhagyott malomba behelyezni engem, nem bánná meg, mert szorgalmas, munkabíró és ahhozértő embert kapna bennem.

— Hogy kerültél ide; viseleted és beszéded elárulja, hogy nem vagy közönséges molnárember vagy hospes, vagy éppen jobbágy.

Az idegen sóhajtvá simította végig homlokát.

— Nemes vagyok. Erdélyi székely nemes, de sorsom üldözött. A sok török-tatár betörés elvitte kis vagyonomat és most kereset után nézek. Kitanultam a molnárságot...

— Jól van, Mihály! Felfogadlak! Még a mai napon beköltözhetsz a malomba a szokásos tizedjövedelemért. Majd egyszer én is elnézek felétek, remélem, nem lesz panaszunk egymásra.

Mosolyogva szorított kezét az idegennel, aki szó nélkül, meghajolva nyújtotta kezét...

— Most menj és küldjed be a várnagyot.

Merse belépett. Szinte ragyogott az arca a boldogságtól.

— Gratias, domine! Bizony jól tette, hogy felfogadta ezt a bizalmatgerjesztő embert, mert a malomra már nagy szükség van! A garat már majdnem tíz napja üres, a jobbagyok türelmetlenkednek, no meg a várnak is alig van már lisztje!

— Lesz ezután, ha Isten is úgy akarja — jegyezte meg jókedvűen Esegvári. — Mi újság még, kedves urambátyám?

A várnagy, akit a szeretetteljes megszólítás nagyon kellemesen érintett, köhintett egyet, azután halkán mondotta. Tudta, hogy csínján kell kezelni a szót.

— Kemen Kata asszonyt a múlt héten odatették az ura mellé. Örökre behúnyta a szemét...

— Ugyan! Nem hallottam semmit se erről, bár tudom, hogy régóta szenvedő volt.

— Igen, most már bezárult mögötte a kriptaajtó. A leányasszony pedig...

— No? Mi van vele?

— Budára utazott. Azt se tudják, kihez, miért, mikor jön vissza. Csak azt a dispoziációt hagyta hátra, hogy mindent a várnagyra bíz és hogy a sáfár fertályesztendő mulva jöjjön Budára az elszámolással. De hogy kihez, azt ma még Kalsai, a sáfár se tudja... Kicsit furcsa, hogy Lenka leányzó most ennyire nem törődik a gazdasággal, pedig amíg otthon vala, még a tojásokat is minden nap számbavette...

— Köszönöm, urambátyám!.. No, most ne várassa meg Mihály molnárt, helyezze be új szolgálatába...

Amint a várnagy eltávozott, Ferenc úr odalépett az ablakhoz és mereven tekintett arrafelé, ahol Somló vára

a tavaszi levegőbe nyújtogatja karcsú tornyait. Valamit morgott is ilyenformán.

— Kata asszony meghalt... Lenka most egyedül van... Vajjon miért hagyta ott Somlót?... Eh, kígyófajzat... Ha nem lett volna olyan... hiszen gyönyörűségesen szép... de nem jó...

Egy hang hirtelen ellenkezett a lelkében.

— Megjavult az régen! Szeret téged...

Pünkösöd havának kilencedik napján, éppen Gergely napján reggel behívta a búslakodó és nyugtalan Ferenc úr idős szolgáját, Pétert.

— Hallod-e, Péter! Készítsetek elő mindent, mert hosszú időre elmegyünk innen világot látni. Te jössz velem és János lovász. Öt lovat viszünk: a Jancsárt, a Sast, Szarvast, Vércsét, Medvét. Az én szerszámom a Jancsáron meg a Sason legyen, János a Szarvason jöjjön, te a Vércsén lovagolj, a málhát meg a Medvére tegyék. Ez a legerősebb ló, de egy kicsit sajnálja a bal hátulsó lábát, amióta a kovács az ősszel megnyilalta.

Péter nagy szemeket meresztett.

— Talán hadba megyünk, nagy jó uram?

— Dehogyan megyünk! Bár mehetnénk, de most nyugton vannak a kontyosok! Csak szétnézünk egy kicsit az atyafiaknál, jóbarátoknál. A szántás-vetés megtörtént, a kaszálást majd vezeti Merse. Aratásra itthon leszünk.

— Vért, sisak is kell?

— Nem, nem! De kardot viszünk, hátha valami zsi-vány vagy vadállat kerül az útunkba... Talán még egy-két cseh is találkozhatik velünk. No, ellátjuk a baját! Ti is felköthetitek a kardot, bár nektek nem volna hozzá jussotok...

Az öreg szolga majdnem felkurjantott örömében. Kissé unta már az egyhangú életet, neki is éppen kapóra jött, hogy a gyönyörű tavaszi időben néhány hétre ki-zökkenhet az álmos kerékvágásból. Hogy pedig fiatal ura

a kardot is megengedte, no ennél nem lehetett nagyobb gyönyörűség Péternek! Hiszen benne is szittya vér folydogált, ámbátor csak szegény jobbágy volt.

— Megértettem a dispoziációt, uram! Csak öreg banyával ne álmodjunk az éjszaka, akkor bizvást nekivághatunk hajnalban a világnak! Jánossal együtt még éjfélig mindent elkészítünk. Patkókat is viszünk!

— Jó, úgyis kell! Bár útunkban találunk kovácsmestert.

Másnap korán reggel csakugyan útrakeltek. Amint a lovak dübörgő lépései a felvonóhídon elhangzottak. Merse uram elgondolkodva tekintett a porbavesző kis csoportra.

— Ugyan, mibe töri a fejét? Hej, hej! Lenka, nagyon megbabonáztad az én jó uram szívét!...

Gyönyörű volt a természet a maga nyárelei pompájában május 10-ének hajnalán. A Bakony rengetege csendesen, halkán hívta a nyugtalan vitézt és amikor Városlódnél elérte annak titokzatos homályát, mintha a lelke is megpihent volna. Néha-néha fájdalmas pillantást vetett balra, amerre Somló vára büszkélkedik, de nem láthatta, Különben bizonyos megnyugvással ismételtette:

— Hiszen úgy sincs ott, hiába nézegetek arra...

A friss levegő, az erdő üdítő illata, a tengelicék, fekete- és sárgarigók bájos hangversenye olyan jóhatásúak voltak Esegvár urára, hogy még tréfálkozni is kedve rekedett. Odaszólt a két lovásznak, hogy énekeljenek. Ezek követték is a parancsot, de nem volt abban köszönet, mert olyan borízú hangon és hamisan igyekeztek bömbölni, hogy Ferenc néhány perc múlva bedugta a füleit.

— Elég már! Elég! Nem hallom a madarak énekét! Inkább mondjatok valamit...

Péter azonnal megszólalt:

— Nagy jó uram, ne terheltessek megmondani, igaz-e,

amit Merse urunk mesélt, hogy Sümeg környékén egy ricinusállat állkapcáját ásták ki? Másfélmillióesztendő!

Ferenc a kacagástól beleharapott az ajkába, de nyugodt igyekezett maradni. Komoly arccal válaszolta:

— Igaz! Sok olyan ősi állat csontja van ott a földben! Bizony könnyen lehet, hogy amit kiástak, másfélmillióéves is lehet. Csakhogy nem ricinus, hanem rinócerus annak a nagy szörnyetegnek a neve!

Péter szelíden hunyorgatott a szemével.

— Én biz nem tudom, hogy hívják! Csak azt látom, hogy jó urunk mindent éppen olyan jól tud, mint a százesztendő kalendáriom az időjárást. Nem hiába, ért a betűvetéshez, meg sokszor elbujik a könyvesházba!...

Dél felé Döbröntére érkeztek, ahol Himfi Imre vendégszerető hajlékában kétszer huszonnégy órát mulattak.

— Hová mész? — kérde a búcsúzáskor Imre.

— Mit tudom én, szerelmes barátom! Talán a kéklő Tátrába, talán Erdélybe...

— Hát Budát nem ejted útba?

— Nem! — vágott vissza érdesen Ferenc.

Himfi megértette, nem is erőszakolta tovább. Hanem amikor a lovasok már kivonultak a várból, ő is fejcsóválva mondotta szépséges Flórájának, akárcsak Merse várnagy uram:

— Hej, hej! Ez a Ferenc egészen belebolondult Lenkába!...

Pápán meg sem állott Esegvári, éppen úgy Marcaltót sem érintette, mert itt lakott egyik nénje. Nem akart hozzá bemenni, mert akkor ott marasztotta volna, márpedig a bánatos szívű úrnak nem igen volt maradása sehol sem. Ellenben Pok várában megszállott. Hogy miért, azt talán ő maga se tudta, de talán azért, mert tudta, hogy ott van egy leányasszony, Poki uram rajzattya. Ki tudja, talán kisimítja lelke gyűrődését Poki Sárika. Ha-

nem hogy csak röviden beszámoljunk az esetről, nem így történt! Sáríka, bár őt még a király is igen kedvelte, nem nyerte meg a vándorló úrfi tetszését. Csúfnak, gyámoltalannak találta.

— Istenem! Mennyire más az a másik! — dörögte a vendégszobában, amikor az utolsó este oda egyedül bevonult. — Nincs az a nő a föld kerekiségén, aki Lenkával fölveheti a versenyt. És mégis gyűlölöm! Gyűlölöm! Kigyófajzat.

És ama bizonyos titkos hang ismét megszólalt a lelkében.

— Magad se hiszed! Szeretted, örülten szeretted! Addig nem lesz nyugvása a szívednek, amíg azt a leányt a magadévá nem teszed...

Pok várából egyenesen annak a hatalmas székesegyháznak tartott, mely Szentmárton mellett a hegyen emelkedik és hangosan hirdeti Isten dicsőségét. Pannonhalmának nevezték ezt a gyönyörű templomot, amelyet még a szent király, István, alapított. A kormányzó, Márton reverendissimus, nagy szívélyességgel fogadta a vándorló urat és megmutatta neki a templom meg a klostrom minden nevezetességét. Alig tudott neki felelni a tudni-vagyó ifjú nemes sok kérdésére.

— Péter, mióta áll már a szentegyház?

— Hja, öcsémuram, bizony nagyon régen! Itt született ugyanis Thours francia város híres püspöke, akit később mint Szent Mártont beiktattak az oltáron tisztelendőkhöz. Az első kápolnát még Nagy Károly építtette, az a frank király, akinek III. Leó pápa 200 esztendővel azelőtt tette fejére a német császári koronát, hogy Asztrik püspökkel István királyunknak a magyar korona felső részét elküldötte. Ezért úgyis hívják Pannonhalma hegyét, hogy Mons Sacer, szent hegy, vagy Mons Sancti Martini, Szent Márton hegye...

Esegvári Ferenc elmélázott a hallottakon és öröm-

mel kísértte a kormányzót a klastrom meg a templom sok útvesztőjében.

— Pater reverendissime — kérdezte kíváncsian — mi tartozik tulajdonképpen Pannonhalmához?

— Négy apátság, kedves uramöcsém. Bakonybél, Tihany, Zalavár és Dömölk. Csakhogy most nem apátok, hanem helytartók vagy kormányzók igazgatják az apátságokat, legalább is úgy nevezik őket. Hanem jöjj, tekintsd meg a convent nagy szobáját meg a quadraturát, a híres keresztfolyosót...

Ferenc csak úgy szívta magába a sok látnivalót. A scriptariumban, ahol a festők meg a könyvmásolók dolgoztak, maga is szívesen helyet foglalt volna, hogy olyan ékes iniciálékat pingáljon, mint teszem azt Máté páter, akinek valósággal ördöge volt a lúdtollában. A képes teremben tágranyilt szemmel bámulta a sok gyönyörűséget, de az egyik képnél, amely valami bibliai jelenetet ábrázolt, összerázkódott. Jó, hogy Márton atya nem vette észre, mert Oros testvér éppen a fülébe súgta, hogy a délebed várja a vendéget meg a kormányzó urat. Az a kép megrázta a lelkét a gyötrődő Esegvárinak. No, igen, hiszen Rákhel arca szakasztott olyan volt, mint a Lenkái... Annyira elmélyedt a gyönyörű festmény szemlélésében, hogy Márton úrnak éppen háromszor kellett figyelmeztetnie a szórakozott nemes úrfit, hogy menjenek már a refectoriumba, hiszen az ebédre összegyűlekezének a páterek...

Ferenc úr több napot töltött a vendéglátó bencések között. Ha tehette, bizony csak a képes szobába sietett és ott harmatos szemmel nézegette Rákhelt. De tudomány-szomja sokszor odavezette a könyvtárba is, ahol sok szép munkát igyekezett átolvasgatni. Búcsúzásnál megölelte pátereket és a kormányzónak meghatottan mondta:

— Istennek ajánlom, pater reverendissime! A hit és a tudomány eme hajlékában olyan jól éreztem maga-

mat, hogyha a sors is úgy akarja, többizben felkeresem kegyelmeteket...

— Elhozhatod majd a hitestársadat is, szerelmes öcsémuram, ámbátor neki nem szabad a klastromba lépnie...

Ferenc elhalványodott.

— Nincs hitvesem — szólt kedvetlenül — és azt hiszem, nem is lesz!

— No, no! Azt mondja a Szentírás, nem jó az embernek egyedül lenni...

A felejtethetlen napok után Tatára lovagolt Esegvári Ferenc. Ott és Esztergomban a természet pompázó szépségét szemlélve közelebb képzelte magát annak teremtményéhez. Az érseki városban odagondolta Szent Istvánt és szelidlelkű hitvesét, Gizellát és elmélázott, azokra az időkre emlékezvén, amikor még Esztergomot Strigoniumnak nevezték...

Vándorlásának további állomása Visegrád volt, a legpompásabb királyi vár széles e világon. Kevélyen tekint le a Duna hullámaira. Teheti, mert szebb és fényesebb uralkodói lakot keresve se lehet találni. Károly, Lajos itt voltak otthon és szavuk innen az egész művelt világba elhallatszott, Mátyás pedig a pompa és a tudomány középontjává varázsolta a gyönyörű és minden viharral dacoló várat...

— Ha velem lehetne ő is! — sóhajtá a vitéz. — Milyen gyermeki örömmel kísérne vándorutamon...

Esztergomból egy kompon átkelt a Dunán és a lassú folyású Ipoly mentén Gyarmat felé vette útját. Drégelyen túl lepihent és onnan előreküldötte Jánost.

— Lovagolj Gyarmatra és tudakold meg, otthon van-e Balassa úr, akinél atyafiságos szeretettel óhajtának egy-két órát tölteni.

Amig a lovasz visszajött, egy nagy fa árnyékában bőséges ideje volt áttekinteni a multat és a jelent. A mul-

tat, amelynek egyre jobban távolodó ködéből mindig erősebb vonalakkal emelkedik ki annak a leánynak arca, akit gyűlöl és szeret. A jelent, amelyben semmi nyugvása sincs, pedig egészséges, ép, erős és gazdag...

— Kígyófajzat... kígyófajzat... gyűlöllek!...

— Dehogy gyűlölöd — felelt rá a titokzatos visszhang — minden idegszálad reá vágyik...

Délfelé visszaérkezett János.

— No, mi újság?

— Haj, nagy jó uram! Olyan vígasság van Gyarmaton, hogy még a malacok is tokajit isznak! Menyegzőt tartanak. Balassa úr, amint megtudta, mi járatban vagyok, olyant kurjantott, hogy majdnem idehallatszott! Egyszeriben itt lesz a hintó nagy jó uramért!...

— Menyegzőt tartanak? — kérdezte Esegvári komoran. — Ki megy férjhez?

— Balassa úr leánya, Mária. Éppen ma délelőtt adta össze a gyarmati templomban őt Forgács Miklós úrral a rozsnói püspök.

Nem lehetett többet beszélgetni, mert a hintó csakugyan megérkezett. Pompás négy szürke volt eléje fogva. És íme benne ült László úr, Gyarmat birtokosa, Mátyás király udvarnoka is. A két jóbarát szeretettel megölelte egymást.

— Isten hozott! Szerelmetes szívvel üdvözöllek, drága Ferencem! Nem is tudtam, hogy a mi portánk körül jársz, különben már régebben invitáltalak volna Mária leányom esküvőjére. No, indulhatunk.

— Ti — szólta Ferenc a lovászokhoz — ne siessetek, mert a Jancsár jobb első patkója mozog. Gyarmaton meg kell vasaltatni.

— Ha odaértek, jelentkezzetek a várnagynál ő majd mindent elintéz! — tette hozzá Balassa úr előzékenyen.

A két jó barát bizalmasan és meleg szeretettel beszél-

getett a rövid kocsiút idején. Volt elég közös emlékük, azok összeforrasztotta a szívüket.

— Bizony, édes Ferencem, sohasem fogom elfelejteni a te nagy vitézi tetteted. Ha ezelőtt két esztendővel Pozsarevácnál nem vagy éppen mellettem és nem ütöd le azt a hatalmas janicsárt, akkor én már régen csendes ember vagyok! Olyan voltál akkor, kedves Ferencem, mint maga a klasszikus Mars isten!...

— Ejha — kacagott jókedvűen Esegvár ura. — Mars isten nem verekedett Omár ivadékaival!

— Nem tesz az semmit! A fő az, hogy erős karral és éles karddal odavágtál a janicsárra, aki holtan esett össze. Pedig egy aga volt! Szét is szaladt a csapata, amint a vezér mozdulatlanul a földön hevert...

— Szép, daliás idők voltak azok — felelte elgondolkozva Ferenc. — Csak az a kár, hogy Szilágyi Mihály urammal a hitszegő török olyan csúnyául bánt.

— Gyáva népség! Amikor szegény Mihály vezért törbe csalták, Lábatlan Gergely urammal együtt elhurcolták. Gergely megszabadult ugyan, de Mihályt az álnok Mohammed parancsára Sztambulban lefejezték...

Nyomott hangulatban kocsikáztak tovább. Midőn már a várba felkanyarodó útra tértek Esegvári aggódva kérdezte:

— Sok vendég van nálatok?

— Vannak elegendő Nógrádból, Hontból meg a többi szomszédos vármegyéből.

— Budáról is?

— Igen! Udvarnoktársaim közül itt vannak Orosz Mihály, Posgai Gáspár, Nagy Lőrinc és Thuri György. De mások is vannak. Az udvari familiárisok közül Kenderessi Balázs, Klobusiczki János meg az idegen Pykre András tisztelték meg házámat.

— Családostul jöttek?

— Sokan! Hej, Ferenc, ha meglátod Thuri uram

leányát, az őszsemű Sárikát, menten megmozdul a szíved utána! Gyönyörű leány! Most került abba a korba, hogy egy derék nemes úrfi a pártát levegye a fejéről...

Ferenc semmit sem válaszolt, fanyar mosollyal viszonozta barátjának biztató enyelgését.

Megérkeztek. Hangos zsvaj, vigalom fogadta őket. Sokan ismerték Esegvárit, egyesek ugyan csak a híreből, de mindnyájan szeretettel fogadták a fiatal és deli urat. Még Sárika is. Szó, ami szó, igaza volt Balassa Lászlónak, de hiába! Ferenc szive egy fokkal se dobogott erősebben, amikor a szép leányasszony szemébe nézett. Még akkor se, amikor a lakodalmas lakomán egymás mellett szórakoztak. Pedig Sárika csakugyan olyan szép volt, hogy még festeni se lehetett szebbet! A hangja olyan, mint az ezüstcsengő csilingelése, mosolya, mint a hajnali verőfény a pünkösdi rózsán. És úgy látszott, hogy a szép leány nagyon jó szívvel közeledik a daliás Ferenc úrhoz...

Hiába... Esegvári nem foglalkozott melegebben Sárikával, mint a többi leányasszonnyal, aki ezt észre is vette és ő is máshoz csatlakozott. Kenderessi Balázs uram fiához, aki csak a mult esztendőben került a lovagi sorba...

Három napot töltött Esegvári Ferenc Gyarmat várában, aztán továbblovagolt. Semmiféle marasztásra se adott visszhangot a lelke, nem volt maradása. Valami kergette, hajtotta, korbácsolta. Furcsa ember, pedig régebben akár három hétig is elszórakozott az úri familiáknál és ha arra került a sor, senki se tett túl rajta a táncban. Fáradtnak senki se látta még Esegvári Ferencet...

Gács felé vette útját, a Forgácsok ősi fészke irányába. Elgondolkozva ült nyergében és imígyen dörmögött, amikor Szécsény környékén jártak.

— Válosággal remegtem, hogy Lenka is ott lesz... László szólott róla egy két szót. Azt mondta, hogy Er-

délybe ment. Hát jó, most már csak azért se lovagolok oda!... Még megnézem a Mátrát, ha Gácson túl leszek és Budán meg a Künságon át hazamegyünk. A kalász sárga már, az aratás is megkezdődik...

Ugyis lett. Gács, Parád, Sirok és Eger voltak még új állomásai a nyugtalan nemes úrfinak. Onnan egyenesen Budára tartott. A várban találkozott Kinizsi Pál úrral, aki igen megörvendett kedvelt öccse látásának. Megölelte.

— Hát te hol jártál, öcsémuram?

Ferenc elmesélte hosszú utazását, bőségesen megemlékezték Pannonhalmáról, Esztergomról, a gyarmati menyegzőről meg egyebekről is. Pál úr érdeklődéssel hallgatta.

— Szép volt, kedves öcsémuram! Jól is teszed, hogy nem őrzöd mindig a birkákat a gazdaságodban! Az utazás szórakozást, ismereteket nyújt egyszerre, meg aztán — folytatta mosolyogva — feledést is ültet a fájdó szívébe...

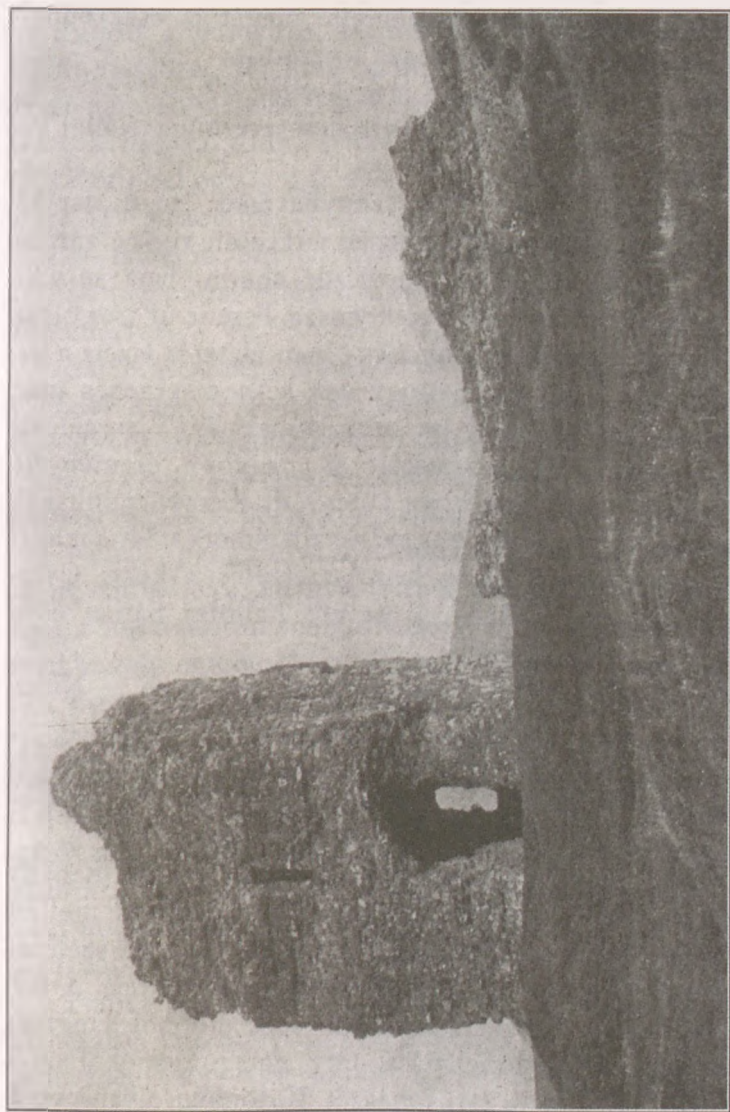
Esegvári mélyen sóhajtott, de nem felelt semmit. Kinizsi folytatta:

— Ezután már kétszeresen szomszédok leszünk, öcsém! Ugyanis a király megengedte, hogy Benigna hitestársam anyahelyettese legyen Lenkának, aki most valahol Erdélyben teszi atyafiságos látogatásait. Bizonytalan, hogy mikor tér haza Somlóra. Ugyanis senkije sincs a leánynak, márpedig nem jó magánosan élni egy árva leánynak... Benigna az év jórészét Somlón fogja tölteni, hiszen közeli rokonságban van a Kemen-famíliával. Én is benézek oda mentül gyakrabban...

Ferenc mindezeket figyelmesen hallgatta. Ugy szeretett volna odaomlani annak a nagyembernek a mellére és hangosan kiáltani:

— Bátyámuram! Ha már jussod lesz a leányhoz, adjátok őt nekem!...

De visszatartotta az a valami, ami miatt a párviadal

ESEGVÁR. (VESZPRÉM MEGYE.)

történt. Ezért tehát megemberelte magát és csak ennyit kérdezett unott érdeklődéssel a vezértől.

— És Lenka egyedül járja a világot?

— Nem! Vele ment Benigna testvérhúga, Kállai Pál felesége is...

Esegyvári Ferenc Kisasszonyhavának 11-ik napján, Zsuzsánna vértanunak ünnepén érkezett vissza várába. Kissé megviselte a hosszú út, de semmi baja se volt. Szolgái és lovai is jól érkeztek vissza. Ferenc úr arca olyan volt, mint a barnított bronz és olyan életerőt érzett a lelkében meg a karjaiban, hogy egy-kétnapi pihenés után nekiment volna talán az oroszlánnak is. Visszaidézte hosszú útjának apró-cseprő és nagyobb eseményeit. Nevetve gondolt arra, hogy Péter a rinocéroست ricinusnak nevezte ki; képzelete színes szárnyain ismét ott látta magát Pannonhalmán a derék bencésszerzetesek közt; Gyarmaton, Egerben, Budán... Szinte hallotta Sárika édes hangjának csilingelését.

— Senki, senki! — mormogta kedvetlenül. — Nincs senki az én számomra... Kígyófajzat valamennyi...

Estefelé a rekkenő hőség kissé engedett. Vállára vetette iját, puzdráját, tegezét és elindult egy kis vadász-sétára. Hátha talál egy-két fürjet vagy foglyot...

Még nem tűnt fel az esthajnali csillag, amikor néhány lelőtt madárral hazafelé ballagott. Utja a Séd vize mellett vezetett, ahol a patak lassúbb folyással kis tóvá szélekedett. Partját hatalmas éger- és szilfák díszítették. A természet halkan lélekezett, csak a messze erdőtől hangzott ide a bagoly fütyülő jeladása. Egy galagonyabokorban a fülemüle imádkozta esti fohászatát. Különben olyan csend volt, hogy Esegyvári még a szíve dobogását is hallotta. Amint közvetlen a patak partjához érkezett, gyanus csobogás ütötte meg a fülét.

— Mi lehet az? — kérdezte magában.

Halkan félrehajtotta a fűzfabokor sűrű ágát. Egy fiatal

nő fürdött a patakban. Háttal állott a fiatal várúrnak; amint a vízben lubickolt, időnként mégis feléje fordult, de az nem láthatta őt. Ferenc megdöbbsent. Még a lélekzetét is visszafojtotta és remegő kézzel tartotta az ágat; vigyázott, nehogy a nő valamit észrevegyen. Kiszáradt torka így suttogott:

— Istenem, milyen gyönyörűség! Talán én is úgy kerítek magamnak hitestársat, mint Himfi Péter... A patak hullámaiból...

Szive hangosan dobogott és azt dobogta, hogy ennél a nőnél még az a másik sem volt szebb! Sőt az arca, az a gyönyörű, hamvas arcocskája!.. Mintha a Lenkái volna... Csakhogy Lenkának szőke fürtei vannak, ennek a nőnek szép fejét pedig koromfekete hajkoszorú díszíti...

Néhány perc múlva a nő, talán leány, talán már asszony, hirtelen kiugrott a vízből, de egy szempillantás alatt a tulsó parton szomorkodó fűzfabokor mellett temett, amely egészen eltakarta őt Ferenc úr szeme elől.

Esegvár ura álmodozva heveredett le a harmatos fűre, majd amikor már a nő felöltözhetett, lassan elindult és fürkésző szemmel vizsgálta a Séd tulsó partját. Nem csalódott! A nő, most már tiszta jobbágyruhában sietve igyekezett a malom felé, Ferenc utána. Megfigyelte, hogy eltűnik a malomban, abban, amelyben Mihály őrli a termést tavasz óta. A jobb világba költözött, nagyon öreg Barnabás utóda...

Ferenc ezen az éjszakán nem bírta lezárni a szemét. Nemcsak a látomány izgatta, hanem a kaland is! Hátha, hátha mégis úgy lesz, miként az Himfi Imrével is történt. Aztán meg, én Istenem, hiszen a szép nő annyira hasonlított Lenkára, mintha édestestvérek lettek volna... Hej, a szerelem megköveteli a maga jussát, nem lehet azt visszafojtani! Elég ahhoz egy kedves véletlen, egy kis hasonlatosság és ismét kiújul. Könnyebb egy süveggel kimérni az óceánt, mint a szerelmet a szívből száműzni!

— Ó, csak leány volna még! — sóhajtozott Ferenc úr nagy nyugtalanságában. A telehold vigyorogva tekintett be a színes ablakok közt, mintha azt mondta volna:

— No, te kemény legény! Hát csak ennyire tudsz ellenállani Ámornak? Látod, látod, hatalmasabb az Marsnál is!...

Másnap Ferenc úr behívatta Merse urat, hogy tegyen neki jelentést a gazdaságról, mert amióta a várúr hazaérkezett, még erre nem nyílt alkalom.

— Minden jól van, uram! A búza meg a rozs kitünően eresztett, már learattuk őket. Holnapután kezdjük a cséplést. Vince napján nem esett az eső, olyan bort fogunk szüretelni, mint még soha! Mert régi, de igaz mondás, «ha fénylik a Vince, megtelik a pince!»

— Nagyon jó, kedves urambátyám! Hát az állatok?

— Két sertés elhullott, de a többinek semmi bajuk. Az anyakocák híznak. A tehenek naponként húsz kupa tejet is adnak, mert elég sok eső esett tavasszal, jó a takarmány. A Samu bika erős, mint hat tigris! Láncokkal kell még a vályúra is vinni. A juhok is pompásan gyapjazznak, nemsokára már le lehet nyírni őket! Irhatna kegyelmed, jó uram, a budai tőzsérnek gyapjú irányában,

— Majd írok!... Hát a malommal mi van?

Az ősz várnagy jókedvűen intett a balkezével.

— Olyan jól megy a sora az új molnárnak, hogy az öreg Barnabás még akkor se csinált volna olyan sok őrlést, ha még újabb száz esztendeig élt volna! Mihály érti a mesterségét, mindenféle köveket meg egyebeket állított be; olyan a liszt, mint a harmat! Hanem az is igaz, hogy most már felső Zalából is idehozzák az őrölni valót! Nem is győzik Mihályék a sok munkát!

— Hát nincs egyedül?

— Dehogyan, jó uram! Van egy jóra való legénye már idősebb ember és ott él vele a testvérénje meg ennek a leánya...

— Felesége nincs?

— Meghalt. Bús özvegységét Dorka vidítja. Derék, erős, fiatal leány. Nagyon vallásosak.

— Szőke?

— Dehogy, dehogy! A haja fekete, mint az ébenfa! Szép, mint az álom... Emlékszik, jó uram, kegyelmed, még Kemen Lenkára?

Ferenc úr tettetett nyugalommal mondta:

— Igen, hogyan!

— No, hát mintha annak az ábrázatjából metszették volna ki! De talán még szebb, mint Lenka leányasszony...

— Jól van, Merse bátyám! Köszönöm, hogy jól sáfárok, holnap megkezdjük a könyvek átnézését. Most nem akarom továbbzavarni, küldje be Andrist, hogy hozza be a fölöstökömet...

Esegvári majd kiugrott a bőréből, mialatt reggelizett. Jókedvűen törte föl a tojásokat és pompás étvággyal fogyasztotta a hideg pecsenyét, a szalonnát, a vajaskenyeret. Akkoriban még ilyeneket «kávéztak» a magyar urak...

Reggeli után amúgy gyalogosan lesétált a malomba. Meglepte a rend és a tisztaság, meg a malom új berendezése. A szekerek egész táborra vette körül az épületet, sőt jutott belőlük a bándi útra is. Mihály ott szorgoskodott a malom előtt, nyilván a tizedet méregette.

— Istennek ajánlom, nagy jó uram! Hála legyen Neki, hogy épen, egészségben, hazavezérelte urunkat...

— Üdvözöllek, Mihály! Már a várnagy is elmondta, hogy okosan és célszerűen dolgoztok. Így is kell! Nagyon örvendek, hogy nem csalódtam benned, a jutalom nem marad el! Itt maradhatsz holtodig és azokról is gondoskodom, akik házadhöz tartoznak...

— Köszönöm, gratias!... Bizony jó lesz, nagy jó uram! Szegény testvérnéném urát odalent Erdélyben elölték a tatárok. Most velem éli bús özvegységét. Még szerencse, hogy derék, jó gyermeke, Dorka is vele van...

— Láthatom őket?

— Nénémasszony nincs itthon, kiment a libáknak csalánt gyűjteni, de Dorka itt van valahol... Dorka!... Dorka!...

— Hagyd csak, Mihály! Majd megkeresem én...

Kereste is mindaddig, amíg megtalálta. A konyhában a tüzet gyújtotta fel. Ott guggolt a szép leány csinos, tiszta ruháskában, bekötött fejjel a kemence előtt. Amint a várúr belépett, Dorka ijedten fölsikoltott, felugrott és kendőjét erősebben a szemére húzva még a kezével is eltakarta piruló arcocskáját. Esegvári mosolyogva tekintett a szégyenlős, fiatal leányra.

— Téged kereslek, kis Dorka! Még nem ismerlek, de bátyád meg a várnagyom is nagyon szépeket mondtak rólad. Hogy derék, szorgalmas, istenfélő leány vagy. Igaz-e? — kérdezte pajkosan.

A leány mélyen lehajtotta a fejét és kötője szegélyével játszott. Alig hallhatóan felelte:

— Nem tudom... Én csak annyit tudok, hogy csakugyan szeretek imádkozni...

— Ismersz engem?

Dorka rátekintett az ifjú nemes úrra. Szeme mint a napsugár kacagott.

— Ismerem, nagy jó uram! Ezelőtt egy héttel a bátyám megvágta a kezét és én gyógyító fűvet szedtem a Séd partján neki. Akkor ott ment el mellettem...

A leány hangja, megjelenése annyira rokonszenves volt Esegvárinak, hogy a szíve hangosan dobogott. Majd nem hallhatóan gondolkodott.

— Talán mégis úgy lesz, miként az Himfi Imrével történt! Én is a patakból halászok magamnak hitestársat... Éppen olyan az arca, mint a Rákhelé a pannonhalmi szerzetesek képtárában... Azaz hogy olyan... mint... azé a hűtlen kígyóé... Drága Dorka... Drága Lenka...

Maga is megijedt attól, amit mondott. Hirtelen kérdezte a leánytól.

— Tanultál-e valami oskolát? Tudsz-e olvasni?

— Igen. Hiszen családunknak nemesi armálisa van. Írni, olvasni, számolni jól tudok...

Ekkor belépett a malmosgazda. Meghallotta az utolsó szavakat. Ő is megerősítette, amit Dorka mondott.

— Tud a leány írni, olvasni! Hogyne tudna! A malom számadásait ő végzi, még a sáfár se tudná jobban! Csak az a baj, jó uram, hogy nemsokára elveszítjük Dorkát.

Esegvári homloka ráncokba verődött. Komoran kérdezte:

— Miért?

— Férjhez megy! Vasárnap eljön egy nagyon jóra való, derék vizimolnár Budáról, akit én is régebben ismerlek. Dorka még nem látta ugyan, de tudom, hogy neki is tetszeni fog, mert délceg, fiatal, munkáskezű ember. Jól is megy a sora a mesterénél.

A várúr jóideig nem is szólott semmit, majd halkan mondotta. A hangja mintha kissé rekedtes lett volna.

— Szorgalmas munkálkodásotok jutalma egyelőre egy borjas tehén legyen. Azután majd meghányom-vetem a dolgot a sáfárral meg a várnaggyal és ha csakugyan nagyon jó interest hoz a malom, lejjebbítem a tizedet... Ami pedig Dorka hazaadását illeti, várjatok vele... Majd még én is beszélni fogok erről, mert talán nekem is lesz egy emberem, akit neki komendálhatok. A kettő közül válasszon aztán maga Dorka... Ha a molnár jönne, ne adjon még jegykeszkenőt Dorkának, csak akkor, ha a leány szíve a molnárért jobban dobog, mint a másikért. Vársz-e, Dorka?

A leány szeme ismét úgy kacagott, hogy a várúr majdnem megzavarodott tőle. Legjobban azt szerette volna, ha a szívére ölelheti azt a gyönyörűséges teremtest. Egy percre arra gondolt, hogy hiszen ő már látta ezt a szép-

séges leányt a patakban fürdeni. Kissé összerázkódott és — sietve elment...

Estefelé megint kísértált vadászni. A szíve a Séd partjához vitte, ahol Dorkát a vízben megpillantotta. Még elég távol volt ugyan a fürdőhelytől, de az égerfák meg a fűzfabokrok már teljesen eltakarták a gyalogsövényt. Egyszerre csak egy éles fordulónál előtte terem Dorka... A várúr a gyönyörűségtől csaknem sóbálvánnyá változott. Szerelmes szívvel szólította meg a leányzót.

— Te vagy az, kis leányom? Mi járatban vagy?

Dorka arca olyan lett, mint a pipacs. Nem felelt, csak lesütötte szép szemeit.

— No, felelj már, ne félj!...

És megfogta a leány állát, amelynek közepén ésbontó kis gödröcske kínálta a mézet...

— Fürödni akartam menni...

— Jó, kis vadgalamb! Nem zavarlak, de ha már itt vagy, megsúgok valamit. Tudod-e, ki az a valaki, aki szívesen levenné a pártát a fejedről?

A leány nem felelt, csak kíváncsian tekintett az úrfira.

— Egy nemes úr! Gazdag! Régi neve van! Előkelő!...

— Ó, az nem lehet, nekem csak szegényebb sorsú ember lehet a párom...

— No, no! De ha az a valaki szeret! Beszélj őszintén, melyiket választanád?

— Hiszen még a molnárt se ismerem! Nem tudom, mit mond a szívem...

— Igazad van, a szíved megkérdezése nélkül nem mehetsz az oltár elé. De ha a szívecskéd a nemes úr felé vonzana?

— Akkor őt választanám...

Esegyházi földöntúli gyönyörrel nézte a szép leányt, akinek termete is elárulta, hogy nem közönséges családból származik. Formás bokácskái, mint az őzé; tartása egyenes; mozdulatai olyanok, mint... mint... azé a ki-

gyóé... mint a világ legdrágább leányáé, Lenkái! Halkan suttogta.

— Ezért, de csak ezért az egyetlen leányért még őt is el tudnám felejteni. Hiszen annyira hasonlít hozzá, hogy szinte megtévesztene, ha nem tudnám, hogy az a másik szőke és Erdélyben van valahol...

Odalépett Dorkához és kíméletesen átölelte. Tudta, ha szenvedéllyel szorítaná magához, Dorka vagy elszaladna, vagy — Isten őrizz tőle! — segítségért kiabálna. De így a leány engedte, hogy a férfi mindig növekvő erővel a szívéhez szorítsa. Akkor sem ellenkezett, amikor az a másik a forró száját az ajkaihoz forrasztotta...

— Édes Dorka — szólt azután Esegvári — most már tudod, ki az az előkelő nemes... Előtted áll, Esegvár ura. Válassz! Én vagy a molnár! Egy vár a maga nagy gazdaságával, faluival, nyájaival vagy pedig egy mal-mocská...

Dorka könnyes szemekkel csókolta meg Esegvári kezét. Alig hallhatóan válaszolt:

— Hiszen ha nagy jó uram nem játszik velem... Istenem, még álmomban sem reméltem... Hiszen már az első megpillantása óta...

Nem fejezhette be a mondatot, hanem szép feje ott pihent a várúr széles mellén és hangosan zokogott...

Elváltak.

Esegvári másnap hajnalban felült leggyorsabb lovára és átlovagolt Sümegre, ahol akkoriban János főtisztelendő, veszprémi püspök tartózkodott. Csak Pétert vitte magával. A hű szolga nem tudta mire vélni a rettentő gyors vágatást; két és fél óra múlva már ott voltak Sümeg alatt, pedig Esegvártól Sümeg a legrövidebb úton, a nagyvázsonyi erdőn át is jó hat nagymérföld! A szegény paripákat vastagon befedte a hab, amikor a két lovas a püspöki rezidencia előtt róluk leugrott.

Estefelé már hazaindultak. Most már nem kergették

annyira a lovakat, úgy hogy a nap tányérja már pirosabban hullt alá az álmoasságtól való szégyenében arra Somló irányában, mint amilyen piros Dorka orcáskája tegnap este volt. A várúrnak olyan széles jókedve kerekedett, hogy Péterrel diskurálgatott.

— No, öreg — szólt hozzá mosolyogva — tudod-e, mit kerestem János urunknál?

— Addig nem tudom, amíg meg nem mondja nagy jó uram! Talán valami veteménykár vagy ló, vagy bika... Venni tetszik valamit a püspök úrtól?...

— Igazad van, Péter! Veszek! Már vettem is! Itt az írás a dolmányomban! Ehun, e!

És a várúr vígan lobogtatta a pecsétes főpásztori levelet.

— Ajnye! Osztán szép-e a jószág?

— Meghiszem azt! De nemes is!

— Bika, ló, tehén vagy juh?

— Egyik se!... Nem állat!...

— Hát akkor... Csak nem tán?... és a derék szolgál vette a süvegét. Ha jól pedzem, nagy jó uram, akkor...

— Jól pedzed, Péter! Asszonyt hozok Esegvárra! Az van az írásban, hogy a menyegzőt akár holnap is megtarthatjuk!

— És a leányasszony itthon van? Nincs már Erdélyben?

Esegvári arca elborult. Szárazan felelt:

— Itt van. De nem az, akire te gondolsz.

Péter megszeppent és nem is szólott semmit többet. Kevés szóval lovagoltak Esegvárig.

Másnap korán hajnalban már talpon volt a fiatal várúr és jókedvűen füttyörészve ment az ónmosdótálhoz, hogy a friss vízben tetőtől-talpig megmosakodjék. Amíg ezt végezte, vígan dudorászott. Szerette volna kikiáltani a vár tornya tetejéről, hogy nincs boldogabb ember a föld kerekiségén Esegvári Eerencnél. Azután visszament ágyaszobájába, befejezte öltözködését és megitta reggeli aqua-

vitáját, hozzá jó finom ürmös csípős bort 'is meg finom frissen füstölt szalonnát is fogyasztott fehér cipóval. Máskor ugyan későbbben szokta ezt tenni, de ma megtett. Hiszen ma már reggel tudtára kellett adni a molnáréknak a nagy eseményt és vasárnap már meg is akart esküdni Dorkával, nehogy az az átkozott molnár valami képpen megelőzze.

Amint éppen készen volt és még egy kis kupa ürmössel lemosta a szalonnát, valaki kopogott az ajtón. Tudta, hogy nem lehet a szolgál, mert az kopogás nélkül lépett volna be.

— Bujj be! — kiáltotta széles jókedvében.

Merse uram mosolyogva nyitott ajtót.

— Nem tudtam, hogy kegyelmed volna a korai látogató! Ne nehezteljen, hogy csak úgy szólottam. No, mi ujság?

A várnagy megvakarta a füle tövét, megsimogatta őszülő üstökét és kissé szomorkás ábrázattal imigyen beszélt:

— Baj van, nagy jó uram!

— No, no! Csak nem döglött meg a Sanyi bika vagy valamelyik hátságipám?

— Nem, nem! Állatban nincs hiba, hanem emberben!... Elszökött a molnár egész családjával! Csak az öreg legény maradt vissza; azzal azt üzente, hogy ők nem maradhatnak itt. Adjuk át Tóti legényének a malmot, hiszen így is, úgy is ez vezette a munkát, mert Mihály édeskeveset értett a molnármesterséghez. Ő csak úgy móríkálta, mintha tudta volna...

Esegvári majd lefordult a kecskelábú székről. Jóideig szólni sem tudott. Az arca egy pillanatra elsápadt, de azután piros lett. A szégyentől! A rettenetes szégyentől! Hogy ő vele, egy gazdag és előkelő várúrral egy közönséges asszony nép ilyen csúfságot tett... Rettenetes... Pedig milyen szép, milyen szende volt...

— Mit fog mondani János püspök! Szent Isten, hogy szégyellem magamat! — dörmögte magában. — No, csak ugyan igaz, hogy a nők mind kígyófajzatok. Ha bájol is a külseje, ördög és pokol a belseje...

— Hova mentek?

— Nem tudom! Tóti se tudja! Csak annyit mondtak, hogy Budára kell sietniök, de oda nem mehettek, mert én Veszprémig futtattam utánuk, azonban lovaslegényeim nem találtak nyomukra. Mindent itt hagytak, csak egy öltő ruhát vittek magukkal.

— Jól van! Nincs semmi veszteség! Ha elmentek, menjenek végképp, Isten hírével! Én egyet se szólok utánuk! Ha Tóti jól viseli magát és pontosan befizeti a tizedet, tőlem maradhat holta napjáig. Van még kegyelmednek mondanivalója!

— Nincs, jó uram!

— Akkor Isten áldja! Most kimegyek megnézni az őszi szántást.

Amikor Merse uram betette az ajtót maga mögött, Esegvári Ferencből kitört a vad indulat. Mint a tigris száguldott végig szobáján legalább harmincszor. Olykor odalépett az ablakhoz, amelyről Somló felé lehetett látni, bár a várat a hegyek meg az erdők eltakarták. Megfenyegette azt, akit gyűlölt, de a leghevesebb szerelemmel szeretett.

— Te tetted, kígyó! Pokolfajzat! Mert ha az a... nyomorult nem hasonlít az ábrázatodhoz, akkor nem esem bele ebbe a hinárba.

Éppen fölhúzta a magasszárú saruját, amikor szolgálja, András, belépett. Haragosan förmedt rá:

— Mit akarsz? Nem hívtalak!

— Nagy jó uram, egy levelet hozott egy lajtár.

Ferenc úr kikapta a levelet András kezéből. Piros pecsét zárta le.

— Elmehetsz!

András kioldalgott, érezte, hogy szeretett gazdája most egy cseppet sincs jókedvében. Pedig még egy fél-órával ezelőtt madarat lehetett volna vele fogatni.

Feltörte a levelet és olvasni kezdte. Az arca halvány lett, majd elpirult, azután pedig csendes, megnyugodott mosoly játszott szép bajuszkája alatt. Mert mi is állott abban az episztolában?

«Adassék e levél nemzetes és tekintetes Esegvári Ferenc úrnak a maga tulajdon kezébe.

Kölleték kegyelmedet ez levelemmel megtalálnom. Nemes vitéz, mi vérig sértegeténk egymást ebben az életben. Nem akarok tovább vétetni kegyelmednek, azért az Istenért kérem, ne vesse meg írásomat, ha nevemet olvassa. Elhiggye, kegyelmed, hogy az én szívem van olyan nehéz, miként a kegyelmedé. Tűzpróbákön estünk át és kiállottuk, ámbátor nehezek valának. A szerelem erősebb volt bennünk mindennél. Én, Isten a tanum, mindig szerettem kegyelmedet, de büszkeségét nem tudtam más mi módon megtörni, csak büszkeséggel. Ezzel el is úztem magamtól, pedig a szívem vérzett. Hogy nem jött vissza kegyelmed, még több becset adtam férfias magaérzésének, mert láttam, hogy nem csókolgatja azt az ostort, amivel csépelik. Hosszutóthit se testem, se lelkem nem kívánta és bizony leugrottam volna az őrtoronyból, ha nem kegyelmed győz. Szánom-bánom, amit vétettem. A szerelem visszaűzött kegyelmedhez, másképpen nem ment, megpróbáltam! Jó praktikával éltem, távoli atyámfiával, Mihállyal és egyik nénémme beállottunk kegyelmedhez, molnároknak. Lássa, kegyelmed, hogy a szerelem ilyen igába hajtotta nyakamat, de nem bántam meg, mert győztem! Legyőztem kegyelmed büszkeségét, mert megkérte a kezét a félig paraszt Dorkának, de kegyelmed is győzött, mivelhogy engem eltaszított magától, jóllehet én felébredtem Dorkában. Mert megmondom kegyelmednek áperthe, hogy Dorka meg Lenka egyazon személy. Ha

kegyelmed már végleg elüzi Lenkát, szeresse Dorkát és vigye azt János úr magas engedélyével oltár elé, ha pedig már nem sziveli az elszökött Dorkát, akkor térjen vissza Lenkához, aki letérdelve mondja: «*mea culpa!*» Továbbá még megírom, hogy most újra Somló várában vagyok Benigna nénémnél, aki tudott az egész praktikáról. Jószívvel várjuk kegyelmedet, holnap várjuk a vezért is. De siessen kegyelmed, ha akar, mert van egy más ifjú, aki szívesen hazavinné Lenkát, mint a budai molnár Dorkát. Szeretettel szolgál kegyelmednek jóakaró húga Kemen Lenka.»

Esegvári háromszor is elolvasta a levelet. Felugrott, ismét megkezdte örült száguldását a szobában, de most már nem a harag, hanem a tarka gondolatok színes pillangói kergették. Mindenféleképpen meghányta-vetette, mit is kelljen tennie, egyszer még azt kiabálta az elméje, hogy «*áh, bolondság, kigyófajzat, férges alma, ügyet se vetek rá, nem is válaszolok*», a másik pillanatban pedig a forró szíve sarkalta, «*te ostoba, siess, hiszen nem tudsz nélküle élni; siess, siess, mert elviszi más!*» Végre is, ami természetes, a szíve győzött, kitérta az ajtót.

— András! András!

— Parancs, nagy jó uram!

— Szaladj le az istállóba! Tíz perc múlva ott legyen felnyergelve a belső várudvaron a Jancsár! A karmazsinszerszám meg a legdiszesebb csótár ékesítse a paripát! Péter is jöjjön a Vércsén! Talán este se jövünk haza, zabostarisznya nem kell, kapunk ott, ahova megyünk!

Ugy történt. Szegény Jancsár, nem tudta elgondolni miért hajszolja olyan rettentő módon a kedves gazdája. Péter meg éppen csakhogy le nem fordult a nyeregből. Ugy befelé káromkodott is, még a fogát is csikorgatta.

— Hogy az Isten akárhova tegye azt a szerelmet! Bizonyosan Belzebúb találta ki! Bárcsak hazahozná

már azt a leányasszonyt, mert addig senkinek sincs nyugta!...

Délebedre odaérkeztek Somlóhoz. Amikor már közvetlenül előttük állott a gyönyörű, hatalmas vár és kissé gúnyosan tekintett Esegvárira, ez megállott és néhány pillanatig azon tűnődött, vajjon nem volna-e még mindig jobb visszafordulni? De nem tette. Néhány perc múlva már bent volt a nagyszobában.

— Isten hozott, kedves öcsémuram! — szólt szeretettel Benigna asszony. — Csakhogy már egyszer idevezetett az utad! Már azt hittük, hogy embergyűlölő lettél vagy klastromba akarsz vonulni.

— Majdnem így is történt, szerelmes asszony-néném... De hol van Lenka?

— Kiment valahova sétálni. Tudod, mit? Menj, keresd meg. Ott lesz a nagy tölgyfa alatt, a hídtól jobbra...

Esegvári Istennek ajánlta nénjét és sietett, azaz, hogy rohant! Kinizsiné nagyasszonynak igaza volt. Ott ült a gyönyörűséges leány a tölgyfa alatt, háttal az ifjúnak. Hófehér nyakán néhány szál fürttel játszadozott a szellő, jobbkeze egy könyv tábláján pihent. Szemei messze tekintettek Esegvár felé... Talán vártak valakit...

Ferenc, mint a macska, odasompolygott és hirtelen befogta azt a két észbontóan szép szemet ujjáival. Lenka felsikoltott és lefejtette a férfi ujjait. Azután .. Minek szaporítsam a szót, hiszen ők se szóltak semmit, csak egymás karjaiba omlottak és szerelmes szívük minden szomjúságával, majdnem egy teljes esztendő minden rettenetes nélkülözését követő földöntúli boldogságával keresték egymás ajkait...

— Te édes, te rossz ember!... Itt vagy tehát...

— Igen és itt is maradok... Te drága, te álmaim megrontója, te életem, reménységem, mindenem ezen a földön... Te hamis kis Dorkám...

Lenka kacagott. Mint az ezüstcsengő, úgy szállt a kék ég felé édes nevetése.

— Milyen végtelen csacsi is voltál, te szerelmes fiú! Hát nem ismertél reám!

— Nem! Hiszen fekete hajad volt és abban a jobbágy-ruhában!

— Jaj, pedig úgy féltem! Vehetted észre, hogy az arcomat mindig eltakartam és a hangomat elváltoztattam. A hajamat pedig megfestette egy javasasszony Budán. Minden hónapban egyszer bementem hozzá! Bécsből hozatta a festéket!

— Ó, ó. ilyen asszonyi praktika!...

Másnap megérkezett törökverő Kinizsi Pál uram és olyan nagy szeretettel ölelte magához öccsét — aki melleleg megjegyezve, a déli végen az ő életét is megmentette, miként a Balassa Lászlóét, de erről soha se beszélt — hogy majd kettétört a dereka.

Harmadnap, pompás szeptemberi vasárnap reggel csengős-bongós hatlovas hintóban megérkezett János úr is, a reverendissimus veszprémi püspök és délelőtt össze is adta a fiatal párt. Olyan gyönyörű beszédet mondott nekik, beleszóván a büszkeség átkos ördögét meg a mélységes szeretet mindent eltipró és mindent összefogó erejét, hogy még Kinizsi uram is letörölt két forró könnycseppet. Benigna asszony pedig úgy sírt, mint a záporosó. A délebeden meg is mondotta Pál úr János püspöknek.

— Reverendissime, ezzel a beszéddel Rómába is elmehetne Szent Péter örökébe.

János úr szelíden válaszolt:

— Nem volt nehéz a szép szó, mert ami a frigyet megelőzte, olyan csodás valami volt, amelyet Szent Péter utóda még álmában se találhatna ki...

Most Benigna asszony fordult a fiatal párhoz:

— Ezután én felesleges vagyok itt, Lenkának már nincs szüksége anyahelyettesre...

A fiatal asszonyka felugrott és harmatos szemmel ölelte át nénjét.

— Mindig itthon vagy nálunk, drága nénémasszony! Vázsony mellett neked is, Pál bátyámnak is Somló a második hazátok...

— Hát Esegvár? Oda el se jönnek kegyelmetek? — szólt tréfás szemrehányással Esegvári.

— Dehogynem! Hiszen az igazi menyegzői mulatozást még nem is tartottuk meg! Majd a mézeshetek után, karácsony körül odajövünk és nem megyünk el három hétig! Kegyelmed is velünk tart, reverendissime?

— Igen, nagyon szívesen és majd megnézem azt a bizonyos malmot meg... hm... hm... azt a helyet, ahol Dorka fürdött.

Most aztán Lenkán volt a sor, hogy egészen a szép keble közepéig, mely ugyan nem látszott a bársonyköntöskétől, elpiruljon.

— Püspök atyám... Lássá, milyen rossz ember kegyelmed is...

És szemérmes pillantással fenyegette meg János urat és különösen Ferencet...

DÖBRÖNTE.*

TT, AHOL a kis Bittva patak már hűtlenné kezd lenni a Bakony rengetegeihez és Döbrönte községe át a lankás, halmos, ligetes, szelídebb vidékhez közeledik, hogy aztán örökre elmuljék a Marcal habjaiban, valamikor büszke vár hirdette a magyar név dicsőségét a község melletti hegyfokon. Híres, nevezetes erősség vala ez hajdanában, mert elzárta azt az utat, amelyen az ellenséges hadak Pápáról Veszprémbe vonulhattak. Talán éppen azokban az időkben emelték a várat, amikor a pogányok veszedelmesen közeledtek hazánk határai felé. Himfi nemes úr volt az első tulajdonosa az erősségnek, mely azután a XV. századig maradt a Himfiek birtokában. Ekkor elvette tőlük az igazságos magyar király, mert a várban cseh és más idegen zsoldosok voltak, akik gyötrelmesen garázdálkodtak a környéken. No, ezt csak megemlítjük, mert az a történet, amelyről megemlékezünk, még a vár elkobzása előtt játszódott le, de már Mátyás uralkodása idején...

Himfi Imre fiatal várúr aggódó érzésekkel tekint ki vára dolgozósobájának ablakán. Odakint hatalmas vihar dühöng, az ég csatornáiból már félórája tör a szomjas földre a vad felhőszakadás. A mennydörgés pillanatra sem szünetel és a villámok cikázása félelmetesen hasítja át a koromfekete fellegek gyászköntösét. A Bittva patak, mely különben álmódózva cseveg keskeny medrében és benne

* Pápától délkeletre 14 km.

a jobbágyok gyermekei veszedelem nélkül szoktak lubic-
kolni, most rohanó árrá növekedett. Habjai oly erővel
rohannak a gátatvesztett partok mellett, hogy az egész
termést elsepréssel fenyegetik. Lehullott fadarabok, kisebb
háziállatok, sőt leszakított gerendák úsznak a tajtékozó
piszkos hullámokon, melynek zúgása idehallatszik. Pedig
a várúr néhány nyíllövésre vizsgálja a patak bőszült szá-
guldását...

— Elviszi a búzatermést! — szól aggódva a jó
gazda.

A vihar még jobban dühöng. Most már nem esik,
hanem ömlik a záporosó és oly sötétség borul a földre,
hogy csak a villámok fölcikázó fénye engedi meg a ter-
mészet szeszélyes haragjának szemlélését.

Himfi Imre egyszer csak a patak egy pontjára sze-
gezi tekintetét. Szemét tágra nyitja, megdörzsöli; kinyitja
az ablakot, melyet az orkán majd kiszakít a kezéből és
mereven figyel arra a bizonyos pontra. Igen, nem téved!
A habok egy fatörzset himbálnak, mely — úgy látszik —
megakadt a part közelében. De valami van a törzsen! Elő
lénynek kell lennie!

— Szent Isten! Egy ember! Talán egy-két pillanat
s a vízár magával sodorja tovább! Akkor menthetetlenül
elpusztul...

Igy kiáltott fel Imre úr. Beerőszakolta az ablakot és
behivatta András szolgáját.

— Siessetek! Gyorsan, gyorsan! Azonnal fogass be
a kis hintóba!

András dermedten tekintett urára.

— Ne temporizálj, tedd amit parancsoltam. Odanézz!
Az öreg szolga azonnal meglátta, amit néznie kel-
lett. Keresztet vetett magára.

— Uram, Jézus! Csak elég jókor érkezünk!...

Néhány perc mulva már kocsiban ült Imre és vele
három szolga. Kötelet is hoztak meg egy hosszabb desz-

kát is ráfektettek az első ülésre keresztbe. Valódi istenkísértés volt ez az út, pedig jó időben három Miatyánkot se lehetne elmondani, amíg odaérkezik a gyalogember! De most! A paripák horkolva, prüsszkölve, toporzékolva mentek és minden lépésnél rémülten ugrottak a villám fényében és a rémes csattogástól minden ízükben reszketve. Csuromvíz volt az egész kocsi a bentülőkkal együtt, míg végre odaérkeztek a fatörzs közelébe.

— Gyorsan! Ide, András! Sándor te is! Elő a deszkát! A kötelet is!... Nézd, nézd, a fatörzs erősebben mozog! Siessetek, hiszen elragadja az ár!... Egy ember ül a fán!... Cito, citissime, fiaim!...

Emberfeletti küzdelem következett most. A négy férfi kilencszer megpróbálta, hogy a deszkát és a kötelet odaerősítsék az egyre jobban ingadozó fatörzshöz, de az áradat tizedszer is elkapta a mentő eszközöket. Már úgy látszik, hogy minden igyekezet hiábavaló és a törzsön ülő valakit sorsára kell engedni. Nem, ezt Imre úr keresztényi érzése nem engedte!

— Fiaim, ide a kötelet!...

Egy szempillantás alatt a maga derekára kötötte.

— Mit akar, jó uram? — kérdezte András rémült arccal.

— Ne törődj vele! Nincs veszteni való idő! Minden perc egy halál! Ti csak tartsátok erősen, nagyon erősen a kötél végét! Ide a deszkát is!

Az edzett fiatal várúr maga lépett a piszkos habokba. A szél irtózatossággal erővel rohant át a patakon és tövestől kicsavarta azt a nagy fűzfát, mely már talán egy évszázad óta ott szomorkodott a tulsó parton. Azaz hogy most az áradat közepében... Mindegy! Mint valamely hőskori Herkules dolgozott mindkét kezével Imre úr. Nagy vigyázattal kereste a szilárd talajt. Szolgái imádkozva nézték ezt a rémes játékot. Ugy képzelték, hogy maga Belzebúb hívja urukat a biztos megsemmisülésbe...

Kínos, hosszú percek teltek el... De íme az akarat győzött!... A várúr már odaérkezett a törzshöz. Hozzálép és erős karjaiba emeli azt a valakit, aki már látszólag élettelenül, de görcsös ujjakkal szorítja a csonka egyetlen ágat. Meg azt a nagy, hosszúszőrű kutyát is, mely örömeiben a kezét nyalogatja a megmentőnek és szűkölve rebeg neki hálát, köszönetet...

Imre azután, amily vigyázattal odajött, éppen oly óvatosan igyekezett vissza. De ez már nehezebb feladat volt, hiszen kettős teher nyomta vállait... Egy gyönyörű fiatal leány, aki most már teljesen eszméletlenül volt karjai között és a kutya.

— Lassan, csendesen, de erősen húzzatok!...

A hűséges szolgák megfogadták uruk parancsát, sőt midőn már a száraz talajhoz közeledett, András eléje is ment. Átvette a kutyát tőle...

A leányt és kísérijét megmentették. Abban a pillanatban, amikor a kocsihoz érkeztek, borzadva látták, hogy egy zúgó hullám elragadta a tuskót, mely azután, mint tehetetlen játékszer, percekig elmerült a szennyes habokban és csak messze, két parittyalövésre himbálózott ismét a víz felszínén.

— Hála neked, Uram Istenem!...

A leányt és a kutyát a kocsiba emelvén, fölvitték a várba. Ott a várúr azonnal behivatta kedves, öreg dajkáját, Örzse nénit, aki — sajnos — csak egyedül maradt meg a régiekből, hiszen szülei már évek óta ott porladoznak a vár sírboltjában.

— Örzse néni, ezt a gyermeket azonnal fektesd' le a kis alvószobába. Üljetek mellette és ápold! Meg kell menteni. Életre kell kelteni! Hívd be a borbélyt meg Árvai lelkész urunkat is! Egyszóval meg kell őt menteni! Érted?

— Amit a jó Isten enged, megteszem! — szölt a derék néni és szemét törölgette.

Már elmúlt éjfél és a csillagok szelíd fénnel néze-

gettek hunyorgó szemükkel a földre, ahol azelőtt néhány órával még a pusztulás ördögei lejtették pokoli táncukat, midőn Örzse néni a szívszorongva várakozó Imre úrnak jelentette:

— A leányasszony magához tért, már herbateát is ivott. A spirituális úr imádkozott is vele! A borbély azt mondja, minden veszély elmúlt!...

Imre felugrott és átsietett a beteghez. Ennek halvány arcán szelid mosoly, de félelem is jelezte a szív ellentétes érzelmeit...

— Ki vagy? — kérdezte a várúr...

A leány alig hallhatóan válaszolt:

— Köszönöm, hogy megmentett... Olyan gyenge vagyok.

Aztán újra elvesztette eszméletét és magas láz gyötörte. A hű Hattyú kutya föltette első lábait a nyoszolyára és nedves szemekkel nézegette úrnőjét meg azt az ismeretlent, akit sohase látott, de akiről érezte, hogy jó ember. Még meg is parolázta Imre úr kezefejét, mintha mondaná:

— Mentsd meg őt, te derék valaki!...

Két hosszú hétig tartott, amíg a nagy beteget most már valóban életre lehetett kelteni. Hála a veszprémi tudós doktornak, akit Imre sürgősen odahivatott, a leány Szent László ünnepén már annyira magához tért, hogy néhány percet az ágyon kívül tölthetett. A kutya vinyogva ugrált úrnője körül és a leánynak meg Imre úrnak kezét nyalogatta.

Még egy hét és akkor már az élet pirja egészen visszatért a leányasszony arcába. Most már elmondhatta, hogy ki ő és miképpen került abba a rémséges helyzetbe. Ott ült a fiatal várúr mellett, a dolgozószobapamlagán és mesélt. Imre repeső szívvel tekintett reá és sóhajtva suttozta:

— Ilyen gyönyörű teremtetést csak mesében lehet találni. Talán nem is élő ember, hanem tündér...

A várúrnak igaza volt, mert a leányasszony tökéletes szépsége mindenkit lebilincselte volna, hát még az olyan egészséges, pezsgővérű fiatal szittyát, mint Imre volt. A leány szőke haja mint korona fonta körül hófehér homlokát. Fekete szemei olyanok voltak, mint a tengerszem titokzatos mélysége. Piros ajkai között vakító gyöngy-sorok, hamvas arcán szelid kis gödör. Termete egyenes, mint a nádszál. Egyszóval pompás, szép, egészséges volt az a tündér, akit a sors Imre úr várába vezetett.

A leány beszélt. Hattyú lábainál hevert és időnként föltekintett reá, mintha kérdezné:

— Parancsolsz valamit, kis gazdám?...

— Nevem Flóra. Atyám nem él, csak anyám és ennek atyja. Nagyatyám neve Urgond Pál, aki bent, a Bakony mélyén, a Királyvölgyben a király vadászmestere...

— Hogyan kerültél abban a viharban a fatörzsre?

— Meglepett a vihar. Szeretem az erdőt, a mezőt, szeretem a virágokat. Sokat sétálok a rengetegben, a vadvirágok hazájában. Boldog örömmel hallgatom a kakuk kiáltását, a gerlice bűgását, a fülemüle csattogását. Hattyúval, hűséges kutyámmal sokszor összebarangolom a környéket. Ilyen utunkban lepett meg a vihar, mely elől egy öreg fára menekültem, mert körülöttem már mindent elárasztott a Bittva. De a fát az áradat kiszakította a földből és mi együtt rohantunk a zúgó hullámokon. A jó Isten úgy akarta, hogy a törzs egy sziklán megakadjon és amikor már majdnem elájultam, kegyelmed jött... A rémület megbénította eszemet és a dermedt hideg ellen Hattyú a maga testével melegített... Még ma is borzalom fog el, ha rágondolok.

— Szegény gyermekem!

— Köszönöm kegyelmednek! Köszönöm! A jószágos Isten áldja meg minden lépését és tegye boldoggá... Holnap már hazatérek beteg anyámhoz és nagyatyámhoz... Oly szép ott! Kis kápolna hirdeti az Ur nagyságát szerény

lakunk mellett! A kápolnának tornya is van, a toronyban harang és egy kis szobában Iván remete lakik! Oly szép, olyan bájos, olyan jó ott lenni! Oly közel vagyunk az Istenhez!...

Imre dobogó szívvel hallgatta a gyönyörűséges gyermek beszédét. Minden szavára figyelt, de azért csak az markolt a szívébe, hogy a leány már holnap elmegy. Talán örökre elhagyja Döbrente várát és őt, a várurat.

— Nem! Ez nem lehet! — mormogta maga elé nézve. — Most érzem, mennyire szeretem. Érzem, hogy nélküle nem tudok élni! Még gondolatban is rémséges volna tőle, ettől a földreszállott tündértől elválnom.

Hja, az a bizonyos földöntúli varázs, melynek eredetéről hiába vitatkoznak a tudósok és hiába zengenek a költők nagyszerű dalokat, mégsem tudják, hogyan, honnan, miképpen származik, már ott honolt Imre úr szíve mélyén. A szerelem rabsága már fogva tartotta olyan erővel, hogy abból nem szabadulhatott. Remegő, halk hangon szólt a leányhoz:

— Flóra, minden szavadat elhiszem. Hiszen te nem is tudnál mást, csak igazat mondani. Szemed szelíd pillantása, csilingelő szavad lágy zenéje csak az igazat hirdetik. Ugy szeretném, ha ezeknek a perceknek boldogsága örök időkhig tartana. Hogy a világ végeztéig itt üljek melletted és halljam kedves hangodat, gyönyörködjem soha el se képzelt szépségedben és élvezzem az egész egyéniségedből kiáradó varázst. Ugy érzem magamat, mintha templomban volnék és veled, csak veled imádkoznám a mindenható Istenhez...

A leány tágranyilt szemekkel bámult az ifjúra. Arcát szelíd pír lepte el, majd zavarában mélyen lehajtotta a fejét. Azután elővette kis keszkenőjét és letörölte előtörő könnyeit. Hattyú fölkel, rátette első lábait úrnője ölébe és nyaldosta a kezét, mintha vigasztalta volna.

— Ne sírj, kis úrnőm! Hiszen a boldogság küszöbére érkeztél...

Csend, méla csend hallgatott a kicsiny szobában. Csak Ámor istenke szárnyai zizegtek halkán, de a két ifjú teremtés azt sem hallotta.

Végre Flóra törte meg a csendet.

— Milyen szépen tud szólni!... Holnap hazatérek...

— Mint menyasszonyom, mint az én drága, édes mátkám! — felelt hirtelen, lángragyúlt arccal Imre úr. — Flóra, szólj, akarsz-e a feleségem lenni! Szeretni, becézni foglak és megvédeni minden bajtól...

A leány nem szólott, csak csendesen sirdogálva bozult a férfi széles vállára. Többet mondott ez minden ékesszólásnál és a férfi is többet értett ebből, mint minden elokvenciából...

Forrón megcsókolták egymást. Tehették, hiszen már jegyesek voltak.

Hirtelen mély férfihang ütötte meg a falakat és a következő pillanatban, minden bejelentés nélkül belépett Urgond Pál, a leányasszony nagyatyja. Megállott a küszöbnél. Szeme villámokat szórt. Imre felugrott és határozottan kérdezte:

— Ki vagy, hogy hivatlanul zavarod váram nyugalma?

Most azonban Flóra odadobta magát nagyatyja keblére.

— Édes, öreg nemzóm! Ne így!... Nincs okod haragudni! Imre úr az életem megmentője és most már vőlegényem...

— A nevem Urgond! Szólj, hogy kerül hozzád ez a leány?

Imre bár a merész és szokatlanul erélyes megszólítás forrásba hozta vérét, erőt vett magán és nyugodtan mondotta:

— Ül le! Váram vendége vagy! Hallottad, mit mon-

dott ez a tiszta liliomszál, akinek szüzi himporát senki támadni ne merje!...

Az öreg úr még egyideig dohogott, elhelyezkedett egy keresztlábú széken és hallgatott. Imre meg Flóra mindent elmeséltek. Midőn Örzse néni jelentette, hogy az estebéd tálalva van, akkor Imre és Urgond már jóbarátokként ültek egymás mellett a pamlagon. A várúr jobbján a boldog menyasszony, Flóra.

— Ha már így akarta az Isten, legyen! Mondd, leányom, csakugyan szereted Imre öcsémet?

Flóra alig hallhatóan suttogta:

— Igen...

— Akkor részemről nincs semmi akadály és azt hiszem, anyád se fogja ellenezni. Szegény, most rosszul van. Hosszú távolléted ágybadöntötte.

— Anyám! Édes jó anyám! — szölt a gyermek aggodó szeretettel.

— No, ne ijedj meg. Holnap reggel hazasietek és megviszem neki az örömhírt.

— Nem, kedves urambátyám! Flóra is, én is kegyelmeddel megyünk!...

Az estebédnél, miután serlegeiket egymásra és a jövő boldogságra ürítették, mesélni kezdett az őszhajú Urgond Pál.

— Tudnod kell, szerelmes öcsémuram, kik vagyunk mi, nehogy azt gondold, hogy közted és Flóra között rendi akadály van. Flóra erdélyi nemesi vérből származik. Különös módon kerültünk ide, a Királyvölgybe. Ezelőtt tizenhét esztendővel, amikor Flóra még karonülő gyermek volt, a törökök betörték Erdélybe. Flóra atyját elhurcolták, én pedig úgy menekültem leányommal meg unokámmal, mint a száraz ág. Nem volt semmink. Haza nem mehettünk, mert kis fészküinket felgyújtotta, udvarunkat kirabolta a pogány meg aztán attól is tartottunk, hogy engem is vagy leölnek, vagy rabláncra fűznek. Így aztán

addig bujdosunk, amíg végre meghallottuk, hogy Mátyás serege kiverte a félholdas rablókat. Leányommal Kolozsvár felé igyekeztem, hogy aztán onnan továbbvándoroljunk Felvincre, ahol szerény hajlékunk állott a pusztítás előtt. Azonban a törekeny asszony útközben beteg lett és Fenes környékén az útszélén egy kis száraz fűre lefektettem. Hoztam forró homlokára vizet egy közeli kútból és igyekeztem mindenképpen enyhíteni testi és lelki szenvedését...

— Szegény asszony!... — szólt résztvevően Imre.

— Bizony, öcsémuram, szomorú percek voltak azok! Hanem halljad szavamat tovább. Amint ott üldögéltem beteg leányom és kis unokám mellett, egyszer csak fényes lovascsapat közeledett. Élén egy keményvonású itjú, hermelinszegélyű mentében, fején kócsagtollas prémsüveg. Amint minket meglátott, azonnal odalovagolt.

— Kik vagytok? — kérdezte szigorú, de jóságos hangján.

— Én azonnal megismertem, hogy Hunyadi fia, a magyar király van előttem. Meghajtottam magamat és elmondtam neki kálváriánk történetét. Erre a király azonnal intézkedett, hogy Kolozsvárra kocsin menjünk, ott rögtön doktor kezére adta leányomat és engem ide küldött és ki-nevezett vadászmesterének. Együttal kijelentette, hogy ő lesz a gyermek keresztapja. Könnyen tehette, mert Orbán Mózes, az igazi keresztanya ott maradt már félesztendővel azelőtt a tatárok elleni küzdelemben...

— Érdekes! Rendkívül érdekes! — hangzott a várúr kíváncsi és lelkes szava. — Így tehát Flóra a...

— A király keresztleánya. Ebből láthatod, kedves uramöcsém, hogy nem is olyan rossz a választásod. Arról nem is beszélek, hogy Flóra derék, egészséges igazi szé-kelyvérű leány.

— Meg aztán szép, mint az álomkép, mint a tündérek királynéja! — tette hozzá forró szerelemmel Imre úr.

Boldogan tértek nyugalomra és hajnalban útrakeltek a Királyvölgy felé.

Gyönyörű erdei völgyben vezetett útjuk. A Bittva patak, majd később annak egyik oldalága csevegve sietett a keskeny lovaglóút mellett. Helyenként át kellett menniök a tulsó partra, ilyenkor a paripák lehajlottak és szűr-csölték a pompás friss vizet. A pisztrángok ijedten siklottak tova. A vadvirágok belehajtották fejcskéiket a patak vizébe és kérdezték a haboktól:

— Ugy-e, szép vagyok?

A rengeteg titokzatosan lélekzett és álmodozva mesélt elmúlt időkről, a jelenről és a jövőről. Kár, hogy a gyarló ember nem értheti meg az erdők évszázados fáinak néma susogását. A lombok között a láthatatlan kis énekesek hangversenyt tartottak. Itt-ott felröppent egy vadgalamb, a messzeségben a kakuk kiabálta, hogy a kis boldog csapat minden tagja száz esztendeig fog élni. A pintyőkék meg a feketerigók két lépésre bevárták a vendégeket s csak akkor röppentek tovább, amikor már az óriás állatok majdnem letaposták őket. Egy buta kis mókus bujócskát játszott a lovasokkal. Egyideig kétlábra állva nézett rájuk, még a fénylő fekete szemét is látni lehetett, azután felugrott egy bükkfára, de csak azért, hogy onnan kukucskáljon ki a hatalmas törzs tulsó oldaláról. Farka mint bozontos vitorla lengett a reggeli szellőben. A hű Hattyú kutya kitörő jókedvvel, játékosan, lihegve követte a lovasokat.

Feljebb apró vízimalmocskák egyhangú zakatolása tette teljessé a hangulatot. Pendeles gyerekek illemtudóan köszöntek az uraságoknak.

— Kezeit csókolom!

Egy öreg molnár levette süvegét és úgy állott jóideig a malom előtt...

Egy fordulónál az isteni csendet mélabús harangszó törte meg. Nagyobb csengőnek is beillett, de az bizonyos,

hogy mindnyájan levették a süvegüket, hiszen a harangszó olyan közel hozta lelküket a mindenható Istenhez.

— Ez már a mi kis harangunk! — szólt ragyogó arccal, boldogan Flóra. — Csak — tette hozzá elborult homlokkal — nem tudom, miért húzta meg Iván remete ilyen szokatlan időben.

Aggódva tekintett nagyatyjára. Ez továbbfűzte a gondolatot.

— Nem tudom én sem, leányom! Már csak három nyíllövésre vagyunk... Majd meglátjuk..

És a kis harang csengett-bongott.. Giling-galang..

A legutolsó fordulónál eléjük bukkant a vadászlak. Mellette a fából épített kis kápolna karcsu tornyocskával. A tulsó oldalon meg egy kis épület, abban lakik a szentéletű Iván pálosremete. A gyönyörű vidék, a béke, a nyugalom, a természet véghetetlen titokzatossága, az Isten házának és a jó emberek közelsége annyira meg, kapta Imre úr lelkét, hogy elfogult hangon imádkozta:

— Ó, mily nagyszerűek a te alkotásaid, Mindenható...

A kis harang elhallgatott és a következő percben eléjük sietett a remete. Karjait összefonta és köszöntötte őket:

— Laudetur!... Remegő szívvel, aggódó lélekkel vártunk már téged, édes Flóra gyermekünk és téged, urambátyám... Talán még nem késtetek el...

— Flóra kétségbeesve ugrott le lováról.

— Édesanyám?...

Iván fájdalmas intéssel válaszolt. Majd halkan mondotta:

— Siess!... Ha ismét viszontlát, talán még megmenthető. Érte harangoztam, hogyha eltévesztetted az utat, siess anyádhoz, és hogy az Isten a harangszón át meghallgassa forró, aggódó fohásunkat.

A leány egy ugrással az ámbituson termett, onnan

zaj nélkül, lábujjhegyen besietett abba a szobácskába, ahol jó anyja súlyos betegen feküdt. Odalépett az ágyhoz. A nagy beteg révedezve tekintett leányára, majd könnyei elötörték. Megcirógatta Flóra szőke fejét...

— Édes, egyetlen gyermekem... A bánat, az agodalom megrepeszti szívemet utánad...

Többet nem mondhatott, csak a keble zihált erősen. Flóra hidegvizes ruhát tett arra a zakatoló anyai szívre és addig simogatta anyja kezét, amíg a beteg végre csendesen elaludt. Késő délután lett, amikor szemét fölnyitotta. Flóra és Urgond úr meg Iván boldogan látták, hogy a gyermek előkerülése megnyugtatta az anya lelkét, aki most már mosolyogva kért egy cserépkupa tejet...

Azután érdeklődött a történetek után.

Mindnyájan odagyűltek a beteg ágyához és Flóra mindent elmesélt. Midőn már azt is elmondta, hogy Imre úr eljegyezte őt, az anya hálatelt szívvel köszönte meg a jóságos Isten segedelmét...

— Drága kis Flórám! Ha még néhány óráig nem látlak, meghasad érted a szívem... De most érzem, hogy jobban vagyok! Élni akarok, hogy titeket, jó gyermekeim' még boldognak lássalak...

A figyelmes ápolás, a szerető gondozás néhány nap mulva talpraállította a nagyasszonyt és most már az esküvőről is beszélgethettek.

— Kedves öcsémuram — szolt Urgond — mit gondolsz, nem volna-e opportunus, ha a történeteket a királynak is hírül vinnénk? Hiszen Flóra keresztleánya ő fel-ségének...

— Biz' a jó lesz! De ki járuljon a hatalmas úr színe elé!

— Hm... Ez egy kicsit fogas kérdés! Az én öreg csontjaim nem veszik szívesen azt a nagy utat ebben a kánikulában.. Mert Buda felé nagy a forróság, nem úgy, mint nálunk!

— Hát akkor atyám — most szólitotta először így Urgondot Imre — elmegyek én!

— És én? Hiszen én vagyok a király keresztleánya. Bár igaz, hogy még sohasem láttam, csak amikor még tudatlan gyerek voltam.

— Jó, jó! Te is elmehetsz, leánykám, de mégis csak... hm.. hm... te és Imre egyedül?

— Elkísérem én őket — oldotta meg a fogas kérdést a derék szerzetes. — Én leszek testi és lelki védőjük.

— No, az első magam jobban vállalhatom, hiszen elég erősek az izmaim meg aztán, kedves spirituális atyám, tekegyelmed már a hetvenedik évét tapossa. Ámbátor nem mondaná senki, hogy az ötvenen túl van...

Igy dévajkodtak egymással azok, akiket a sors egymás közelébe bozott.

Néhány nap múlva megjelentek a nagy uralkodó színe előtt. Mielőtt odajárulhattak, a szépséges Flóra félősen mondogatta:

— Istenem, vajjon nem fog-e bántani? Ugy remegek...

Azonban nem sokáig maradt ideje az aggodalmaskodásra, mert az udvari katona harsányan kiáltotta a kitárt ajtón befelé:

— Himfi Imre várúr, Iván pálosrendi atya és Urgond Flóra...

Beléptek és az ajtó és a vastag bársonyfűggöny bezárult mögöttük. Előttük állott Mátyás magyar király. Középtermetű, erős, izmos ember. Homloka tiszta és értelmes. Szeme, mint a szürkés-kék acél, egyszerre tud villámokat szórni és szelíden simogatni. Rövid ujjaskája piros bársony és széleit kamukaszövetből meg skófummal kivarrt mintázat díszíti. Oldalán görbe kard, melynek markolatát erősen átfogja. Gesztenyeszín haja hullámokban omlik széles vállaira.

— Ave! Isten hozott! Mit kívántok?

— Főlséges királyom — kezdte meg a beszédet Imre

úr — azzal a legalázatosabb instanciával járulok kegyelmed legmagasabb színe elé, ne terheltessék consentálni, hogy ezt a derék nemes leányzót, Urgond Flórát oltárhoz vezessem...

Mátyás figyelmesen hallgatta a rövid beszédet és fürkészően tekintett Imrére, a leányzóra és az öreg szerzetesre.

— A magunk részéről megadjuk a consensust, de nem tudjuk, miért fordultok hozzánk?

Most Flórán volt a sor, hogy válaszoljon. Ő, aki a városzobában még úgyszólván reszketett a király színe elé járulástól, most bátran, fölvetett fővel, önérzetes tekintettel nézett a nagy úrra, sőt mosolygott is egy kicsit...

— Kegyeskedjék megengedni, felséges uram, hogy én válaszoljak... Ugyanis én a keresztleánya vagyok felségednek...

Mátyás szeme tágranyilt. Istenem, hogy emlékezzék ő vissza minden aprócseprő dologra! A hadakozások, a német-római császári korona viszályai meg egyéb rengeteg állami ügyek bizony el is feledtették vele, volt valamikor, ide s tova húsz esztendeje, ő hozta el Erdélyből a fészkéből kivert kis családot és az apátlan csöppséget királyi kegyeibe fogadta. Kíváncsian kérdezte:

— Én a te keresztyád? Világosíts fel minket!

Flóra mindent elmondott. Olyan szépen, olyan kedves és okos előadásban, hogy Mátyás egészen felvidult. Kedvtelten nézte a gyönyörű gyermeket, akinek arca piros volt, mint a láng, de szava úgy hangzott, mint a legédesebb hárfamuzsika. Néha odapillantott a deli várúrra, aki úgy tűnt fel előtte, mint a büszke tölgy... A nagy magyar erdőből...

— Most már emlékszünk! Emlékszünk!... Nagy örömmel vesszük házasságtok hírét és elismeréssel vagyunk Imre elszánt hőstette iránt. Megérdemli kezedet, leányom! Itt maradtok délebedre és azután az én

kocsimon tértek haza. No, mert lovaitokon nem vihetnétek magatokkal keresztatyai ajándékunkat...

Nem tudom, volt-e boldogabb pár széles e világon, mint Himfi Imre és menyasszonya azon a napon, de alig hiszem. Hanem az is igaz, hogy Iván atya arca is úszott a gyönyörűségben.

— Per amorem!... Ilyen szerencse!... Ilyen király!...

A délebédnek se vége, se hossza nem volt, pedig péntek lévén, «csak» tizennyolc fogást tálaltak.

Flóra a király balján foglalt helyet, Imre úr kissé távolabb. Iván szerzetes mellé a palatinus uram került Imre mellett Galeotti szórta szellemének tréfás virágait. Az ebéd pompás volt. A különböző vadpecsenyéknek se szeri se száma, de egyéb nagyszerű étek is asztalra kerültek. Még pávát is hordoztak körül az étekhordók, mégpedig amúgy királyi mezben, ékes tollaival együtt. A halak közt a menyhal meg a pisztráng is ott szerepelt a gazdag étsorban. A csukát különösen kitűnően készítette el az udvari szakács, de amikor Mátyás elé vitték a tálát, ő elutasította a ritka eledelt.

— Miért nem eszik belőle? — kérdezte Iván spirituális halkan Országh Mihálytól.

— Soha! Pedig nagyon kedveli. De egyszer tanuja volt annak, hogy két ember a Balaton közelében összeveszett egy csuka máján és egyik emiatt megölte a másikat.

Ellenben annál nagyobb porcióban vette ki részét a magyar király a menyhalból meg az angolnából. De az is igaz, hogy ezek akkoriban nagyon módik lettek; Itáliából került Mátyás udvarába elkészítésük titka. Meg aztán a hagymát! No azt kellett volna látni! Flóra elbámulva figyelte, hogy a király öt nagy hagymát fogyasztott el egymás után. Ugy befelé mosolyogva mondogatta:

— Nem lehetnek édesek a csókjai ilyen ebéd után!... Nagyon hagymaszagúak...

Jöttek aztán a mindenféle sajtok és gyümölcsök. Imre úr odasúgta Galeottinak:

— Ilyen sajtot talán még a világ túlsó felén se adnak a vendégeknek...

— Meghiszem azt, rogo, Nem hiába hivatott ő fel-sége külön sajtmestert Sziciliából!...

Hát még a borok! Erdélyi, sziciliai, középtengeri, szerémi. Amikor arra került a sor, a nádor szeme felragyogott.

— Ezt kóstolja meg, reverendissime! Ilyen nincs sehol a világon! Még a félhalottak is feltámadnak tőle!...

Amikor az italhordók apró pohárákba abból a sárgás-pirosas valamiből öntöttek, amely legutóljára került az asztalra, maga a király szólt Flórának;

— Leányasszony! Ez neked való!...

Igaza volt Mátyásnak! A legfinomabb francia asszúszőlőből készült, drága fűszeres malváziai csemegeital volt az. Flóra odaértette piros ajkait a kristálypohár széléhez, megízlelte az édesitalt, azután megitta mind, ami az edényében volt.

— Ugy-e, pompás? — kérde mosolyogva a király.

De minek vesződjünk mi annak a leírásával, hogy mi mindent hordoztak körül az étekgógók, az étel- és italhordozók. Elég az hozzá, hogy a vendégek olyan ebédhez jutottak, amelyet csak tündérorszáiban szoktak adni, de ott is csak pünkösdi első napján. Ellenben az már jobban érdekel minket, hogy a hatalmas király a második pecsenye után — ha jól tudom, szekfűszeges lében sült seregély volt — felállott és ékes latin nyelven felköszöntötte a fiatal párt, keresztleányát és vőlegényét.

— Vivat! Vivat! — hangzott a király szavainak nyomában. Flóra és Imre mély meghajlással köszönték meg a beszédet és Imre, nem tudván magán uralkodni, a király engedelmének kérése nélkül harsányan elkiáltotta magát:

— Királyom! Uram! Mindenem, amim van, a tied!..

Mátyás hamiskásan mosolyogva jegyezte meg:

— Nem hesítálunk alattvalói hűségedben, kedvelt hívünk. Biztosan számítunk vitézségedre és jó szolgálataidra, miként azt őseidnél láttuk és látták elődeink. Azonban... ha már lelkes szavakkal mondád, hogy mindened a miénk, ugyan mondjad, ideadnád-e nekünk Flórát?

Imre úr elhalványodott, Flóra tágranyilt szemekkel tekintett az uralkodóra. Még a vér is megfagyott az ereiben. Mátyás egyideig nyugodtan figyelte a hatást, azután hangosan kacagott.

— No, látom, hogy odataláltam, ahova céloztam... Szeretitek egymást és ez a fő! Máskor azonban ne előzze meg szavad az eszedet, kedvelt hívünk...

Hogy aztán a pillanatnyira hűvössé vált hangulatot egészen átbillentse a jókedv útjára, odaszólt Galeotti uramhoz:

— No, tudósunk, halljunk egy tréfás szót!

Galeotti Martius, akinek piros arcán és csillogó szemén észrevehető volt, hogy nem nagyon takarékoskodott a borral, kissé megreszelte a torkát és imígyen válaszolt:

— Felséges uram, kegyeskedjék megengedni, hogy elmondjak egy-két apróságot Iván reverendissimus régebbi multjából. Több mint hetven esztendő nyomja a vállát szeretett atyáknak, volt rá ideje, hogy tréfák is teremjenek életének virágos kertjében...

— Jó — felelte Mátyás — de durvaságot nem tűrök!...

— Nem, nem... Fog nélkül harapdálom meg a reverendissimust, akit becsülök magam is...

Iván atya kissé kényelmetlenül feszengett karosszékeben, de nem ellenkezett. Egyrészt azért, mert maga a király adta meg a szót Galeottinak, másrészt, mert ő is gyakran nézegetett már a pohár fenekére és így holmi aprócseprő tűszúrások nem nagyon bánthatták.

— Paulus pálosatyánktól hallottam mindakét kis

anekdótát, az Isten nyugosztalja... Már régen az igazak örök álmát alussza. Ha nem úgy volt, ahogy mondom, szádjon Paulus lelkén a purgatóriumban. Hát... hogy is volt csak... Igen... Amikor még Iván páter fiatal szerzetes volt, kiküldötték a gazdag urak portájára bizonyos jószágokat meg néhány denárt kéregetni a szentlőrinci klastrom javára. Valami András nevezetű, nagyon tehetős, de fukar birtokoshoz vezetett az útja. Amikor előadta, miért zavarja a szigorú tekintetű nemes úr nyugalmát, éles elokvenciájához hozzáfűzte:

— Domine respectabilis, adakozzék nekünk valamit. Lágyuljon meg szíve...

— De — mordult rá András úr — én az agyammal gondolkoztam!...

— Hát akkor — válaszolta Iván szerzetes szelid mosollyal — akkor — lágyuljon meg az agya...

Mátyás hangosan kacagott és az egész terem hangos lett a jóízű nevetéstől. Iván atya a fejét csóválta és csendesen mormogta:

— Nem emlékszem... Nem emlékszem de ha így volt, jó volt.

Gateotti megvárta, amíg a kacagástól könnyes szemeket a kék meg piros keszkenők megtörölgetik, azután folytatta:

A másik kis história még jobban jellemzi Iván pátert, az egykori professzort. Arról tartott hosszú előadást discipulusainak, hogy az állatoknak is van lelkük, van eszük, gondolkozni is tudnak. Azután a hosszú magyarázat végén egészen kipirulva és lelkes meggyőződéssel ezekkel a szavakkal igyekezett a tanulók meggyőződését megnyerni.

— Higyjétek el, hogy némely állat okosabb a gazdájánál... Azután teljes erővel, túláradó önérzettel, hangosan tette hozzá: De tudjátok, ezen a környéken csak nekem van ilyen kutyám!...

Most már elementáris erővel tört ki a harsogó kaca-

gás. Mindenki nevetett, hahotázott, még Mátyás is, hiszen Galeotti olyan kitűnő humorral adta elő a két anekdotát, hogy még a fogfájós embernek is nevetnie kellett. Csak Iván lőn nagyon kedvetlen, hiszen az a fránya talián csúffá tette. No, de nem azért ültek az igazságos Mátyás király asztalánál, hogy a vigasztalás elmaradjon. Az uralkodó odaintette Székely Jakab szolgálattevő testőrét és valamit súgott neki. A testőr eltávozott és jó tíz perc múlva tért vissza, kezében írással. Addig lantosok, kobzosok, síposok és dobosok szórakoztatták a vigadozókat,

Mátyás átolvasta az írást és kezevonását tette rá. Azután átvette azt a valamit, ami a testőr kezébe egy selyemkeszkenőbe burkolva volt. Egy szemrebbenésre elhallgatott a muzsika és a király szava végigcsengett a nagy termen:

— Carissimi! Ma kedves kötelességet teljesítettünk Engedélyt adtunk Himfi úrnak, Döbrönte vár örökös urának, hogy oltárhoz vezesse szíve választottját, a mi kedvelt keresztleányunkat, akit élete veszélyeztetésével mentett meg a biztos haláltól. Midőn királyi és keresztatyai áldásunkat adjuk reájuk, egyúttal parafernális ajándékképpen ezennel átadjuk a leányasszonynak ezt a drágaköves, gyöngyös nyakbavaló ékszert, mely még öreganyánkról maradt reánk, a vőlegény pedig holnap átveheti azt a hatlovas hintót, amelyen várába hazautazhatik... Mivel pedig Iván pater szívébe a tréfás Galeotti fulánkot helyezett, úgy véljük, hogy ezt ki kell onnan húznunk. Ime, fogadd tőlünk, pater, Galeotti őkegyelme tréféskönyvét egy kis sárga meg fehér beporzással... Minthogy pedig te már megetted kenyered javát és bizonyosan pihenésre vágyol, vedd ezt a királyi levelet. Ezennel kinevezünk az esztergomi káptalanhoz kanonoknak... Királyvölgyre majd küld a rendi generális fiatalabb páttert, aki még bírja a gyaloglást, a hegymászást...

Hej, a kis Flóra szíve mennyire dobogott! Hát még

amikor meglátta azt a gyönyörűséges nyakláncot. Mintha a mennyország minden boldogsága reászállt volna. Imre is. Iván is. Repesett a szívük. A jó páter alig győzte a sok ezüstöt meg aranyat reverendája zsebébe dugdosni, amelyek Galeotti könyvét körítették.

Másnap hazautaztak és Iván atya két hét mulva egymáshoz kapcsolta őket a hit, a vallás és az eskü erejével.

KÉMEND.*

HIRES, nevezetes család volt abban az időben a Hédervári, meg az Ujlaki-család. A XIII. században Hédervári Lőrinctől származott le az Ujlaki-család; majd akkor, mikor ennek magva szakadt, — a XIV. század végefelé, Kont Miklós kapta meg a kihalt familiának valkóvármegyei birtokát, melynek neve Ujlak volt. Így került Kont Miklóssal és az egész Kont-családdal kapcsolatba a Hédervári-, meg az Ujlaki-név is.

Kont jó hűséges embere volt Nagy Lajosnak, aki kedvelt vezérét a nádori méltósággal is megajándékozta. Az Anjou-házhoz való hűséget, fia István is örökölte, midőn azonban Gara nádor lett úrrá a nagy király halála után Magyarországon, Nagy Lajos leánya, Mária ellen fordult és az elégedetlen párt élén álló Horváti Jánoshoz csatlakozott. Zsigmondnak, a törvényes magyar királynak is ellensége lett. Sok küzdelem után végre legyőzve, a Szerémség rengetegeiben bujkált. Ott fogta el őt hű társaival Lackfi György macsói bán. Kegyelemmel biztatta a harminckét urat és őket Budára vitte. Itt Zsigmond király a nélkül, hogy törvényt ült volna felettük, a Szent György-téren lefejeztette őket.

«Harminc nemes Budára tart, szabad halálra kész... Harminc nemes bajtárs előtt Kont a kemény vitéz... Mint pártütöket hűtlenül eladta őket Vajdafi...»

Hányszor szavaltuk ezt a gimnáziumban és hányszor

* Zalaegerszegtől északkeletre kb. 11 km-re állott.

álmodoztunk kis fiúkorunkban arról, miért is kellett harminckét nemes úrnak olyan szörnyűséges halált szenvedniök. Meghaltak és az árulás szennyes bélyege is éktelenítette őket. Hej, Lackfi uram, akit azért neveztek Vajdafinak, mert atyád, András, erdélyi vajda volt, vajjon tudtál-e nyugodtan aludni a Szent György-téren történt kivégzések után? Ki tudná azt! Mi most ves-sünk fátyolt a azokra a szomorú időkre és foglalkozunk szegény Kont jó fiának, Miklósnak históriájával.

Kemény szittyá volt István úr is, de a bélyeget ő is magán hordozta. Se Ujlakon, se Héderváron nem volt maradása, nem volt ellátása, mert hiszen a király mindent elvett a Kont-családtól. Miklóst meghagyta ugyan nemességében és így ő beállhatott katonának, de semmije se volt, márpedig egy koldusra akkor se igen néztek a nemes úrleányok...

Kéménd várának ura és tulajdonosa Zsigmond alatt Pethő Bertalan uram volt. Bár hűséges híve Zsigmondnak, mert hiszen ez fölkent király lett, azért a szívében mégis mélyen szomorította Kont István törvénytelen kivégzése és istápolta is annak fiát, Miklóst. Ugyyszólván gyermekének fogadta. Gondoskodott arról, hogy az ifjú ne maradjon a «senki» gyermeke; taníttatta kioktatta emberségre, egyszóval derék magyar vitézt nevelt belőle.

Hiszen nem is lett volna ez baj, mert Zsigmond is megbékélt az idők folyásával, azonban ott kezdődött a hiba, hogy Bertalan úrnak édes hitestársa Gara nádor leánya volt, márpedig a Gara-nemzetség esküdt ellensége vala a Héderváriaknak meg a Kont-nemzetségnek. Hanemhát Hedvig úrasszony mégsem szólt bele abba a nagy szeretetbe, amellyel férje ura Miklóst elárasztotta, csak akkor kezdett kellemetlen szívdobogást érezni, amikor egy szép nyári alkonyatkor Bertalan úr odavonta az ölébe és megcírógatván szép arcát, imígyen szólott hozzája:

— Édes párom! A mi szerelmünk áldott gyömölcse, a kis Julia, maholnap már eladósorba kerül. Mit szólnál hozzá, ha vőlegény után gondolnánk?...

Hedvig odaszorította piros száját Bertalan ajkaira és csillogó szemmel mondotta:

— Nagyon helyes a beszéde kegyelmednek, édes uram! Mert bizony nem élhetünk örökké és köteletségünk, hogy egyetlen magzatunk-jövőjéről gondoskodjunk.

Aztán fürkészően tekintett Bertalan úr barna szemébe.

— Talán választott is már, kegyelmed, szerelmedet uram!

— Először te szólj, gerlicém! Nálunk már úgyis az a módi, hogy az asszonyé az első meg az utolsó szó is!

Hedvig durcásan felelte:

— Kegyelmed csúf ember. Így beszél hozzám, pedig tudja, hogy én senki se vagyok kegyelmed mellett.

— No, ne karmolj, kis cicám. Ha nekem akarod átengedni az első vokсот, akkor áperte meg is mondom, kire gondolok. Könnyű megmondani. Hiszen úgyszólván édes gyermekünk és Juliska is szíveli Miklóst...

Hedvig asszony lekapaszkodott úrának öléből. Arca elhalványodott és csak ennyit mondott:

— Most jut eszembe, hogy az udvarbírónak dispoziációt kell adnom...

Aztán kisietett. Ellenkezni nem akart férjével, mert az hirtelen erkölcsű ember volt. Erős, hatalmas természetben sűrű vér folydogált és a múltkor is hirtelen eret kellett rajta vágni Móki borbélynak.

Erről a nehéz ügyről nem is esett szó köztük. Mind a ketten érezték, hogy jobb erről hallgatni, majd ki-parancsolja a jó Isten, ahogy akarja. Nemsokára meg is kezdte a hatalmas csomó kibogozását. Azaz, hogy így sejtette Hedvig asszony. Ugyanis hirtelen kitört a háborgó husziták elleni háború és Zsigmond király táborába az

Urnak 1419. évében sok magyarnak kellett vonulnia. A zalai bandériumhoz hozzászegődött Kont Miklós is, mert nem akart tétlenül otthon maradni nevelő nemzője oltalma alatt. Karja már elbirta a kardot és — ki tudja — ha jól vitézkedik, talán megesik a király szíve rajta és juttat valamelyes kis morzsát is neki a rengeteg elvett jószágból.

A hadbavonulás előtti estén, ibolyanyiláskor ott állt egymás mellett Juliska meg Miklós a külső szobában. A leány végtelen szomorúsággal tekintett a leventére és sírva kérlete:

— Az Isten szerelmére kérlek, vigyázz magadra és jöjj haza, amint csak teheted. Hiszen tudod, hogy úgy szeretlek, mint a tejtestvéremet...

— Csak úgy? — Kérdezte Miklós és keblére szorította a remegő galambot. Ez nem válaszolt; — csókra nyújtotta piros ajkait...

Miklós tehát elment. Büszkén, délcegen, ahogy egy fiatal, kemény magyarnak mennie kellett. Vértje, sisakja, páncélja úgy odaillett erős alakjára, hogy még Hedvig is megfélemedezett magáról egy pillanatig és odasúgta férjének:

— Nem is olyan utolsó legény ez a Miklós!

Pethő úr mosolyogva ölelte át hitvesét.

— De nem ám! Nem hiába a magam nevelése! Fog ő még magáról hírt adni!... Addig várhat Juliskánk ne erőszakoljuk. Ugy sejtem, nem is szívelné, ha most valakit szóba hoznánk számára.

Hedvig asszony nem felelt, csak magában gondolkozott.

— Ki tudja? Talán nem is tér vissza soha. Akkor nincs mitől aggódnom. Ez a megbélyegzett koldus úgyse kellene nekem. És ha távol lesz, akkor majd kiverem a leány fejéből! Egy Pethő leánya! Egy Gara nádor unokája! Nem, nem! Még gondolatnak is borzalmas...

Miklós tehát elment és csak itt-ott hozott róla hírt

egy-egy hírvivő vagy tőzsér, aki éppen Morvaországból jött. Hogy jól megy a sora és hogy vitézkedik. Egyszer egy dárda megsebezte, mert a királyt védte egy huszita ellen. Maga Zsigmond küldte hozzá a felcsert. És így tovább. De csodálatos, hogy ezekből a hírekből Juliska semmit se hallott, ellenben azt hallotta, hogy Miklós lusta, gyáva, már a soltész előtt is járt...

Bertalan úr megérezte, hogy otthon valami nincs rendjén. Hedvig asszony úgy intézte, ügyes női praktikával, hogy Miklósról sohase essék szó a leány előtt. És ha mégis, akkor Hedvig hirtelen más irányba terelte a beszédet.

A sok titkolt aggodalom és bánat annyira megviselték az idős urat, hogy egy éjtszaka vérömlése lett. Minthogy nem bírt segítséget hívni, hajnalban holtan találták meg nyoszolyája mellett a földön. Nyilván az ajtóhoz akart vándorozni, de a nagy kaszás előbb lesujtotta.

Hedvig csodálatos erővel viselte a csapást, ellenben Juliska majd megőrült. Amikor odahelyezték drága jó atyját a hideg sírboltba, reáborult még egyszer a koporsóra és szívettpőn jajveszékelt.

— Drága, édes nemzöm! Kelj föl, kelj föl! Szükségem van reád, védőpajzsom, mindenem...

De az élet erősebb, mint a halál. A szegény gyermeknek is elfogytak a könnyei és egy esztendőre már néha a mosoly napsugara is átvillant hamvas, szép arcán. Mert szép és egészséges volt, gyönyörű természetéhez észbontóan simult félgyászkontöse. Hedvig asszony jó szemei észrevették ezt és kezeit dörzsölte.

— No talán nem kell sokáig temporizálnunk! Az a másik, ha elkésik, mi nem tehetünk róla. Ha pedig korábban érkeznek is, a vár kapui bezárva maradnak előtte!...

• Odament a leányhoz és megcsókolta homlokát. Sajnos, ritkán tette ezt a hideg, kevély nő.

— Juliskám, egy komoly szavam van hozzád. Kifej-

lődtél már, mint a rózsaszál; szép vagy, kíváncsú vagy. Itt az ideje, hogy kikerülj a gyermekszobából és életed további sorsáról gondolkozzál te magad is. Eddig ez csak nekem és atyádnak adott gondot, az Isten nyugtassa halóporában. Arra akarlak figyelmeztetni, hogy talán már egy jó férfi mátkája lehetnél. Vagy már vezetted is az observatóriát az ismerős és atyafi úrfiak között?

Juliska kétségbeesve hallgatta anyjának szavait. Várta őket már régóta és remegett miattuk. Olyan halkán, hogy ő maga is alig hallotta, mit beszél, így válaszolt:

— Anyám, drága szülém! Én még nem vágyom arra, hogy a pártát levegyék a fejemről.

Hedvig indulatosan válaszolt:

— Nem azt kérdeztem, hogy vágyol-e férjhez menni vagy sem. Vedd tudomásul, megparancsolom, hogy férjet szerezz magadnak. Azaz, hogy majd én döntöm el, ki legyen az, akivel az oltárhoz lépsz.

A leánya fölsóhajtott és letörölte előtörő könnyeit. Hosszabb hallgatás következett, amelyet Hedvig tört meg.

— Lásd leányom, te nem értesz meg engem, aki a javadat akarom. Tartózkodásodból azt következtetem, hogy a szívedet már megnyitottad valaki előtt. Beszélj erről nyíltan atyádnak. Ha a nemes úrfi érdemes arra, hogy veled frigyre lépjen, akkor én is beleegyezem a házasságtokba.

— Juliska hosszú töprengés után, halkán, félénken szólt:

— Anyám! Még eddig nem mondtam, de most gyermeki kötelességem tekegyelmednek erről szólni. Boldogult atyám, mintha érezte volna közelgő végét, halála előtt néhány nappal magához hivatott és a lelkemre kötötte, hogy Miklósnak nyújtsam a kezemet, aki jó, derék ember és aki jöszívvel van irántam. Ismerjük őt, hiszen úgyszólván gyermeke volt atyámnak.

Hedvig fölszisszent. Csak a fogai közt morogta:

— Hát a leánynak is szólt!... Hiába!... Soha, soha!

Aztán nyugalmat erőltetett magára és hidegen mondotta:

— Erről a dologról ne essék szó köztünk. Majd közlöm veled, amit deliberálni fogok.

Alig lépett ki leánya szobájából, harsány kürtszó jelezte, hogy vendége érkezett. A következő percekben már ki is tárult a külső ámbitus ajtaja és belépett rajta egy fényes öltözetű nemes úrfi. Szép szál legény, de arca ellenszenves. Mélyen ülő apró szemei nyugtalanul mozogtak, homlokát mély vízszintes ráncok borították. Rőt haja csapzottan fedte vállait. Hedvig eléje sietett. Az úrti mélyen meghajolt és szokatlan orrhangon, amelyből az elbizakodottság kiérezhető volt, bemutatta magát:

— Ajánlom magamat kegyelmed gráciájába. A nevem Vajdafi Péter, annak a Györgynek a fia, aki Kont Istvánt, a rebellis gazt ártalmatlanná tette. Ne terheltelessék úrasszonyoném ezt az epistolát elolvastatni, amelyet uraatyja, a palatinus jóvoltából adok át.

Hedvig mosolyogva üdvözölte az úrfit és lakószobájába vezette. A levélben ezt olvasta ki a deák segítségével:

«Szolgálataimat ajánlom tekegyelmednek, kedves, szerelmes leányasszonyom. Ezt a levelet Vajdafi Péter öcsém viszi tekegyelmednek. Fogadd őt szívesen, szívét megmozgatta Juliskád-bája; nagy boldogság szállna reám, ha a fiatalokból egy pár lehetne. Tudod, hogy Vajdafi Györgynek felséges urunk és királyunk a Kont-nemzetség elkobzott posszessziójából nagy értékeket ajándékozott; Péter öcsém György úrnak egyetlen örököse. Jóegészséget kívánok és becses diszpozíciódát köszönöm. Jóakaró atyád, Gara m. p.»

Amint Hedvig asszony a levelet elolvasta, arca kipirult az örömtől. A levelet megcsókolta és fölvevén ünnepi kamuka- és bársonykontösét, hajába gyöngyöket

fűzven, beüzent az ijuhoz, hogyha már elkészült az út fáradozmainak kipihenésével, jószívvel látja őt munkaszobájában.

Péter hamarosan jelentkezett. Hedvig kitüntető nyájassággal fogadta, Juliska ellenben nagyon hűvösen nyújtotta kezét. Meg nem magyarázható ellenszenvet érzett a nemes úrfi iránt.

— Elolvasta nénémasszony a levelet? — kérdezte Péter hanyagul.

— Igen! Nagy örömömre szolgált palatinus atyám gondoskodása. És kegyelmedet, mint az ő megbizottját, nagy szívességgel fogadjuk.

— Csak azért? — kérdezte Péter széles mosollyal.

— No, nem! — felelte Hedvig sokatmondó pillantással. — Kegyelmed egyébként is olyan vendége váramnak, mintha hozzánk tartoznék. Ugy-e, Juliska?

A leány fázósan húzta össze keblén kis keszkenőjét. Nem felelt, csak bágyadt mosoly futott át ajkain.

Péter úr azután nagy bőbeszédűséggel dicsekedett el, hogy milyen nagy vagyón vár reá. Az egész Ujlak meg Hédervárból is jó rész. Meg egyéb is...

— Mert tudják meg, szerelmes nénémasszony, hogy Magyarországon nem sok olyan jó módú nemes úr van, mint Vajdafi György és hahahaha... annak egyetlen fia és örököse, aki most áradozó boldogsággal várja kegyelmelek válaszát egy nagy instanciára.

Hedvig leányára pillantott. Megdöbbenett Juliska halványsága és remegése. Fölébredt benne az anyai szeretet. Gyorsan válaszolt:

— Majd a délebed után beszélhetünk, szerelmes öcsémuram a családi ügyekről, most siessünk, mert vendéglátó asztalunk készen vár...

Estefelé Hedvig alkalmat adott Vajdafinak, hogy nyilatkozzék. Az úrfi megkérte a kezét Juliskának. Hedvig örömmel ígérte meg, de óvatosan hozzátette, hogy előbb

leányával is beszélni akar és kérte az itjút; hogy ő csak azután szóljon választottjának. A hetyke fiatal úr ezzel fejezte be a beszédet:

— Ne feledje el megmondani, nénémasszony, Juliskának, hogy ilyen jó alkalmat ritkán akad! Név, gazdagság várnak rá! Meg aztán szeretem is őt — tette hozzá közőnyös arccal.

Hedvig egy pillanatig úgy érezte magát, mintha hideg zuhanyt kapott volna, de aztán mégis elnyomta pillanatnyi megbotránkozását ez a két szó: «név és gazdagság!» Hiába, az asszony szívéhez közelebb álltak a nagyravágás meg a kevélység, mint a szülői szeretet...

Estebéd után elővette leányát. Hosszan, ékesen kiszínezve igyekezett mindenképpen rábeszélni Juliskát, hogy ne húzódozzék. Adja oda kezét Vajdafinak. A leány egyideig kétségbeesetten küzdött a kísértés ellen.

De anyám! Te is tudod, hogy drága atyám úgyszólván örökségül hagyta rám Miklóst, akit szeretek!

— Ostoba! Hát nem látsz tovább az orrodnál? Mit vársz attól a koldustól? Tudod, hogy gazdaságunk nem olyan, amilyennek lennie kell. A sok vendégség, a szárazság, atyád betegsége, eltakarítása meg egyéb minden adósságokat zúdított a nyakunkba! Mi lenne veletek! Egy senkihez, aki még betevő falatot se juttathat asszonyának, nem nyújthatod a kezedet! Meg aztán megbélyegzett családból származik...

— Hiszen hős! Bizonyos vagyok abban, hogy a hadjárat után...

— Ne fecsegj! Egy sort se írt! Semmi hírt se küldött! Amit róla hallottunk, csak lealázó! Ki tudja, hogy ítélkezett felette a soltész! Talán már hátulról föbe is lőtték, mint a gyávákat szokás...

— Az nem igaz! — pattant föl a leány, aki nemcsak forrón szerette Miklóst, hanem tisztelte és becsülte is. — Miklós nem gyáva! Az atyja is hőiesen harcolt és csak

az ő szerencsétlensége, hogy elbukott... Es én... nem leszek, nem lehetek azé, aki Miklós családjának szerencsétlenségét okozta...

Hedvig egész testében remegett. Nem talált szavakat a felindulástól, de egyelőre várt. Szó nélkül otthagynya leányát és csak a küszöbről szólt vissza:

— Holnap délebed után megmondom Vajdafinak, hogy elfogadod ajánlatát. Ez az utolsó anyai parancsom...

Borzalmas vihar tombolt az éjtszakán. Az égháború minden ördöge ellepte a várat és környékét. Olyan jégdarabok hullottak alá az égből, mint egy tyúktojás. És a jégverés majdnem egy félóraig tartott...

Másnap korán reggel azt jelentette a sáfár, hogy a jég teljesen elverte a búzát, a repcét, a szőlőt. Amit megkimélt, az mind víz alatt van meghajolva, megtörve; három nap múlva megeszi a rozsa és megful. Semmi termés se lesz!

Hedvig asszony halászápadtan hallgatta a jelentést.

— Most mit tegyünk, Györki uram?

A hű sáfár tisztességtudóan forgatta a süvegét.

— Bizony nem tudom!... Pedig a budai izmaelita ma is itt van... Követeli az interest... Meg a tőkét...

Kemend várának úrnője egy karosszékbe hanyatlott és jóideig mereven tekintett maga elé. Olyan volt, mint az alvajáró. A sáfár szó nélkül, néha egyet halkan köhintve állott előtte. Végre megszólalt az asszony:

— Györki uram, küldesd be leányomat és tekegyel-med is jöjj vissza...

Amint Juliska megjelent, az asszony felszólította a sáfárt, hogy az éjtszakai csapásról meg anyagi állapotukról még egyszer adjon elő mindent. A leány tágranyitott szemmel, halványuló arccal figyelt. Györki ezekkel a végzetes szavakkal fejezte be beszédét:

— Hacsak az mennybéli Atya csodát nem tesz, még a vár is kicsúszik a lábunk alól...

— Elmehetsz! — szólt Hedvig Györkihez. — Az izmaelitának mondd meg, hogy őszig legyen türelemmel, akkor mindent megkap...

— Hallottad? — kérdezte Hedvig Juliskától.

A remegő leány nem felelt, csak hangosan zokogott.

— Mit mondjak Vajdafinak?

— Amit akarsz, anyám!... Hiszen ígyis, úgyis szerencsétlen leszek. Mindegy, akármelyiket választom... O, drága jó nemző atyám! Hát nincs segítség?...

Az ebéd alatt maga Juliska koccintott Vajdafival és bágyadt mosollyal mondotta:

— Ugy üritse ki serlegét, kegyelmed, hogy azt már reám, mint mátkájára üríti...

Ez tehát rendben volt. Az esküvőt Szent Mihály napjára tűzték ki. A deák már most megkezdte a meghívók elküldését, mert Hedvig a sszony, meg a vőlegény is azt akarták, hogy annak a menyegzőnek a híre az egész országban szétterjedjen.

Vajdafi ezer forint értékű ragyogó gyöngyfüzért ajándékozott mátkájának, akit most már hűgának nevezett míg Juliska csak egy szerény násfát adhatott vőlegényének, akit az eljegyzéstől kezdve bátyjának szólított. Az atyafiak, ismerősök szintén sok ajándékot adtak a mátkásoknak: selyemkeszkenőcskéket, vontarany-, vontezüstszővetet, bársonyt meg egyebet is. A nádor — már mint parapher-numot — jegyruhául kétezer aranyat és kétezer forint aprópénzt adott a leányszónak; tudta ő, miként kell segíteni, tudta ő, hogy a vár és tartozéka közel áll a dobraütéshez...

Amíg ezek Kémenden történtek, addig messze, idegen országban, a morva határon, valahol Németbród körül az esti tábortűznél sátora előtt két délceg vitéz beszélget. Napbarnított arcukon alig látszik a háborús fáradalom, pedig már hónapok óta vannak táborban. Hiába, kemény szittyák! Az egyiknek homlokán vastag kötés, amelyen még most is átüt kissé a piros vér.

— Fáj még a sebed?

— No, egy szép lány csókja jobbízú volna! — felelte a másik vitéz fanyar mosollyal.

— Mindig ilyenekre gondolsz, Miklós, a helyett, hogy dicsekednél, mert megmentetted a királyt! Tudod-e, hogy ez nem is olyan kis dolog volt? Éppen ma hallottam Ozorai kapitány urunktól, hogy Zsigmond nagy gráciával van irántad! Csak azt várja, hogy hazavigyen az Isten ebből a csúf, idegen világból...

Kont Miklós fölneszelt. Egy pillanatig földerült az arca, de azután ismét az előbbi közöny lett úrrá lelkében.

— Mit törődöm én már a királyi gráciával!... Nem ér az én életem semmit! Keresem a halált, de hiába!...

— Ne légy olyan elkeseredett. Ami ma nem jött, jöhet holnap... Nem olyan kis dolog a levélváltás Kemend meg a morva tábor közt!

Miklós legyintett a kezével.

— Hagyd el, Endre, ezeket a hiábavaló vigasztalásokat! Ha Juliska még szeretne, tűzön-vízen is küldene értesítést.

— Talán nem kapta meg a te híradásaidat?

— Lehetetlen!... A deák mindig átvette a várban... Nem szeret már Juliska, nincs már nekem mátkám! Nem ér nekem már semmit se az élet...

És az erős ifjú ráborult a térdére. A zokogás feltört széles melléből. Valahonnan a tárogató sírása hallatszott... Csákány Endre, Kont Miklós hűségös kenyeres pajtása hirtelen odaszólt a fájdalomában elmerült itjúhoz:

— Miklós, mondok valamit. A hadjáratnak vége közeledik, legalább is reánk, magyarokra nézve. A magyar nemesség már kérte, hogy bocsássa haza a király, mert ily hosszú ideig nem köteles külföldi táborban maradni. Biztosan tudom, hogy nemsokára hazamegyünk. Aki akar, már most is mehet, legalább is egy időre... Menj haza!...

— Nem! Nem vágyom vissza! Itt akarok elpusztulni, legalább vége lesz lelkem vérzésének,

— Akkor hát — szólt Endre mélyen gondolkozva — mást mondok. Holnap megkérem a kapitány urat, engedjen engem két hónapra haza. Én elmegyek Kemendre és hírt hozok neked.

Miklós felugrott. Átölelte barátját.

— Endre! Lásd ez jó lesz! Vidd magaddal Csókát is, kedves csatlós szolgámat. Ő jól ismeri Kéméndet, majd kivesz ő mindent az öreg Gergelyből és Magdából, Hedvig asszony szolgálából...

— Bízol a csatlósodban?

— Jobban, mint magamban!

— Vajjon nem kenyeretzte le Csókát titokban a vajdafi Lackfi?

Miklós nevetett.

— Hamarabb lehull az égről a göncölszekér! Nem fogad el Csóka semmit a Vajdafiaktól! Gyűlöli őket halálig!

— Miért?

— Csóka atyja szegény atyámuram leghívebb szolgálja volt. Mindenhova elkísérte, még a vérpadra is. Amikor atyám feje lehullott, az öreg szolga jajgatva borult a vérző tetemre. Zsigmondot is meghatotta ez a bámulatos hűség és leüzent Csókának, hogy álljon az ő szolgálataiba, nagyon jó sora lesz. De az öreg Csóka nem hallgatott a királyi szóra. Visszaüzente, hogy inkább meghal, mintsem annak a cseh vérszívónak szolgáljon. Erre Zsigmond féktelen haragjában azonnal a fejét vétette a szerencsétlen embernek, akit aztán atyámmal együtt temettek el...

Endre meghatottan hallgatta ezt a megrázó elbeszélést és megjegyezte:

— Ilyen bámulatos hűség csak magyar ember szívében lakozhatik... Most már én is biztosan tudom, hogy Csóka nem árul el téged. Holnap indulhatunk...

— Te maradj Kemenden a várnagynál; nem jó lesz Hedvig asszony elé járulnod, mert akkor nem tudod meg az igazat. Csóka majd elmesél neked mindent...

Másnap Csákány Endre valóban elindult Csókával. Hetekig lovagoltak jó paripáikon, amíg Szent Jakab havának egyik utolsó napján végre elérkeztek Kemend várába. Ott Endre csakugyan Kerechényi várnagy uramnál szállott meg, akinek régi ismerőse, sőt szegről-végről atyafia volt, Csóka pedig fölkereste az öreg Gergelyt. Hedvig asszony azt hitte, hogy a harctérről Csóka egyedül érkezett. Ő maga hallgatta ki a derék szolgát, mielőtt az mással szót válthatott volna.

— Mi ujságot hoztál?

A gyanútlan, becsületes szolga vidáman válaszolt:

— Csak jót, kegyelmes nagyasszonyom! Miklós úr sebe szépen gyógyul és ha Isten is úgy akarja, levélhul-láskor itthon lehet az én jó uram...

— Megsebesült?

— Nem kapták meg nagyasszonyomé a híradást? Akkor semmit se tudnak! Az én jó uram egy cseh falunál, a nevét nem tudom már, észrevette, hogy a husziták már-már elfogták Zsigmond királyt... Hej, akkor jó alkalma lett volna, hogy visszaadja a kölcsönt, de nem tette! Oda-vágtatott és két csehet leütött, a harmadik meg a negyedik elfutott! De egynek a dárdája mély sebet ejtett Miklós úr homlokán. Zsigmond aztán maga gondoskodott róla...

— Ejnye, szegény urad!... Semmit se hallottunk... És nem mondott semmit a király?

— Bíz' én nem tudom, de úgy vélekedem, hogy igen mert nagyon jószívvel van azóta Miklós úr iránt. Lehet hogy készít neki valamit! Meg is érdemli, mert azóta nem kevesebb, mint tizenhatszor voltunk tűzben, pedig nem is kellett volna. Mintha maga keresné a halált!... Egyszer félfüllel hallottam, amikor Miklós urat a kapitány úr

ebédre invitálta, hogy valamit akar vele Zsigmond... Még kapitányt is csinálhat belőle!...

— Jól van, Csóka! Most elmehetsz Gergelyhez! Beszélgessek, majd küldök egy kis bort is, mert anélkül nem sokat ér a terefere...

Csóka megcsókolta az úrnő köntöse szegélyét s leballagott az öreg szolgálóhoz.

Mielőtt Csákány Endre és Csóka Kemendre érkeztek, egy éjszaka, éppen Mária Magdolnára virradó éjjel, csodálatos dolgok történtek a várban. Amint az éjféli kakas megszólalt, különös moraj hangzott fel a lovagteremből, majd a várfalakról és sok szobából is. Azután csattanások, fegyverzörej következtek. Valaki mintha egy láthatatlan kürtöt fujna és elfojtottan jajgatna, panaszkodnék. Mintha zúgó szélvész rohant volna át a vár udvaraiban, minden megmozdult, ingott... Pedig csendes, csillagos nyári éjszaka volt. Amikor a kakas harmadikszor is megszólalt, a várban nagy roppanás hangzott és vörös fény lobbant fel a fekete-kékes magasságba. Azután minden elcsendesült. A zajra az egész várnép fölriadt, még Hedvig asszony is, csak Juliska aludt nyugodtan. A vár úrnője másnap korán reggel magához hívatta az öreg Gergelyt, hátha ő tudna valamit mondani a különös dolgokról.

— Kegyelmes nagyasszonyom! Ne is kérdezze!... Az éjjel megjelent nekem Bertalan úr, amikor a csattogás, a fegyverzörej, a kürtszó a legnagyobb volt.

— Ugyan, ugyan, öreg! Sokat ittál és nem tudtál aludni!...

— Nem, nem! Olyan bizonyos, hogy megjelent, mint ahogy itt állok! Hiszen nem is aludtam, mert az első zörejre már talpon voltam...

Hedvig szíve elszorult. Ugyis sokszor dobogott jobban a kelleténél.

— Beszélj, de igazat mondj!...

— Az első zörgésekre kirohantam a belső várudvarba.

Majd kövé meredtem attól, amit láttam! A vár falain harminckét fejetlen ember imbolygott. Fejüket valamennyien a kezükbe vitték és hangosan siráncokztak. Az eszemet majd elvesztettem, úgy remegtem a látványtól, pedig tudja, kegyelmes nagyasszonyom, hogy a félelmet nem ismerem. Azután amint hátrafordultam, mert sejtettem, hogy ott áll valaki, megboldogult jó uramat láttam. Egy szót se szólt, csak a fejetlen alakokra mutatott... Az egész testemben reszketve némán bámultam jó uram szellemére, aki végre is síri hangon megszólalt:

— Gergely, lásd, annak én is egyik okozója voltam! Megtévesztettek!... Én is halálukra adtam szavamat... Addig nem lesz nyugtom a sírban, amíg szörnyű bűnömet jóvá nem teszitek... Juliskát Miklós vegye el, mert ha nem, velem együtt mindnyájan rettenetes kínokat szenvedtek... Ne félj tőlem, ne reszkess! Most jelentem meg, de többször nem teszem! Beszéld el, amit láttál, de ne feledjétek, hogyha örökségül hagyott szavaimat nem fogadjátok meg, szörnyű kínok várnak reátok... Azután eltűnt az én jóltevőm és csend lett a várban... A fejetlen kísértetek is eltűntek...

Hedvig szíve rémségesen dobogott. Szorongva szólt az öreg szolgának.

— Álmodtad mindezt, Gergely! Én meg azt parancsolom, hogy senkinek egy szót se merj szólani erről, de legkevésbé a leányasszonynak, hiszen tudod, mennyire megrémülne a szegény galambocskám...

Hej, pedig nem a szeretet súgta Hedvignek, hogy Juliskával ne tudassák a szörnyű jelenséget...

Meg kell adni, Hedvig asszony hamarosan kiheverte a látomás rémségeit. Mire Csákányék megérkeztek, már nyoma se volt aggodalmának, nagy sebbel-lobbal készült ő is a díszes esküvőre, melytől már csak rövid két hónap választotta el a vár lakóit...

Amint Csóka az öreg Gergelyhez belépett, nemso-

kára ott termett Magda is, Hedvig szolgálója, aki titokban Juliska pártját fogta. Ennivalót hozott meg egy kancsó bort

— Azt üzeni a nagyasszony, hogy egyenek, igyanak kegyelmetek! Nagy út áll Csóka előtt, vissza a táborba...

— Jó — felelt Gergely, megsimítván hosszú szakálát — de előbb mondd el, fiam, mi járatban vagy?

Csóka mindent elmondott. Hogy Miklós úr már sokszor adott magáról hírt, de csak egyszer kapott levelet a leányasszonytól. Hogy a szíve vérzik mátkájáért... Tudni akarja, miért hallgat... Magda és Gergely összenéztek.

— Szólj te, Magda!

A derék leány elmesélte, hogy úrnője akaratára Juliska leányasszony Vajdafi Péter úr jegyese lett. A nagyasszony kényszerítette reá, pedig nem szíveli azt a vereshajút és sokat sírdogál Miklós úr után, akit ma még jobban szeret, mint valaha... Nekem már nemcsak egyszer mondta a drága leányasszony, hogy csak azért megy a másikhoz, mert anyja akarja. Szent Mihálykor lesz az esküvő, sok vendéget hívtak. Még a palatinus is eljön, aki már sok-sok aranyat meg egyebet küldött ajándékba. De most megyek már, mert baj lesz. Az Isten szerelmére kérem kegyelme-teket, meg ne mondják senkinek, hogy tőlem hallották.

Gergely szomorúan tekintett Csókára.

— No, öcsém, most mindent tudsz.

— Igen — felelte a hű szolga és fájdalmasan intett a kezével — csak azt nem tudom, mi lesz ebből, mert az én jó uram nem hagyja annyiban a dolgot!

— Egyél, igyál!

— Jó. Egy harapást eszem, de nem iszom. Legfeljebb egy kis vizet, ha ad kegyelmed. Borral nem élek, amióta apámat megölték...

Ettek, ittak. Bort csak Gergely fogyasztott. Egy óra mulva Csóka búcsút vett az öreg szolgától.

— Isten tartsa, Gergely bátyám! Találkozunk még, de akkor igazi vigság lesz Kéménden!

— Velem ugyan nem, Csóka! Egy az, hogy vén vagyok, más pedig az, hogy nem vagyok egészséges. Különösen most. Én nem tudom, talán sokat ettem! Pedig mégsem... de mégis... No, Isten áldjon!...

Csóka elment Kerechényi várnagy uram házába és ott mindenről beszámolt Endrének. A fiatal vitéz az asztalra ütött.

— No, az Isten fizesse meg ezt a gazságot!

A várnagy vállat vont.

— Ami igaz, igaz! Én is tudtam a dologról, de nem akartalak téged elszomorítani. Csak azt nem hallottam, hogy a leányasszony nem jószántából megy Vajdafihoz. Hogy az Isten akárhova tegye azt a róthajút...

Másnap hajnalban Csákány Endre és Csóka csatlós visszaindultak a morva táborba. Amint a vár felvonó hídja leesett előttük, Magda, aki ott settenkedett, gyorsan a fülébe súgott valamit Csókának. Ez majd lezuhant lováról. Csak az árkon túl szólt remegve Endre úrhoz:

— Hát, nagy jó uram, ebben a várban sok a gonoszság. Az éjszaka meghalt Gergely, az az öreg, becsületes szolga. Tegnap még semmi baja se volt, csak akkor panaszkodott, amikor az estebédet elfogyasztottuk.

— No, no! Ne gyanúsíts! A Szentírás is azt mondja: Ne ítélj, hogy ne ítéltessél! Ha megétették volna Gergelyt, te is a másvilágon lennél.

— Igaz, igaz, de... én nem ittam a borból...

Erre nem felelt Endre úr, csak elborult homlokkal és összeszorított ököllel tekintett a vár tornyára, amíg azt egy fordulónál az erdő eltakarta szemeik elől.

Szent Bertalan napján, éppen Pethő úr nevenapján érkezett vissza Miklóshoz Csákány. Ez szeretettel ölelte meg barátját.

— Isten hozott! Kerülj sátramba, meséld el, jó-e vagy rossz, amit hoztatok.

Endre tapintatosan előadott mindent. Miklós egyre

türelmetlenebbül hallgatta és amikor Csákány azt is elmesélte, hogy az esküvő Szent György napján lesz és hogy az öreg Gergely szolga hirtelen meghalt, felugrott és mint a párját féltő hím oroszlán, valósággal ordított:

— Várjatok! Majd tesztek én igazságot! Agyontiporjátok egy fehér galamb tiszta, fehér lelkét, elszakítjátok attól, akit forrón szeret és még gyilkoltok is!...

Endre csitítani próbálta barátját.

— Csillapodj, bajtárs!... Majd rendbe hoz mindent a jó Isten! Ki tudja, nem jön-e valami közbe, ami mindent jóvá tesz. Gergely meghalhatott anélkül is, hogy megittatták volna.

— Igazad van! Rendbe jön minden! Az én kardomtól Gergely pedig azért kapott mérget, hogy ki ne beszélje amit tud...

Az Urnak 1419-ik esztendejében, Szent Mihály napjának kora reggelén, amikor még a hajnali szellő nem pihent meg a kissé álmos zalai vidéken, egy díszes lovascsapat közeledett Kéménd vára felé. Egy aranyos hintó hat gyönyörű pejlóval, sok társzekér és valamennyi előtt egy hetyke lovas gazdagon skófumozott vitézi köntösben. Még a paripa izzasztója is arany-ezüstvarrású bársony. A csapat és a kocsik megállnak Túrje körül egy kis ligetnél és pihennek. Előkerül az ökör, levágják, megsütik. Sok a szolganép, kell nekik; meg aztán hadd legyen egy jó napjuk a környékbeli jobbágyoknak is, ámbátor azok Istenben boldogult Pethő Bertalan úr özvegyének fogadnak szót. Mindegy, hiszen aki őket megvendégeli, a mai napon már úgyis fia leszzen Hedvig úrasszonynak, oltárhoz vezeti annak gyönyörűséges Juliska lányát, akinek számára a ragyogó hintó igyekszik a vőlegénnyel együtt Kéménd várába. Ott fent a várban a várkisaszony már felöltötte külországi csipkével pazarul díszített menyasszonyi ruháját. Olyan hosszú uszálya volt ennek a gyönyörű ruhának, hogy azt a nagy útra négy

kis nemes leányasszonyka fogja vinni. Juliska fején mirtuskoszorú. Olyan szép a leány, mint az álmkép. Szebbet még tündérorszáiban sem lehet találni! Csak az arca ne volna olyan nagyon halavány és a szeme körül ne volnának piros gyűrűk, amelyek a gyakori sírást jelzik...

— Leányom — szólta a szintén ünnepi köntösbe öltözött Hedvig asszony — elérkezett életed legfontosabb fordulópontja. Ez lesz az a híd, amelyen te a gazdagság és a hírnév pompázó tavaára kijutsz. Megmarad Kemend, kifizetjük az izmaelitát meg a tőzséreket, gazdagok leszünk mind!

A még mindig szép, bár kissé fáradt vonású asszony örömeiben tapsolt. A leány nem szólt semmit, csak me-rengve tekintett ki a vár ablakán. Hedviget zavarta ez a hallgatás.

— Min gondolkozol? Talán nem tetszik neked a házasság?

— Anyám, én nem szeretem Vajdafit. Érzem, hogy vele soha, de soha nem lehetek boldog...

— Hát kit szeretsz?... te... te... alávaló!

A leány büszkén emelte föl a fejét.

— Kont Miklóst, akit elhunyt atyám örökségbe hagyott reám.

— Ugy? Hát... nesze!

És az anya arculágta egyetlen leányát. Az első arc-lütés volt a leány életében... De az — kiützte szívéből az anya iránt még ott lappangó szeretet halvány érzését.

Juliska nem szólt semmit erre a megaláztatásra. Hogy mit gondolt, nem tudom, csak megigazította gyönyörű fején a mirtuskoszorút és — tovább tekintett a messze távolba...

Az ökörsütés meg a mulatozás sokáig tartott. Vaj-dafi Péter nagyon türelmetlen lévén, lóra kapott és csak két jópajtásával kelt útra meg csatlósaikkal. Sisakja és

vértje csillámlottak a kíváncsian odafigyelő nap fényében...

Bér és Túrje közt egy fordulónál hirtelen porfelleget vettek észre.

— Ugyan, kik lehetnek azok? — kérdezte Kapi Dénes.

— Igazán nem lehet tudni, hiszen nem a vár felé mennek, aligha odatartozó vendégek — toldotta meg Horváth István, a másik pajtás.

— Ugyan, mit töritek az eszeteket, ami nincs — felelte az elbizakodott Péter. — Ha itt lesznek, majd meglátjuk!

A két nemes ifjú összenézett. Már-már úgy látszott, hogy legalább is szóval visszavágnak, de a higgadtabb Kapi türelmet intett szemével. Nem volna tanácsos a hatalmas palatinus haragját is magukra vonni. Azonban érezték, hogy ezt a hetvenkedő embert nem szívelik.

Az a másik csoport kezdett kibontakozni a porból. Csak ketten voltak. Egy harci köntösű vitéz és egy lovas szolga.

— Kit kerestek? — szólt parancsoló hangon Péter.

— Egy rablót! Egy becsületrablót!...

— Hát csak menjetek Isten hírével! De ne verjetek olyan port az orrom alá, mert esküvőre megyek és nem illik tisztátalan köntösben megérkezni...

A másik most egészen Péter közelébe érkezett. Most fölordított:

— Megállj, te nyomorult! Te véreskezű fajzat! Te gyáva! Hadbavonulni nem mersz, de itthon alattomos fűfanggal magadhoz akarod láncolni azt a szelidlelkű galambot, aki sohase lehet a tied, mert ő az enyém és vagy az marad, vagy egyikünké sem!...

— Utonállókka! nem állok szóba! — vágott vissza Péter, de arca halotthalvánnyá változott, mert azonnal megismerte Kont Miklóst, akinek atyját az ő atyja küldette a vérpadra.

— Nem is a szavadat akarom, hanem a — kardodat, ha ugyan ki tudod húzni a hüvelyéből... Az döntse el, ki az útonálló!...

Erre a kihívásra Péternek engednie kellett. Reszkető kezekkel engedte le sisakja rostélyát. A két vitéz egymásnak rohant, Kapi Dénes meg Horváth István közvetlen közelből, a két csatlós kissé távolabb szorongó szívvel figyelték az összecsapást. Mindnyájan érezték, hogy itt egyiknek halva kell maradnia.

A tusa rövid volt. Vajdafi örült vágatásban rohant Miklósnak. Ennek lova megijedt, felágaskodott és csak egy hajszálon mult, hogy lovasával együtt elvágódjék. Azonban a vitéz kemény karja visszarántotta mindnégy lábára. Ebben a pillanatban villan a kard Miklós kezében és mielőtt a másik védekezhetnék, lesujt. Péter lehányatlik a nyeregből, pompás mentéjén vastag sugárban ömlik a vér. Az emberfeletti vágás a sisakot is áthasította.

A megrendítő esemény nyomában nemsokára ott valának Vajdafi emberei is. Nagy kacagással, nótaszóval igyekeztek Kemend felé. De amint megtudták, mi történt és uruk kihülni kezdő tetemét megpillantották, az emberek levették süvegüket.

— Tegyétek a szerencsétlenül járt urat a hintóra és szállítsátok be a várba. Én majd előre lovagolok és megviszem a borzalmas hírt. — mondotta Horváth István.

— Várj kissé — szólt hozzá Kont Miklós, aki elborult arccal állott egy fa alatt és kezeit összekulcsolta. — Jöjjetek velem Türijére. Ott adjatok nekem egy írást, amelyben testimoniumot teszten, hogy Vajdafi Péter nemes lovag szabályszerű daliás párviadalban bukott el. Erre szükségem lesz...

Horváth és Kapi Dénes készséggel követték barátjukat, akit különben már régóta tiszteltek, de meleg érzelmeiknek nem tudtak és — valljuk meg — nem is mertek kifejezést adni. Amióta azonban hozzájuk is elérkezett

Miklós páratlan vitézségének meg különösen annak a híre, hogy megmentette Zsigmond király életét, nem találták többé okát a tartózkodásnak. A kért okmányt elkészítették. Kapi Dénes írta, aki káptalani iskolát végzett és így jól értett a betűvetéshez. Kalamárist meg lúdtollat találtak Márki uramnál, aki valamikor deák volt a felvidéken Forgách András uraméknál.

— Most mi megyünk — szorgoskodott Horváth. — Sietnem kell, hogy a borzalmas híradással megelőzzem a hintót.

— Én is veled tartok! — szólt Kapi Dénes, aztán tartózkodóan tette hozzá, Miklóshoz fordulva — és veled mi lesz?

Kont Miklós fölemelt fővel azonnal válaszolt:

— Visszamegyek a táborba, ahova a kötelesség hív. Ámbátor a magyar nemes urakat már fölmentette a király...

— És nincs üzeneted Juliska számára?

Miklós fájdalmas mosollyal törölte le homlokát. Jóideig hallgatva tekintett a távolba, majd hirtelen mondotta:

— Azt üzenem neki, hogy ne neheztetjen reám. Ami történt, azt a mindenható Isten rendelte. Szeretem forrón, igazán, azzal a hűséggel, melyet mindig mutattam iránta és amely sohasem fog lelkemből kialudni... Mondjátok meg neki azt is, hogy vagy élve, vagy halva még visszajövök hozzá és ha a sors úgy akarja, oltárhoz vezetem...

— Meddig várjon, hiszen a leányt Hedvig asszony sürgősen haza akarja már adni?

— Várjon az esztendő végéig... Három hónapig úgyis gyászolja vőlegényét. Addig hírt kap felőlem. Az anyjának csak azt üzenem, hogy vigyázzon tetteire, mert az Isten nem ver bottal; nemcsak jutalmazni, hanem bosszulni is tud. És most, kedves kenyeres pajtásaim, igyekezzetek! Köszönöm nagy szívességteket! Menjetek és dobjatok helyettem is egy marék virágot szerencsétlen ellenfelem koporsójára a temetésnél...

... Fent a várban percről-percre izgatottabban várták a vendégsereget. Hedvig asszony folyton az ablaknál állott, ahonnan a türjei országútra láthatott. Ugy kilenc óra körül fölkiáltott:

— No, végre! Jönnek! Mennyit késtek, hiszen Vajdafi öcsémnek már hét óra után ide kellett érkeznie...

— Igen, jönnek—hangzott Juliska szomorú, halk szava.

A menet közelgett... De mi ez? Vajdafi nincs sehol? Vagy talán abban a díszes hintóban ülne? Lehetetlen! Ő, aki megfogadta, hogy a leggyönyörűbb paripáján fog ideszáguldani. Azonban, mégis! Nini! Jön már egy lovag habzó lován! Mellette egy másik!... Igen, ők azok... De kik? Mintha egyik sem Vajdafi volna... És a hintó meg a többi kocsi olyan lassan vánszorognak előre, mintha temetnének. Érthetetlen!

Igy beszélgetett Hedvig leányával, aki fásult közöny-nyel állt a másik színes ablaknál.

A vár felvonóhidja legördült, megharsant a kürt, mely már napok óta tette ezt, hiszen az atyafiak nagy serege megérkezett már és jórészt megtöltötte a vár vendégszobáit. Néhány perc múlva föltáruult a nehéz tölgyfaajtó Hedvig nappali szobájának küszöbén, belépett Horváth István és Kapi Dénes.

Hedvig aggódva tekintett az izzadt és borongós arcú lovagokra.

— Isten hozta kegyelmeteket! Hol van a mi szerelmes öcsénk, Juliskám mátkája és bátyja, Vajdafi Péter.

A két nemes úrfi szomorúan helyet foglalt és azután akadozva, halk, rekedtes hangon előadták mindazt, amit tudtak és amit Hedvignek, leányának és a díszes, jókedvű vendégseregnek is tudniok kellett. A nagyasasszony egyre halványodó arccal, tágranyitott szemekkel hallgatta a borzalmas előadást. Azután hátrahanyatlott.

— Vizet! — súgta elhaló hangon — és... hívjátok ide hamar a spirituális urunkat.

Juliska riadtan rohant.

— Magda, Magda, egy kanna vizet! Hamar, hamar! Azután keszkenőt! Hívjátok ide Marcali káplánus urat! Ó Isten, aki az égben vagy... Anyám, drága anyám!...

A nagyasszonyt lefektették és szíve környékére hideg borogatást tettek. Marcali tisztelendő is megérkezett. A vár borbélyja is odasietett és piócát rakott a nyakára meg a mellére. Hiába... Most már közelgett a vég... Még egyszer rátekintett kezeit simogató és zokogó leányára, fölvette az utolsó szentséget... Utolsó szavai ezek voltak:

— Bocsássatok meg!... Csak a javadat akartam, leányom. Kövesd... szíved... tanácsát...

Még egy mély sóhaj és az a beteg szív megszűnt dobogni. Talán azért, mert igazán jó sohase volt.

— Miatyánk!... hangzott a szobában és csendes sírdogálás meg jajveszékelés. Ez utóbbi a teljesen elárvult Juliska ajkairól...

— Absolve, Domine! — mormogta a lelkész.

Időközben fölrkezett a hintó a várudvarba a párviadalban elhullott Vajdafival. Kerechényi várnagy megtett minden intézkedést, hogy a két végtisztesség megtörténjék. De amikor a két koporsó ott feküdt egymás mellett a sírbolt előtermében, önkéntelenül dörögte Szent Pál leckéje szerint:

— Stipendia peccati mors... A bűnös jutalma halál.

A temetés nagy dísszel és részvétellel történt, a nászvendégek majdnem mind ott maradtak. Sajnos, a palatinus nem jöhetett el az esküvőre, azazhogy most már a kettős temetésre, mert hirtelen a morva harctérre kellett utaznia, Zsigmond odahívatta. Így hát nem is tudott semmit a borzalmas dologról.

Az egyiket meghallotta ugyan Rafáel főarkangyal napján, Mindszent havának 24-én, a másik borzalmas hír ellenben, már tudniillik, hogy leánya is megtért őseikhez,

csak Budán, Katalin napja körül jutott a füléhez. Az első hírt maga Kont Miklós vitte a táborba.

A nemes lovag az éjt is nappallá téve sietett vissza Morvaországba, egyrészt, hogy továbbharcoljon, másrészt, hogy a párviadalról a királynak jelentést tegyen. Hiszen nemes úrfiak verekedtek, azok pedig a király gyermekei! Zsigmond akkor Znaimban tartózkodott és éppen azon törte a fejét, hogyan kellene az áldatlan huszita háborút tisztességgel befejezni. Se vége, se hossza a hosszú és véres küzdelemnek; a legjobb harcosok, a magyar nemesek, legnagyobbbrészt eltávoztak hazájukba, német meg egyéb zsoldosai nem sokat érnek. Aztán meg idestova a hó is leesik. Harcok már jóideje nem voltak, mert odaát is unták a céltalan verekedést.

Kont Miklós, amint megérkezett, azonnal kihallgatást kért királyától.

— Nem akar kegyelmed először a palatinus úrhoz menni? — kérdezte a soros testőr.

Miklós elbánult, mert természetesnek tartotta, hogy Garai nádor ott lesz a kemendi esküvőn. Nem volt gyáva ember, de azért szavaiban mégis észre lehetett venni egy kis zavart.

— Ha itt van palatinus uram önagysága, szívesen járulok először ő eléje. — Azután szilárdan tette hozzá:

— Még jobb is lesz így!...

Garai Miklós nádor azonnal maga elé bocsátotta a lovagot. Tudta, kicsoda, de még nem ismerte. Valahogy úgy érezte, hogy ennek a vitéz úrnak tartozik. Talán leróhatja most az adósságát. Ami elmúlt, elmúlt! A harag se tarthat örökké!

— Szolgálataimat ajánlom kegyelmednek, palatinus uram...

Garai keményen tekintett a deli ifjúra, akinek napbarnított bronzhomlokán egy nagy sebhely mélyedése húzódott végig. Kont Miklós tisztelettel, de egyúttal bátor

önérzettel is állta a nagyúr szemeinek szűrő sugarait. Fölemelt fővel állt a hatalmas nádor előtt.

— Mit kívánsz, miért óhajtasz őfelsége legmagasabb színe elé járulni? Tudod, hogy haszontalanságokkal se engem, se — és ezt különösen hangsúlyozom, a királyt nem szabad terhelni...

A lovag, halkan köhintett és kissé megrántotta mentét. Mintha a kardja is csörrent volna.

— Palatinus uram! Hosszú ideje szolgálók már a táborban! Soha egy percig se gondoltam arra, hogy terhükre legyek kegyelmedéknek...

Garai arca kissé földerült. Tetszett neki kezdeni az önérzetes, bátor szó ennek a sötétkékszemű, nyílt tekintetű, csupa izom és akaratmegtestesülésének ajkairól...

— Beszélj! Nem szeretném, ha szavamat félreértetted volna. Ha nem hitvány az ügy, szívesen meghallgatlak és megengedem azt is, hogy a király elé járulj.

— Nagy jó uram! Egy daliás párviadalról kell beszámolnom... Megöltem egy nemes ifjút...

Garai elsörnyülködött. Kétkedően mondotta:

— Az nem lehet! Beszélj, mondj el mindent...

Miklós nyugodtan, minden szépítgetés nélkül öntötte ki szívét. Atyja kivégzését, a hű szolgának, Csókának lefejeztetését, a Pethő uram várában való nevelkedését, Juliska iránti forró szerelmét, Gergely halálát, Vajdafi közeledését a leányhoz és a többit, mind...

— Ezeket akartam jelenteni nagy jó uramnak. Ime itt az írás, hogy egyforma fegyverekkel küzdöttünk... Két nemes úrfi jelenlétében...

A nádor gépiesen átvette és átolvasta a bizonylatot, azután, mintha elfeledkezett volna Kont Miklósról, leült íróasztalához és szótlanul lapozgatott írásaiban. Látszott, hogy gondolatai messze jártak.

Magához intézte a szavakat. Egyeseket Miklós is hallott a síri csendességben.

— Az én leányom... Gergely... Juliska... Pethő... erőltetés... Hm! Hedviget már-már sokszor figyelmeztettem...

Jó fertályóra telt el, amíg végre a palatinus leküzdötte indulatait. Most már nyugodtan szólt Miklóshoz. Szavaiban az öreg, igazságos katona lelke visszhangzott.

— Hol kaptad a sebedet?

— Humpoletznél, nagy jó uram!

— Mikor?

— Szent Iván havában, Margit napján...

Garai elméjében derengeni kezdett.

— Amikor Zsigmond urunk oly nagy veszélybe került?

— Igen!...

— Talán te is ott voltál?

— Igen!

— Hát akkor te vagy az a lovag, aki a király életét megmentette és majdnem hősi halált halt?

— Szót sem érdemel, uram! Csak kötelességemet teljesítettem! Fölkent királyomért bármikor kész vagyok életemet is föláldozni.

Garai néhány pillanatig kedvtelve tekintett a derék hősre, azután kezét nyujtotta.

— Meghallgattalak. Tudomásul veszem, amit előadtál, semmi harag nincs a szívemben. Várj, amíg a király hivat...

A palatinus eltűnt a király dolgozószobájának kárpitja mögött. Hosszú várakozás után, amikor Miklós már szinte elfáradt a mozdulatlan állásban, végre kinyílt a kárpit és Garai uram harsányan mondotta:

— Könt Miklós! a király maga elé parancsol.

A fiatal nemes úr besietett. Zsigmond fanyar mosollyal szegezte reá kék szemeit és — amint szokta, hirtelen-szőke szakállát simogatta.

— Mindent tudunk. Nincs okunk a megtorlásra. Bár

sajnáljuk, hogy legnagyobb hívünk nagyreménységű fia a daliás párviadalban hősi halált halt, de belátjuk, hogy a viadal szabályszerűen folyt le. Mióta szolgál sz táborunkban?

— Amióta a nemességet felültette felséged.

— Nem is lettél volna köteles így hosszú ideig szolgálni külföldön. Elismerjük, hogy híven és vitézül megálltad a helyedet...

Zsigmond azután jóideig hallgatott. Talán gondolatai tovakalandoztak vagy talán a helyes szavakat igyekezett keresni. Azután folytatta:

— Hazabocsátunk, mert a tábort feloszlattuk! Nem feledjük el se jó vitézi szolgálataidat, sem pedig azt, hogy Humpoletznél életünket megmentetted. Az elsőnek jutalma legyen Hédervár, az Ujlakiak ősi birtoka, mely azután a szomorú eset után királyi birtokainkhoz kapcsoltatott... Életünk megmentéséért melledre tűzzük a Sárkány-rendet...

A király átvette a palatinus kezéből a különös formájú rendjelt, amelyen egy hosszúfarkú és nyelvét kiöltő sárkány a hátán sugarakban tündöklő keresztet visel. A keresztben ezek a betűk állanak: «Misericors est Deus. justus et patiens».

— A rendjel jelmondata van most atyai szívünkben is. Mi is könyörületesek, igazságosak és béketűrők vagyunk... Megbocsátunk a Kont-nemzetségnek... Amit István vétett, jóvátette Miklós... Menj haza és ha menyasszonyod még szabad, nevünkben add át üdvözetünket és vezesd oltárhoz őt... Erről jelentést várok előre, hogy a parafernális ajándékot idejében elküldhessük. Erről palatinus uram, tekegyelmed gondoskodjék...

Miklós először elhalványult, majd olyan pirossá vált szép, férfias arca, mint a pipacs. Alig hallhatóan rebegett hálát és köszönetet és amikor a király mosolyogva nyujtotta felé nőies kezét, megcsókolta azt és térdreborult.

— Uram, királyom! Leghívebb lovagod térdel előtted...

— Tudjuk — felelte Zsigmond. — Mai estebédünkön jelen leszesz...

... Másnap Miklós elindult haza. Szolgáit és a Hédervárról szóló «donatio regis»-t, no meg a Sárkány-rend keresztjét is magával vitte és szívében határtalan boldogsággal sietett Kemendre. Hat lova volt, azok közül négy sántán érkezett a vár közelébe. Ott megpihentek.

— Csóka! — szólt Miklós a legrégebb szolgájához — menj előre a Sárin a várba. Igyekezzél ügyesen bejutni, hogy a leányasszony őkegyelme ne tudjon meg semmit. Azután siess vissza és tudasd, mit láttál, ott van-e mátkám és hogy szolgál az egészsége.

Estefelé már vissza is jött a derék csatlós. Miklós türelmetlenül sietett eléje.

— Nagy jó uram! Beszéltem Magdával, a leányasszony őkegyelme régi szolgálójával. Nincs semmi baj, csak sokat bánkodik a leányasszony. Közben imádkozik és végzi a gazdaság számvetését...

— Lóra! — kiáltott Miklós.

Mire az esthajnali csillag kinyitotta szelíden ragyogó szemét, a kis lovascsapat bebocsáttatást kért a várba. A hídőr trombitált és leeresztette a felvonót. Először Kerechényi várnagy fogadta őket.

— Salve, salve! Drága öcsémuram! — mondotta örvendő szívvel. — No, csak hamar be a lovakkal az istállóba, öcsémuram pedig siessen, mert már készen van az estebéd.

Miklós szeme tágra nyílt.

— Hát honnan tudod, urambátyám, hogy hazajöttem?

— Honnan, honnan! Megsúgta nekünk a göncöl-szekér meg a medvecsillag... Meg aztán Magdának is van bizonyos része benne, mert jól tudod, hogy a leányzók

nem igen tudják megállani, hogy ki ne fecseggék, ami a szívükön fekszik.

Miklós és Juliska forró szeretettel és szerelemmel ölelték meg egymást. Olyan volt az ő találkozásuk, mint amikor a szivárvány sokszínű hidja íveli át a mérhetetlen égboltot hosszú, tomboló, pusztító vihar után. A béke és reménység szivárványa.

Estebéd után két karosszékekben egymással szemben ült a mátkapár. Halkan beszélgettek. Elmeséltek mindent, ami az alatt a néhány hónap alatt történt.

— Istenem! Egy egész román! — sóhajtott Juliska.

— Igazad van, szerelmes gerlicém! És ennek a románnak legtöbbet szenvedő hőse te vagy...

Megcsókolta a kezét a leánynak. Azután hallgattak, gondolataik messze röpködtek, de ismét és ismét visszatértek oda, ahol egész lelki világuk középpontja volt: egymáshoz. Mint a lepke, mely virágról-virágra roppen, de hosszabb ideig mégis csak a rózsára száll vissza.

— Juliskám — kérdezte Miklós halkan — tudtál volna-e te örök hűséget esküdni Vajdafinak?

A leány azonnal és határozottan felelt:

— Nem! Nem is akartam és nem is tettem volna.

Miklós elbámolt.

— De hiszen már mindent előkészített anyád és te menyasszonyi köntösben, fejedet mirtuskoszorúval vártad akkori vőlegényedet.

— Igaz. Nem akartam mutatni szándékomat.

— Mit akartál tenni?

— Még az utolsó percekben is vissza akartam lépni és megmondtam szegény boldogult anyámnak, hogy bűnt követek el ellened, ha máshoz megyek feleségül... Erre anyám arculötött.

— Hallatlan!

— Már elfeledtem azt, de akkor nagyon fájt... Elhatároztam, hogy mikor jelentik, hogy kész van minden

a kápolnában, fölszaladok a donjonba és onnan levetem magamat... Miklós, hidd el, nem játszom a szavammal. A szívemben akkor oly nagy volt a keserűség, hogy nem tudtam volna továbbélni...

Miklós megsimogatta elborult homlokát. Magához szorította mátkáját, mintha az őrtorony faláról rántotta volna vissza. Az erős férfi remegett a felindulástól.

— És én akkor téged örökre elvesztettelek volna... Hedvig asszony, vajjon tudsz-e pihenni halóporodban?...

Juliska nyugtalanul tekintett vőlegényére.

— De azért... úgy-e?... te is lekísérsz holnap a kriptába...

— Igen, galambom! Még virágot is teszek anyád korporsójára. A halál mindent kiengesztel...

Körülbelül ebben az időben, Katalin napján, megtudta Garai palatinus uram Buda várában, hogy leánya hirtelen meghalt. Ama bizonyos fekete napon... A hír nagyon leverte, Keszkenőjével többször megtörölgette előtörő könnyeit, de nemsokára megnyugodott. Csak úgy magához beszélt, azonban egy-két szót meg lehetett érteni...

— Éppen a szíve ölte meg... pedig arra alig hallgalt világeletében... talán azért... Hej, igaza van a Sárkány-rend keresztjén az írásnak: «Könyörületes, igazságos és béketűrő az Isten!» Requiescat in pace!...

A nádor utolsó szavait mi is elmondhatjuk, akik megismertük Kemend várának viszontagságokkal telt históriáját.

SÜMEG.*

PROLOGUS.

TAPOLCA kedves vasuti állomásán felülünk a motorosra, vagy ha várni akarunk, a személyvonatra és elindulunk nyugati irányba. Egymásután gázol át kis vonatunk a Séd, a Viszlói meg a többi apró patakon, amelyek azonban esőzés esetén veszedelmes folyókká növekednek és az egész vidéket hasonlóvá teszik a felsőolaszországi síksághoz. Még dél felé a messze távolban ott csillámlanak a Balaton fodrai, de nem sokáig, mert amint szemünk elé bukkan jobbról a Mindszent-hegy és elérkezünk a híres-nevezetes Billege-pusztá állomáshoz, a magyar tenger egészen búcsút vesz tőlünk. Ettől kezdve más vidék, más romantika köti le a figyelmünket. Végtelen kiterjedésű, gyönyörű erdőbe érkezünk; tölgyek, szilfák, kőrisfák meg itt-ott fenyőóriások küldik balzsamos illatukat a bámészkodó utasokhoz és susognak régi meg még sokkal régibb idők emlékeiről. Mindjárt a Billege-pusztánál azt mesélik, hogy valamikor ott tartotta dárídóit a gavallér betyár, Sobri Jóska. Ott ölelgette szépséges szeretőjét, Répa Rozit. Így kellett lennie, mert az ottani nép még ma is dalolja, hogy

Répa Rozi Billegében, játszik a Sobri ölében...

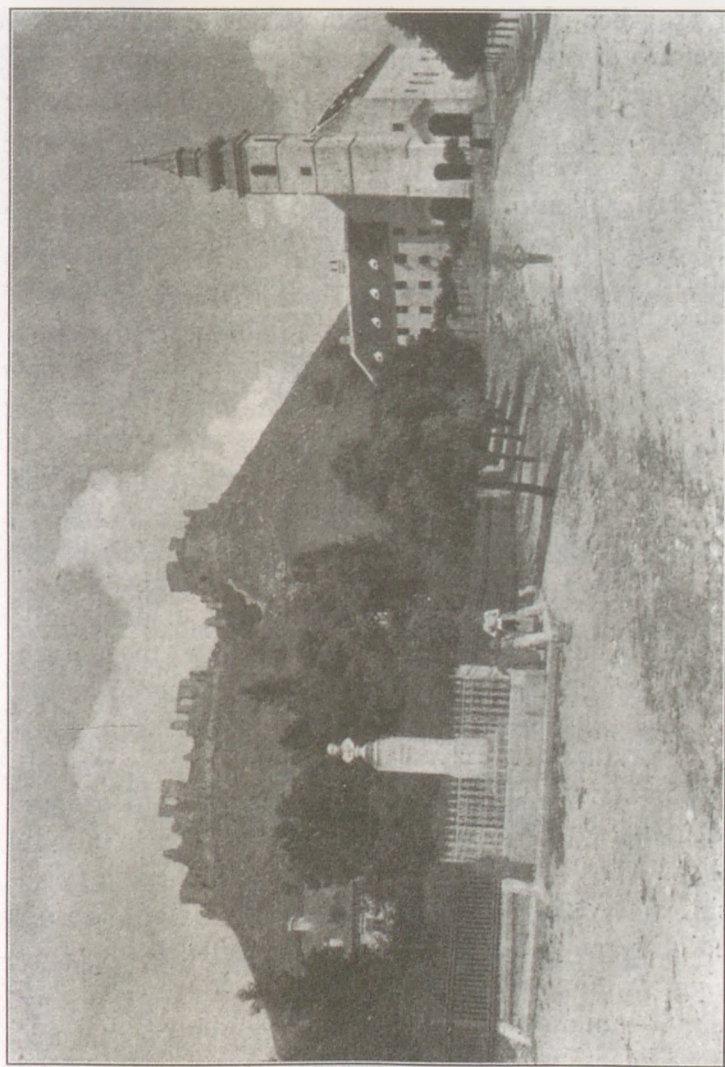
A nyakát átalszortja, száját csókra igazítja...

Hol vagytok ti már, Sobri Jóska meg Répa Rozi! Talán valamely csillagban ütöttetek tanyát és onnan figyelitek, miként tör előre az emberi kultúra mérföldes csizmájában...

* Tapolcától ény. mintegy 20 km.

Azonban nem sokáig maradhatunk az erdőnek emez első meséjénél, mert más valamit suddognak a fák. Azt mondják, hogy arra nyugat felé búslakodik Rezi vára, feljebb pedig Tátika leomló-kövei szomorkodnak, ha ugyan van még belőlük egy-kettő. Kis vonatunk a Lesence-patak mentén nagy igyekezettel cipeli a hozzája ragasztott kocsikat és beviszi őket a legsűrűbb rengetegbe. Csak éppen az országút meg a csevegő vizecske fér el a sinek mellett, sőt ez utóbbiak a szűk átvágásban hamarosan magukra maradnak. A zöld lombok majdnem odaérnek az ablakok üvegeihez. De nini, hirtelen megszűnik az erdő és nyájas, vadvirágos halmok közé jutunk. Jobbról magasabbra emelkednek a lankás oldalak, udvariatlanul eltakarják szemünk elől a Duntúl kies vidékének egyik legkedvesebb és legregényesebb városkáját, Sümeget és a mellette magas sziklák ormain emelkedő várromot. Néhány perc múlva eltűnik a jobboldali domb. Megkapó látvány! A városka mintha fecskefészék volna, szerényen odalapul a fehér kövekhez, meg a rendeki hegyvonulat nyúlványaihoz, a vár azonban ma is olyan büszkén tekint le a szép plébániatemplomra meg a házakra, mintha most is kihívó önérettel várná az ostromló török hadakat vagy a labancokat. Mert sok hadi eseményt látott ez az erősség! Sok pogány vér kiomlott Sümeg ostrománál! Azok a vastag falak nem egykönnyen engedték be a hívatlan vendégeket...

Sümeg városában ott leng a nyári reggel verőfényében hazánk sok nagyjainak szelleme. Szent István, Szent László, IV. Béla királyainké. Meg aztán számos veszprémi püspöké, köztük Vitéz János, aki szép kápolnát építtetett a Szűzanya tiszteletére, Kecset Márton, Bornemissza Pál, Széchenyi György, Biró Márton. Híresek voltak a castellanus urak is. Csóron András, Böröndi Pál, Zombori Ákos, Palotai Ferenc. Török kézre kétízben került a balatonmenti várak koronázatlan királynéja, a híres sümegi vár. Elő-

SÜMEG VÁRA.

(Erdélyi fehétele.)

szőr 1544-ben, de a pogány nem sokáig gazdálkodott a kényelmes új otthonban, mert azt a vitéz Hoffmann Pál püspök nemsokára visszavette. Sőt akkor, amikor a törökök 1552-ben Veszprémet elfoglalták, Sümeg végvárrá fejlődött és otthona lett a veszprémi püspököknek is. A pogány csak mintegy tíz esztendő múlva ült bele hosszabb időre a sziklavárba és azt a sümegi nahie központjává tette. Kincstári defterei szerint a XVI. század közepén Sümeghez tizenhét falu tartozott...

De most veszem észre, hogy én elkalandoztam a romantika hímesvirágú mezejéről. Sietve visszatérek oda...

Amint a városka főutcáján balra tekintek, megpillantom a ferencesek pompás templomát, mellette pedig a veszprémi püspökök palotáját, melynek árnyas parkja előtt annak a nagyembernek szobra emelkedik, aki Sümegnek és az egész környéknek soha el nem múló drága szelleme, *Kisfaludy Sándor*! Te ihlettél meg engem is, hogy ezeket a legendákat megírjam és lángoló lelkedhez vézna kis műzsám segítségével fölemelkedni igyekezzem. Ámbátor érzem erőtlenségemet... Képzeletemben most is ott állok komolyan reám tekintő szobrod előtt. Balra pillantva mélázva gondolok arra a mindig jobban távolodó időre, amidőn te abban a kedves földszintes udvarházban megpillantottad a világot, később pedig Szegedy Róza szépséges hitveseddel boldog, mosolygós örömeiben élvezted az élet és a szerelem szépségeit, — mondom — abban a házban, amely ma a veszprémi káptalan intézőjének lakása... Aztán odaképzelem magamat a kedves város temetőjébe és imádkozom pompás síremléknél. Azok alatt a hantok alatt nyugszik hazánk egyik legnagyobb költője és hitvese — Kisfaludy Sándor és Szegedy Róza — vajjon tudjátok-e, hogy a mai rettentő tülekedésben csak afféle álmodozó lelkű íródeákok gondolnak reátok szeretettel, mint e sorok írója?...

RÉDEI FERENC.

Mohács után szomorú idő következett a magyarok honára. A győztes pogány még a vértől átázott harctéren kétezer magyar vitéz fejét vétette, ott veszett hazánk színe-virága és Lajos ifjú királyunk is a szörnyű emlékü csatatéren. Bár a szultán seregei akkor kitakarodtak az országból, ennek sorsa mégis csak az lett, hogy a török meghódította Buda várát és ezzel elszakította a félezer-esztendő s haza középső részeit a keletiektől és a nyugatiaktól. Nagy úr volt akkor Szulejman szultán és nagy urak voltak híres pasái is, de ezek között a legnagyobb hírneve mégis a budai vezérpasának, Mohammednek vala. Csapatai szerteszét kószáltak az országban és ahol teheték, raboltak, gyilkoltak. Meglehet, hogy Mohammed csapatai érkeztek 1544-ben Rezi és Csobánc alá és előttük nyitottak kaput a kisérszámú magyar védőkatona. A történelem nem jegyezte ugyan föl, de a hagyományban az a hír tartja magát, hogy a garázdálkodó török csapatok Csobánc elfoglalása után a hatalmas sziklavár felé, Sümegnek vették útjukat. Kecset Márton püspök sok egyházi kincsel még idejében elsietett Pozsonyba, mert előre látta, hogy az a néhány száz magyar vitéz, akik Sümeg védőrségét alkották, nem kergethetik el a pogányt Sümeg alól. Talán megtehették volna, ha az csak Csobánc felől közeledik, de úgy hírlett, hogy maga Mohammed is útban van Sümeg felé és már valahol Veszprém környékén táborozik sokezer szpahijával meg janicsárjaival. Még szerencse, hogy Márton úr szerencsésen kisíklott a pogányok örvonalai között.

A vár parancsnoka Böröndi Pál castellanus vala, aki nagyon szerette ugyan a kardforgatást, de a vár leomló falainak megerősítésével és azzal, hogy a gyilkjárdás meg támpilléres tornyok, folyosók, szobák nagy tömege, amelyeket a vihar már megtépázott, mindig kiállják az

ostromot, nem sokat törődött. Talán azért, mert álmában se gondolta, hogy Sümegyet bármiféle ellenség elfoglalhatná, vagy talán azért, mert úgy vélte, hogy úgy is mindegy, a török áradat ellen nem lehet védekezni, én bizony nem tudom. Az azonban bizonyos, hogy amint hírül kapta Mohammed közeledését, magához hívatta derék fegyvertársát, Kun Dánielt és imígyen szólott hozzája:

— Siess Veszprém felé és hozz hírt Mohammed seregéről. Azt hallottam, annyi harcossal közeledik, ahány csillag az égen van. Vidd magaddal Rédei Ferencet is, mert ki tudja, visszahoz-e a mindenható Isten...

A két barát könnyezve ölelte meg egymást. Sejtették, hogy ez lesz az utolsó találkozásuk.

Kun Dániel és Rédei Ferenc elindultak. Húsz jó vitézt vittek magukkal, akik ezer halálra is készek voltak. Gyönyörű, napsütéses nyári alkonyat volt és a kis csapat lelkes hangulatban, óvatosan tartott a sümegi meg az úrbéri erdők sűrű rengetegében Tapolca felé. Amint az esthajnali csillag a lilaszínű ég mérhetetlen kupolájából álmos szemekkel kitekintett és megszólaltak az erdők éjjeli madarai, Kun Bertalan az úrbéri pusztá mellett pihenőre tért. Rédei Ferenc és a közvitézek a szabadban maradtak, csak Kun Bertalan fogadta el a pusztá derék művelőjének, Kaposi András uramnak szíves meghívását, hogy töltsen el a hűvös éjszakát odabent. Senki se gondolta, hogy — már körülvették őket a törökök, azok akik Csobánc felől tartottak Sümeg alá. Maga az egyik janicsáraga vezette őket. Mint a macskák közeledtek és néhány perc múlva félkörben odaóvakodtak a kis magyar csapat közelébe. Az egyik janicsár figyelmeztette Ahmedet, az agát

— Günes batti! Karamlik oldu. Lement a nap, sötét van. Rontsunk rájuk.

Az aga mosolyogva simogatta meg szakállát.

— Nem! Hadd menjenek, mi majd követjük őket. Majd csak akkor törünk rájuk, ha Mohammed nagyúr seregének kezét nyújthatunk. Addig hadd álmodjanak győzelemről meg dicsőségről! Hanem akkor — mind egy szálíg elküldjük a próféta kebelébe. Azaz, hogy nem oda, mert gyaur kutyák. Most pedig hajdi ileri, diszket! Indulj, előre, vigyázz! Egynek se szabad kibujni kelepcénkből.

Kun Bertalan másnap hajnalban, amikor a göncöl-szekere már tótágast állott, ismét elindította kis csapatát. Mire világos lett, elérték az erdő szegélyét, ahonnan már megfigyelhették Tapolca házait. Azonban mi az? A reggeli szürkületben olyan valamit is fölfedeztek, amitől a szívük hatalmasat dobbant. A Séd vize mellett a félholdas, lófarkas jelvények meg a sátrak százai. Uram Jézus! Egy óriási török tábor! Amott messze, már Tapolca mellett a legnagyobb sátor, rajta a fővezéri jelvény. Rög-tön tisztában voltak, hogy Mohammed áll előttük sok-ezer harcosával. Csüggedten adta ki a parancsot Kun Bertalan.

— Rédei, négy lovassal azonnal vágtsd vissza Sümegre. Vidd el oda annak a híret, amit látunk. Én itt maradok, hogy belekápaszkodjam a kontyosokba. Hátha nem is Sümeg ellen vonulnak...

Rédei egy pillanat múlva már felpattant lovára és négy jó legénnyel elvágatott.

— Dur! Joksza vururum! Állj! Vagy lelőlek! hangzott előttük az erdő szélén. Azonban nem azért folyt Rédei ereiben Árpád piros vére, hogy a felszólításnak engedett volna. Harsányan elkiáltotta magát:

— Utánam, legények! — és a következő másod-percekben már jömessze a leselekedő török szpahiktól, akik lóról szállva álltak a fák mellett, eltűnt a regettben. A törökök nem üldözték, hiszen hiába is tették volna, mert egy fél nyíllövésre se lehetett látni a fiatal erdőségben.

Rédei visszaérkezett a várba, Kun Bertalan azonban tizenhat derék magyar lovasával ott vészett Tapolca alatt. Ahmed szpahijai rárontottak a maroknyi csapatra és néhány pillanat múlva felkoncolták azt. Kun Bertalan haldokolva kiáltotta oda az agának, aki hangosan kacagva szemlélte a törbeesett magyarok haláltusáját:

— El kaban! Gyávák!

Ahmed aga fogcsikorgatva lépett a kemény magyar vitézhez és kardját annak szívébe döfte.

Mohammed emberei nemsokára sátrat bontottak és elindultak Sümeg ellen. Az a kisebb csapat, amely Ahmed alatt Csobánc felől jött, már a délelőtti órákban befészkelte magát a vár közelében a bokrokban. Délután Mohammed megkezdte az ostromot. Több mint húszezer török harcos nem egészen kétszázötven magyar várvédő ellenében! És mégis hat teljes napig tartott, amíg az első janicsárok feldobhatták az első kötélletrát az egyik bástyafal fokára. Hanem ekkor már kétezer pogány hullája álmódzott odalént a hurik túlvilági ölelő karjairól. Mohammed kétségbeesetten tépdeste a szakállát. Ilyen szégyen még nem érte őt, a hatalmas pasát, a nagy úrnak — Allah növecsse meg az árnyékát — budai helytartóját. Kincset ígért annak a derék janicsárnak, aki az első lófarkas jelvényt kitűzi az őrtoronyra és száz halált azoknak, akik nyomorult életüket nem sietnek feláldozni Szulejman úrért, Mohammedért és Omár ivadékainak becsületéért. Rettentő viaskodás kezdődött most; ember-ember ellen harcolt. A lenyugvó nap vörös fellegekben ijedten szemlélte, miként pusztítják egymást azok, akik valamikor testvéreknek mondhatták egymást.

Böröndi Pál és Rédei Ferenc úgy harcoltak, mint az oroszlánok és olyan harcra buzdították kis seregük romjait is. Az ostrom tizedik napján már csak ötven emberük volt, de ha egynek meg kellett halnia, akkor a török ennek hősi halálát legalább kétszáz pogánnyal fizette meg.

Mégis hiába! A túlerő győzött! A tizenkettedik napon egy merész török ítjű, a nevét nem tudom, mert Clio sem jegyezte föl, irtóztató veszély közepette felkúszott az őrtorony párkányára és kitűzte oda a lófarkas jelvényt. Mohammed boldog mosollyal fogadta a híradást, de csak azért, hogy az újabb hírre a földhöz vágja nargiléjét. Igen, mert hiszen a hírnök ekkor már azt jelentette, hogy a derék janicsárt maga a gyaur vezér jelvényestől együtt ledobta a mélységbe.

Még három napig dörögtek az ágyúk, ropogtak a fegyverek, süvítettek a nyilak, döngtek a buzogányok és a faltörők. Az eget nemcsak a vihartjósító fellegek, hanem a por és a füst is elsötétítették. Amikor az első villám az alkonyati órákban áthasította a koromfekete felhőket, akkor végre odaözlött a sokezer török a romokra és betört a várkapun. Böröndi Pál — mint Zrínyi Miklós méltó elődje — most már csak harminckét hívével vetette magát a pogányra, kezébe vette a szent jelvényt, a zászló foszlányait és Jézus nevét kiáltva, kivont karddal tört a betolakodókra, akik viszont «Allah akbar!» Nagy az Isten! ordítással egymás testén át igyekeztek előre a keskeny folyosón. Csattogott a kard, sujtott a buzogány, röpdösött a szélben a magyar lobogó, hullott a török, de a magyar is. Ott lehelte ki hősi lelkét Böröndi castellanus és még húsz vitéze. Rédei Ferenc tíz társával mély sebektől vérezve odakerült, ahova nem óhajtottak jutni, a pogány fogságába.

Most már minden elcsendesedett, csak az égiek haragja tombolt az összelőtt falak fölött. Borzalmas égi-háború rémes zenéje zengett finálét a hosszú küzdelem véres játéka után.

Mohammed vezérpasa másnap maga elé rendelte a Buda és Sümeg közt elfogott magyarok ezreit. Otezet választott közülök, mint akiknek fejében váltságot remélt és maga előtt Budára hajtatta őket. Rédeivel nem törődött.

— Tegyetek vele, amit akartok! Ugyis megdöglük a kutya! Induljatok vele és a többiekkel Sztambulba!...

Azután maga helyett a véreskező és kéjenc Ali pasát visszahagyta Sümegen.

— Légy te az úr. Veszprémtől Kanizsáig — mondotta neki — de jól sáfárokodjál, mert különben megkapod a selyemzsinórt.

Ali ravaszul mosolygott. Tudta ő, mit jelentenek urának titokzatos szavai. Az elpusztított magyar területen már tehetetlen aggok, csenevész gyerekek meg leányok és asszonyok voltak. Ezekről nem kellett félnie a hatalmas szultán nagyszerű seregének! Nem volt nehéz a nahiét megszervezni és a deftereket összeállítani. Hát akkor mivel kellett Ali úrnak jól sáfárokodnia? És miért mosolygott ravasz ábrázattal Mohammed vezérpasára. Azért, mert lányok és ifjú asszonyok igen sokan maradtak vissza az elárvult, letarolt vidéken...

Ali úr kétszáz szpahit és százötven janicsárt küldött a szélrózsa minden irányába.

— Csabuk ol! Siessetek! A gyaurlak kutya asszonyait és leányait mind szedjétek össze és hozzátok magatokkal Sümeg várába. Csak azokat, akiket mi, már mint hatalmas uram, Mohammed és én is kedvelhetünk. A többit hagyjátok ott, ahol vannak...

Igy került kétszáz viruló magyar leányzó és fiatal-asszony a kéjvágó török pasa elé. Csupa harmatos rózsa, hajlékony nádszál, éneklő pacsirta. A nagy magyar kert elárvult, gyönyörűsége virágai.

A nagy úr meglegedetten simogatta hosszú szakállát. Sorbavette mindnyájukat. A legszebbeket, körülbelül huszat, külön állította. Ennyit megérdemelt azért a nagy fáradságért, amellyel a kétszáz magyar nőt összegyűjtötte.

— Ti fogjátok az én életemet édessé tenni, ti többiek pedig még ma tüzes paripákkal vont szekereken Budára

indultok, hogy Mohammed urunk, a jelesség és beszéd bányája, nagy gondjai közepette veletek enyeleghessen. Mondjátok, ó fülemüléi az égnek, rózsabimbók, örvendeztek, úgy-e? Hiszen ilyen nagy szerencse még álmotokban sem érhetett! Dzsennet bülbülü! Gül gondzsaji! Fülemülék! Rozsabimbók!...

A magyar nők egymásra tekintettek. Sápadt arcukat előntötte a vér. Hirtelen előlépett a legszebbik, Tördemic Anikó; feketehajú, hamvasarcú, szépséges tizenhét éves leány. Merészen tekintett a pasa szemébe és bátran mondotta, miközben kis ökleit összeszorította;

— Jegyezd meg magadnak, kéjvágó, gyáva pogány, hogy a magyar asszonyok és leányok inkább meghalnak, hogysen aljas ajánlatodat elfogadják...

— Igen! Igen! Inkább mind meghalunk, de nem engedjük, hogy a hazánkat pusztító vadak öleljék derekunkat és csókolják a keresztények nagy Istenét dicséret ajkunkat!...

Ali pasa megdermedve hallgatta a beszédet. Ugy hangzottak azok az elszánt szavak, mint a távoli mennydörgés, mely ha közel érkezik, földrengető vihar származik belőle. Azonban még csillapította haragját és szelíden válaszolt:

— Ejnye, szelíd báránycsok, nektek nem szabad a farkasokat utánozni. Ti hallottátok már gyakran, mit imádkozik a müezzín: «La illah il Allah, va Muhammed rasul ullah!» Azt is tudjátok, mit jelent ez az ének. Nincs más Isten, csak Allah és Muhammed az ő követője... Ezért tehát kérve-kérlek, ti nefelejcsok és gyöngyvirágok, ne említsétek a ti gyaur égi uratokat. És tudjátok meg, hogy ha kívánságomat, azaz, hogy parancsomat teljesíteni fogjátok, akkor Allahnak és az ő prófétájának szolgáltok. Nos, akarjátok-e?

— Nem! — hangzott a válasz kétszáz ajkról. — Inkább meghalunk!...

— Hát jól van, aljas kutyák konok fajzatjai! Kívánságotok teljesül! Előre szolgálaim!...

A szolgák berontottak és néhány perc múlva összekötözték a kétszáz magyar nőt. Egyik sem ellenkezett, csak félhangosan imádkoztak. Miatyánk... A pasa egy intésére valamennyi egyszerre zuhant alá a százméteres mélységbe. Esés közben kicsordult a piros vérük, mely ma is látható Sümeg várromjának egyik párkányán, a leányparkányon, mert azt a piros színt még félezred sem tudta onnan lemosni. Magyar asszonyok! és leányok! KüldjeteK forró fohászt a Magasságbelihez azokért a hőselkű magyar őseitekért.

Rédei Ferenc hosszú és viszontagságos utazás után megérkezett Szulejman szultán gyönyörűséges fővárosába. Sztambulba. Az Isten úgy akarta, hogy sebéből teljesen felgyógyuljon. A sorsjátéka pedig úgy igazította a dolgát, hogy a szultán istállójában került, mint lovász. Maga a fényesarcú padisah választotta ki a kemény magyar ifjút erre a megtisztelő állásra. Két lovat kapott, pompás paripákat. Mindkettő fekete volt, mint a csillagnélküli éjtszaka, szelídek, mint a bárányok és mégis olyan tűz fűtötte nemes vérüket, hogy talán még a fecskével is kiállták volna a versenyt. Amikor formás kis fejüket az új lovász felé fordították, orrlukaikból mintha lángok törtek volna elő és vékony lábaikkal türelmetlenül kapálták a vastag szalmaréteggel behintett tiszta padlót.

Rédei nagyon megszerette a szép lovakat, hiszen ő is lovas nemzet ivadéka volt. Mindennap megtakarította őket és kilovagolt rajtuk. Eleintén az istállómester is vele ment, de utóbb csak maga végezte sétalovaglásait. Dél előtt a Mirzán, délután a Tilzimen. Más senki se ült a kedvelt, gyönyörű telivérek hátára.

Már három hónapja volt Rédei Ferenc Szulejman szolgálatában. Bár jól érezte magát, mégis egyre élénkebben álmodozott arról, vajjon, mit hoz a jövő, viszont-

látja-e édes magyar hazáját, mi van Sümeg várával, visszavívták-e azt vagy még mindig a török jármot nyögi? Szemei harmatosak lettek, amikor a szénán heverészve mindezekről mélázott. Hirtelen kitárult az istálló ajtója és belépett rajta Ibrahim istállómester. Rédei felugrott.

— Imsi! Siess! Nyergeld meg mind a két lovat! Tiszta legyenek, mint az a tükör, amelybe nagy urunk leánya tekint mindennap. Jól vigyázz, mert ő fog lovagolni a Mirzán! Te mögötte lovagolsz tíz lépésre! Megértetted? Csak akkor közeledel hozzá, ha ő parancsolja. Különben a fejed legördül.

Rédei bámulva hallgatta Ibrahim szavait. Ha azon csodálkozott, hogy gondjaira bízott paripákon három hónap óta senki más se lovagolt, csak ő maga, akkor még jobban megütközött azon, hogy a lovak a szultán leánya tulajdonai. Azonnal nyergelt és várt. Félóra múlva ismét kitárult az ajtó és belépett rajta maga a szultán egy pasa, néhány más tiszt és Ibrahim kíséretében. És velük Zulejka, a nagy úrnak féltve őrzött kincse szemefénye, egyetlen leánya. Könnyed, ringó lépésekkel ment a lovak felé, miközben a burkóval, azaz, hogy a fátyollal letakart szőke fejét kíváncsian fordította a feszes állásban várakozó lovász felé. Ez a nagy úr parancsára kivezette a lovakat. Szulejman megvizsgálta őket, alaposan megszemlélte a nyergelést, majd elégedetten dörmögött, sőt odadobott egy aranypiasztért. De úgy látszik, ez nem vette észre a szultán kegyének megnyilatkozását, mert otthagya a pénzt a földön. Zulejka valamit súgott atyjának, aki egykedvűen vállat vont.

Felültek a lovakra, Szulejman összeráncolt homlokkal, de jóindulattal adta ki rendeletét.

— Vigyázz leányomra, ha kedves az életed! Minden óhaját úgy teljesítsed, mintha én parancsolnám neked!

Elindultak. Rövid idő múlva már a szabadban, a nagy város falain kívül élvezték a szeptember reggeli friss

levegőt. Egy felhőfoslány sem pihent az égen és egy falevél sem mozdult. A természet halk pihenésben lélekzett és — mintha a szerelem pajzán istennője röpdösött volna a zöld mezők és a tenger hullámai fölött. Hosszú vágtatás után Zulejka lépést intett. Így mentek tovább. Egyszer csak odaszólt a királykisasszony a lovásznak. Hangja úgy csilingelt, mint az Aja Szófia diszes kútjának ezüst csengője.

— Gelszena! Jöjj ide! Amlat! Beszélj! Mondd, miért nem vetted föl azt az aranyat, amelyet atyám, a hatalmas szultán neked ajándékozott?

Az ifjú közelebb lépett a leányhoz, de nem válaszolt.

— Parancsolom, hogy szólj!

— Hanim efendim! O, asszonyom! Ölündzseje kadar kulun oladzsagim! Holtig szolgál leszek, csak ne kívánd a választ!

Zulejka meglepetten hallgatta az ifjú önérzetes szavait. Hosszan rátekintett arra a bronzszínű, férfias, keményvonású szép arcra és azután sokszor pillantgatott az ifjúra. Egy titkos hang azt súgta neki, hogy a lovász nem közönséges ember. Jóidő mult el, míg végre ismét megszólalt:

— Ha nem akarsz kérdésemre felelni, akkor parancsolom, mondd meg nekem, ki vagy és hogy kerültél ide. Ha erre a kérdésemre sem válaszolsz, mint engedetlen szolgát atyám kezébe adlak.

Rédei arca piros lett, mint a láng. Szemei egy pillanatilag villámokat szórtak. A leány észrevette. Mosolyogva figyelte a lovász lelkének viharzását. Az ifjú halkán megszólalt:

— Urnőm és parancsolom vagy, engedelmeskedem. Magyar nemes ifjú vagyok, Sümeg várában estem hadifogságba, amikor a várat Mohammed budai vezérpasa emberei elfoglalták.

Zulejka megállította lovát. Melegen tekintett az ifjúra.

— Megsebesültél?

— Igen, úrnőm, súlyosan, de amire idekerültem, Jézusom meggyógyított...

— Nem tudom ugyan, kiről beszélsz, de sorsod érdekel. Ugy tehát te nem vagy parasztsaládból való.

— Említém, úrnőm, hogy magyar nemes vagyok. Őseim már honalapítóinkkal jöttek magyar hazámba.

Zulejka nem felelt. Lehajtotta a fejét. Nem is vette észre, hogy most már szorosan egymás mellett lovagolnak és hogy az út mellett sűrű fák kísérik őket. Egy lomb hirtelen odaért a leány arcához és — lecsapta fátyolát szeméről. A szerencsétlen leány felsikoltott, arca halvány lett, mint a viasz, mert tudta, hogyha egy igazhitű nőnek arcát egy gyaur meglátja, akkor ez — mindkettőjük halálát jelenti, ha ugyanis valaki ezt megtudja. Rédei, mint a villám, megszólalt:

— Úrnőm, nemcsak rabszolgád, hanem lovagias kísérőd is vagyok. Inkább keréketöretem magam, de sohasem árulom el, hogy megpillantottam arcodat... Azt az arcot, melynél gyönyörűbbet csak a tündérek birodalmában lehet találni — tette hozzá magáról megfeledkezve.

Leugrott a lováról és átnyujtotta úrnőjének a fátyolt.

Zulejka mosolyogva köszönte meg. Hamvas arca most már olyan piros lett, mint a láng. Átvette a fátyolt, de — elfeledte föltenni. Csak akkor vont a szeméi elé, amikor emberek közelébe érkeztek...

Másnap, harmadnap és azután még nagyon sokszor kilovagoltak. És azt a nagy távolságot, amely a magyar nemes és a világ leghatalmasabb uralkodójának leánya közt vala, áthidalta az a pajkos kis római isten, aki minden útjukban, bár láthatatlanul, de mégis hűséges kísérőjükké vált. Ott röpdösött körülöttük és parányi nyilacskáit mindig sűrűbben dobálta szívükbe...

Mintha a keresztények Istene is pártjukra állott volna.

Szent Mihály havának egyetlen egy napja sem volt, amelyben hideg vagy eső 'akadályozta volna őket a lovaglásban. Minden nap, kivéve a szent pénteket, együtt voltak és szívük egyre jobban összekapcsolódott...

A hónap egyik utolsó napján Zulejka rendkívül szomorúan, kisírt szemekkel indult reggeli lovaglására. Még jószerencse, hogy senki se látta őt, mert akkor nem lett volna szabad elhagynia a szultán palotáját. Ferenc érezte, hogy valami rendkívüli, valami szokatlan dolog történt, de nem kérdezett semmit a leánytól, mert a szíve már különben is aggodalmasan dobogott. Rosszat sejtett. Nem kellett sokáig várakoznia. Midőn már a Szilivra-kapun át az erdőbe érkeztek, Zulejka levette fátyolát, odalovagolt Rédei mellé és halkan, bánatosan suttogetta:

— Ferenc, édes boldogságom! Nekünk el kell válnunk egymástól...

A magyar ifjú majdnem lezuhant a nyeregből. Rekedt hangon kérdezte:

— Miért, mi történt? Beszélj, Zulejkám, életem legdrágább kincse!...

A leány zokogva felelte:

— Három nap múlva megérkezik Oglár bej, atyám egyik legkedvesebb vitéze. Kezemet megkérte atyántól, aki örömmel ígért engem oda. Már csak két napunk van, édes Ferencem!

Rédei komoran tekintett maga elé. Megrántotta lova kantárszárát, a paripa nagyot ugrott a szokatlan bánásmód miatt. Az ifjú aztán egészen közel simult a leányhoz és fájdalmas sóvárgással kérdezte:

— Felelj, édes egyetlenem! Szeretsz?

— Allahra esküszöm, hogy úgy szeretlek, mint senkit e világon! Allahra esküszöm, hogy inkább a halálé leszek, mint bárki másé...

— Köszönöm, kincsem, mindenem! Akkor hát jöjj velem az én drága hazámba...

Zulejka örömtől csillogó szemmel tekintett Ferencre.

— Elviszel magaddal? Megyek, megyek!...

Hanem a következő pillanatban már lemondóan intett:

— Nem lehet! Te fogoly vagy, legfeljebb szöknöd lehet... És elfognak... És mindkettőnket kivégeznek...

O Allah, ó Mohammed!...

Rédei szíve összeszorult. Néhány pillanatig hangtalanul lovagolt a gyönyörűséges királyleány mellett, majd megállította lovát és elszánt, kemény hangon mondotta:

— Senkinek a világon nem adlak! Ma este, amikor a csalogány megszólal, jöjj ki a Szilivra-kapuhoz. Én a lovakat idehozom. Könnyen tehetem, mert Ibrahimnak azt jelentem, hogy te parancsoltad, hogy ma még egyszer lovagoljak rajtuk, mivel nagyon nyugtalanok voltak. És te is úgy jöhetsz, hogy nem vesznek észre, mert atyád ma estétől kezdve a divánban fontos tanácskozást folytat. Anyád nem él, a többi háremhölgytől független vagy. Eunuchodat valami ürüggyel távolítsd el. Amikor a fogyó hold sápadt arcát felküldi a Boszporus hullámaiból, mi már messze leszünk...

Zulejka aggódva felelte:

— És ha atyám megtudja szökésünket?

— Mindegy! Akkor menekülünk! Megsegít az én Uram Jézusom, hiszen ő is látja, mily végtelenül szeretjük egymást! És ha Szulejman emberei mégis, elfognak, legalább együtt halunk meg, te drága, te édes, gyönyörű jegyesem, mindenem ezen a sivár földön...

Zulejka nem habozott többé. Hiszen örökölte atyjának félelmet nem ismerő, határozott jellemét.

Minden úgy történt, ahogyan tervezték. Mire a hold álmos, vörös arccal kiemelkedett a perai híd körül a tenger habjaiból, a két szerelmes már messze vágatott valahol Csataldzsa felé és onnan tovább. A két pompás telivér, mintha érezte volna, hogy ez a lovaglás élet-

halálra megy, mint a postagalamb, úgy röpítette őket. Hajnalban már Trácia földjén üdvözölték a mosolygó nap előhírnökeit, a lilaszínű, majd piros fényben csillogó keletet. Egy erdő tisztásán lepihentek. Egy jámbor igazhitű tejet és kenyeret hozott a két utasnak; legelőt az adott a két derék paripának, aki a mezők liliomait ruházza...

Három óra múlva továbbsiettek és alkonyatkor túl voltak Edirné falain.

A hatalmas szultán csak éjfél után tért vissza a diván fontos tanácskozásából a Top Kapu-Serájba. Fáradt volt és nem is akarta zavarni egyetlen leányát, aki most — úgy mint máskor is — az épület nyugati szárnyában. fényes lakosztályában alussza az igazhívők álmát

Azonban rossz éjjele volt a szultánnak. Almatlanul hánykolódott nyugvóhelyén. Ugy látszik, a dzsinek üztek vele csúf játékot. Ha néhány pillanatra elnyomta az álom, azonnal felriadt, rosszakat álmódott. Végre fölkel, nem is törődött testőreivel, meggyújtotta kézi mécsest és átsietett leányához; azt vélte, hogy annak az ártatlan, gyönyörű gyermeknek megpillantása enyhét nyújt vergődő idegeinek. Még mosolygott is, amint Zulejka alvószobájának kilincsét halkán lenyomta. Az ajtó kinyílt, a nagy úr belépett a szobába. Tágra nyílt szemmel pillantott az ágyra, mely — érintetlenül állott. A hatalmas uralkodó elejtette a mécsest és eszméletlenül rogyott össze. Csak másnap reggel találták meg a testőrök és szolgák. Lefektették, orvosokat hívtak, de Szulejman, ezrek és ezrek életének és halálának bírása, csak harmadnap tudott egy-két szót szólani. Amint a müezzín esti imáját a dzsámik minarettjein elénekelte, megérkezett Oglár bej. A szultán fáradtan hívatta magához.

— Fiam!... Zulejka eltűnt... Keresd meg...

A fiatal török vitéz majdnem megdermedt ezekre a szavakra. Nyugtalanul kérdezte:

— Mi történt?...

— Nem tudok semmit... Annak vagyok betege...

Menj és keresd föl!... Ha megtalálod, Zulejka a tied, pasává teszek, kincseket adok nektek... Ha pedig nem, akkor selyemzsinórt kapsz... Ó, Allah, ó, Mohammed, ó, egyetlen kincsem, leányom, Zulejkám!... Menj, imádkozzál a prófétához, hogy nyomra vezessen...

Oglár bej eltávozott. Mindenről és mindenkitől kérdezősködött. Nem kellett sokáig kutatnia. Eltűnt a Mirza, eltűnt a másik pompás telivér, a Tilzim is és eltűnt a gyaurló lovász is. Ezeket Zulejkával együtt kell keresni. Ahol az előbbiek vannak, ott lesz a királyleány is. Mivel pedig a lovász Magyarországból származó hadifogoly volt, tehát bizonyosan arra felé vették az útjukat, ahol a gyaurló kutya hazája van.

Ötszáz spahit vett maga mellé Oglár bég és hajnalban útrakelt. Hogy merre? Maga se tudta, hiszen nem is sejtette, mely irányba kell keresnie a szökevényeket. Szerencsére akadt néhány vitéz a kis seregben, akik már voltak magyar földön, azok, meg egy magyar fogoly, aki szintén hozzácsatlakozott, útbaigazították Oglárt. Csak rossz irányba, Erdély felé mentek.

Amikor Oglár és csapata Károlyfehérvár közelébe érkeztek, akkor Zulejka és jegyese már Szabács mellett átkeltek a Dráván. Hanem az is igaz, hogy a két paripa már alig bírta a rettentő iramot... Nagy út állott mögöttük és végtelenül vigyázniok kellett, hiszen török területen menekültek. Szerencse, hogy gondoskodtak mindenféle fermánokról, pecsétes papirosokról. Senki sem sejtette, hogy az a két ártatlan lovas, akik mint török testvérek lovagolnak, milyen istentelen szándékkal igyekeznek a gyaurló egyik várába, hogy a fényesarcú nagy úr elől meneküljenek.

A fiatal pár aggódó menekülésében már Keszthely körül lovagolt. Itt olyan kellemetlenség érte őket, amely

könnyen válhatott volna végzetessé. Ugyanis a Mirza megcsúszott egy sima kövön és lovasával, Ferenczel együtt lezuhant a kemény kövekre. Szerencse, hogy az ifjú vitéz nem sérült meg. Azonban a ló megsántult. Ettől kezdve már csak lépésben folytathatták útjukat, rettegve számolván a perceket is, mert sejtették, hogy Szulejman üldözteti őket. Csak azt csodálták, miért nem érkeztek az üldözők mindeddig közvetlen közelükbe. A süveget emelő, alázatos jobbágyoktól végtelen nagy örömeikre meghallották, hogy a pogány már kitakarodott Sümegről és hogy Bornemissza Pál, az új püspök úr minden igyekezetét arra fordítja, hogy a lerombolt falakat ismét védhető állapotba helyezze.

— Jó az Isten, segít Jézusunk! — mondotta Ferenc menyasszonyának.

— Igen, igen! — válaszolta a kipirult arcú szép leány. — Most már az én szívemben is a keresztények szent hite lakozik, hiszen te oly sok szépet beszéltél arról, szerelmes párom! Az lesz az én életem legboldogabb perce, ha főpapotok a fejemre hinti a kereszttség jelképét, a megszentelt vizet... Adjunk hálát a megfeszített Megváltónak!... Bár szomorkodnom kellene, hogy hatalmas atyám egyik hódítása elveszett, én mégis örvendek, mert legalább zavartalan boldogságban térhetek át a keresztény hitre és azután veled az oltárhoz is járulhatok. Atyám is megbocsát, ha látja boldogságunkat...

Igy beszélt a szívében már kereszténnyé vált Zulejka és a kereszt jelével fejezte be szavait. Keresztet vetett és csendesen mormogta az Ur imáját.

Mirza még napok mulva is csak lassan bírt járni. Otthagyni nem akarták, de nem is lehetett, mert helyette jobb lovat nem találtak meg aztán nem is akartak megválni attól a derék paripától, mely hűséges barátjuk volt a végtelennek tetsző kalandos útban.

Néhány nap mulva, midőn már a Szent György-hegy

körül lépkedtek, Ferenc egy magasabban fekvő sziklafokra ment és onnan kémkedte a látóhatárt. Szorongó szívvel vette észre, hogy egy kis csoport erős vágatásban tart ugyancsak arra, ahol ők tartózkodtak. Egész testében remegett, mert jól látta, hogy azok csak törökök lehetnek. Elül, a csapatot megelőzve, díszes ruházatú lovas, valószínű, hogy nagyobbrangú lovag. Komor fellegek vonultak az őszi égre, majd irtóztató égiháború tört ki, mintha augusztus közepén lettek volna. A fellegszakadás órákig ontotta az ég áradatát és rövid idő múlva víz alá borította azt a nedves síkságot, mely Szigliget környékétől kezdve körülveszi a Szent György-hegyet. Még jó szerencse, hogy Ferenc és Zulejka már túl voltak azon a veszedelmes helyen, mert időközben érkeztek a feljebb elterülő tátikai erdőségekbe. Ott egy szerény jobbágylakban meghúzódván, száraz helyről szemléltek a természet rettentő harcát. Ferenc sasszemei mindig abba az irányba küldték sugaraikat, ahol azokat a bizonyos lovasokat fölfedezte. Egyideig még látta is őket, később azonban a köd, a zápor és a sötétség fátyolt borított reájuk. Midőn az eső csendesedni kezdett, Ferenc szeme elé megdöbbentő kép tárult. Csak egy lovast látott nem messze maga előtt, aki a szennyes hullámokban igyekezett előre. De úgy látszott, hiába! Már-már elmerült, csak lovának feje és a kócsagtollas sisak hegye mutatkozott.

— Szent Isten! — kiáltott fel Ferenc. — Az a lovag elmerül a hullámokban. Meg kell menteni őt, bárki legyen is! Emberek, hozzám!

Rédei a gyors elhatározás híve volt. Nehány perc múlva egy szekérrel és mentőeszközökkel, deszkákkal, kötéllel sietett több jobbágy kíséretében ahhoz a helyhez, ahol a török lovagot időnként még fölmerülni látta. Az eső megállt és az áradat, aminő gyorsan érkezett, olyan gyorsan rohant vissza a Balaton felé. A szekér már csaknem víz nélkül érkezett a veszedelmes hely közelébe.

Ott Ferenc leugrott és a jobbágyokkal együtt odarohant a lovaghoz. Ez már aléltan feküdt lóva hátán. Szemét, száját elborították az iszapos, hináros habok. Kiemelték onnan. A lóval nem törődtek, az már teljesen elmerült a mély talajban, lehetetlen lett volna életrekelteni. A díszes köntösű lovag valóban török vitéz volt. Gyönyörű ezüstös sisakja, drágaköves vértézete, arannyal kiveret görbe kardja mutatták.

— Gyorsan, fiaim! Mozgassuk a karjait! — sürgette a jobbágyokat Ferenc és ő maga igyekezett a legserényebben, hogy az eszméletét vesztett fiatal vitézt életrekeltesse. Fáradozása végre elért annyi sikert, hogy a vitéz fölnyitotta szemeit.

— Ki vagy? — kérdezte résztvevően Ferenc.

— Oglár bej, a szultán küldötte! Menyasszonyomat és elrablóját keresem. Embereim elmaradtak, megszöktek. Az üldözést csak egyedül folytattam... Sejttem, hogy Sümeg várába menekültek... Érzem... hogy meghalok... És te... ki vagy, derék, magyar vitéz?...

Ferenc komoran tekintett a török lovagra. Most tehát szemtől-szemben állott azzal, akitől legjobban kellett rettegnie. Egy hanyag mozdulat vagy... egy kardcsapás... és megszabadul tőle. De nem! Ferenc nemcsak magyar vitéz és nemcsak egy török leány vőlegénye, hanem keresztény hívő is volt. Az Isten ötödik parancsa megtiltja a gyilkosságot és Krisztus parancsa pedig azt mondja: «Szeresd felebarátodat, mint magadat!»...

Rédei Ferenc lelkében ezek a gondolatok viharzottak. Egy pillanatig sem habozott. Szilárdanmondotta:

— Én vagyok az, akit te üldözöl, Oglár bej! Én vagyok Zulejka jegyese, mert nekem ajándékozta a szívét...

— Dinsiz tiafir!... Hitetlen gyaur! — suttogetta Oglár bej és örökre lezáruló szemei villámokat szórtak. Tehetetlenségében csak halkán átkozódott. Ferenc szeretettel simogatta homlokát.

— Ne átkozódjál, testvérem! Ugy sem lettél volna boldog Zulejkával, mert ő csak engem szeret! Inkább a halálba menekült volna, de tőlem nem birt elszakadni. Ígérem neked, hogy gondját viselem, mint a galamb a párjának...

Oglár bej tágranyitott szemekkel, figyelmesen hallgatta ezeket a szavakat. Legjobban megkapta lelkét, hogy az a hitetlen gyaurlak kutya «testvérének» szólította őt... Az, akire ezer átkot szórt és akit halálra keresett. A kemény, erős török vitéz könnyezett és kihűlni kezdő kezei a Ferencét keresték.

— Szallem aleok!... Béke legyen veled!... Madzsar jijiti!... Magyar dalia!... Allah szana jardim etszün!... Áldott légy!... Szeresd Zulejkát... Bana bir ölüm kaldi... Meg akarok halni, nincs miért élnem!...

— De igen, testvérem! Fölszállítunk Sümeg várába és ott meggyógyulsz! A szultánt kiengeszteljük és hazamegy.

— Nem, nem! Én meg... halok... megfúlok... Ó, nasrani... ó keresztény ifjú, te jó vagy...

Oglár bej elvesztette ismét az eszméletét, majd szemei üvegessé váltak. Meghalt... Most már nem kellett félnie a nagy úr haragjától...

Az esti órákban megnyíltak Sümeg várának kapui Zulejka és Rédei Ferenc előtt. Bornemissza püspök úr azonnal magához kérte őket és részletesen elmondatta csodálatos szökésük, valamint megmenekülésük történetét. Amikor Oglár bej szomorú históriájára került a szó, Pál püspök sóhajtva jegyezte meg:

— A Mindenható akarta így... Holnap diszesen eltemetjük a kötelességtudó, derék vezért. Hanem vitézeit mind egy szálíg fölakasztatnám... Te, édes fiam, aki nemcsak hősnak, hanem igazi kereszténynek is bizonyultál, megkapod jutalmadat. Ime ötszáz hold földet ajándékozok neked és te leszel a várnép hadnagya. Megkereszte-

lem Zulejkádat és azután a házasság szent kötelékével összekapcsollak vele téged az egész földi életre...

— Atyám — szólt meghatottan Rédei és megcsókolta annak kezét. Zulejka is ezt tette azzal a különbséggel, hogy ő már térdre is borult és forró könnyek közt rejtette szép fejét az ősz főpap simogató kezeibe. A lenyugvó nap aranysugaraival szelíden cirogatták a három földi halandót, akiknek szíve most összedobbant.

Másnap kicserélték a gyűrűket és attól kezdve maga Pál püspök oktatta Zulejkát a katolikus hitelvekre. Mind-szent havának 15-ikén, Szent Teréz napján, fölvette a keresztség szentségét a szépséges mátká, akit most már Margitnak neveztek. Az esküvőt négy nap múlva, Lukács evangélista ünnepén tartották meg. Rédei gondoskodott arról, hogy atyafiai és jóbarátai minél nagyobb számban megjelenjenek. El is jöttek mindnyájan, a Pethők, Reziek, Gyulafiak, a Bakos-, Bárány-, Mérei-, az Alapi- meg az Ujlaki-családok meg még nagyon sokan. Megérkezett Szentgrót ura, Hagymási Miklós is, akit Rédei különösen megleg szeretettel ölelt meg, hiszen gyermekkori játszótársak voltak. Azonban öröménél még nagyobb volt a meglepetése, amikor Hagymási mögött Segesdi Gerőt megpillantotta. Bámulva fordult a félig szabad vitézhez és kíváncsian kérkezte tőle:

— Hogy kerülsz ide, Gerő?

— Én is megszöktem a pogány togságából, jó uram és most engedélyt kértem és kaptam uramtól, hogy kegyelmed tiszteletéből én is kivehessem a részemet.

— Jól tetted, derék vitéz! Háznak éppen olyan vendége vagy, mint bármely nemes úr. Aki olyan hősie-sen vitézkedett a török ellen, mint te és aki annyit szenvedett a hadifogságban, azt meg kell becsülnünk. Ami tőlem telik, megteszem, hogy egészen felszabadulj. Most pedig mesélj, miképpen sikerült otthagyni az átkos togságot?

— Nem volt könnyű dolog, uram! Hiszen te legjobban tudod, milyen szigorúan vigyáztak minden lépésünkre. Az én lovaim a királykisasszony lovainak istállója mellett voltak. Többször láttalak, jó uram, amint kilovagoltál Zulejkával. Azon a bizonyos estén, amikor kegyelmednek sikerült a szökés, tudtam, hogy leráztad a fogság jármát, de azt nem sejtettem, hogy Zulejka is veled jött. Ó, milyen boldog voltam, amikor meghallottam, hogy váradba visszaérkeztél és hogy megérkezett veled szép mátkád is. Szívem egész forróságával kérem a Mindenhatót, adjon neked túláradó, tartós boldogságot...

— Köszönöm, derék Gerő!

— Azon a csendes estén — folytatta beszédét Gerő — engem olyan kínzó honvágy fogott el, hogy nem bírtam tovább! Én is megszöktem! Majd egyszer részletesen elmondom, milyen rettentő viszontagságok közt érkeztem vissza Szentgrótra egy nappal később, mint tekegyelmed és mátkád...

— Csodálatos! Nem láttalak, nem is gondoltam hogy egy hűséges fegyvertársam is honába siet.

— Pedig nem voltam messze tőletek, csak én kissé lemaradtam, mert lovam már nem bírta a hosszú utat és Keszthelytől más úton jöttem...

— Érdekes! Látod, Gerő, jó az Isten! Hazavezérelt minket!

— Igen! Aldott legyen szentséges neve! Most pedig engeddd meg, jó uram, hogy egy nagy instanciát terjeszsek eléd...

— Beszélj! Ha kérésed teljesítése hatalmamban és tehetségemben áll, akkor azt már teljesítettnek veheted.

— Arra kérlek, ne terheltessél engem átvenni szolgálodba. Hagymási uram és parancsolóm már megadta ehhez a concessiót. Ha együtt szenvedtünk a pogány fogságban, maradjunk együtt szegény hazánkért való vitézkedésünkben is.

— Rédei meghatottan szorította meg Segesdi kezét.

— Örömmel és boldogan veszek várunkba. Ha azután — ami bizonyos — teljes felszabadításod megérkezik, legjobb barátaim legelső soraiban fogsz helyet foglalni.

— Köszönöm, uram! Sohasem leszek méltatlan bizalmadra és jóindulatodra...

A beszélgetés után Rédei bement mátkájának napali szobájába, mert már a főgazda jelentette, hogy a szertartás kezdetét veheti. Senki se látta, de mi tudjuk, hogy Segesdi Gerő, amikor néhány pillanatig egyedül maradt, óvatosan húzott ki egy tört köntösének belső övéből és halkán mormogott:

— Várj, te leányszöktető! Azért sem lesz a tied! Ha az enyém nem lehet, akkor haljon meg!... Amikor éppen kimondtátok az esküt, akkor forgatom meg ezt a mérgezett hegyű tört a leány szívében... Mert szerettem! Örültem szeretem!... Ó, bár ne lestem volna reátok, akkor nem láttam volna soha azt a gyönyörűséges arcot, melynek varázsa megigézett... Ó Zulejka, ha tudnád, hogy vergődik érted a szívem!... De hiába!... Sohase lehetsz az enyém. Meg kell halnod!...

Azután így dörögött a képmutató ember:

— Szegény Oglar bej!... Ha reám hallgatsz, nem indulsz Erdélyen át... Akkor elérhettük volna őket... De így időt vesztettél... Mindenki elszökött lassanként tőled, még én is... De én csak azon az irtózatos napon, amikor a mocsárba fúltál... Én a hegyeken át vágtattam Szentgrótra és így nem kerültem a felhőszakadás áradataiba... Ó, Zulejka! Mily kéjes örömmel fogom szép kebledbe döfni ezt a biztosan ölő tört!... Kacagni fogok! Igen, kacagni fogok, mert akkor csak az enyém leszel!... Mert tudom, hogy engem kivégeznek, de nem baj! Találkozom veled a halálban... Te szép, te édes, gyönyörűséges, drága leány!...

... És erről a szörnyű tervről senki sem sejtett semmit...

A díszes násznép levonult a várkápolnába. Amint a fiatal pár átlépett a küszöbön, harsányan fölbúgott az orgona és a deákok énekkara megható éneket énekelt. Tömjénfüst töltötte meg a kis templom levegőjét. A színes ablakokon át misztikus homályba borulva hatoltak át a késő őszi napsugár aranykévéi. Bornemissza Pál püspök nagy segédlettel lépett az oltárhoz, ahol a fiatal pár az imázsámolyra térdelt. Megkezdődött a megható szertartás. Rédei és Margit boldogan, meghatottan mondták az esküt a főpap után, aki kicserélte gyűrűiket és megkötözte kezeiket a szent stólával. Azután megcsókolták a szentséges feszületet és hangosan esküdtek arra, hogy soha el nem hagyják egymást, se jóban, se rosszban...

Mindez olyan fölemelő, olyan kimondhatatlanul lebilincselő volt, hogy az egész násznép siri csendben figyelt az oltárra. Sok szem homályosult el a forró érzelmek harmatától...

Csak egyetlen egy ember nem tekintett az oltár felé. Komor, sápadt arccal mogorván nézett a templom padlózatára és jobbkezét mélyen süllyesztette köntöse alá. Időnként egész testében összerezszent, mintha láthatatlan erők tombolnának lelkében.

Ez az ember Segesdi Gerő volt.

A szertartás befejezése után az ezüsthajú püspök érces, meleghangú, gyönyörű beszédet tartott a fiatal párhoz. Szavai láthatatlan magasságokban szárnyaltak, majd leszállottak a filozófia mélységeibe, de akkor zengettek legszínesebb szimfóniákat, amikor az emberi érzelmek vihartépő és minden akadályt elsodró erejét bizonyította.

— Igen, kedves fiatal pár! Ilyen hatalmas energiák lakoztak a ti lelketekben is! Az a soha meg nem ma-

gyarázható földöntúli varázs, amelyet egyszerű nyelven szerelemnek szoktak nevezni, odaköltözött forró szívedekbe! Odakapcsolta vágó lelketeket egymáshoz és mindent eltipró előretöréssel ösztönzött titeket arra, hogy hazasiessetek, ahol reátok a földi boldogság színes virágainak szirmait hullatja a keresztények Istene, a mi Urunk Jézus Krisztus! Benned, leányom, egy új hivat nyert az anyaszentegyház, te a szent keresztségben oda-borultál Megváltónk kebelére és mondom neked, ha azokat a magasztos érzelmeket, amelyeket új hited és szerelmed varázsolt a lelkedbe, híven ápolod földi életed végéig, a megelégedés és a lelki béke csendes örömei is állandó otthont találnak a szívedben... A mi Urunk azt követelte, azt tanította tanítványainak, hogy szeressék egymást. Én most itt, az Isten szent oltára előtt mint főpásztorotok szintén arra kérlek, azt követelem tőletek, hogy szeressétek egymást! A szeretet olyan hatalom, melynek erejét maga a Magasságbeli adja és amely mindent legyőz! Ha egymást híven, forrón, önzetlenül szerettek, akkor fölemelt fővel fordulhattok a szeretet örök forrása, a megfeszített Krisztus felé és ő megvéd titeket minden ármánytól, minden veszedelemtől, akkor a sátán és más gonosz szellemek hiába törnek ellenetek, kiesik kezükből a tör, amellyel titeket akár lélekben, akár egyébként megsebesíteni, elpusztítani akarnának...

Pál püspök gyönyörű szavai átrezegtek a templom minden ékességén és átrezegtek az ott ájtatoskodó hívők lelkén és szíven. Most már mindenki lehajtott fejjel törölgette szemeit.

Az utolsó szavaknál az a komor arcú ember valamit leejtett a földre és azután — be sem várva a megható egyházi ünnep befejezését — reszkető térdekkel kitámolygott a templomból. Néhányan utánanéztek, de aztán újból lekötötte figyelmüket a főpásztor beszédének további gyönyörűsége...

... Szent karácsony estéjén a bakonybéli apátság nehéz tölgyfaajtaján bekopogtatott egy tépázott köntösű vándor. Bebocsátották. Odajárult az apát elé, leborult előtte, meggyónt és felvétette magát a laikus tagok közé. Szentéletű férfiúnak bizonyult, aki mindennapi imájába foglalta Rédei Ferencet és annak hitvesét, akinek élete ellen tört, valamint Bornemissza Pál püspököt is, aki a mindenható Isten és egyetlen fia ihletével visszarántotta őt egy szörnyűséges bűn elkövetésétől...

.. Ez az alázatos lelkű, szelíd, jóságos remete — az egykori Segesdi Gerő, most egyszerűen Gregorius fráter volt...

LENGYELTÓTHI MÁRIA.

Szálljunk vissza a képzelet madarának színes szárnyain abba az időbe, amikor a mohácsi szörnyű pusztulás után szerencsétlen magyar honunkban felütötte a fejét a züllés édestestvére, a pártoskodás. Szapolyai János és a német Ferdinánd állottak szemben. Az ország nyugati fele az utóbbihoz, a keleti pedig János úrhoz szegődött. Ámbátor voltak kivételek is. Azok a magyar urak, akik eleintén Ferdinánd pártjára állottak, egy idő múlva mégis inkább a nemzeti király szekerét tölték, ellenben ez utóbbinak hívei közül sokan átpártoltak a német uralkodóhoz, mert azt hitték, hogy annak védőszárnyai alatt jobban meghúzódhattak. Egyiknek se volt igaza, mert a leghelyesebb lett volna, hogy valamennyien egy uralkodót támogatnak; akkor nem szakadt volna Magyarország először kéttelé, majd amikor a pogány elvette Budavárát is, akkor háromfelé...

De most hagyjuk a mult tévedéseit és bűneit, hiszen ma már úgyszólván hiába feszegetjük, mit kellett volna őseinknek cselekedniök. Bizony azokban a zivataros és zűrzavaros időkben kemény legénynek kellett volna lennie, aki az Ariadne-fonalát biztosan tartja a kezében! Ilyen pedig

kevés akadt. A legtöbben azok voltak, akik ma még lelkesen esküdtek hűséget Ferdinándnak, másnap azonban szomorúan gondoltak arra, mi lesz, ha Magyarország nyakára idegen fejedelem ül. Ezek közé tartozott Lengyeltóthi Gáspár uram is, aki még 1526. december 16-án ott kiáltotta a dörgő «Vivat!»-ot Pozsonyban, amikor a magyar főurak jórésze a Habsburg Ferdinándot királlyá választotta, de amint a tavasz első szellője végigsimogatta Szigliget erdeit, akkor már sóhajtva törülgette üstökét és búsan monda egyetlen leányának:

— Édes gerlicém, szánom és bánom, amit tettem. Jobb lett volna János úrhoz csatlakoznunk, egy az, hogy magyar, más az, hogy Szulejman is kedveli, meg aztán anyjának, Hedvig hercegasszonynak segítségével még az északi országokra, különösen Lengyelországra is számíthat...

Addig-addig aggodalmaskodott a nemes úr, amíg egy nagyobberejű kitörését olyan valaki is meghallotta, aki sietve futott Bécsbe és ott elmondotta, amiket hallott. Néhány héttel később pecsétetes rendelet érkezett a pozsonyi helytartótanáctól, amelyben szigorúan elrendeltették, hogy adja át Lengyeltóthi Gáspár az általa birtoklott Szigliget várát Török Bálint uramnak...

Midőn az ősz szittyá elolvasta ezt a szörnyűséges deliberátumot, azonnal ágyba került. Még jószerencse, hogy Miklós borbély jól értett a vérömlések gyógyításához, mert különben talán örök álmra hajtotta volna fáradt magyar fejét a bús magyar úr. Ez pedig rettentő lett volna arra a szépséges virágszálla, aki Lengyeltóthinak minden reménysége, egyetlen öröme és büszkesége volt és akiben azóta, hogy a nagyasszonyt lekísérték a vár sírboltjába, minden szeretetét egyesítette az öreg nemes...

De — azt mondja a közmondás, — hogy «ahol legnagyobb a veszély, ott legközelebb van a segítség». Ez

a segítség be is kopogtatott Szigliget kapuján. Csóron András uram hozta azt a következő szép szavak kíséretében. Sümegről jött át, hogy a bánatos Gáspár bátyját megvigasztalja.

— Kegyeibe ajánlom magamat szerelmetes urambátyám. Jól tudom, mi történt, hallottam, hogy egyes alávalók hamis híreket küldöttek az udvarhoz és azt is elhozta nekem a fáma, hogy ebből nagy baj származott. Kihúzták a várat kegyelmed lába alól. Elmehet világga, mert — ki tudja — vajjon János úr adhat-e kenyeret kegyelmednek meg szépséges leányának, Máriának.

— Szinigazság, amit szólasz, kedves öcsémuram. Bizony nem tudom, mi lesz velünk, nem tudom, mi lesz ezzel a törekeny violaszállal.

Ebben a percben kinyílt a szoba ajtaja és annak bársonykárpitja mögött megjelent Mária. Bájos arcocskájának természetes mosolya azonnal eltűnt, amint Csóron Andrást megpillantotta. Nemcsak azért, mert András úr mint nagyerkölcsű, duhaj szittya volt ismeretes az egész Dunántúl, hanem inkább azért, mert a vergődő lelkű galamb megérezte, hogy ez az ember ő érte jött. Márpedig ő nem akar sohase Csóron Andrásné lenni, hiszen választott már; kicsiny szíve forrón dobog Bánffi Miklósért, Szentgrót uráért. Tudja ezt atyja is, aki örömmel venné, ha Miklós köti be fejét szép leánykájának.

Mariska azért mégis kedves szavakkal köszöntötte Sümeg urát. De amikor a már deresedő hajú Csóron hosszabb ideig tartotta megszorítva a remegő kezecskét, akkor az a kezecske szelíd erőszakkal kiesett a hatalmas férfikézből.

— Azt meséltem urambátyámnak — folytatta Csóron András — hogy a legkedvesebb paripám megsántult. Sajnálom, mert nincs most olyan kovácsom, aki meggyógyítaná. Idejöttem, mert tudom, hogy Gáspár bátyámuram kovácsa bizonyosan helyrehozhatná a Tündért.

Mariska az ismeretlen veszélyt megsejtve, remegő ajkakkal mondotta:

— Ó, atyám szívesen engedi át Pétert. Ő valóban jó kovács.

Gáspár úr nyugtalanul feszeltett karosszékében, majd halkán megszólalt:

— Mariskám, menj csak és nézzess utána a délebednek, mert András urat is asztalunknál fogjuk üdvözölhetni.

A leányka fölkelt és eltávozott, de a kárpit mögül még egy pillanatra visszatekintett. Észrevette, hogy Csóron András szerelmes, vágyó pillantásokkal kísérté őt.

— Tehát folytassuk, kedves urambátyám — fűzte tovább megszakadt gondolatait Sümeg ura. — Igaz ugyan, hogy kegyelmednek még talán az élete sincs biztonságban, no, de nem azért adott az Isten megértő, jóbarátokat, hogy azok ne segítsenek kegyelmeden és azon a törékeny violaszálon, miként kedves urambátyám Mariskát jellemezte.

Az öreg úr szeme fölcsillant. Mohón kérdezte:

— Talán te tudnál valamit segíteni?

Csóron szótlanul bólintott igent a fejével, majd nyugodtan mondotta:

— Nekem a helytartótanácsban nagyon jó embereim vannak. Csak egy szavamba kerül, hogy kegyelmed fejéről levegyem a királyi átkot és széttépsem azt a bizonyos hivatalos epistolát.

Gáspár úr nehézkesen fölállott a karosszékből és megszorította a fiatal úr kezét. Még harmatok is csillogtak a szemében.

— Köszönöm, kedves öcsém! Nem hiába volt édesatyád a legjobb pajtásom, látszik, hogy te is igazi jószívvvel vagy házunk iránt. Előre is köszönöm a fáradozásodat és meghálálom. Kérj, amit akarsz, ha erőmtől telik, teljesítem.

Csóron András szintén fölemelkedett. Egy fejjel volt

magasabb, mint a szintén jónövésű Lengyeltóthi Gáspár. Olajbarna arcában keményen villogtak fekete szemei; két egészséges fogsora az öreg úrra azt a benyomást tette, mintha azokkal mindig harapni akarna.

— Hát iszen, kedves bátyámuram, amit atyámtól örököltem, meg is tartom, meg is őrzöm. Így teszek azzal a hajlandósággal is, amelyet tőle kegyelmelek iránt örököltem. Ami pedig a viszonzást illeti, én nagyon-nagyon sokat kérek.

Lengyeltóthi megdöbbsen. Szorongó szívvel kérdezte:

— Mit akarsz?

— Semmi mást — felelt hideg nyugalommal az ifjú, — csak Mariska kezét...

Gáspár úr nagyot sóhajtott és visszaült helyére. Egy szó se birta elhagyni ajkait. Csóron ellenben ezt nem vette észre, kegyetlen hűvösséggel folytatta:

— Ha pedig kosarat kapok, akkor innen egyenesen Pozsonyba, onnan pedig váltott lovakkal Bécsbe utazom és én nem tudom, vajjon lesz-e még arra ideje kegyelmednek, hogy innen János úrhoz menjenek. Ugyanis arról már gondoskodtam, hogy a menekülés ne történhessék simán... Ha ellenben szerelmes urambátyám és Mariska igent mondanak, akkor nemcsak én leszek a világ legboldogabb embere, hanem azzá teszem kegyelmedet is. Visszavonom az ominózus írást, sőt még juttatok is néhány falut, hogy azokat Szigligethez csatolják. Mariskát tejből-vajból fürösztöm.

— Jó, jó, kedves öcsémuram, hiszen... hm... hm... nagyon nagy gráciával tartozom neked, azonban...

— Mit azonban? — pattant föl a hevesvérű Csóron.

— Azonban Mariskának már van vőlegénye.

— És ki az? — kiáltott Csóron s arca lángbaborult. — Bárki legyen is, meg kell halnia, ha nem mond le Mariska kezéről! Bátyámuram, kegyelmed ismer engem, hogy az ilyen kérdésekben nem ismerem a tréfát!...

Lengyeltóthi rekedt hangon, mély sóhajtással mondotta :

— Bánffi Géza, Szentgrót birtokosa.

Csóron összeszorította ajkait. Majd hidegen szólt :

— Most én lemegyek az istállóba, megnézem lovaimat. Félóra múlva feljövök a válaszáért. Egyet mondhatok : Mariska vagy az enyém lesz és akkor állom az ígéretemet, vagy senkié! Mert Bánffit nem tűröm az utamban. És... és ha kosarat kapok, akkor is állom a másik szavamat...

Ingerülten eltávozott. Amint maga után becsapta az ámbitus tölgyfaajtáját, tápolyogva belépett az ebédlő-szobából Mariska. Halotthalványan és zokogva dobta magát atyja keblére.

— Mindent hallottam, jó atyám! Istenem, milyen szerencsétlen vagyok! Ó, Szűzanyám, miért sujtasz ennyire!... Nem tudom szeretni; a szívem csak a Gézáé marad... De azért feláldozom magamat! Ezt kell tennem érted és Gézáért. Mert ha nem leszek Csóronné, akkor Gézát is halálra keresi. Annál is inkább, mert besugói talán már hírül adták, hogy Géza is hangoztatta János király iránt való hajlandóságát. Legyek én az áldozat, édes nemző atyám, ne terhelje a lelkemet romlásotok és ne hulljon le miattam fejetek.

Az utolsó szavakat már csak remegve mondhatta el a derék leányka, azután ismét leborult a földre és sírva rejtette fejét atyja keblére, aki meghatottan cirógatta azokat a szőke fürtöket.

— Kelj föl, drága kis gerlicém — figyelmeztette Mariskát Gáspár úr. — Ugy hallom, már közeledik András.

A leányka fölemelkedett és sietve eltűnt az ebédlő-szoba kárpitja mögött. András belépett és szónélkül helyet foglalt az öregúr mellett.

— Nos? — kérdezte mogorván.

Többet nem mondhajott, mert fölcsendült Mariska kedves hangja.

— Atyám és András úr! Tálalva van! Kíváncsi vagyok, hogyan fog ízleni a kürtöskalács András úrnak! Azt egészen én készítettem!

És a vergődő szívű leány mint a doromboló cica, nyújtotta karját Sümeg hatalmas urának...

Alig hangzott el a kétes kedvességű vendég lovának dobogása, a Szent György-hegy felől vezető úton Bánffi Géza közeledett Szigliget várához. Néhány perc múlva leereszkedett előtte a felvonóhid és az itjú lovag odasietett, ahova szívének minden dobbanása irányította. Mariskát egyedül találta a leány kisebb szobájában. Mint mindig, megcsókolta kezét és homlokát.

— Édes, drága szerelmem, kis mátkám! Kimondhatatlanul szeretlek. De miért vagy olyan szótlan és miért halvány az arcod?

Mariska keservesen zokogott.

— Gézám! Mi az életben sohase lehetünk egymáséi!

Bánffi megtántorodott. Hiszen Mariska az ő mátkája volt és már csak a hivatalos eljegyzés kihirdetése, meg az esküvő volt hátra, hogy Isten és ember előtt a földi életre összekapcsolódjanak.

— Nem értelek, édes Mariskám. Beszélj világosan.

A szegény leányka elmondott mindent. Kezeit összekulcsolta, fejét mélyen lehajtotta és halkán, nyugodtan, de végtelen szomorúsággal beszélt. Bánffi Géza öklbe-szorult kézzel hallgatta mátkája szavait, amelyek úgy hatottak reá, mint a lélekharang kongása és midőn azt is elmondotta Mariska, ahogy atyját az izgalmak fekvő beteggé tették, mint a tigris felugrott és hangosan kiáltotta:

— Megölöm, megölöm azt az alávaló betörőt!

A leány fölkel, megsimogatta jegyese arcát és szelíden mondotta:

— Ezt nem fogod tenni, mert ezzel az én haláloamat is okoznád... És szegény jó atyám halálát. Csóron holt-

testén át sem lehetünk soha egymáséi! Így rendelte az Isten, meg kell nyugodnunk szent akarátában.

— Hát akkor jöjj, szökjünk azonnal! Erdélyben János király szívesen lát seregében és boldogan élünk...

— Nem lehet, édes Gézám! Nem mehetsz innen egy ágyúlövésnyire sem! Csóron keze hosszú és azután szegény beteg atyánkat sem vihetjük magunkkal.

— Ugy beszélsz, mintha már nem szeretnél!

A leány könnyező szemmel tekintett a délceg férfira. Forró szerelem, tisztelet és odaadás égtek szép arcán. Halkan mondotta, amíg Géza kezét simogató.

— Esküszöm neked mindenre, ami szent, hogy amíg élek, csak te töltöd be lelkemet! Esküszöm arra is, hogy ha már az életben nem lehetünk egymáséi, a halálban találkozunk. Egy perccel se fogom túlélni halálodat, édes, drága jegyesem, minden boldogságom e földön... És... talán még eljön az az idő is, hogy bilincseim feloldódanak... Ki tudja!... Szeszéyes a sors és jó az Isten...

A férfi olyan erővel karolta át jegyesét, mintha azzal az öleléssel a lelkét akarta volna a magáéhoz forrasztani.

— Te édes, te okos, te drága leánykám!... Érzem, tudom, hogy nem csalódom benned... De... ígérd meg, hogy minden alkalmat megragadsz a találkozásunkra... Hiszen nem tudok és nem is akarok úgy élni, hogy ne lássalak, hogy ne halljam kedves szavadat és ne gyönyörködjem szép szemeidben...

A leány egy ideig hallgatott, de aztán a vér szava utat talált s magáról, becsületéről megfélekezve mondta:

— Megkísérlem...

— Drága leánykám!... Mátkám... hitvesem... te... édes kicsi asszonyom...

Mariska továbbbeszélt:

— A mostani súlyos viszonyok közt nem lesz nyilvános eljegyzés, sem pedig nagy esküvő. Amint a templomban háromszor kihirdettek, azonnal megesküszünk.

— Ó, az a nyomorult! — vágott közbe Géza kimondhatatlan fájdalommal és a másik iránti gyűlölettel...

A leányka vontatott hangon, de szilárdan folytatta:

— Legkésőbbén mához négy hétre már Csóron hitvесе leszek. Te, édes Gézám, gyakran vadászol Sümeg környékén a tátikai meg a Fehér Kövek körüli erdőkben. Jöjj el olykor Sümeg várának az erdő felőli falai alá, a főkapu közelébe... Ha egy-két piros rózsát ott találsz a várfal tövében, akkor találkozunk... Most menj, drága Gézám! Esteledik, ápolnom kell atyámat. Csóron holnap ismét idejön és azután talán mindennap... Ne jöjj most!... Majd ha asszony leszek!... Keresd a piros rózsát!...

A szerencsétlen fiatal pár egy végnélküli, hosszú, szenvedélyes csókkal vált el egymástól. Géza eltámolygott, Mariska pedig átsietett atyjához. Sajnos, a veszprémi orvos hallgatást intett és végtelen komor arccal hallgatta a nagy beteg érverését.

Harmadnapra, harmadikán, éppen a Szent Kereszt fel-találásának napján örök álmra hajtotta fejét Lengyeltóthi Gáspár úr és teljes árvaságban hagyta egyetlen gyermekét.

Csóron András most még jobban siettetette az esküvőt

— Nem szabad itt maradnod sokáig, kis mátkám — mondá jegyesének. — Arcod színe így is nagyon halovány, szemeid mindig pirosak a sírástól, egész napon csak imádkozol a megboldogult lelki üdvéért. A sírboltból úgyszólván erőszakkal kell fölhoznom téged...

Három hét múlva, Keresztelő szent János napján megtartották az esküvőt és Csóron hazavitte fiatal feleségét Sümeg várába. De olyan nyomasztó érzés feküdt a lelkén, hogy maga is félt a jövőtől. Hiszen szépséges hitvесе az oltárnál halotthalvány volt, észrevehetően remegett és amikor a püspök megkérdezte tőle, szereti-e a mellette térdelő férfiút, alig hallhatóan sóhajtott valamit. Azt a szót még úgy is lehetett értelmezni, hogy «nem»...

— Lesz, ami lesz — mormogta a hintóban Csóron. — Az az egy bizonyos, hogy Bánffival azonnal végzek, amint feleségemhez közeledik...

Elmult a május, érkezett a rózsát varázsló szépséges június. Minthogy a gazdaságban akkoriban nem sok munka akadt és a fegyverek is pihenhettek, András úr gyakorta kiment őzbakra cserkészni vagy a vízi madarakra nyilazni, amelyek igen nagy számban akadtak a Balaton melletti nádasokban. Időnként átlovagolt leányához, az első feleségétől származó Pethő Benedekné fiatal úrasszonyhoz Tátika várába is. Egy szóval a hamvasarcú Mariska többször maradt egyedül és átadhatta magát gondolatainak. Ezek édesfájó középpontjában Bánffi Géza állott, akit most még nagyobb rajongással szeretett, mint régebben, mert most már alkalma nyílt arra, hogy a két férfiút összehasonlítsa. Akárhogy erőltette is az érzelmeit férje iránt, Géza mégis napról-napra jobban befészkelte magát a szívébe. Igen, mert András maga volt a megtestesült nyers erő, a hajthatatlan akarat, a férfiúi tulajdonságok hatalmas birtokosa, egy azonban hiányzott belőle: a lelkiesség. Már pedig Mariskának érzékeny szíve erre vágyott, ezután sóvárgott, mint a virág a hajnali harmat után. Férjének durvaságai, csak férfiaknak való tréfái úgy hatottak törékeny lelkivilágára, mint a liliomtiprás. Nem csoda, ha a vergődő galamb egyre sóvárgóbban foglalta Gézát mindennapi imáiba. Azt a férfiút, aki mindig kedves, előzékeny, megértő volt vele szemben és aki egyébként is hozzáillett, míg Mariska és András között majdnem húsz esztendő volt a korkülönbség.

Szent Iván havának tizedik napján, amikor a magyarok Margit királykisasszony emlékét ünnepelték, szokatlan melegséggel szólott hitveséhez Sümeg vár ura.

— Máriám! Én ma délelőtt több napra vadászni megyek. Talán csak nyolc-tíz nap múlva érkezem vissza, mert a bakonybéli erdőségekben vadkant is akarunk lőni.

Legalább három napig leányoméknál leszek Tátikán, azután egyenesen Bakonybélre lovagolok Mátyás apátúr meghívására. Mivel kedveskedjem neked, hogy kedvedet töltssem?

Mariska elfojtotta az utóbbi időben mindig gyakrabban előtörő sóhajait. Mert igaz, hogy András hidegen hagyta a szívét, mégis fájtak neki férjének gyakori és mindig hosszasabb elmaradásai. Valami kósza fáma azt rebesgette, hogy a Billege-pusztán egy nagyon csinos leányzó van... Mindegy. A szenvedő szép fiatal asszony elhessegette lelkéből az őt lealázó gyanút, karjait férje nyakába fonta és szelíden, kedvesen válaszolt:

— Nem kérek semmit, szerelmetes férjemuram. De ha már valamit akar nekem ajándékozni, küldessen fel a jobbágyoktól néhány szál piros rózsát. Nagyon szeretem ezt a virágot — tette hozzá alig hallhatóan és kissé remegve.

— Ó, te doromboló kis macska! Ennyi az egész! Majd kapsz egy olyan csokrot, hogy el sem bírod!... Most pedig sietek, mert amint hallom, lovaimat kivezették a várudvarra...

András úr eltávozott. Mint rendesen, most is elfeledkezett arról, hogy szépséges hitvesének legalább a kezét megcsókolja. Egy óra múlva egy jobbágy gyerek óriás rózsacsokrot hozott Mariskának a faluból.

A délebed után, amikor a nap már a tátikai erdőségek fölött ontotta izzó láváját a tikkadtan hallgató természetre, az egyedül maradt nő sóhajtván lépett dolgozószobájának ahhoz az ablakához, amelyen át Somló várhegyét láthatta a forró levegőben rezegni. Fejét odatámasztotta a hideg üveghez és kimondhatatlan fájdalommal gondolt vissza a multra, szorongó szívvel érezte a sivár jelen nyomasztó súlyát és szárnyaszegett reménnyel igyekezett szebbé varázsolni a jövőt. Ugy van, szárnyaszegett reménnyel, mert maga sem hitte, hogy azok az édes álmok,

amelyekkel magános óráiban százszor és ezerszer foglalkozott, valaha megvalósulhassanak... Hogy ő még ebben a földi életben talán boldog is lehet... Annak a férfinak oldalán, aki neki mindene, akit nem bír feledni és akinek megígérte, hogyha másként nem, akkor a halálban mégis az övé lesz...

— Ó, édes Szűzanyám! Segítsed szegény vergődő leányodat! Adj neki erőt, hogy ne is gondoljon többé arra a másikra — fohászkodott a tisztalelkű asszony, de a következő pillanatban már ösztönszerűen, úgyszólván öntudatlanul kitört lelkéből egy másik könnyörgés... Ó, Anyám! Add őt nekem! Hiszen te ismered az emberi szív legtitkosabb dobbanásait és meg is érted azokat,... Fiatal vagyok... Élni, élni akarok! Azzal, akit szeretek, akivel lelkem összeforrt, akinek szívével szívem összedobbant. Add nekem Bánffi Gézát!...

Kék szemeiből forró könnycseppek hullottak fehér kis keszkenőjére. Sóhajtvá merengett a gyönyörű tájképen. Láta Somló hegyét, amott messzebb a stiriai alpesek lilaszínű vonalait, közvetlen közelben ott sötétlettek a Fehér Kövek erdei, azokon innen a zöld gyepszőnyeggel borított sümegi vároldal. Vergődő lelke kissé megnyugodott. Már éppen el akart távozni, hogy a sáfárt a számadásokkal behívassa, midőn egyszerre egy férfiút pillantott meg. A vállán íj volt, derekán tegez és puzdra. Mariska kíváncsian tekintett reá. A vadász a várhegyen éppen arra tartott, ahol ő kitekintett. Mariska szíve nagyot dobbant. Arca elpirult, ajkai remegtek. Kinyitotta az ablakot.

— Igen, igen, ő az! — suttogta kimondhatatlan boldogsággal. — Édes Gézám! Drága kincsem!...

A szerelmes asszony sietve visszalépett asztalához. Ott hevert a gyönyörű piros rózsák tömege. Hamar kezébe vett három szálát és ledobta az ablakon. Az a másik gyorsabb lépésben a várfalhoz lépett, fölvette a virágokat,

ujjasa alá rejtette, futólag fölpillantott a már becsukott ablakra és eltávozott.

...Este, midőn a nap valahol Somló irányában nagy piros tányérjával álmosan letűnt a messze láthatár alá és helyette eleintén félénken, halványan, majd később bátran, tüzes szemekkel és egyre szaporodva előtűntek az éj királynőjének Szent János-bogárkái, a titokzatos csillagok és az esti szellő halkán susogva mesélt az erdők madarainak bájos meséket, amelyeket valamennyi kis dalnok nevében a fülemüle köszönt meg, — Sümeg vár főkapujának felvonóhidja leereszkedett. Ugyanekkor egy sötétköntösű alak óvatosan közeledett a kapuhoz. Szívében a legforróbb emberi érzelemnek, a szerelemnek tombolása, ajkain boldog mosoly. Mintha beszélgetett volna halkán, nagyon halkán. Csak mi tudjuk, mit mondott, mert mi belátunk lelkének legtitkosabb rejtekébe is.

— Édes gerlicém! Tehát mégis a szívemhez ölelhetlek! Ugy érzem, mintha Artus király szelleme lengene körülöttem... Mintha én volnék Lancelot és te volnál az én Ginevra királyném... Ó, vajjon eljuthatok-e veled az örök boldogság Avalon szigetére...

Aztán meglassította lépteit, fázósan összeborzongott s továbbfűzte gondolatait, de homloka most már elborult.

— Vajjon nem az a sors vár reánk, ami Francesca da Riminire, arra a gyönyörűséges, szenvedő asszonyra és Paolóra?... Nem, nem! Biztosak vagyunk! Különben nem dobtad volna le a rózsákat...

Elérkezett a hídhoz. Szónélkül áthaladt rajta. Bent, a kapu kiálló kőoszlopa mögül egy nő csatlakozott hozzá és halkán súgta:

— Erre balra. A belső folyosóra...

A hídőr utána szólott:

— Felvonjam?

— Nem — válaszolt a férfi nyugodtan. — Egy óra

mulva visszatérek, csak az udvarbíróval akarok sürgősen beszélni, mert lopás és gyújtogatás történt...

Végimentek a hosszú ámbituson, amig elérkeztek a melléklépcsőhöz. Ezen felbotorkáltak a koromsötétségben és végre megálltak egy kis ajtónál. Ezen a kísértő nő háromszor halkán kopogtatott. A titkos zár felpattant. A nő eltávozott és a férfi belépett a kis szobába.

Ott állott Mariska előtt. A szép asszony boldog remegéssel, szó nélkül karolta át Géza nyakát. Odarejtette szép szőke fejét annak erős keblére. A férfi cirogatta, simogatta azt a gyönyörű fejecskét. Azután megcsókolta Mariska homlokát és egy hosszú, forró csókban, önfeledten átadták magukat az édes egyedüllétnek. Majd a nő föltekintett Gézára.

— Itt vagy! Itt vagy tehát, édes vőlegényem!... Mert most és halálomig annak tekintelek... Ó, bár örökké tartana ez a boldogság...

— Itt vagyok, drága mátkám! Szeretlek, mint ahogy földi ember szeretni képes... Te vagy minden reménységem, boldogságom, minden imádságom szent tárgya!...

Aztán ismét átkarolták egymást és hallgatták szívük dobogását.

A nagy csendben egyszerre fölfigyelt valamire az aggodalmakban vergődő asszony.

— Teremtő Istenem! Miféle hangok ezek! — sietve kibontakozott Géza karjaiból és a főajtóhoz lépett.

A férfi igyekezett megnyugtatni.

— Semmi! Ne aggódj! Ugy látszik, vihar készül, a szél rázza az ablakokat.

— Nem, nem! Valami más neszt hallottam!... Menekülj... édes... rosszat sejtek... gyorsan... egy búcsúcsókot... itt, a titkos ajtócskán... Drága Gézám... siess... vigyázz a sötétben a lépcsőn! Ugyanarra távozzál, amerre jöttél!...

Még egy csók, még egy ölelés és az ajtó zára föl-

pattant. Géza a küszöbre tette a lábát, de abban a pillanatban egy vasmarok megragadta köntösét a mellén és visszatolta a szobába.

— Megállj, te aljas, nyomorult betörő!

Csóron András volt és háta mögött sötét, fegyveres alakok, kezükben kivont karddal és fáklyákkal sorakoztak.

Mariska rémesen sikoltott. Géza halotthalványan állt az óriástermetű dühöngő ember előtt. Ez a másik férfiúnak az arcába sujtott. Gézát elöntötte a vér.

— Kardot elő! Ha sérelem esett becsületeden, nem ököllel, hanem fegyverrel intézzük el!

Csóron gúnyosan mondotta:

— Ámbátor most itt csak egy közönséges utonállóval, egy alattomos tolvajjal állok szemben, de úgyis jó lesz. Elő a kardot!

De mielőtt Géza kivonhatta volna ezt hüvelyéből, a dühtől tajtékzó Csóron már rávetette magát. Teljes erejéből rohant neki a védtelen ellenfélnek. Mariska mint az őrült dobta magát szerelmesére. Csóron hosszú, éles kardja már nem volt fékezhető. Egy sikoly, egy halálordítás, amellyel összevegyült a férfinak hörgése is... A gyönyörű, szerencsétlen asszony és Bánffy Géza egymást átkarolva, élettelenül hullottak a szoba kockaköveire. Piros vérük csendesen folydogált.

Csóron András most már nyugodtan szólott, miközben vérző pengéjét közönyösen törölgette keszkenőjével.

— Vigyétek őket a lovagterembe és hívjátok elő az udvarbíró, meg a spirituálist...

Akik az életben nem egyesülhettek, azok csakugyan egyesültek a halálban... Francesca da Rimini és Paolo szomorú históriája Sümeg várában is megismétlődött...

Magyar testvéreim, ha abban a leomló sziklafészekben álmodoztok a régmúlt időről és az esti órákban egy fényes csillagot láttok a magas égen, amellyel szinte összekapcsolódik a másik, ott, valahol a Véga mellett,

tudjátok meg, hogy az a két csillag Bánffi Géza és Lengyeltóthi Mariska csillaga. És ha az esti szellő vihart jósolva szomorúan rázza a Fehér Kövek fáinak millió levelét, akkor a szenvedő Mária sóhajai kelnek életre bennük... És ha a vihar teljes erejével tombol és fákat csavar ki tövestül és rémesen sivít a vár gúnyosan vigyorgó üveg nélküli ablaknyílásain át, akkor tudjátok meg, hogy a véres bosszúra szomjazó Csóron András szelleme száguld nyugtalanul az öles falak között. És mindaddig folytatja őrült rohanását, amíg Sümeg várából egyetlen egy kő marad. Amíg valamennyit megemésztí Csóron András vadul tomboló, nyugtalan lelkének pusztító dühöngése...

SOMOGY JÁNOS URAM LEÁNYAI.

Híres vár volt abban az időben Veszprém. Nemcsak azért, mert olyan helyen feküdt, ahonnan nagyon kíváncsok vala a hadműveleteket indítani és táplálni, hanem azért is, mert ott lakott a püspök, aki nagy úr volt nemcsak a maga portáján, hanem messze földön! De azért ennek a nagy úrnak menekülnie kellett az ősi városból, mert Vas Mihály uram az Urnak 1552-ik évében, Szent György havának 11-ik napján Khadim Ali budai vezirpasa előtt megnyitotta a vár kapuit. Nem azért, mintha ő, bárcsak várnagy volt, gyáván viselkedett volna, hanem azért, mert Veszprém csekélyszámú védőrsége idegen zsoldos katonákból állott, akik Ali pasa ágyúinak megszólalása után az engedelmisséget megtagadták. Köves András főtitiszteendő püspök úr már előbb elköltözött Sümegre, mert úgy vélekedett, hogy ott, a balatoni várak királynőjének nagyszerű falai között biztonságban lesz mindaddig, amíg a Mindenható magához nem szólítja. Nem is számított rosszul, mert Sümeg csak egyszer volt, 1544-ben török kézen, de akkor is csak rövid ideig, azután pedig jó idők

elmulának, míg a pogányok ugyancsak rövid lélekzetvételre ott befészkeltek magukat. Köves András nyugodtan élvezhette a szép kilátást a vár nyugati fokáról, ámbátor a többiről is messze elfeledkezhetett két barna szeme...

Nem volt egyedül a főpásztor, mert ott valának a vár fővitézei meg egyéb katonái. Azonban mások is. Mert Veszprém eleste után meg talán már előbb is azokat a török spahikat és egyéb vitézeket, akiket akár a harcokban, akár egyéb módon kézrekerítettek a magyarok, odavitték Sümeg várába. De nem csengős-bongós szekerekkel és pántlikás lovakkal, hanem csak úgy gyalogosan összeláncolva. Szegény Jusszufok és Hasszánok gondolkozhattak a vár kazamattáiban a Kelet gyönyörűségeiről meg az édesajkú, csengőhangú leányzókról, akiket otthagytak valahol Sztambulban vagy valahol Ázsiában. Sőt még gondolkozásra sem volt sok idejük, mert Köves uram arra alkalmazta őket, hogy segítsenek fölépíteni Sümeg várának északi saroktornyát sok lőréssel meg egyéb fortélyos berendezéssel, meg aztán azt az alagutat, mely titkos lejáróval vezetett az Urbéri-erdőségbe. Nem lehetett tudni, vajjon nem lesz-e szükség arra, hogy a vár védői valamikor ezen a titkos úton osonjanak a rengetegbe és onnan Tapolca felé. Bizony nem volt irígyléseméltó a török foglyok sorsa! János pallérbíró ölmosvégű ostora számtalanszor megcserdült és keserves feljajdulás következett a nyomában. De ez csak kölcsön volt, mert amott, a Héttoronyban még százszor jobban kínozták a pogány az odahurcolt magyar testvéreink százait. Két álló esztendeig szikráztak a kövek a csákányok alatt, két évig verejtékeztek a török foglyok, amíg végre a torony is, az alagut is elkészült. Nyugodtan végezhatték dolgaikat, mert senki se zavarta őket. Legkevésbé a török testvérek. Mert Sümeg sziklavárát még Szirab Mohammed kanizsai pasa is messze elkerülte, legfeljebb arra buzdította derék agáit, hogy üssenek rajta a magyar városokon.

— Ha aztán hoztok eleséget, kaptok ti is! Addig... nincs!

Ilyen világos utasításra kénytelen-kelletlen el is indultak a portyázók és sokszor hoztak is lisztet, szalonát — ámbátor ezt csak titokban fogyasztották a jó muzulmánok — meg egyéb földi jókat. Ha a szerencse nagyon kedvezett, akkor még pénzt is szedtek el a jámbor vásárosoktól. Ámde bizony az is megesett, hogy a portyázók húzták a rövidebbet. Egy ilyen alkalommal kerültek megbilincselve Sümeg várába azok a jó török főemberek, akikről ez a legenda jó Darnay Kálmán bátyámuram meséje alapján regél.

Lépünk egy nagyot a képzelet szivárványos hidján. Majdnem száz esztendőtt siessünk előre, amikor már Köves püspök úr régóta ott porladt valahol a sümegi ferencesek kriptájában.

Sümegen 1647-ben, Sarlós Boldogasszony napján nagy a sürgés-forgás. Különösen odalent, a vásártéren, ahova a vár lőrései kíváncsian bámulnak üres szemeikkel. Somogy János comes curiae, a derék és nótáskedvű, hamarkezdű, frikciós eszű udvarbíró maga is ott lovagolgat pompás szürke paripáján, hogy hajduit serény munkára biztassa. Ezek a forró napsütésben rettenetesen izzadnak, de talán még jobban ordítoznak, mert nem olyan kis dolog az, ha annyi rengeteg szekér között rendet kell teremteni! A sokadalomra igyekvő vagy már nagy számban ide is érkezett bugyrosárosok, csihések, kolompárok, fegyverkovácsok, berbencések, tarisznvás pénzváltók szünet nélkül érkeznek. Ott vannak a lacipecsenyések, a kétfestők, a pékek, a pántlikát árulók, a korai gyümölcsöt nagy kosarakban kirakó somlói meg máshova való, kacagó szemű asszonyok, a balatonkörnyéki halárosok meg a Mindenható tudja, milyen egyéb vásárosok. Elég az hozzá, hogy a sokadalom rémisztő nagynak ígérkezik. Ennyi ember, ennyi szekér még a szentgyörgynapi vásár-

kor se volt. Már a keszthelyi úton dőcögő kalmároknak és üzérszekereknek alig lehetett helyet szorítani.

Somogy uram levette süvegét, megtörölte verejtékező homlokát és odafordult Márkus seregdiákhoz:

— Audi verbum! Ide figyelj! Magadhoz veszel tíz szemfüles lovast és elmész óvatosan Bazsi felé. Ha elérték a Marcalipatakhoz, akkor annak partján mászkáljatok egy félóraig alá és fel. Figyeljétek meg, hogy a vadrécék meg a bűvárok nyugtalanok-e különben is vagy pedig csak a ti jöttötökre riadnak fel a nádasokból.

A seregdiák szájátva bámult urára. Azután tisztelet-tudóan kérdezte:

— Miért, nagy jó uram?

Somogy János nem az az ember volt, aki sokat szeretett magyarázgatni. Most se tagadta meg magát. Csak úgy foghegyen válaszolt:

— Szamár! Tedd, amit mondtam! Ha tyúkeszed van, akkor tedd le a lúdtollat és menj fazekat drótozni!...

A diák hümmögött egyet, de elment a kedve a kérdezősködéstől. Ugy tett, amint a parancsszó kívánta. Kissé ugrált a szíve a rendreutasítás miatt, de amikor tíz nyalka lovas élén lovagolt a nádasok felé, már megjött a kedve, csak hiába törte az eszét, nem bírta felfogni, miért kívánta Somogy uram a madarak járásának megfigyelését. Annyira elmélyedt a töprengésbe, hogy nem is vette észre, amikor már odaérkeztek a patak völgyébe. Pedig jó lett volna figyelnie. Még szerencse, hogy Tóhegyi Jóska hirtelen felkiáltott:

— Az árgyélusát neki! Itt bajba jutunk!...

— Miért, te? — kérdezte meglepetten Mátyás.

— Azért, mert amoda a récék, szárcsák, bűvárok ijedten szállnak fel a nádasból... Ott balra is!... No, most közvetlenül előttünk is!... Hüh, micsoda szép kócsag!... Az meg ott egy kanalasgém!...

— Hát aztán? — kíváncsiskodott a diák.

— Amondó vagyok, de menjünk tovább! Ott törökök játszanak bujócskát! Sokan lehetnek a hátuk megett Tátika erdejében...

A diák szeme felnyílt. Egyszerre világos lett előtte okos gazdájának megbízása. Ha a vadmadarak nyugtalanul felszállnak, akkor ember zavarja őket. Más ember nem lehet, csak török. A nádasba pedig azért bujtak el, hogy megfigyeljék, kik-mik mennek Sümegre. Mert ott holnap sokadalom lesz. Pompás alkalom, hogy vásárütést csapjanak.

Még egyideig ide-odaportyáztak a nádasok mentén. Megfigyelték, hogy sok helyen kell pogány előőrsöknek rejtőzniök. A diák jól megjegyezte magának a gyanus helyeket és azután visszalovagolt embereivel a várba. Megjelentette Somogy uramnak, amiket látott. Az udvarbíró komolyan hallgatta a jelentést, majd jókedvűen szólt:

— No, Márkus, érted már a csíziót?

— Értem, uram! Arra kérem kegyelmedet, bízson meg engem a többivel is!...

Somogy János titokban adta ki a rendeletét. Három csoportot rendelt ki gyalogos- meg lovaslegényekből. Az egyiket az Urbéri-erdő felé, a másikat a Sarvaly felé, a harmadikat a Bazsiba vezető úton a Marcali patak innenső partjára irányította. Ezt az utóbbi csoportot a diák vezette.

— Halljátok-e? Akkor indultok, ha az esthajnali csillag feljött. A gyalogemberek elül menjenek egészen az erdők meg a nádas széléig, ott oszoljanak láncba. A lovasok nagy figyelemmel hátrább maradjanak és ha az elüllevők jelt adnak, hirtelen törjenek elő. Minden elfogott törökért egy kupa bor jár minden legénynek meg egy dinár, a vezetőnek kétszerannyi... Kézre kell keríteni a vásárütő rablókat.

Somogy uram jól számított és bölcs ésszel intézkedett. Emberei emberül viselték magukat. Mind a három

csoport behozott tíz-húsz pogányt. Hanem a legjobb fogás mégis Küpri és Amhet agák elfogatása lett. Ugy látszik, hogy Szirab Mohemmed pasa uram nagyon fontosnak tartotta a sümegi vásárütést, azért küldött a portyázókkal ilyen főembereket is. A közvitézeket egyenesen a kazamatakba vitték, a két agát odavezették Somogy uram elé. Odakerült Nemhet csausz is, aki szintén többrevaló volt, mint közönséges vásárütésre.

Az udvarbíró fürkészően tekintett a három megvasalt törökre. Szép, deli itjű volt mind a három. Különösen a két aga. Erős, kemény legények büszke öntudattal, elszántsággal a szemükben.

— Oldjátok fel a vinculusokat! — parancsolta Somogy úr.

— Szelámin alejküm! Üdv neked! — válaszolt a bilincsek feloldozására a két aga.

— Honnan jöttetek? Honnan származtok?

A három török ifjú összenézett. Nem feleltek. Somogy udvarbíró megértette. Tetszett neki a gerinces magatartás. Barátságosan folytatta:

— Becsülöm benneteket a titoktartást. Magam se tennék mást, mint hallgatnék. Ámbátor azt megmondhatnátok, hol születtetek és hol van otthonotok.

Amhet aga nem maradt adós a válasszal.

— Bej hazretleri! Nagyságos bej! Én itt születtem Valkóvárán, a te hazádban. Éppen úgy Nemhet is, aki Simontornyán látta meg először Allah világát. Küpri aga Sztambulból származik...

— Akkor magyarul is tudtok?

— Nemhet meg én igen, bár sokat feledtünk. Küpri nem ismeri nyelveteket.

— Van-e valami kívánságotok?

— Ó bej! — szólt meleghangon Amhet — semmit se kérünk. Csak azt, engedd meg nekem elimádkoznom a müezzimek imáját váratok őrtornyáról. Vitézi becsüle-

temre mondom, semmi tervem sincs ezzel az óhajjal, csak Allahnak akarok vele áldozni...

Somogy uram erősen beletekintett a pogány itjú fekete szemébe. Az állta a szűrő tekintetét. Somogy János megérezte, hogy a fogoly ifjú igazat beszél. Az engedélyt megadta. Annál is inkább tehette, mert hiszen a kanizsai pasa úgyis megtudja, hogy a két aga Sümeg foglya, de azért éppen úgy nem fog egy lépést se tenni kiszabadításukra, miként eddig sem tett a többi török fogoly érdekében. Hiába is jönné, fejét összezúzná a sziklák alatt.

— Jól van, consentio. Beleegyezem. Mivel pedig nem lehettek munka nélkül, te, Amhet felügyelsz a munkásokra. Te, Küpri, azokat a számadásokat vezeted, amelyeket a török foglyok élelmezéséről vettünk protokollumba. Végül te, Nemhet, az istállóra fogsz vigyázni, hogy a lovászok becsületesen teljesítsék kötelességüket. Időnként kilovagolsz parancsunkra. Vigyázzatok, semmi hiba ne essék, mert nemcsak elvesztitek magatok és fajotok becsületét, hanem a fejeteket is... Élelmezésekről, szállásotokról a sáfár hozzátok méltó módon gondoskodik. Szökni ne próbáljatok. Hiába is tennétek, mert az első lépés után vasra-
verve hoznak vissza és másnap akasztófára kerültek. Dixi! Most menjetek békességben!

A sokadalom minden zavar nélkül elmúlt és a három török vitéz megkezdte előírt munkáját. A többiek pedig serényen dolgoztak. Senki ellen se merült fel panasz, úgy hogy Somogy uram néhanapján a két ágával meleg szókat is váltott. Hiszen az egyik magyar föld szülötte, a másik pedig a szultán testőrségében is szolgált, nem olyan senkifia...

Somogy udvarbíró úr lakása nem a várban, hanem annak tövében volt, szemben az erősség tarisnyavarával, a község nyugati részében. Még a mai napon is látható az egykori kuria boltíves szobasora meg a tornácos folyosó. Mi tűrés-tagadás, sokszor vertek visszhangot ezek a bolt-

ívek és falak Somogy uramék hetedhétországra szóló dáridóin! Nem olyan volt őkegyelme, mint előde, a szűkszavú és savanyú ábrázatú Ormányi József, mert Somogy uram szerette a földi életet, szívesen látta a kobzosokat, a hegedősdeákokat meg a ricsajos kedvű atyafiakat, jóbarátokat. A várhoz tartozó falvak csakúgy ontották a gabonát, bort meg mi egyebet az udvarbíró házába; nem kellett attól tartani, hogy nem lesz mit aprítani a tejbe. Bőségben úsztak a gyalogos, meg a lovaslegények, sőt a török foglyoknak is kijutott néhanapján a fehér cipóból meg az aranszínű somlóiból. Bizony elfogyasztották azt a jó pogányok, bár tudták, hogy akkor nem igen jutnak Moham-med kebelébe. No mindegy, az még messze van, addig talán kibékül a jó öreg mekkai próféta.

Ámde ne higye senki, hogy Somogy uram, aki különben még alig verdeste az ötvenedik évét, csak magáért igyekezett hangos mulatságokkal betölteni udvarházának meg a szomszédos telkeknek éjjeli csendjét. Dehogy! Hanem főképpen azért, mert volt neki két gyönyörűséges leányzója, akikben éppen olyan virtuosos erkölcs lakozott, mint atyjaurukban. Különösen Juliska volt olyan, hogy bármely pillanatban fiúvá változhatott volna. Ragyogó fekete szemei olyanok voltak, mint az éjtszaka bakacsinja, csakhogy azokban a szemekben egy tündérvilág fénylett, kissé sötétes arcbőre alatt az egészség pirossága, cseresznyeajkai mögött két villogó fogsor. Maga pedig olyan, mint egy fiatal párdúc. Erős, ügyes, mozgékony. Ha a parolás, oldalgós meg ugrótáncba beledobta magát, ember lett légyen a talpán, aki kibirta a hosszú táncot vele! Ugy lovagolt, mint akármelyik vitéz, azaz, hogy mindegyiknél jobban. Leginkább megmondhatná ezt Nemhet istálló-mester... Hányszor hívta segítségül Allahot, amikor Juliska, széles jókedvében, sokméteres vizesároknak vitte Mici paripáját és azon, mint a madár, kacagva ugratott át!... A másik leányzónak, Mariskának szemeiben pedig

az ég kék színe vert tanyát. Ő is atyjára ütött, azonban a sírboltban álmodozó nagyasszonytól, édesanyjától is örökölt valamit. Szelidebb, szendébb volt, mint Juliska és legszívesebben egyedül szeretett rokkája mellett ülni. Ámbátor ő is végigmulatott három éjt, három napot és még csak a kacagása se lett lankadtabb...

Két héttel azután, hogy a török foglyok Somogy uram keze alá kerültek, ismét nagy mulatságtól volt hangoz az udvarbíró kuriája. Éppen Juliska születésnapját ülték. Már négy nap óta szállt a dal ajkról-ajkra és a kifáradt kobzosok, síposok, hegedősök már sápadt arccal kezelték elnyűtt hangszereiket. Még a keményfából faragott Somogy uram szempillái is egymáshoz ragadtak az utolsó hajnalon, csak Juliska bírta nótával, kacagással, tánccal. Hanem amint úgy hét óra tájban a deresedő udvarbíró uram hirtelen fölkapta a fejét, Juliskát se találta a mulatozók között. Somogy uram felvonta a balszemöldökét és valami ilyesfélét mormogott:

— Ugy látszik, ő is megunta a dalidót. Lepihent az ágyasszobájába.

Aztán hangosan fordult oda a fiatal várúri vitézekhez:

— No, amici! Még egy szentjánosáldást ebből a fürmónyas sárfehérből, aztán vége legyen! Kegyelmetek is alig lézengtek! Aludjátok ki magatokat.

Miután a vendégek kitakarodtak, Somogy úr egyenesen a leányok ágyasszobájába sietett. Halkan lépett be. Mariska csakugyan ott feküdt párnái között, édes, szelíd mosollyal piros ajkain, Juliskának ellenben híre-hamva sem volt. Az udvarbíró uram már-már hangosan kezdte mondogatni a canis matert meg a fűzfánfityegő árgyélusát a mindenségnek, amikor az ajtó felpattant és Juliska, se szó se beszéd, hangos kacagással a nyakába ugrott atyjának és egy cuppanós csókot nyomott annak borostás ábrázatára.

— Hol jártál? — tört ki a nagyerkölcsű úrból a hirtelen indulat.

— No, no, atyámuram! — kacagott a leányka és ajkát duzzogásra csucsorította. — Hát illik így fogadni a jó kis leányát?

Somogy uram kissé lágyabban folytatta:

— Jól van, jól! Azt tudom, hogy hizelegni úgy tudsz, mint a macska. De azért mégis tudni akarom, honnan jössz ilyen friss jókedvvel, hiszen még hajnalban ott táncoltad a fáklyatáncot Tapolcai Gyurival.

— Az hajnalban volt! De azután eszembe jutott, hogy atyámuram valamit elfelejtett. Hiszen ma korán reggel kellett volna vezetnie az ideérkezett vadásztársaságot az Urbéri erdőbe, ahova egy nagy vadkan befészkelte magát! A sáfár megsúgta nekem hajnalhasadás után, hogy a vitézifjak odalent várakoznak a vásártéren és paripáik már nagyon prűszkölnek. Atyámuram akkor olyan csendesen bóbiskolt, hogy vétek lett volna felzavarni...

— Tyhű, az ebadta vadkanja! Biz' én elfeledkeztem róla...

— Hát lássa! Még meg kellene csókolnia engem, már pedig úgy rámkiáltott, hogy majd felzavarta Mariskát. Lássa, már mozog is az ágyban!...

— Jól van, jól! Halkabban szólok! Beszélj!

— Akkor kiszöktem a bálozók közül, besurrantam a kis szobámba, ledobtam az átizzadt ruhámat, megtöröltem magamat, a szemem egy kissé megnedvesítettem, a sólyapipőcskéimet bedobtam a superlát fiókjába, felrántottam a kis csizmáimat, felkaptam egy hosszú lovaglóköntöst és hamar megnyergeltem a Micit...

— Incredibile! Hallatlan! — mormogott Somogy uram és kelletlenül csóválta a fejét. — Aztán mit tettél?

— Nagyon simplex a dolog! Kivezettem az urakat az erdőbe és ott megmutattam nekik a vadkan nyomait.

Addig nem is jöttem haza, amíg Szigetvári Péter el nem ejtette. A zsákmányt ideszállították. Ha akarja, atyámuram, megtekintheti az udvaron.

— Hát hova tetted az eszedet, könnyelmű gyermek! Egy fenevadat felkeresni?...

— Erre is csak Somogy udvarbíró úr leánya vállalkozhatik! — vetette oda harsány kacagással Juliska. — Hanem — tette hozzá tőle szokatlan szelídséggel, — ha már mindent megvallottam és dolgomat atyámuram helyett pompásan elvégeztem, engedje meg, kegyelmed, hogy egy nagy instanciát előadjak.

— Tessék! Még ő kér valamit, a helyett, hogy büntetést várna!... No, ki vele, mit akarsz, hiszen úgylis mindig én húzom a rövidebbet veletek szemben...

— Arra kérem, drága jó atyámuram, ne terheltessek azt a szépen imádkozó török ifjút, azt az agát... úgy gondolom, Amhetnek hívják, asztalunkhoz néhanapján meghívni. Olyan szívhez szólóan éneklí esténként a török imádságot — «La illah, il Allah, Mahommed raszul Allah!» — hogy megesik az ember szíve... Nem lehet az rossz ember... Aztán aga is!... Aztán Magyarország szülötte...

Somogy úr furcsát gondolhatott magában, mert csak a szeme szögletéből vigyázott a leányasszonyra, aki már-már harmatozni kezdő szemekkel némán várta a választ. Ez bizony nagyon szigorú lett volna, ha véletlenül Mariska ki nem nyitja gyönyörű kék szemeit és az ágyban hirtelen felülve beleszólt a beszédbe.

— Drága atyámuram, ha már megengedi, hogy Ahmet aga eljöjjön a házunkhoz, akkor... hívja meg kegyelmed, édesapuskám... azt a másikat is... Küpri agát... Az meg a szultán testőre volt... Nem kisebb úr a másíknál...

Ilyen ostromot már nem bírt el a szigorú udvarbíró. Egyideig még hümmögött, azután csendesen szólott:

— Mi mindent nem akartok ti tőlem, karmolós kis macskák! Nincs a lelkemben resistentia! Consentio! Jöjjenek Nagy-Boldogasszony napján, lejöhetnek a neved-napján, Mariska leányom!...

— Jaj, de jó, kegyelmed, szerelmetes atyámuram! — kiáltott a két leányka egyszerre. Mariska kiugrott az ágyból és úgy, ahogy volt, fehér vászoningecskéjében oda-borult az udvarbíró úr kebelére. Juliska jobbról, Mariska balról csókolgatta a kemény szittyá urat...

— Jól van, jól! Elég lesz már, haszontalan gyerekek! Hanem azt mondom, nem szabad elfeledkezni arról, hogy ők csak foglyok... Amhet agával meg éppen baj van, hiszen ő a munkások vezetője. Onnan nem szabadulhat...

— Nem baj, drága atyámuram! Legyen az a munkásvezető, aki Amhet előtt volt! Hiszen most már ügyis készen van a torony, meg az alagút is... Meg aztán, most jut eszembe, Nemhet csausz ügyis útrakészül Sztambulba, hogy elhozza Amhet váltságdíját. Tedd oda, édesatyám, Amhetet a lovak mellé... Istállómesternek... Hiszen spahi volt, jól tud lovagolni...

Ettől kezdve a két aga nagy tisztességnak örvendezt Sümeg várában, de különösen Somogy udvarbíróék kuriájában. Nemhet helyébe Amhet került és meg kell adni, kitűnően végezte a dolgát. Az ő keze alatt olyanok lettek a paripák, mint a patyolat! Szőrük sima, kedvük játszásra hajló. Így aztán azon sem lehet csodálkozni, hogy Juliska a reggeli kilovaglásaira nagyon gyakran elvitte az istállómestert is. Mariska pedig az utóbbi időben rendkívüli érdeklődést mutatott a török foglyok számadásai iránt s ezért majdnem mindennap megfordult az irodában. Márkus diák egyszer észre is vette, hogy egy összeadáson annyira összegabalyodott Küpri agával, hogy a fejük egészen összeért.

Elérkezett Nagyasszony napja. Olyan hatalmas dali-

dót rendezett az udvarbíró úr, hogy három vármegyéből jöttek vendégek a névnap mulatságra. Az ünnep legnagyobb eseménye az volt, amikor a két aga illemtudóan szintén belépett a nagy társaság elé. Előzetesen ledobták magukról a kaftánt és pompásan testükhöz simuló magyardolmányt öltöttek magukra. Ahányan ott valának, mindenkinek feltűnt a két fiatal férfi előkelő megjelenése. Sugár növésű, bronzarcú emberek, kedves, szerény, de önérzetes modorral. Senki se mondaná, hogy nem született magyar lovagok. Somogy udvarbíró is vendégszeretően fogadta őket, leányai pedig olyan kedvesen üdvözölték, hogy Hertelendiné nagyasszony vigyázva oldalba bökte Gyulafi Sándor uramat, aki mellőle sohase volt hajlandó más nőszemélyhez átpártolni.

— Nézze csak, kegyelmed! Majdnem összeért az arcuk. Juliska meg Amhet aga, vagy hogy hívják...

— Láttam, de még hozzáteszem, hogy én meg azt is tudom, hogy Mariskát meg Küpri aga megcsókolta a számadóirodában. Nekem Márkus diák újságolta.

— No — tette hozzá mosolyogva a minden leányt fejkötő alá hozni akaró Hertelendiné — ha ezekből nem lesz egy-egy pár, akkor én holnapra fiúvá változom...

— Ej, de jó lenne! Akkor legalább... hm... hm... kedvemre megölelhetném.

A nagyasszony durcásan tekintett Gyulafira, de a szemei boldogan ragyogtak.

Mivelhogy úgy tervezték, hogy Amhet agát nyolcvan aranyzechino váltságdíjért hazabocsátják Sztambulba, Nemhet csauszt oda útnak indították, hogy elhozza a nagy pénzt. Tudvalevő dolog volt, hogy Amhetnek gazdag rokonai laktak a török fővárosban. Mielőtt útrakelt, Amhet valamit súgott a derék csausz fülébe, amire ez jókedvűen összedörzsölte a kezét, mélyen meghajolt az aga előtt és meghatottan mormogta:

— Allah szana jardim etszün! Áldjon meg az Isten!

Szultánim! Efendim! Emir ül ümerá ül kerám! Uram, te a nagylelkű emirek példánya!...

Nemhet tehát útrakelt és nem is jött vissza. Időközben Szelepcsényi György nyitrai püspök került a magyar kancellária élére és így ő ellenőrizte a török főbb emberekért befolyt váltságdíjakat. Hiába, akkoriban se volt a kincstár bőségesebben tele arannyal, mint manapság. Az alsóbb foglyok váltságdíjával nem törődött Szelepcsényi főtisztelendő uram, mert úgy vélekedett, hogy azokért úgy se küld senki egy piaszttert sem. Sóvárogva várt a csengő aranyakra annál is inkább mert hiszen maga őfelsége, Ferdinandus király is megemlíteni méltóztatott, hogy vajjon megérkeznek-e mindama összegek, amelyek a nagyobb rangú török foglyokért várhatók.

Erre nagyon felbosszankodott a különben is hirtelen haragú püspök s a következő, nem valami szelíd levelet intézte Sümeg várába az ott raboskodó agához. (Ugy írom le, ahogy az csakugyan szerkesztetett.)

«Valkovári Amhet agának, nekünk török rabunknak adassék ez levelünk.

Köszönetünk után. Értjük, aga, tökéletlen voltodat, azért, hogy még midőn Sümeg várát birtuk volna, akkor-bóli kapitányunk, Acsai János, a te sok hamis fogadásodra és kérésedre kibocsátotta hazádhoz Törökországba Simontornyai Nemhetet, Somogy János török rabját, a végre, hogy a te sarcod felől odabe hírt mondjon és teneked változásod felől jó hírt hozzon, akiért úgyis lettél volna akkor kezes, hogy tizenkét napra ismét visszatér fogyatozás nélkül, aki nem hogy tizenkét napra visszatért volna, de még mai napig mind odavagyon és ki sem jött az idő alatt is. Mely te fogadásod és hamis hited, aga, merő csak tökéletlenség és csalárdság. Azokért hadgyuk és parancsoljuk, hogy az megnevezett Simontornyai Nemhetet, akiért te kezes lettél, amikor kiküldötted, hozd ki

ismét és adasd őt az urának, akié volt, mert ha elő nem adatod, bizonyos légy benne, hogy tégedet is mi egyáltalában soha eddig ki nem bocsáttatunk, valamíg ki nem hozod azt a Simontornyai Nemhetet, tudjuk egyébiránt is már a te tökéletlen voltodat, de meg hidd, hogy gondunk léssen reád. Légy egészségsben. Irtuk Nyitrán, hatodik napján Októbernek, 1649. A te urad, Szelepcsényi György nyitrai püspök m. p.»

Amikor Somogy uram ezt a levelet megkapta, hogy kézbesitse azt Amhet agának, olyat kacagott, hogy még a könnyei is kicsordultak. Behívta Juliskát és jókedvűen szólott hozzá:

— Ecce! Olvasd!

Juliska végre kibetűzte a püspök cikornyás betűkkel írt epistoláját, azután ő is hangosan nevetett s odadobta magát atyja keblére.

— Édes atyámuram! Ezt a jó Isten rendelte így!... Most már ne halasszuk az esküvőt, hiszen te is tudod, mennyire szeretjük egymást...

Somogy uram könnyen beletalálta magát minden helyzetbe. Nyitott szemmel járt őkegyelme s így már régóta észrevette, hogy lányai a két agáért még az oltárhoz is elmennének. Nem is volt ellenére, sőt ő maga is a kezére járt a két szerelmes párnak annál is inkább, mert hírülvette, hogy Küpri agának meg éppen Helvéciában vannak szép summái az ottani pénzváltókban. Mert az aga előrelátó atyja odamentette ki a sok csengő aranyat, nem tudván, mit hoz a jövő Sztambulra, az igazhívók egész országára és népére. Így tehát félresimította a homlokára tévedt haját és nyugodtan mondotta:

— Ugy, úgy! Látod, lányom, ez már okos beszéd! De mi lesz akkor a török imádsággal? Mert ha Amhet fölveszi a keresztség szentségét, nem kiabálhatja többé az őrtoronyból, hogy «La illah, il Allah!»

— Ó, atyám, hacsak ez a hiba! Hiszen Amheth az

utóbbi időben már csak azért imádkozta el a pogányok imáját, hogy te meg ne ütközzél hallgatásán.

— Aztán ért-e már valamit a mi szent vallásunkhoz?

Erre a kérdésre a hirtelen belépő Mariska adta meg a feleletet. Mint valami kis színes pillangó, úgy repült atyjához és dorombolva lekuporodott az őszülő szittyá ölébe.

— Mindent hallottam, aranyos atyuskám! Amhet is, Kúpri is régóta odajárnak naponta Bonaventura spiritalis atyánkhoz. Már régóta imádkozzák a Pater noster-t. Csak meg kell keresztelni őket, aztán — mehetünk az oltár elé...

— Ejnye, ejnye! Ti kis conjuratorok! Hát szabad-e ilyen összeesküvést szőni atyátok háta mögött? Nézze meg az ember!...

— Ne haragudjék, édes atyámuram! — kuncogott Juliska is — hiszen kegyelmed is nagyon jól tudta, mi készül körülötte! Bizony, ha nem vette volna jószívvel az agák közeledését, régen szélnekeresztette volna őket...

— Te impertinens jószág! Hát ki vagyok én?

— A mi drága, édes, megértő jó atyuskánk! — kiáltott egyszerre a két leányka és majd megfojtották ölelésükkel Somogy urat. Ez végre is úgyszólván lerázta őket és komolyan mondotta:

— Ha már így van, legyen! Consentio! Azt nem is kérdezem, vajjon azok a dolosus agák akarnak-e titeket? Azt hiszitek, nem tudom, hogy te, Juliska, Amhetet a reggeli kilovaglásoknál már százszor megcsókoltad? Te pedig, Mariska, már Nagyboldogasszony előtt odaborultál a keblére annak a pogánynak! Mikor pedig Himfi uraméknál valánk a Fehér Kőveken, a szőlőben, akkor mindketten elbolyongtatok az agákkal olyan messze, hogy még a kiáltó szó se ért utól... Tudok én mindent, csak addig nem akartam szólni, amíg a conspiratio játékszámba ment! Most azonban már nincs mit titkolózni. Mától

fogva jegyesek vagytok és arra igyekezzetek, hogy az a litterátus Küpri minél hamarabb megtanulja a magyar nyelvet.

— Tud az már úgy magyarul, mint a folyóvíz! — kacagott Mariska — megtanítottam én! Egymás közt csak drága honunk nyelvén szoktunk diskurálni!

— Csokolózni is? — kérdezte pajkosan Juliska. — A másik leányasszony haragosan tekintett rá...

— Így tehát minden rendben volna — fejezte be a fontos családi tanácskozást a lelkiismeretes udvarbíró — azonban Szelepcsényi püspök uram levelére válaszolni kell... Természetes, hogy a nyolcvan aranyzechinót nem küldhetjük Pozsonyba a kancelláriába, mert Amheth agát már nem kell kiváltani. Ámde a pénz már itt van, mert Amhet ide küldette, hogy azért — én engedjem szabadon Nemhetet. Most már hiába várja György püspök a csauszt! — kacagott Somogy uram lelke mélyéből...

— Jó lesz az a pénz nekünk! — örvendett Juliska.

— Azt majd én határozom el, te kis insatiabilis, telhetetlen sáska... Azonban mégis fő a fejem. Mert püspökatyánkat valamiképen ki kell engesztelni, annál is inkább, mert a pénz tulajdonképpen a kincstáré volna.

Ó, atyámuram, ne törje ezen a fejét! — szólt élénken Mariska, aki, úgy látszik, már sokszor meghányta-vetette szőke fejecskéjében az efféle kérdéseket. — Az is lehet, hogy Küpri is segített neki.

— Mit tegyek, te tudós bagoly!?

— Hívja meg, kegyelmed, György püspököt, hadd adjon ő össze minket! Itt aztán megmondjuk neki, hogy a kincstár elvesztette ugyan a zechinókat, de a király nyert helyettük két erőskarú, vitézlő főkatonát! Ez olyan csere, hogy Ferdinandus király örvideni fog neki!

— Hü, eszem azt a tudós kis homlokodat, aranyos gyermekem! Egy kicsit insolens... hogy is mondjam... szemtelen dolog, hogy éppen a püspököt kérjük fel az

esküvői cerimónia vezetésére, de elismerem, hogy ez lesz a legokosabb. Megmarad a nyolcvan zechino is... György úrnak majd condonálok egy szép paripát; a Ráró csikója úgysis éppen most fog kikerülni a betörésből. Jut is neki, marad is nekünk...

Ugy történt minden, ahogy a titkos családi tanács elhatározta. Szelepcsényi György főtisztelendő uram leveleire Somogy udvarbíró válaszolt. Elmondott mindent a hosszú epistolában, csak egyelőre azt feledte ki a levélből, hogy a nyolcvan zechino már ott pihen a leányasszonyok levelesládájában és hogy Nemhet csauszt hiába várja vissza maga a püspök úr is, soha többé nem siet az Sümeg várába! Ellenben azt nyomatékosan hangsúlyozta, hogy egy gyönyörű szürke félvér készen áll arra, hogy a püspök úr rezidenciájának istállójába beállíttassék.

A két fiatal párt György püspök Mindszent havának huszonötödik napján ünnepélyesen összeadta. A szertartás után, alighogy levetette főpapi ornátusát, halkan oda-szólt Somogy uramnak:

— Megnézhetnénk azt a lovacskát!

Meg is nézték és a pompás állat annyira megtetszett a püspöknek, hogy még meg is csókolta a nyakát. Hát hiszen nem is csoda, mert őkegyelmessége nagyon szerette a szép lovakat és a Rigó csakugyan olyan nemes paripa volt, amilyennek messze földön nincs párja! Annyira örvendett az egyházatya, hogy amikor az ünnepi ebéden a tizenhatodik fogás után Somogy uram kissé tartózkodva halkan elmesélte a nyolcvan zechino sorsát, a püspök úr csak megcsóválta a fejét, azután nagyot kacagott és ímígyen válaszolt:

— Kegyelmedék ezt jól kisütötték! De már mindegy. Most már nem lehet rajta változtatni.

Azután felkapta serlegét és olyan beszédben üdvözölte a fiatalokat, hogy még Hertelendiné nagyasszony szemei is elhomályosultak a könnyektől, pedig addig

mindig csak kacagott. Nem is lehet csodálni, mert ott ült mellette Gyulafi István, aki hol félhangosan, hol egész halkán nagyon kedves dolgokat súgott a fülébe.

György püspök ezzel fejezte be szónoklatát:

— Ti pedig, kedves fiaim, akik két derék magyar leány szerelmét megnyertétek, váljatok Krisztus igaz hitének hűséges tagjaivá. Legyetek vallásosak és váljatok jó magyar hazafiakká! Igaz, hogy régi hazátoktól imigyen elszakított a sors, de adott nektek cserébe olyan szerető szíveket, amelyek minden földi boldogságot meghoznak nektek és minden veszteséget pótolnak. Legyetek hűséges alattvalói a királynak, aki bizalommal tekint reátok, számít vitézségeitekre és ime bizalma jeléül már most elküldötte ajándékát. Mindkettőtöket kapitánynak nevezett ki; téged Amhet, azaz, hogy most már György öcsém, ide Sümeg várába, téged pedig Kúpri, azaz, hogy most már János, Csobánc erősségébe. Viseljétek büszkén rangotokat és vigyázzatok, hogy mostani tiszta nevetek a századok századain át is becsülettel fennmaradjon...

A derék püspök szavai beteljesedtek. Valkóvári György utódai még ma is élnek és Kupry Jenő Budapest székesfővárosi magyar úr még ma is kegyeletes visszaemlékezések közepette méléz a sümegi vár fokáról családalapító őséről meg annak gyönyörűséges hitveséről, Somogy Mariskáról, ha a nagy város zajából néha-néha odamenekül a kedves sziklavárba.

CSOBÁNC.*

ÁVOL a világ zajától, az autók tülkölésétől, a motorosok idegrontó berregésétől, a romantikus Bakony alsó lábain mélázva tekintenek a Balaton szelíd fodraira vagy a viharban tajtékzó haragos hullámaira azok a csodálatos alakú hegycsúcsok, amelyek valamikor, talán még abban az időben, midőn a világ teremtésének nagy kataklizmái történtek, forró lávát és szikladarabokat ontottak méhükből. Egymást követik ezek a vulkanikus eredetű hegyek, amelyek oldalain valaha járhatatlan, sűrű rengeteg suttogott, manapság pedig inkább szelíd szőlőskertek álmodoznak. Jó szív és egészséges tüdő kell ahhoz, hogy a vándor följusson a csúcsra ahonnan addig talán sohasem látott ékes panorámában gyönyörködhetik. Nem csoda, ha tatárt, törököt verő őseink szívesen raktak sasfészkeket maguknak ezekre a hegytetőkre, ahol szilárd váraikban biztosan érezhették magukat. És nem csoda, ha ezek az immár lassan leomló várromok megihlették a lelkét annak a nagymagyar költőnek, akinek magasztos szelleme ma, még egy évszázad múlva is ott tanyázik a sümegi utcákon, a keszthelyi gyönyörű parkban, a füredi platánok alatt, azután Csobánc-on, Tátikán, Rezi erdőiben, Somlón meg a Badacsony komor fennsíkján.

Tegyük félre most az üzleti könyveinket és hallgassuk, mit dalol jó Kisfaludy Sándorunk nemes szelleme

* Tapolcától keletre mintegy 5 km.

Csobáncról, erről a titokzatos vármaradványról. Azonban vonjuk be Kisfaludy Sándor komor hangulatú meséjét rózsaszínű lepellel.

Vidám nótázás, zene hangzik Badacsony hegyén. Szüretelnek. Összegyűlt ottan Veszprém, Somogy és Zala nemes vármegyék minden előkelő családja, a kedvesen mosolygó asszonyságok, a hamvas arcú leányzók, a sarkantyút pengető urak és a heves vérű fiatal szittyák, bár most ez utóbbiakból legkevesebbet láthatunk, mert hiszen javarészüik ott harcol Mátyás seregében a török ellen, valahol Erdélyben vagy Moldvában. Durrognak a mozsarak; a hegyek hangosan morogva verik vissza a nekik szokatlan hangokat. Konganak az üres hordók, pattognak az ostorok a vidám kocsizó legények kezében; a hegedősök, kobzosok hamis nótáikat éneklik; sírnak a tárogatók; áll a tánc estétől hajnalig. Egyszóval nagy a vigalom az öreg bazalthegy lankás oldalain. Jól fizetett a szőlő, boldog szívességgel fogadhatja vendégeit Szilvási Mihály urambátyám.

A fiatalok megkezdik a gyertyatáncot. A mosolygó matrónák és a még mindig délceg öreg urak derült nyugalommal figyelik a mozdulatokat és jókedvűen tapsolnak a ritmikus lépésekhez, olykor-olykor még dallal is kísérik a muzsikusokat. Néha oda is kiáltanak egy-két biztató szót a «gyerekekhez».

Csak egyetlenegy őszbecsavarodó úr homlokán ülnek mély redők. Alig figyel a táncra, látszólag senkivel se törődik. Mereven tekint maga elé, a kérdésekre szórakozottan válaszol és szeme nyugtalanul keres valakit. Unottan, kelletlenül pillant hátra, amikor egy izzadt üstökű úrfi szót ejt mögötte.

— Nagyon búsulni látom kegyelmedet, kedves Gyulafi bátyám! Szívesen állok szolgálára...

A kemény magyar úr összeszorította ajkait és nem titkolható ellenszenvvel viszonzta az alacsony termetű,

ráncos homlokú fiatal úr mézes-mázos szavait. Sokszor hallotta ő már azokat!

— Nincs szükségem szolgálatodra, Varjas öcsém-uram. Az én gondjaim úgysem enyhülnek tekegyelmed szavaitól.

— Pedig — én volnék az egyedüli, aki le tudnám simítani urambátyám arcának barázdáit. Könnyörgöm, engedje meg ezt nekem!

— Szó se essék köztünk erről, öcsém, mindaddig amíg az a szenvedő virágszál maga nem óhajtja közeledésedet.

Gyulafi Péter búcsúzás nélkül otthagyta a tolakodó fiatal urat, Varjas Andrást. De otthagyta az egész vigadozó társaságot is. Gondolataiba merülve bolyongott a szőlőshegy köves útjain fölfelé. Jól esett neki a magány, a csend, az esti friss levegő. A Badacsony széles hátán terpeszkedő rengeteg titokzatos susogása gyógyító írként hatott atyai fájó szívére, aggodalma azonban nem szűnt meg, sőt lépésről-lépésre fokozódott.

— Hol lehet az a szegény, szenvedő gyermek?!..

Százsor is elismételte ezt a szívet tépő kérdést és könnyeit letörölte keszkenőjével.

— Istenem, Máriám, segítsetek rajtunk!...

Most már hangosan sírt a sasteakintetű ősz magyar, akinek homlokát mély forradás éktelenítette vagy inkább — ékesítette. Várnánál kapta, amikor egy janicsáragával párviadalt vívott a csata hevében. Hanem az is igaz, hogy a török vezér holtan bukott le lováról Gyulafi buzogányának rettentő csapása alatt. Még Hunyadi János is parolával köszönte meg ezt a nagyszerű viadalt!

Amint a búsuló nemes úr már az erdő szélére érkezett, megpillantotta azt, akiért erős lelkéből még a zokogás is feltört. Egy szeszélyes alakú szikla előtt térdelt leánya, Gyulafi Rózsika. Szép fejét ráhajtotta a hideg kőre és úgy kesergett. Csak akkor rettent föl szomorú imád-

kozásából, midőn atyja szelíden megcirógatta az arany-
szőke, kibontott haját.

— Leányom, édes kis pacsirtám! Jöjj vissza a mulatozókhoz. Vendéglátó bátyád és nénéd is neheztelő szí-
vel veszik, ha otthagysz a szüreti vigadókat és házuk
tájékát...

Rózsika rávetette atyjára tiszta, kék szemét. Kön-
nyek ragyogtak azokban, abban a gyönyörű nefelejcs-
szempárban. A leányka mosolyogni igyekezett, mintha
sokszínű szivárvány tűnt volna föl a komor érzelmek
sötét fellegein.

— Atyám! Olyan jó itt egyedül!... Órák óta néz-
tem a Balaton tükkrét, a somogyi hegyeket és rónákat...
És hallgasd csak! Most megszólalt a fülemüle! Ugy-e,
kedves? Esti imáját csattogja. Annak a piciny madárnak
— van párja, akivel boldogan imádkozik... Olyan jó itt
egyedül!...

A gyermek fölkelt odaborult atyja erős mellére és
hangosan zokogott.

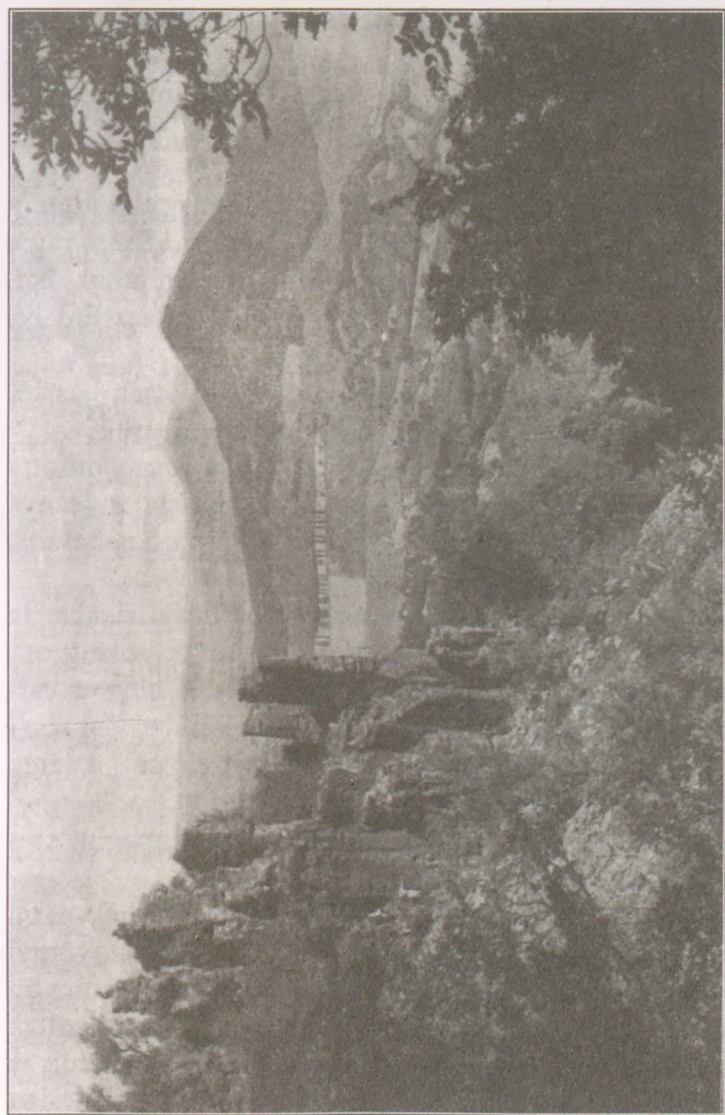
— Atyám, édes jó atyám! Kimondhatatlanul szen-
vedek! Már arra is kértem a boldogságos Szűzanyát, hogy
vessen véget kínlódasomnak.

— Leányom, Rózsikám! Ne sírj! Hiszen igaz, hogy
mély seb tátong érző szíveden, de még fiatal vagy. Él-
ned kell. Még boldog leszel. Lászlód iránti fájdalomad eny-
hülni fog egy derék, jó férj oldalán.

— Nem, nem! Soha, soha! Ha László ott porlad a
Kenyérmezőn, akkor én is utána megyek!

— Nyugodjál meg, gyermekem! Eppen László küldte
neked azt az utolsó kérését, hogy Varjas Andrásnak nyujt-
sád kezedet.

A leány összerázkódott és az öreg úr megértőn intett
a fejével. Mert ő se szívelte Varjast, aki nagyon ellen-
szenves embernek mutatkozott és aki a törökverő hadból
is fortéllyal vonta ki magát.

BADACSONYI KŐKAPU.

(Erdélyi felvétele.)

— Ha őt nem akarod, ott van Halápi József.

— Nem, nem!

— Talán Hagymási Pál vagy Török Imre, Petheő Zsigmond, Kanizsai Antal, Poki Péter, Érsek János!...

— Nem, nem!

— Édes gerlicém, ez nem maradhat így! Bármely arravaló ifjú jószívvel elvezet az oltárhoz. Szép vagy, fiatal vagy. Én legjobban szívelném vendéglátónk fiát, Szilvási Endrét. Igaz, hogy ő még nem jött haza Erdélyből, de majd csak hazavezeti az Isten.

— Nem, nem! Senki se kell, jó atyám, csak László, vagy ha ő halott, akkor a túlvilágba is vele megyek...

Hiába volt minden vigasztalás. Rózsika továbbontotta könnyeit. Gyulafi gyöngéd szeretettel simogatta leánya arcát, akinek lelkéből úgy sajogtak elő a fájó panaszok, mint a vadgerle bűgása a zivataros éjszakában.

Végre mégis visszatértek Szilvásiék udvarházába, de akkor már erősen sötétedett. Nem maradtak sokáig ott. Gyulafi befogatta négy pompás szürkéjét és meg az estebéd előtt visszavitte leányát Csobánc várába, ősi fészkekbe. Amikor a felvonóhíd leereszkedett előttük, a derék űr fejcsóválva mormogta:

— Ilyen korán tértek haza! Bizonyosan megint szegény kisasszonyunk sietett.

... Éppen egy jó esztendővel azelőtt, az Urnak 1479. évében csatlakozott a megyei bandériumhoz Szentgyörgyi László, Rózsika jegyese, hogy Mátyás király parancsára a török ellen vonuljon. Szép késő nyári napok voltak akkor is. A természet kacagott a napsugár csókjaitól, az erdők fái boldogan méláztak, a mezei virágok kíváncsian emelték fejcskéiket a nap tányérja felé, a pipiskék daloltak és a Balaton szelíd fodrai ezüstcsíkokat varázsoltak a magyar tenger mérhetetlen, sima tükrére.

— Istenem! — sóhajtott Rózsika, midőn esti imája után fehérselyem sátor alatti nyugvóhelyére ledőlt. Az

örökmécs ott égett a feszület lábánál. A hold zöldessárga sugarai kíváncsian merészkedtek be a színes üvegeken át a tiszta leányszobába.

— Istenem! Milyen szép is volt! Még az elindulása előtti napon Badacsonyan voltunk. Annál a sziklánál, amelyet ma is könnyeimmel áztattam. Átölelt... Olyan forrón és olyan erővel, mintha magához akart volna láncolni örökre. És én... erős keblén édes fájdalomban zokogtam... Mert közel volt az elválás és mert kimondhatatlanul boldog voltam az ő erős karjaiban...

A szenvedő leányka könnyei ismét előtörték és jőideig néma fájdalomban mozdulatlanul pihent. Azután ajkai továbbbsuttogták az emlékeket.

— Nem is vettük észre, hogy vihar közelgett. Hirtelesen sötét fellegek borították el az eget és a szél balsejtelmesen zúgott. A Balaton szelíd fodrai egyszerre haragosan feltornyosultak és fehéres-zöld tarajokban hömpölyögtek, míg a víz egész tükre háborgó tengerré változott. A torony magasságú tájtekők egészen a Badacsonyig látszottak. Az eső nagy cseppekben hullott. Ő aggódva karolt át. Lesiettünk. De a vihar gyorsabb volt nálunk. A szőlőskertek közepén szennyes áradat rohant utánunk a mély úton. László a karjaiba emelt, mint egy gyermeket és emberfeletti erővel rohant az üldöző ár elől. Mire az udvarházhoz értünk, a vihar teljes erővel tombolt és a hegyi út fékevesztett zuhataggá változott. Hacsak egy percet késünk, elvesztünk. Drága Lászlóm, miért nem pusztultunk ott el együtt! Milyen örömet mentem volna veled a halálba, erős karjaidban...

A leány fölkelt és odalépett az imázsármolyhoz. Hoszszan tekintett a misztikus félhomályban a Megváltó töviskoszorús fejére és imádkozott. Lelke megkönnyebbült, újra nyugovóra tért, de álmom nem jött szemére. Ki tudja, hányadszor tette már, ismét és ismét visszaidézte emlékezetébe azt a multat, amelyet már nem követ jövő...

— Másnap felöltötte a lovagi öltözékét, kardját oldalára csatolta. Csatlósai, amikor hozzánk búcsúzni jött, a külső várudvarban várták... Mielőtt fényes sisakját a fejére tette, még egyszer a szívéhez szorított. Milyen szép, vitéz, aranszívű ember volt... Drága Lászlóm, még ma is hallok utolsó szavaidat: «Rózsikám, Isten veled! Ne bánkódjál, légy erőselelkű! Orbán deák velem jön és vigyázni fog reám. Vele hírt is küldök... A király hívott, megyek! Nem volnék magyar és nem volnék Szentgyörgyi-vérből való, ha gyáván itthon maradnék, pedig a szívem majd meghasad utánad, egyetlen gyönyörűségem. Megsegít az Isten! Épen, egészségesen kerülök haza hozzád és akkor — elviszlek váramba, Szigligetre. Mint a galambpár fogunk ott élni, egymást forrón igazán szeretve... Így lesz, drága Rózsikám... Most megyek Báthori zászlója alá Budára s azután a pogány ellen keletre... Imádkozzál és ne aggódjál, ha híreket ritkán kapsz, messze leszek tőletek...

— Azután — rebegte tovább a szenvedő szép leány — elment. Itt hagyott mélységes bánatomban. Egyideig kaptam is híreket, futárok, tőzsérek útján, de azután, Gyümölcsoltó Boldogasszonytól kezdve semmit sem hallottam felőle... Végre, mikor már minden könnyemet elsírtam a nagy bizonytalanságban, akkor... egy este... néhány hónapja, amikor a gabona még kalangyákban feküdt, ideérkezett egy katona és meghozta a rettenetes hírt... Orbán deák... Visszajött a táborból... Elmondta, hogy pünkösöd harmadnapján meghalt az én drága párom... Kenyérmezőn halálos sebet kapott. de még hónapokig szenvedett... Szegény, drága Lászlóm, mennyit szenvedhetnél! Először a karodat vesztetted el és azután, mikor itthon a gyöngyvirág nyílik, te örökre itthagytad a te szenvedő menyasszonyodat...

Szegény leány!... Így sírt, így szenvedett minden nap, amióta Orbán deák hazatért és meghozta a rette-

netes hírt... Zokogása áthallatszott atyjának ágyasszobájába. Az öreg úr sóhajtvá fölkel, magára öltötte esti köntösét és egy szövétnekkel átment leányához. Leült nyoszolyája mellé és vigasztalta a vergődő galambot.

— Ne sírj, szívem, jó kis leányom! Talán nem is igaz! Nekem nagyon gyanus volt a hirthező Orbán deák... Az is megtörtént, hogy az esetet nem mindig adta egyformán elő... Különben is csak azért tartom ezt az embert váramban, mert írástudót egyhamar nem kaphatok...

— Ó, atyám! Ilyen gazságra nem vetemedhetik senki! Hiszen, ha nem is mindig úgy, mint először, de mégis százszor elmondta az esetet. László megsebesülését... betegségét... halálát...

— Igen, igen! De mégis!... Aztán meg álmomban se tudom elhinni, hogy szegény, halódó Lászlód azt üzenete volna, amit Orbán annyiszor ismételt...

— Azt én sem akarom, nem is tudom elhinni, hogy László engem Varjas Andrásra hagyott volna... Hiszen Varjast nem becsülte... Tudta, hogy idegenből szakadt ide... Amikor meghallotta, hogy az az ember nem akar hadbavonulni, László gyávának mondotta...

— No, látod, kis gerlicém! Azt hiszem, valami csút praktika van a dologban... Imádkozzál és aludjál...

Róza megcsókolta atyja kezét.

— Bár úgy volna!... És ha csakugyan félkarral jönne is, forró szerelemmel borulnék a keblére. És hűségesen ápolnám a sírig...

A derék magyar úr addig vigasztalta egyetlen leányát míg végre Rózsika elaludt. Gyulafi csak akkor távozott amikor a gyermek egyforma lélekzése a mély álmot jelezte,

Elmult ismét néhány hét. Már a kandallókba tüzet kellett rakni, mert a novembervégi viharos szél havas esőt csapkodott Csobánc várának ablakaihoz. A veszprémi, somogyi és zalai nemes családok elég gyakran fölkeresték

a búslakodó Gyulafi uramat és kesergő leányát, de vigasztalást senki se tudott hozni a várba, melynek hangulata nagyon hasonlított ahhoz a csendes kriptához, ahol a nagyasszony már öt esztendeje pihent. A fiatal urak, köztük olyanok is, akik a táborból már visszatértek, egymásután adták a fogadószoba kilincseit egymásnak. Senki se tudott Szentgyörgyi Lászlóról se jót, se rosszat... Leginkább igyekezett Rózsika közelébe Varjas András, de ritkán juthatott eléje, még Gyulafi sem fogadta mindenkor.

— Canis mater!... Már megint itt van ez a tolakodó fráter! — dörmögte haragosan a vár ura. — Mondjátok meg, hogy engemet a köszvény kínoz, leányom pedig beteg...

Egy ködös, barátságtalan délelőtt Rózsika fölkereste atyját. Leült melléje egy zsámolyra és fölnezett reá nyugodt, bánatos kék szemével.

— Atyám! Ezt a megpróbáltatást nem bírom tovább. Az éjjel hosszú ideig könnyörögtem a megfeszített Jézushoz és kértem, mutassa meg nekem azt az utat, amelyen megtalálom gyötrődő szívem nyugalmát.

— Szegény gyermekem!

— Azután lementem, elaludtam. Különös, csodás álmot láttam. Két álmképet... Mind a kettőben én magam voltam... Az egyikben mint Szent Katalin leánya arcomon, szememben az égi béke szelíd sugaraival... A másikban pedig...

Ekkor a szenvedő leány ráborult atyja kezére és megcsókolta azt.

— A másikban? — kérdezte Gyulafi nyugtalanul.

— Koporsóban láttam magamat, abban a fehér ruhában, amelyben szegény Lászlóval az oltár elé kellett volna lépnem. Még a mirtuszkoszorú is övezte homlokomat... Sápadt ajkaimra ráfagyott az örök béke mosolya...

Az atya nem válaszolt. Lelke, az az erős szittyá lélek, borzalmas harcot vívott valami rettentő hatalommal,

melynek nem tudott nevet adni, de jelenlétét érezte. Belátta, hogy ez ellen nem védekezhetik. Tudta, hogy leányának állapota így nem maradhat sokáig és remegve gondolt arra, hogy egyetlen gyermekét vagy a klostrom, vagy a halál nemsokára elragadja tőle. Érezte, hogy elérkezett az utolsó óra, az utolsó perc. Határozott. Félresimította haját elborult homlokáról, majd mindkét kezét áldóan helyezte leánya fejére. Szilárdanmondotta:

— Értelek, vergődő gerlicém! Almodat valóban maga, a töviskoszorús Krisztus küldötte neked. Megelégette szíved kinjait és megmutatta a megbékülés útját. Holnap Veszprémbe utazom és János püspökhöz instanciával fordulok, ne terheltessek egy szerzetesatyát ideküldeni, aki téged előkészít arra, hogy mint az Isten fiának örök jegyese beléphess a veszprémi domokosrendi apácák Szent Katalinról nevezett zárdájába...

— Köszönöm, jó atyám!... Csak arra kérlek, ne éreztesd haragodat szerencsétlen gyermekeddel. Talán mindez csakugyan az Ur rendelése! Lelkem nyugalmat bizonyosan visszaadja a klostrom csendje és lemondása... Ott majd imádkozom éretted, anyámért és azért, akit utánatok a legforróbban szerettem...

— Legyen úgy, amint mondád! Áldassék az Ur neve! Az Ő útjait emberi elme nem tudja kifürkészní...

— Még valamit, jó atyám! Hogy szent hivatásomhoz előkészületem külső módon is kifejeződjék, húzasd meg a vár kis harangját naponként háromszor. Korán reggel, délben és estefelé. Így bizonyosabban távolmaradnak a földi világ látogatói. Jobbágyaink keresztet vetnek és suttogni fogják, hogy a várkisasszony nagy útra készül...

Karácsony szent estéjének napján, ebéd idejekor kis lovascsoport igyekezett Nagyvázsony felé a Budáról Tapolcára vezető úton. Hideg, csendes, ködös idő van. A varjak károghva gubbasztanak az útszéli fák csontváz ujjain; a zúzmara belepte a leveleiktől megfosztott ágakat

s így azokat menyasszonyi, fehér köntösbe öltöztette. A lovasok bajuszán apró jégcsapok csüngenek; ló és lovas vastag párafelhőbe burkolózott. Nagyvázsonyban Somogyi urambátyám fogadójának kapuján betértek és a szittyai vitézek leugráltak horkoló lovaikról.

— Van-e jó, meleg leveses hús?

— De van ám, Kinizsi uram! Az Isten hozta kegyelmedet! Kerüljenek beljebb! Galambfit is szolgálok! Hozzá somlyói fehér meg badacsonyi kéknyelűt! — válaszolt kezeit dörzsölgetve az ősz fogadós.

Odabent vígan pattogott a tűz a kandallóban. Az urak ledobták sisakjaikat, kardjukat, nyusztprémes mentéjüket és azután kényelmesen elhelyezkedtek a nagy tölgyfasztal körül. Kinizsi Pál ült a főhelyre, őt illette az elsőség, mint temesvári kapitányt. Bronzszínű arcán az egészség rózsái, szemében kemény elszántság, mosolygó ajkain a humor derüje. Melle, mint valami hatalmas Herkuleszszoboré. Karjainak felső izmai majd szétfeszítik skófummal meg színes selyemmel kivarrt virágos dolmányát. Kezein látszott, hogy fegyver nélkül is megvívna holmi kölyökbőlénnyel...

De a többi öt magyar se volt gyenge nádszál! Szántó Balázs, Gulácsi Mihály, Szilvási Endre, Tapolczai József és Szentgyörgyi László mind egy szálíg sziklából meg acélból gyúrt nemes magyar úrfiak voltak.

Somogyi uram kitett magáért. Már a leveses hús olyan pompás volt, hogy egyik-másik úr meg is duplázta a porciót. Volt abban tyúkúza, pulykaaprólék, kacsamáj meg még sok-sok gyönyörűséges falat.

— No, urak — szólt vígan Kinizsi — leves után negyven cseppet!

A faserlegek összeütődtek.

A finoman elkészített, vajpuhaságú galambpecsenye után ugyancsak Kinizsi volt az, akinek intésére a serlegek megtelének. A vezér szólásra emelkedett. A többi urak

kövezték példáját. Somogyi bátyánk mozdulatlanul állt a kandalló mellett. Fejéről levette gyöngyhímes sapkáját és megtörölte kopaszodó fejét. Tudta, hogy most így illik.

— Domini! Amici! Most, hogy a hosszú hadjáratból házi tűzhelyünk felé igyekszünk, emlékezzünk meg arról, akinél nagyobb hős nincs széles e világon és akinek uralkodói hírnevétől visszhangzanak messze külföldök. Vivat Mátyás koronás királyunk! Éljen!

— Vivat! — dörögték vissza a nemes úrfiak és szemükben láng és arcukon lelkesedés ült.

Azután továbbfogyasztották Somogyi uram konyhájának remekbe készült inyencségeit. Nem hiányzott az özgerinc, a túrósbéles, a túróscsusza tepertővel és tejfellel, a vadsertés áfonyával sem. De ki tudná felsorolni mindazt, amit a derék fogadós ritkán látott tiszteletreméltó vendégeinek fölszolgált.

— Hej, amici, lesz mit mesélni otthon. Az én jó Benignám napestig fogja kívánni, hogy mellette üljek és beszámoljak arról, miképpen kergettük meg a kontyosokat száz csatában!... Koccintsatok, tekegyelmetek, az otthonmaradt kedveseink egészségére!

Imigyen vitte a szót a nagyerejű Kinizsi Pál, miközben őszbecsavarodott fürtjeit néhányszor végigsimította.

— Kegyelmednek, capitaneus, lesz is mit beszélni — szólt Szilvási Endre. — Hiszen kegyelmed nélkül nagy baj lett volna Kenyérmezőn!

— Már az igaz — fűzte tovább a szót Gulácsi Mihály. — Ha Kinizsi vezérünk október tizenharmadikán hirtelen ott nem terem Szászváros felől, akkor Iza bég megette volna Báthori István erdélyi vajda uram csapatát... Hej, büszke lehet Magyar Balázs uram a vejére!...

— Bizony, valde vere! — egészítette ki a gondolatot Tapolczai József. — Az Ur úgy akarta, hogy a keresztgyőzőn a félholdon. És Kinizsi kapitány méltó eszköz volt az Ur kezében.

— Sic est! A kereszttel megszentelt kardot Kinizsi tartotta erős kezében és ő verte ki a másikat Iza bég kezéből — duplázott rá Szántó Balázs. — Éljen a temesvári kapitány, Mátyás erdélyi seregének és Erdélynek megmentője!...

— Vivat! Vivat!...

— Még ma is eláll a szám, ha arra gondolok, amit capitaneus uram a csata után cselekedett. Egy pogány hulláját a szájában, a fogai között, egyet-egyedalt pedig a két kezében a kontyuknál tartva táncolt a síposok muzsikájára. Ezt kellett volna látnia Mohammed szultánnak! Tudom, elment volna a kedve attól, hogy valaha is ideküldje álmos pasáit!... Hahaha! — kacagott a tréfás erkölcsű Szántó Balázs és vele kacagtak mind. Még Kinizsi Pál is mosolygott a nagy bajusza alatt és szórakozottságában két ujjával összeroppantott egy vastag keményfaserleget.

Csak egyetlen egy nemes úrfi nem vett részt a vigadozásban. Szótlanul ült a keresztlábú széken és aggódva figyelte a homokórát, mely már ki tudja hányadszor pergett alá. A vezér odaszólt:

— Amice, Szentgyörgyi! Miért folyik az orrod vére? Nincs rá okod! Egyike voltál a legvitézebb hőseimnek. Ha te nem vagy a közelemben, akkor az a fortélyos pogány éppen a mellem kellős közepébe szúrja a dárdáját. Keresztülhatolt volna az a páncélingemen is.

— Domine capitaneus! Szót sem érdemel...

— Dehogynem, az ebugattát! Az utolsó pillanatban oly hatalmas vágást mértél a toronymagas törökre, hogy a feje rögtön a porba hullott... Hőstettedért magam mellé vettelek és a királynak is jelentettem vitézségedet. Ha ő újra azt parancsolja, hogy lóra ülünk, velem jösz! Innen Temesvárra sietsz és ott kapod tőlem a parancsokat... Igyatok, domini, a hős Szentgyörgyi egészségére!

A vitéz nemes úrfi még ezek után se tudott felvidulni. Éppen csak ajkaihoz érintette a serleget, majd fölkel és illő reverenciával szól Kinizsihez :

— Vezérem, kapitányom! Gratias ago tibi minden jószágodért! Hű szolgád leszek ezután is... De most ne táplálj szívedben neheztelést, ha azt az alázatos instanciát terjesztem kegyelmed elé, bocsáss el! Ime alkonyodik és — úgy látszik — havazás készül. Bocsáss el! Csobáncra sietnék egyetlen kincsemhez, menyasszonyomhoz, akiről rosszat sejtetek...

Kinizsi szeretettel simogatta végig jószágos tekintetével a daliás fiatal vitézt, akinél szebb növésű férfiút még elképzelni is alig lehet. Mosolyogva felelte ;

— Vade! Menj! Értelek! Mi itt tanyázunk ma éjjel és csak holnap folytatjuk utunkat szeretteinkhez. Siess, előtted még hosszú út áll. Üdvözöld mindnyájunk nevében Gyulafi bátyánkat és szép jegyesedet. A rossz sejtelmeket pedig űzd ki a fejedből!

Szentgyörgyi melegen elbúcsúzott vezérétől és a többi nemes úrfitól. Megnyergelte fekete paripáját és György szolgájával együtt sebes ügetésben elindult Csobánc felé. A lovak, mintha éreztek volna, hogy sietniök kell, prűszkölve igyekeztek előre a kővéfagyott csinált úton. Itt-ott varjak és hollók ültek a zúzmarás ágakon «Kár, kár!» — hangzott a szürkülő téli délután. Az opálszínű, majd később ólomszürke köd ráült a vidékre. A hó nagy pelyhekben, csendesen, halkan hullott, mintegy örök elmúlást jelképezvén. Már túl voltak a dabosi és monostori rengetegeken. A messze távolban, amint a köd kissé ritkult, halvány vonalakban föltűnt Hegyesd vára. Attól balra van Csobánc, de nem látható, mert a hegyek eltakarják. László szíve hevesen dobbant.

— Édes rózsikám! Mire leszáll az est, visszaad nekem téged a kis Jézus...

Ebben a pillanatban egy nyul szaladt át a lovak előtt

az országúton. László paripája felhorhant, felágaskodott és csak kitűnő lovas lélekjelenlétének köszönhető, hogy nem bukott el a síkos talajon.

— Nem jó jel! — dörmögte az öreg György szolga. — Hogy a Belzebub vitt volna el az örök tűzre, adta tapsifülese!

László nem hallotta ugyan szolgájának aggodalmas szavait, de azért ő maga is megrettent, hisz egy régi babona azt tartja, hogyha az utas előtt keresztbe átszalad egy nyúl, arra szomorúság, szerencsétlenség várakozik.

Alig érkeztek a Sátormál-erdő szegélyére, újra átszaladt egy ijedt nyúl, de most már ellenkező irányban; szerencse, hogy a lovak nem látták, csak László és György vették észre. Most már mosolyogva, hangosan szólt a hű szolga:

— Hála a ma született Jézusunknak! Ha már visszafutott a rosszathozó állat, akkor nincs mitől félni!

Valahonnan, nagyon messziről, talán Szekfű-majorból kutyaugatás hallatszott az éjtszakának is beillő alkonyati sötétségben, de az is lehet, hogy kóbor farkasok üvöltöttek. Elég lakik a bestiákból a tapolcai nádasokban.

— Siessünk! — mormogott aggódva László. — Már csak jó félóra a csobánci hegyig...

A derék paripákról mint vattafoszlányok hullottak a habok. Patkójuk szikrákat vert ki az út köveiből. Az egész vidéket fehér szemfedő takarta el. A hó szünet nélkül és egyre sűrűbben hullott; gyönyörűbb karácsonyestét még mesében se lehet elképzelni! Ő csak ne történék semmi baj...

Esti hat órakor végre odaérkeztek a várhoz fölvezető kanyargós útra; itt már csak lépésben igyekeztek előre, mert László, mint tapasztalt lovasember, a meredek úton nem akarta hajszozni Szellőt, legkedvesebb hátaslovát.

— No, Gyuri! — szólt vidáman szolgájához, miközben letörölte fekete bajuszáról az odafagyott párát. —

Csakugyan jó volt, hogy az ostoba nyul visszafelé is átfutott előttünk!

— Ugy, úgy, jó uram! Ha eddig nem volt baj, akkor most már talán szerencsésen hazavezérel a Megváltó!

Ebben a pillanatban megkondult a vár tornyában a kis harang. «Giling-galang, giling-galang!» üzent csengő hangjával végig a hegyeken és völgyeken... László majdnem kövé dermedt. Megállította lovát és figyelt... Igen. Tisztán hallatszik: «Giling-galang!» Ez csak rosszat hirdethet, ilyen szokatlan időben!

— Ó Jézus, Mária, segítsetek!...

A nemes úrfi belevágta két sarkantyúját a paripa oldalába. Ijedten nyertett a meglepett állat és nagy ugrásokkal, örült vágtatásban száguldott előre a meredek köves úton...

Ezalatt Csobánc várában, Gyulafi várúr írószobájában egy szépséges fiatal leány vallásos áhitattal hallgatta a vele szemben ülő ferencesatya tanítását. A leányka előtt egy imádságoskönyv, fehér kezében rózsafüzér.

A leány ágyasszobájában Gyulafi uram sóhajtvá nézgeti azt a szűztiszta köntöst, amely atyai szívének mérhetetlen fájdalmat okoz, leányának szerzetesi ruháját és mellette a scapularét. Ezeket egyetlen leánya már holnap magára ölti és akkor atyját és az egész földi világot örökre elhagyja, hogy Krisztus jegyeseként az örökkétartó, szelíd béke osztályosa legyen. Hej, nem úgy gondolta ezt az ősz magyar úr...

Késő alkonyatkor megkondították a várkapolna kis harangját, mert így akarta ezt Rózsika, aki a harang fölcsendülésekor imazsámolyára térdelt és arcát kezébe temetve forrón imádkozott a most született betlehemi kisdedhez, fogadná őt szeretettel legnemesebb szívébe...

Mély áhítatából szokatlan hangok szakították ki. Atyja a szomszéd szobában hangosan beszélt. Szavaiban öröm és meglepetés. Azután egy másik férfihangtól meg-

remegett a leányka szíve. Nem figyelhetett sokáig, mert az ajtó föltárult és belépett az örömtől sugárzó Gyulafi uram, utána pedig — Szentgyörgyi László, mint a férfiúi szépség, erő, fiatalság, a büszke öntudat, a vitézség, a szívjóság és a boldog szerelem életrekeltett klasszikus bronzalakja.

Elfeledte, hogy ő már a hiú világtól elzárva a csendes klastrom küszöbéig érkezett, sőt azt is elfeledte, hogy forró imájában, a Credóban, még csak annyit suttogott el a mindenható, titokzatos Istenhez, hogy egyetlen fia harmadnapon föltámadott... «Tertia die resurrexit!...» Arca lángragyúlt és halk sikollyal odadobta magát meghaltnak hitt vőlegénye széles mellére.

— Lászlóm!...

— Rózsikám!...

Nem sok szó esett köztük, de minek is beszéljenek az ajkak, ha a szívek dobogása úgyis mindent elmond! A lángoló szerelmet, a leverő aggodalmat, a lelket kegyetlen erőszakkal összetipró kétségbeesést, az Isten rendelésében való fokozatos megnyugvást, a földi dolgokról, a világi életről lemondást, végül a szörnyűséges, hosszú álomból a gyönyörűséges, a verőfényes, a rózsaszínű valóságba fölébredést, ahol a szívek legtitkosabb vágyainak tündöklő napjából szívárványos, drága sugarak kacagnak...

— Lászlóm! A betlehemi Jézuska — téged ajándékozott nekem... Életem legdrágább ajándéka.

— És téged nekem, egyetlen menyasszonyom, búsuló gerlicém...

— Carissimi! — szólalt meg szerényen Patrik atya. — Ugy látszik, az Ur másként rendelkezett, most már én felesleges vagyok itt... Talán azonnal visszautazhatom klastromunkba...

— Arról szó sincs, reverendissime pater — válaszolt a várúr. — Kegyelmed itt marad és a mai estebéden ismert ékes elokvenciájával áldást mond az egymást megtalált

CSOBÁNC.

(Erdegyi felvétele.)

két bárányra. Az ünnepek után én magam fogom illő tisztelettel meginvitálni János püspök urunkat, adná össze egyetlen gyermekemet a halál országából visszatért hű jegyesével.

— De mi lesz a klastrommal? A priornő és a sororok várják holnap reggel az új noviciát!

— Per amorem Dei! Ejnye, ejnye... erről majdnem meg is feledkeztem... Hát... igen... igen!.. No, no!... Megvan!... Hamar, hamar, hívjátok elő Orbán deákot, hogy hajnalban siessen Veszprémbe megjelenteni az úr Jézus legújabb rendelkezését...

Gyulafi uram megrázta a csengőt. A belépő famulus sietve eltávozott, de már öt perc múlva ijedt arccal visszatért mégpedig Orbán deák nélkül.

— Domine! A deák nincs sehol. Helyette itt egy epistola. Még piros pecséttel le is ragasztotta.

A várúr tágranyilt szemmel adta oda a levelet Patrik paternek, mert — mi tagadás — ő nem értett a betűvetéshez és leánya se volt még abban nagyon járatos, Meg aztán úgyis illetett, hogy az írást a spirituális bontsa fel, ki tudja, mi van benne? Az ősz főpap megigazította teknősbéka keretű okuláréját és lassú tempóban elkezte a levelet olvasni. Legelőször az tűnt föl neki, hogy a szépen összehajtogatott papiros külső oldalán ezek a szavak állottak: «Adassék ez a levél Gyulafi Péter uramnak, kegyes jóltevőmnnek a maga kezébe. Cito, cito, citissime!»

— Hm! Fontos és sürgős ez a levél! Vajjon mit tartalmaz?

Reszkető kézzel nyitotta szét a papirost és olvasni kezdte. Először csak magának, dűnnyögve. Minél tovább olvasott, annál jobban remegtek az ajkai, elsápadt, majd leejtette a levelet és egy karosszékre roskadt.

— Misericors Deus! Pater omnipotens!. Micsoda retentő írás!...

— Olvassa föl, reverendissime pater! — türelmet-

lenkedett Gyulafi uram. De nem kevésbbé kíváncsiskodott Rózsika is, szép szőke fejét vőlegénye vállán pihentetve.

Patrik atya fölemelte a levelet és halkán, minden szót külön hangsúlyozva olvasta, amint következik:

«Nagy jó Uram, kegyes jóltevőm!

«Halálos bűn nyomja a lelkemet. Confiteor! Meggyónok mindent, azután magam adok magamnak penitenciát. Domine! Kegyelmed énbennem kígyót tartott Csobánc várában. Nem azért kértem én consensust kegyes jóltevőmtől a török ellen vonulhatni, mintha ezt nekem a hazafiasság vagy a virtus diktálta volna, hanem mert aljas bűntársául szegődtem ama bizonyos, idegenből ideszakadt, peregrinus Varjas Andrásnak. Ez az iniquus ember már régebben is fölbérelt engem egy gazságra. Az ő aranyaiért forgttam ki a vagyonából Dárdai uram hűgát Amikor pedig drága kisasszonyunknak vőlegénye elment a megyei sereggel, Varjas szóról-szóra így biztatott engem a gaztettre: «Menj vele és alkalmas időben jöjj haza. Hozd hírül, hogy Szentgyörgyi elvesztette a karját és azután meghalt. De siesd azt is mondani, hogy Rózsika élettársául engem ajánlott halála órájában!...» Így volt, nagy jó Uram! Csábított a pénz, mert az a peregrinus kétszáz aranyat ígért, ha övé lesz a kisasszonyunk. Hányszor megkondult bennem a lelkiismeret harangja, különösen akkor, amikor Szentgyörgyi urunk leveleit elégettem, hiszen olyan szép, szerelmes szavak voltak azokban. Tizenkét levelet tagadtam le, ennyit égettem el... Ezt a fordulatot Isten akarta, ő igazságos. Ő az én firmamentumom, az én refugiumom. Nem mertem kegyes jóltevőm conspectusa elé kerülni, hogy lábihoz boruljak és szóval kiáltsam: confiteor!... Amint megtudtam, hogy ifjú urunkat a Mindenható hazavezérelte, felkiáltottam: «Gratias ago tibi, Domine Deus!» Hálát adok neked, Uram, Istenem! Azután leültem, megírtam gyónásomat. Tudom, hogy számomra e földön nincs bocsánat... Így volt!...

Dixi et salvavi animam meam! A lelkem megkönnyeb-
bült. Adjon a mindenek Ura kegyelmedéknek nagy és
hosszú boldogságot, compensatiót súlyos vétkemért, gaz-
ságomért, szenvedésükért. Odaát imádkozni fogok mind-
nyájukért. Kegyes jóltevőmnek bűnös szolgája Orbán
deák.»

Eddig tartott a levél. Patrik atya szomorúan tekintett
Gyulafi uramnak villámokat szóró szemébe. A várúr és
László egyszerre kiáltottak föl és kezük ökölbe szorult.

— Nequitia! Diabolus! Sátán! Spiritus turpis! Sem-
mirekellő, gonosz szellem! No várj!

— De a másik még bűnösebb! — tette hozzá Patrik
atya, lassan fölemelkedvén a karosszékből.

A két úr egyenesen Orbán kamrájába rohant; a deák
nem volt ott. Fővege és mentéje hiányoztak. A várúr
dörgő hangja visszhangzott a hosszú ámbituson:

— Élve vagy halva kerítsétek elő a deákot!

Gáspár udvarbíró maga vezette a porkolábot, a kul-
csárt, a szolgákat a vár minden termébe, kamrájába, amá-
bitusára, az oszlopok mellé és a tornyokba is. A deák el-
tűnt. Csak az északi donjon titkos kapuján át hagyhatta
el a várat, mert az nyitva volt.

— Az egyik elmenekült — dohogott László — de
a másikat én magam küldöm a másvilágra! Emberbőrbe
bujt ördög. Drága menyasszonyom, milyen rettentő szen-
vedéseket okozott neked és atyádnak!

— Majd karácsony után! — szólt szelíden Rózsika
és karjait jegyesének nyakába fonta. — Most, a szeretet
ünnepének előestéjén szeressük egymást és száműzzünk
szívünkől minden más érzést, indulatot. Boruljunk le az
imazsámolyra és adjunk hálát az isteni gyermeknek, hogy
olyan hosszú megpróbáltatás után visszaadott minket
egymásnak, visszaadta lelkünk békéjét.

László arca földerült és gyöngéden megcsókolta a
leányka fehér homlokát. Valahogy úgy érezte, hogy Ró-

zsika homloka körül glória tündöklük. Hja, a szeretet illuziókat szül.

Három hét múlva, Nagyboldogasszony havának közepe táján János veszprémi püspök nagy segédlettel boldog örömmel adta össze a fiatal párt. A Szent Mihály arkangyal tiszteletére szentelt veszprémi bazilika talán még Gizella királyné korában sem látott falai között annyi hívőt, mint Rózsika és László esküvőjén. Az ékesszavú ősz püspök olyan gyönyörű beszédben emlékezett meg a két jegyes szenvedéseiről, hogy még olyan kemény, viharezett szittyák szemében is könnyek ragyogtak, mint Gyulafi Péter és Szilvási Mihály uram. Az egyházi áldást hetedhét országra szóló lakodalmi vígadozás követte Csobánc várában. A kupák serény üritgetése közben még János püspököt és Patrik atyát is magával ragadta a vídamság heve és együtt énekelték — jó Horatius örökszép verseit. Kettőt megjegyeztem magamnak:

Threicio Aquilone sonant: rapiamus amici
Occasionem de die,
Dumque virent genua...

Et decet, obducta solvatur fronte senectus.
Tu vine Torquato move
Consule pressa meo!

Ezt a kissé tréfás nótát komolyabb követte:

Dulce et decorum est pro patria mori
Mors et fugacem persequitur virum
Nec parcit imbellis iuventae
Poplitibus timorque tergo.

Virtus, recludens immeritis mori
Coelum, negata tentat iter via
Coetusque vulgares et udam
Spernit humum fugiente penna...

Mindenki odafigyelt a két derék főpap nótázására. János püspöknek még most, hetvenkétesztendő korában

is gyönyörű tenorhangja volt, Patrik atya pedig tökéletes zenei tudással szép baritonnal kísérte. A nóták után összeütötték a kupákat és hosszan, lágyan simogatták egymást tekintetükkel. Ki tudja, mi jutott az eszükbe!... Hiszen sok hosszú esztendő volt már mögöttük, sokat láttak, tanultak, de sok viszontagságon mentek is keresztül... Elég, ha annyit mondok, hogy valamikor, tán igaz se volt, törökverő Hunyadi János seregében szolgáltak. Nándornál is ott voltak; látták azt a szent szerzetest, aki egyik kezében kereszttel, a másikban pedig karddal vezette Jánossal együtt győzelemre a maroknyi magyar sereget...

— Szép idők, daliás idők! — merengett János püspök.

— Igen, igen! — visszhangzott Patrik atya hangos gondolata. — Nem volt annak a diadalnak párja széles e világon! Nem hiába rendelte el Szent Péter utóda, hogy a magyar győzelem emlékére az egész föld minden keresztény templom tornyában konduljanak meg délben a harangok!...

A fiatalok is meghatottan hallgatták a két főpap visszaemlékezését. De a csendes melázásnak hamarosan véget vetett László harsány, csengő hangja:

— Domini! Carissimi amici! Hála köszönet mélységesen tisztelt atyáinknak a nagy római költő két dalának elénekléséért. De instálok kegyes consensust, hogy a két nótát édes magyar nyelvünkön is elénekeljem. Majd segít nekem Szilvási Endre kenyerespajtásom is. Vele együtt ültettük át a dalokat hazánk nyelvére.

— Audiamus! Halljuk, halljuk!...

László és Endre énekelni kezdettek. Olyan csend volt ezalatt a nagy lovagteremben, hogy még a légy zümmögését is meg lehetett volna hallani, ha ugyan volna légy a csikorgó tél közepén...

Tenger s erdő zúg, vigadjunk, drága barátim!

Alkalmat nyújt a nap maga

S míg van időnk s van erőnk

Szálljon el arcunkról az öregség méla borúja.
Torquat korából bort ide,
Bort, velem egyidejűt!...

— Vivat, vivat! No, most a másikat, amelyet Horatius az ifjúsághoz írt! De előbb ürítsétek ki a serlegeket!...

Ujra fölhangzott a két érces ifjúhang:

Édes s magasztos halni a szent hónért.
Elér futót is a követő halál.
Kegyet nem ad félékeny ifjak
Sarkainak, sem a gyáva hátnak...

Ki halhatatlan életet érdemelt,
Eget nyit annak s fölviszi szárnyain.
A csöcseléket s föld iszapját
Megveti és tovaszáll a légben...

Falrengető éljenzés követte az éneket. Olyan lelkesedés vett erőt az egész vendégseregen, hogyha a király akkor csak egy szót szól, még az úrasszonyok és az úrleányok is ünnepi köntösben siettek volna a pogány ellen.

Rózsika az öröm pirjától lángoló arccal tekintett deli ifjú urára és szép szemét lassan könnyek borították el. De azután hirtelen Varjas Andrássra gondolt és valóságos undort érzett lelkében. Hiszen az az ember minden gazsága mellett még gyáva is volt! Ravaszul otthonmaradt a török háborúból.

— Vajjon, hol lehet? — merengett a forró magyar-szívű asszonyka. — Ne adja a jó Isten, hogy férjem elé kerüljön!...

A fiatal pár másnap reggel hatfogatú hintóban utazott el Szentgyörgyi várába. Gyulakeszi falnál hirtelen előbukkant a Szigliget hegyének csúcsa. László megszorította szép hitvese kezét és forró szeretettel suttogetta:

— Ott van az én váram! Ott az erdő mögött! A te otthonod, a mi puha fészkünk... Egyetlen Rózsikám!

A boldog nő keze megremegett a férfi erős kezében. Orgonanyiláskor átlátogattak a szomszédos Bada-

csonyba Szilvási Mihály uramékhoz. Egy szép májusi napon estefelé fölsétáltak ahhoz a bizonyos sziklához, ahol valamikor a szívük összedobbant és ahol a mult ősszel olyan keserves fájdalom marcangolta Rózsika szívét. Csendes, enyhe idő volt; a fülemüle már megkezdte esti imáját; a szellő valahonnan orgona- és szénaillatot hozott. Túláradó boldogság honolt szívükben; egymást átkarolva beszélgettek a multról, a jövőről és a mindennekfölött édes jelenről.

— Ha egyetlenegy nappal későbben jössz, akkor már a klastrom örökre elvett volna tőled...

— Benedicatur Dominus! Áldassék az Ur, hogy jókor érkeztem. Még ma is forr a vérem, ha arra gondolok, hogy szörnyű megpróbáltatásunkat két gazember okozta.

— És egyikről sincs hír?

— De igen. Szilvási Mihály bátyánk őkegyelme mesélte nekem tegnap este, hogy Orbán deák holttestét a zajló Balaton az Örsi hegy alatt Bőjtelőhavának közepén kivetette.

Rózsika fázósan vonta össze mellénykáját.

— Az Isten büntetése volt...

— Igen... Hanem a másik! A nagyobbik bűnös sehol sincs! Hiába kutattuk mindenütt. Megszökött előlem, aminthogy gyáván és ravasz módra kivonta magát a hadbavonulásból is.

— Bizonyosan visszament Bohémiába, ahonnan ide szakadt a tolakodó semmiházi...

— Én is azt gondolom! Szerencséje! Mert amint egy igaz Isten van az égben, olyan bizonyos, hogy kardomat megforgattam volna álnok szívében.

Fölérkeztek a sziklához. Szívükben békével és szerelemmel, vallásossággal; lelkükben istenfélelemmel tekintettek le a Balaton sima tükrére és élvezték a közeli rengeteg hűs illatát.

FESZÜLET A BADACSONY TETEJÉN.

— Milyen jó itt lenni veled, drága párom!.. Nincs ennél szebb hely az egész világon.

— Igazad van, Rózsikám! Magyarország az egész világ legszebb ékessége és a Balaton a gyémánt ebben a sokszínű drágakövekkel díszített gyönyörű ékszerben.

... Magyar testvéreim, ha Csobánc vidékén jártok, melázzatok el kissé Rózsika és László szerelmének édesbús históriáján. És titeket, mátkapárok, arra kérlek, ha utatok arra visz a Badacsony büszke bazaltsziklája környékére, el ne mulasszátok fölkeresni azt a furcsa alakú sziklát, amely nektek elmeséli a leírt történetet. Arról a szegény, de aztán boldoggá lett szép leányról ma is «Rózsakő»-nek nevezik azt a sziklát és én biztosan tudom, hogy ha ti szívetekben szerelemmel odazarándokoltok, akkor annak a Rózsakőnek bűvös ereje okvetlenül egy párrá tesz titeket az egész földi életen át.

REZI.*

A ROMANTIKUS várrom ott búslakodik a Meleg-hegy tetején, hatalmas őserdőben és már, ki tudja, hány száz esztendeje szembenéz Tátikával. De nem igen láthatják egymást, mert a Bakony utolsó nyúlványai meg a hatalmas tölgyek és szilfák eltakarják a kilátást. Pedig a két vár különben is összetartozik, mert sok éven át a Gersei Pethő-családok egymást követő sarjai lakoztak bennük. Különösen nagy úr vala a XIV. század vége felé Pethő Benedek uram. Tátika, Rezi erősségeit környékező «tarisznya-váron» (őrhelyeken) kívül őt vallották uruknak Szántó, Vátka, Hidegkút, Kovácsi, Ujbécs falvak lakói. A Marcal mellékén húzódó Teresnek, azután Zobyka erdősége szintén. Bándimező, Homok, Zagota és Dragolgyakra nagy kiterjedésű úri birtokainak telepesei is neki dolgoztak és adóztak.

Tujajdonképpen most két legendát kellene elmesélnem, mivel azonban a kettő annyira összetartozik, mint a hűséges hitvespár, egy csokorba kötöm őket. A csokor középebe azokat a nilusi rózsákat kötöm, amelyek ott nyitogatják hófehér szirmaikat annak a csodás tónak meleg vizén, amelyet már Urunk születése előtt is sok száz évvel ismertek a rómaiak. Ennek a tónak és környékének a neve Thermae volt és féltett kincse a római birodalom drágakövének, a balatonmelléki Colonia Mogen-tianának. Ma a közönséges halandó Héviznek mondja a

* Keszthelytől északra 11 km.

tavat és a községet, ahol a tó kénesek kigőzölgése ezeket gyógyítja meg.

A nilusi rózsák köré azokat a virágokat fűzöm, amelyeket többen szakítottak le, de őket Hollós Mátyás fogta össze ügyes kezével. Nevezhetjük őket rózsáknak szekfű-, orgona- vagy gyöngyvirágoknak is.

Szeretve tisztelt Darnay Kálmán urambátyámtól hallottam az első mesét. Jórészt neki adom át a szót már azért is, mert szebben és bájosabb ékesszólással senki sem tud beszélni nála ebben a csonka hazában. Meg aztán ő jobban tudja mindnyájunknál, hogyis volt csak.

A rómaiak gyönyörű fürdővé építették Thermaet. Bizony sok deli katona meg szépséges leányzó keresett és talált gyógyulást a kénesek hullámokban. Hanem, amikor valahonnan kelet meg észak felől rárontottak a hivatlan hadak Rómára, Thermae is gazdátlanul maradt. A római gyönyörű alkotások elpusztultak és amit a germánok megkíméltek, azokat siettek megsemmisíteni Baján avarjai meg Attila hún csapatai. Iszap és kietlen pusztaság maradt a drága építmények helyén. A honfoglaló magyarok sem foglalkoztak azzal, hogy újra fölépítsék Thermae fürdőjét, a későbbi századok pedig annyi hadakozást kényszerítettek őseinkre, hogy ők se törődtek a csodás gyógytóval. Csak akkor neszelt föl a világ arra, hogy valami nagyszerű tó van Rezitől néhány mérföldre, amikor arra egy véletlen vezette rá. Ezt fogom elmesélni.

Tátika kapitányának, Pethő Gábornak volt egy gyönyörűséges leánya, Klárka. Olyan szép volt, hogy Michelangelo sem tudott volna szebbet festeni. Szemének színét az éjtszakától kapta kölcsön, hajának szőkecséje pedig az égi bárányokra emlékeztetett. Hamvas arcocskája és mosolygása még a leghidegebb szívet is megmozgatta és termete a tomaji erdő őzikéjének karcsúságát is megszégyenítette. Azok a fiatal urak, akik már elérkezettnek látták az időt, hogy egy szerelmes szívű leánynak pár-

TÁTIKA. (ZALA MEGYE.)

táját levegyék, egymásnak adták az ajtókilincset Tátika várában, mert odavonzotta a szívük Klárikához. Azonban — egy idő múlva, éppen akkor, amikor a leányka már megérett arra, hogy az oltár elé lépjen — soha többé meg nem jelent a vágyakozó úrfiak előtt. Az őszbecsavarodó Gábor úr halkán, szomorúan mondotta:

— Sajnálom, öcsémuram... Klárika nem jöhet ide szobájából, mert rosszul érzi magát...

Azt azonban senkinek se mondotta meg a búsuló várúr, mi történt szerelmes kis galambjával. Azaz, hogy mégis. Egyetlenegy fiatal úr, Rezi Sándor volt az, akinek őszintén és bizalmasan elmesélte Pethő úr, hogy Klárika meghült, hosszú ideig ágyban fekvő beteg lett és azóta — nem bírja mozgatni a lábait. A gyönyörűséges virágszál egész életére nyomorékká vált.

— Most hát nem csodálkozol, kedves öcsémuram — szólt Pethő Gábor szemeit törölgetve — ha még téged se engedlek be hozzá. Pedig te legjobb barátom fia vagy és mint vitézt meg jó gazdát különben is nagyra estimállak.

Az ifjú elhalványult. Hiszen az ő szíve már négy esztendővel ezelőtt megszólalt, amikor Klárika, mint félig kinyílt rózsabimbó vele táncolt a badacsonyi szüreten. Akkor a leányka is úgy mutatta, hogy Sándort nagyon jószívvel látja maga mellett.

— Kedves bátyámuram! — szólt kérlelő hangon — nagyon szépen meginstálom, engedjen be engem Klárikához. Megteheti, mert édesanyáink révén atyafiak vagyunk. Parolát adok, hogy senkinek ezen a földön nem szólok arról, amit láttam. Megbízhatik bennem, édes bátyámuram. mert — mi tűrés-tagadás, Klárikát nagyon szeretem... És hacsak az Isten megengedi, hogy a leányszobából, mint asszony átjöjjön a mi várunkba, akkor... no, vegye úgy, drága bátyámuram... hogy most minden cicoma nélkül meg is kértem a kezét annak a szenvedő kis gerlicének...

— Hát jól van, fiam! Tisztelem hajlandóságodat és

a magam részéről már most igent mondok. Neked, de csak neked, ime kinyílik leányom betegszobájának ajtaja...

Néhány pillanat múlva valóban behívta Sándort a várúr a leány szobájába. Klárika ott ült egy karosszékben és szomorúan mosolygott a derék ifjúra. Szébb volt, mint évekkel ezelőtt, olyan gyönyörűségesen szép, hogy Sándor mindenről megfeledkezve letérdelt előtte és forró csókokkal illette a hófehér kezecskéket. Klárika arca piros lett, mint a láng, de nem vonta el kezét. Hagyta, hogy ott remegjen az abban az erős férfikézben. Ó, mily kimondhatatlanul boldog, de egyúttal milyen rettentően bánatos is volt azokban a napsugaras pillanatokban. Hiszen ő is csak mindig Sándorról álmodozott és íme, most álmai megvalósultak, lábainál térdel a szeretett ifjú, de — nem lehet az övé. Még a legforróbb szerelem sem hidalhatja át azt a szörnyű akadályt, amelyet házasságuk elé nyomoréksága gördített.

Ettől kezdve Rezi Sándor majdnem mindennapos vendége lett Tátika várának. Fájó szívvel figyelte a leány titkos vergődését és testi szenvedéseit. Ha kint lovagolt, ha vadászott, ha sáfárjával vagy udvarbírájukkal tárgyalt, ha atyjával komolyan szötte a jövő terveit, ha fegyverforgatással edzette karjait, egyszóval mindig Klárikára gondolt és ezerféle tervet szövögetett, miként lehetne a szegény gyermeket meggyógyítani.

Egy lovaglása alkalmával hirtelen az útjába került Szántó és Keszthely közt egy vén cigányasszony. A kezében csodálatos szirmú fehér virágok.

— Kezsit, lábát csókolom a vitézs úrnak. Ne sajnáljon egy dinárt ezekért a sép virágokért.

Sándor odadobott egy dinárt. Atvette az előtte ismeretlen virágokat.

— Honnan hoztad ezeket?

— Nem messe, Kesthelyen túl van egy nagy tó...

— És aztán?

A cigányasszony ravaszul tekintett Sándorra és — hallgatott. Az ifjú most már két dinárt dobott le neki lováról.

— Van egy nagy tó, csókolom a kezsit, lábát... Ott nőnek a virágok... A tó vízse meleg és füstöl...

Az asszony megint elhallgatott. Sándor most már egy arannyal erőszakolta is a további felvilágosítást.

— Jaj, kegyelmes vitézs úr! Ilyen nagyurat még az angyalok se láttak! Tetsik tudni, azs a tó meggyógyít minden nyavalyát! Akinek kezse vagy lába nem mozsog, azs ott meggyógyul! Ha valaki mankón jár, egy hét mulva táncsolva hagyja el a vizset! Engem is, a dádét is, mindenkit meggyógyított!...

Sándor félbeszakította a bőbeszédű asszonyt és hevesen mondotta:

— Vezess azonnal a vízhez! Ha igazat szóltál, még több jutalmat is kapsz, ha pedig hazudtál, akkor megismered Rezi tömlőcét.

— Jáj, jáj, dehogy is hazsudtam! Tessék jönni! Dél-ebédkörül ott lesünk...

A cigányasszony valóban igazat mondott. Egy jó óra mulva csakugyan ott állottak a titokzatos tó partján. Hűvös őszi nap volt; a víz fölött áthatolhatatlan köd terpeszkedett és a levegőt erős, kénes szag hatotta át. A tó partjának közelében haragoszöld nagy levelek pihentek, a nilusi rózsák, vagy ahogyan még nevezik: a lótuszok pompás hófehér virágának húsos levelei. Az asszony magyarázott:

— Ezseken a leveleken virágzsanak a virágok! Ilyen nincs sehol, még Tündérországban sem! Tessék nézsni, az isap milyen forró!...

Kihalászott egy marék iszapot a vízből és rákente a karjára.

— Így kell bekenni a beteget! Jáj de jó! Jobb mintha hájjal kenetnének...

Sándor még két aranyat dobott oda a fecsegő vén asszonynak, akit azonban most mégis szinte megölelni szeretett volna. Belevágta lovába a sarkantyúját és mint az őrült, úgy vágatott egyenesen Tátika várába. Már alkonyodott, amikor a felvonóhid nagy csörgéssel leereszkedett előtte. El is feledte, hogy a reggeli édes boron meg egy kis szalonnán kívül még egész nap semmit sem evett. Egyenesen berontott Pethő úr dolgozósobájába. A várúr éppen a jövő évi termés lehetőségeit kalkulálta.

— Bátyámuram! Urambátyám! Hallgasson ide! Tegye le azt a lúdtollat!...

Pethő Gábor a homlokára emelte az ókuláréját és megdöbbenve tekintett a szokatlan hévvel beszélő és hadonászó fiatal vitézre. Ez se szó, se beszéd, odaugrott Pethőhöz és megölelte, sőt meg is csókolta borostás ábrázatát.

— Mi van veled? Talán csak nem hibbantál meg? — kérdezte a kemény szittya aggodalmasan.

— De igen! De igen! Meghibbantam! Hanem — tette hozzá most már nyugodtabban — figyeljen ide, drága urambátyám. Ugy éljek én, ahogy Klárika meggyógyul! Én mondom, hogy meggyógyul! Karácsony körül már táncolni fog, a menyegzőnkön!...

Erre már az öreg úrnak csakugyan leesett az álla. Jóideig szótlanul tekintett a rajongva beszélő Sándorra, majd nyugodtan kérdezte:

— Miket beszélsz? Nem értelek!

Sándor most nyugodtan elmesélte, amit a cigányasszony mondott és mutatott. Az öreg úr egyre növekvő érdeklődéssel figyelt minden szóra s amikor már Rezi Sándor befejezte mondókáját, kitörő örömmel kiáltott fel.

— Canis mater! Nem hiába álmodtam az éjjel libapecsényével! Szerencsénk lesz! Hamar, hamar! Szólj a deáknak, hogy holnap korán reggel két szekér készen álljon. Elvisszük a drága leánykánkat...

— Ugy, úgy, édes bátyámuram, de most szaladok megölelni kis menyasszonyomat, azután kérek valamit enni, mert majd elájulok! Hajnal óta nem ettem semmit...

Másnap csakugyan elutaztak Hévízre és — Klárika négy hét múlva annyira meggyógyult, hogy a maga lábán ment föl a vár második emeletére. Karácsony előtt megtartották a menyegzőt és Rezi Sándor boldogan vitte várukba a boldog életbe visszakerült kis feleségét. Azóta ha cigányt látott, mindig megajándékozta fáraó ivadékait, különösen az — öreg asszonyokat, ámbátor azok nagyon ráncos képűek valának.

A csodálatos gyógyulás híre ment, szállt messze földre. A bénák és csúzosok mindig nagyobb számban látogatták a csodás tavat és áldották annak gyógyító erejét meg Rezi Sándort, aki a természet nagy ajándéka misztériumának birtokába jutott.

... És most fordítsunk egy nagyot az idő kerekén. Szálljunk el képzeletünk színes pillangó szárnyain Buda várába, Mátyás király palotájába...

A nagy uralkodó éppen a Corvina nevű gyönyörű könyvtárának őrét, Ugoletti Tádé uramat fogadja, aki alázatos jelentést terjeszt elő az új szerzeményekről.

— Itt van — folytatja az érdemes úr — egy érdekes levél Angolhonból.

— Ugyan?

— Igenis, felséges úr! Valami Gresham William nevű emberről van szó. A lombardiai Monti, akinek pénzváltó-intézetei már sok országban vannak, írt nekünk levelet erről az emberről.

— Ejnye, ez érdekes! De — mondjad hívünk, mi köze van Montinak meg Greshamnak a könyvtárunkhoz?

— Prego, prego maesta, hiszen éppen ez az! Ugyanis Montiék arról küldenek alázatos tudósítást, hogy Gresham urat az Isten magához szólította...

— Lehetetlen! — szólt Mátyás kacagva. — És el is temették?

— Ó, ó, maesta! Bizonyosan. Hanem Gresham úr éppen ötszáz kötet szép könyvet ajándékozott felséged Corvinája számára...

— Ah, ez már valami! Milyen könyveket?

— Nem tudom és Montiék se tudják, mert Gresham úr, adjon neki örök nyugodalmat az Isten, valamennyit úgy becsomagolta, hogy csak el kell hozatni. Montiék elküldik, ha megfizetjük a szállítást...

— Mit gondolsz, vajjon érdemes-e ezzel bajlódni? Ugy gondolom, valami értéknélküli lom lesz.

— Prego, maesta! Lehet! Ahogy parancsolni méltóztatik.

— Kell a macskának!... Irjátok meg, hogy mi nem értünk... már tudniillik magyar alattvalóink nem értenek annyira angolul, hogy sikerrel forgassák a könyveket.

— Si-si, maesta! Én is így vélekedem!...

Ugoletti már a kilincsre tette a kezét. Mátyás utána-szólt:

— Várj csak, kedves Ugolettink! Mégse utasítsátok vissza. Ki volt az a Gresham?

— Nem tudom, felség! Csak annyi bizonyos, legalább így tudatták Montiék, hogy sok országot bejárt és nagyon bujta a könyveket. Kilencven esztendő után tért örök nyugalomra. Uh-uh, majdnem elfelejtettem... Még azt is tudatták Montiék, hogy Gresham nagyon, de nagyon gazdag ember volt! Pénze, papirjai, egyéb kincsei ott őriztetnek Montiéknál...

— Ott ugyan jó helyen vannak! Nem adják azok ki senkinek!

— Pure-pure, maesta! Dehogy nem! Hiszen erről is írtak! Tudniillik azt tudatják a levelükben, hogyha tizenkét hónapig — értve a levelük keltezését vagyis Szent Katalin napját — a testamentumot nem találják meg,

akkor az egész örökséget, az illő és szükséges levonásokkal az angol királynak adják ki...

— Edvardnak!

— Si-si, maesta!

— De hiszen van annak elég! Mert tudnod kell, kedvelt Ugolettink, hogy Edvardból, ha három zsidót kívágnak, még mindig marad benne két zsidó meg két örmény, Olyan jó üzletember.

— Ó, ó felség! De Monti is tudja, mit csinál! Ha belőle annyit kívágnak, még három izmaelita meg egy szaracénus marad benne...

— Látom, hogy véded a fajtádat! Jól teszed — szolt Mátyás hangosan kacagva. — No, tovább!

— Egyebet nem írtak...

— Hát döntünk. Nagyon szépen megírod Montiéknak, hogy az ajándékot örömmel elfogadjuk, Corvinánk disze lesz. És alkalmilag adják ezt a döntést tudtul az angol udvarnak is... Jó lesz, ha Edvard is hall róla. Legalább megtudja Corvinánk hírét...

Igy történt. Az udvarias levél elment. Szent Iván havának egyik utolsó napján, egy forró nyári délelőtt Ugoletti Tádé ismét jelentkezett Mátyás királynál. Az uralkodónak szörnyen melege volt és már várták is a délebéddel. Ezért tehát csak rövidre fogta a kihallgatást a nagy fejedelem.

— Mit óhajtasz, kedvelt Ugolettink? Csak gyorsan! Rapide, veloce, presto! Ahogy akarod...

— Ó, ó, maesta! Mélységes tisztelettel jelentem, hogy Gresham ajándéka megérkezett... A szállítás díját kifizettük. Tíz ládában egyenként ötven könyv.

— Felbontottátok őket?

— Si-, si, maesta!

— És?

— Nem nagyértékűek. Angolul meg latinul írt filozófiai dolgok meg földrajzi művek. Még olyan is van

köztük, amelyben valami furcsa ember azt állítja, hogy Indiát — nyugati irányba hajózva is el lehet érni. Impossibilita...

— Én is azt hiszem, ámbátor még ez a csoda is megtörténhetik. Egyszóval a könyvek nem érnek annyit, mint a Corvina eddigi gyűjteménye?

— Ó, ó, maesta! Non-non! Ennek nincs párja a világon...

— Tudomásul veszem. Vegyétek számba pontosan; ha akarjátok, egyet-kettőt nézzetek meg a könyvek közül és azután helyezték be őket a könyvtárba. Alig hiszem, hogy olyan valaki akadna, aki azokat keresse. Pedig a Corvina nyitva áll minden alattvalóim előtt. Hanem most — vale...

... Néhány nap mulva, a forró nyári délelőtt a könyvtár nagy termében Ugoletti Tádé vezetése alatt egész sereg úr foglalkozott a könyvek rendezésével. Ott valának Galeotti Marzio, Bonfinius, Fontius, aki tulajdonképpen Ugoletti helyettese is volt, azután ott kíváncsiskodott Policarpus uram, az udvári kancellária titkára, pedig semmi hivatalos keresnivalója se volt, meg aztán Gatti János, a bizodalmas domonkosszerzetes. Kiváló tudós! De nem csak ezek dolgozgattak a hosszú asztaloknál, hanem nyolc nemes apród meg nyolc klerikus is a budai egyetem theológiájáról. A vakációban a király látta ez utóbbiakat vendégül és könyvtárában foglalkoztatta őket. Rendezték a Corvina nagyszerű gyűjteményét. Egyesek, akiknek jó kezük volt, iniciálékat pingáltak. Fontius uram Gresham ajándékát rakosgatta egy polcra, valahova a legsötétebb zugba. Hiszen nem érdemes azokkal a könyvekkel foglalkozni! Ahányat eddig megnéztek, mind olyan volt, hogy vagy nem értették őket, mert nem tudtak az ángliusok nyelvén, vagy pedig, mert már hasonló művek nagy számban valának a király gyűjteményében.

— Grazia a dio! — szólt Fontius uram, homlokát

törölgetve — elraktam a vacakot. Most «requiescat in pace!» Bizonyosan nem akad olyan bolond, aki Gresham uram könyveiből csak egyet is kinyit. Nem is tudom, miért nem raktuk a tűzre őket...

Fontius úr helyet foglalt és nagyot szippantott bur-nótos szelencéjéből. Belemélyedt egy theológiai mű olvasásába. Egyszerre csak kinyílt az ajtó és berontott rajta Magyar Balázs uram, a törökverő hadvezér. Az apródok felugrottak, mert így tanulták és a többiek is tisztelet-tudóan fölemelkedtek a helyükről.

— Mit csinálnak, kegyelmetek? — kérdezte jóked-vűen és kardját csörtetve.

— Dolgozgatunk, signor capitano!... Rendezzük a könyveket...

— Jól teszik a papok! Nekik való foglalkozás! De mit keresnek itt az apródok, a helyett, hogy a lovardában abrakoltatnák a lovakat?...

— Ó, ó, signor — világosította fel a kemény szittyát Ugoletti uram — őfelsége rendelte őket ide; mindennap másokat... Hadd tanuljanak ők is valami tudományt...

Balázs úr reszelt egyet a torkán és megpödrölte hatalmas bajuszát. Azután imigyen dörmögött:

— Az országok határát ezzel a lúdtollal rajzolják!
És fölemelte ékköves kardját.

— Si-si, signor capitano! De a könyvek tanítottak meg minket arra, hogyan kell elkészíteni azt a lúdtollat... Magyar Balázs dohogva eltávozott.

Az ottmaradtak jókedvűen, derült hangulatban dolgoztak tovább. Hogyisne, hiszen az a tréfás Galeotti mindig megkacagtatta őket. Különösen szeretett a tudós és komoly Ugoletti vel meg Gatti főtisztelendő úrral évdni. Most is odafordult az előbbihez:

— Hol is született, signor?

Ugoletti szórakozottan felelte:

— Anguillara faluban, a Pó folyó közelében. És signor?

— Én — felelte szerénységet tettetve a mosolygó Galeotti — Narniban, Umbriában...

A fiatalok összenéztek és előre kuncogtak, mert tudták, hogy itt tréfás csata készül. Nem is csalódtak, mert Galeotti ismét megszólalt. Ugoletti uram anynyira elmélyedt egy iniciále szemlélésében, hogy alig figyelt rá.

— Tudja-e, signor Ugoletti, hogy az én falum sokkal különb, mint Anguillara?

De már erre fölemelte a fejét Ugoletti. Haragosan kérdezte:

— Miért?

— Azért, mert — hogy egyebet ne mondjak — az anguillarai tehén nem ad életet olyan nagy borjúnak, mint a narnii tehén.

— No-no, signor!

— Igen-igen! Igy van, akár hiszi, akár nem!

— Ejnye, signor Galeotti, most már komolyan kérdem, mire alapítja ezt a... ezt a... coso... tévedését?

— Nem tévedés ez, hanem színigazság... Mert tudniillik az anguillarai tehénnek nem születhetik olyan nagy bornya, mint a narnii tehén.

Harsogó nevetés követte a sikerült tréfát. Ugoletti is mosolygott, majd amint a kacagás megszűnt, nyugodtan kérdezte Galeottitól:

— No, most kegyelmed mondja meg, signor, mi különbség van a sziléziai bor meg... signor között?

— Nem tudom!

— Megmondom. Semmi különbség sincs. Mert a sziléziai bor is csak akkor lesz zamatos és élvezhető, ha megvénül. Kegyelmed pedig még nem lépett be az ötödik X-be se...

Megint kacagtak. Most meg a klerikusok tréfálkoztak az apródokkal. Egy jókedvű fiatal papnövendék odafordult az apródokhoz:

— No, tudják-e kegyelmedék, ki a nagyobb úr, a klerikus vagy az apród?

— Halljuk!

— A klerikus. Mert az a hivatását jelző reverendát azonnal megkapja, amint növendék lesz, az apród pedig csak akkor kapja meg a kardot, ha nagykorú lesz és lovaggá ütik.

— Hohó! Gyenge hasonlat! — kiáltották az apródok. Egy villogószemű ifjú, István apród, hetykén mondotta:

— Nincs igaza, amice! Mert az apród nagyobb úr. Mert a klerikusból legfeljebb püspök, vagy — ha igen nagy szerencséje van — érsek lehet, az apródból azonban uralkodó is!

— De már ez nincs így! — szólalt meg komolyan Gatti, a tudós szerzetes. — Honnan veszi uramöcsém ezt az állítást?

— Mondok rá egy példát! Itt van I. Mátyás, Magyarország megkoronázott királya...

Erre nem tudtak válaszolni. Általános hümmögés, dörögés hangzott a nagy teremben. De nem is volt idejük a replikára, mert az ajtó nagy zajjal ismét föltárult. Ujra Magyar Balázs lépett be. A kezét fogta egy gyönyörűséges leányzónak.

— Megint itt vagyok, canis mater! De vissza kellett térnem, mert ezt a kis pacsirtát találtam az udvaron, nem bírt eligazodni. Kegyelmetekhez jön; nagyon szomjas...

— Szomjas! Hamar, hamar egy pohár vizet! Vagy bort!...

— No-no! Nem olyan módon szomjas a kis gerlice. Tudományszomjas! Kegyelmetek enyhíthetik a szomját! Ugoletti uram, vegye védőszárnyai alá a gyermeket! Olvasgatni akar itt. Ámbátor én nem tudom, miképpen lehet egy ilyen szépséges kis tündér a könyvekre szomjas. Hej-hej! Másféle szomjúságnak kellene gyötörni!

A leányka fülig elpirult. Lehajtotta szőke fejcskékjét és csak lopva tekintett Magyar Balázsra.

— Ne szégyeld magad, kis violaszál! Akárhogy huzódózol is, nemsokára eljön az idő, hogy bekötik a fejedet, mert veszedelmesen szép vagy!... Akkor aztán kielégítheted ama másik szomjúságodat. Kaphatsz csókot eleget!...

A nemes úrfiak csillogó szemekkel bámultak a szép leányra; a klerikusok csak úgy félszeggel, az idősebb urak hümmögve és fejcsóválva. Ugoletti letette ókuláré-ját és odament a gyermekhez.

— Ó, ó, cara signorina! Mit parancsolsz?

— Könyveket szeretnék olvasgatni. Bátyámmal, az óbudai parochussal jöttem Erdélyből. Székely nemes árvája vagyok. Szeretnék idegen nyelvű könyveket is...

— Ó, ó, kis gerlicénk! Kaphatsz itt eleget! Beszélsz deákul?

— Hogyne! Németül is!

— Ó, ó, drága madárkám! Talán bizony az én olasz nyelvemen is értesz?

— Kicsit. De jobban beszélek franciául, különösen pedig angolul.

Erre mindnyájan összenéztek. Valamennyien egyet gondoltak. Ugoletti megkérdezte a leánykától:

— Aztán milyen könyveket óhajtánál?

— Történelmi, filozófiai, földrajzi könyveket. Ezek nagyon kedvesek nekem!...

— Vivát! Hát akkor, gyermekem, jöjj be a belső szobába. Éppen most tettünk el a polcokra ötszáz kötet ilyenfajta könyvet. Latin, olasz, angol könyveket. Ott aztán delectálhatod magadat, gyermekem! Ó, ó, mia cara! Milyen érdekes! Hanem... hm... mondjad csak, hol szed-tél magadba ennyi tudást?

— Amikor szegény atyám meghalt a boszniai háború után, anyám felvitt engem Pozsonyba a bátyjához.

Ő meg elutazott velem Angliába. Ott maradtam addig, amíg nagybátyámat is eltemettük. Ekkor hazajöttem Erdélybe, ahol anyámmal éledegélek. Most pedig szegény boldogult atyám fiútestvére, aki minket Marosvásárhelyen meglátogatott, felhozott magával Óbudára egy-két hétre. Nekem az lenne a legkedvesebb mulatságom és a legnagyobb boldogságom, ha olvasgathatnék nagy királyunk könyvtárában...

— Ezt megteheted, leánykám — szólta Gatti János főtisztelendő úr is. — Majd a kezedre járunk. Menj és kövesd Ugoletti urat, ő majd útbaigazít.

— No, re bene gesta, én most már megyek! — kiáltott hatalmas hangon Magyar Balázs. — Isten áldjon, kis pacsirta! Aztán úgy vigyázzanak rá kegyelmetek, mint az életükre! Különben lássák ezt a kardot! Éles, mint a borotva! Már rég nem nyakaztam le vele senkit!... Hehehe! Megyek már! Nem bírom a könyvszagot! Ha legalább egy negyedfont puskaport meggyujtanátok, mindjárt jobb levegő volna itt! Hüh, de meleg van!... Valete amici!...

Három nap múlva Ugoletti uram ismét a királyhoz ment kihallgatásra, mert a könyvtárról minden héten jelentést kellett tennie.

— Mi ujság? — kérdezte Mátyás.

— Különben semmi különös, maesta, csak egy nagy csoda történt! Avvenimento miracoloso!...

— Mi az? — kérdezte a király tágranyitott szemekkel.

— Ó, ó, maesta! Gresham úr hagyatékában már kutatnak!

— Ugyan? És ki az a szerencsétlen, akinek nincs jobb foglalkozása?

Ugoletti uram ravaszul mosolygott.

— Maesta! Egy tündér, una fata! Egy gyönyörűséges fiatal leány! Szép, mint Junó és okos, mint Minerva!

— Hm! Honnan került ide? Ki kommendálta neki, hogy a Corvinában kutasson?

— Maesta! Talán legjobb lenne, ha a leányka sere-
nissimo permissót kapna, hogy megjelenjék felséged leg-
magasabb színe előtt...

— Okos ember vagy, kedvelt hívünk! Csakugyan
ez lesz a legjobb, mert akadhatnak olyan kérdések is,
amelyekre te nem tudnál felelni. Tudod, mit? Küldjed ide
a gyermeket holnap délebed után hat órákor. Akkor már
nem zavarnak engem és nyugodtan beszélgethetünk.

Másnap délután a fiatal leány csakugyan megjelent
a hatalmas uralkodó színe előtt. Mélyen meghajolt előtte.
Arcocskája kipirult; szemében félelem és rajongás tükrö-
ződött. Mátyás kedvteléssel figyelte a szép gyermeket és
bátorítóan szólott hozzá:

— Talán csak nem félsz tőlem? No, nézz a szemembe!

Megfogta a kis leány állát és fejét felfelé emelte. A gyer-
mek lezárta szemeit és elpirult. Hanem azután vissza-
nyerte bátorságát és most már minden elfogultság nélkül,
folyékony nyugodt előadásban, kedvesen mosolyogva vála-
szolt a király kérdéseire. Elmondta mindazt, amit már
tudunk. A király még tovább is kíváncsiskodott, miköz-
ben a leánykát helyyel kínálta meg.

— Ki is volt az atyád, gyermekem?

— Geréb Mátyás...

— Aki Boszniában ezelőtt négy esztendővel Musztafa
béget párviadalban leverte?

— Igen! Azután megsebesült a hadjáratban és otthon
nemsokára örök álmra hajtotta a fejét.

— Édes kis leányom! Tudod-e, hogy atyád leghívebb
alvezéreim egyike volt? Miért nem adtatok magatokról
eddig életjelt? Talán bizony szükségét is szenvedtek?

— Felsőges uram! Nem is mertük volna jó anyám-
mal felségedet terhelni. Annyink van, hogy megéljünk
belőle. Angliában elhunyt nagybátyámtól is kaptunk vala-
melyes csekélységet. Meg aztán rokonunk Geréb Péter
óbudai parochus is, aki engem idehozott...

A király mosolyogva figyelte a gyönyörű leánykát; gondolatai messze jártak. Szerbiában, valahol Jajce környékén, mely várat 1473-ban Haram béggtől éppen szent karácsony napján foglalt el. A török vezérrel olyan jól bánt a magyar uralkodó, hogy Haram bég azonnal az ő szolgálatába lépett.

— Szép idők voltak azok! — mormogta Mátyás. — Különösen két hívemre emlékszem vissza, kedvesem. Az egyik Gerendi István, életemet mentette meg. Lesújtotta azt a törököt, aki a bárdját már reám emelte. A másik Geréb Mátyás, aki azt a híres páros viaskodást kierőszkolta, mert Musztafa bég ócsárolta magyar vitézeimet. Meg is adta az árát, mert a viadalban elesett... És ime most itt van velem szemben ennek a hősnek gyönyörűséges kis leánya.

— Mi a neved, gyermekem? — kérdezte azután hangosan.

— Erzsébet!...

— Szép és kedves név. Tehát Erzsike vagy. Így foglak ezután szólítani. Nem haragszol?

A gyermek elpirult. Most már bátran tekintett föl a királyra. Alig hallhatóan válaszolt:

— Kimondhatatlan hálás vagyok felséges uramnak. Annyira boldognak érzem magamat, hogy — legszívesebben meghalnék, hiszen ilyen boldogság egy emberéletben csak egyszer adatik...

— No-no, te kis rajongó! És miért vagy olyan boldog?

— Azért, mert felséged könyvtárában szabadon olvasgathatok és...

— És?

— Mert megismerhettem és színről-színre láthatom a világ legigazságosabb fejedelmét!

Mátyás hangosan kacagott. A leánya tágranyilt szemekkel tekintett a királyra. Azt hitte, megbántotta őt. Ez megértette a gyermek titkos gondolatát.

— Édes kis leány! Nem haragszom én reád! Lehet, hogy igazságos vagyok, de erre szükségem van... —

— Már Szent Ágoston is megmondotta, — szolt bátran Erzsike — hogy «remota justitia quid sunt regna, nisi magna latrocinia»...

Mátyás elbámult. Jóideig szónélkül figyelte a szép leány kék szemét. A tenger mérhetetlen vizének minden gyönyörűsége és nyugodtsága meg bámulatos értelem sugárzott ki a gyermek lelkéből azon a szempáron. Azután fejcsóválva kérdezte:

— Hát te ennyire tudsz deákul? Talán csak úgy recitáltad, de nem tudod az értelmét!

— Dehogynem, felség! «Az igazság mellőzésével mik az országok; csak rablófészekek...»

— Nagyszerű! Igazán sokat tudhatsz, leánykám! Most halld szavunkat. Itt maradhatsz, ameddig akarod. Várunkban egy lakosztályt berendeztetünk számodra és élelmezésedet, kiszolgálásodat is biztosítjuk. Ha éppen kedved van, hívd ide Péter bátyádat is, akinek ellátását szintén magunkra vállaljuk. Ha aztán valami óhajod volna, bármikor szívesen látunk, csak ilyen szándékokat add tudtára először Ugoletti könyvtárigazgatónknak... Most még — tette hozzá jókedvűen a király — csak arra figyelmeztetünk, kis tudós leányka, hogy «mores perduncunt ad intelligentiam!» az erkölcsök vezetnek az értelmességhez...

— Tudom, felség! Megint Szent Ágoston szavait idézem: «Qui proficit in litteris et deficit in moribus, plus deficit, quam proficit»... aki halad a tudományban, de hiányzanak az erkölcsi, az többet veszít, mint nyer...

— Ejnye, te okos kis macska! Ennyi tudást ilyen fiatal leányban még nem is sejtettünk! Ember legyen, aki beköti azt a szép fejedet! Most elbocsátunk. Szólj az ajtónállónak, hogy küldje be Ugoletti hivünket...

Erzsikével madarat lehetett volna fogatni. Hiszen most már az anyagi gondoktól menten bújázkodhatott a Corvina gazdag anyagában. Két gyönyörű szobában lakott és úgy ellátta őt az udvari sáfár uram, mint valami tündérkisasszonyt. Sajnos, Péter tisztelendő úr bármennyire vágyott is, nem jöhetett az udvarba, mert egyházi teendői Óbudához kötötték. Azonban egyszer-kétszer mégis meglátogatta kis hűgát.

Két hét múlva, egy meleg nyári reggelen Erzsike ismét megjelent szokott helyén a könyvtárban. Továbbolvasgatott Gresham hagyatékában. Egy igen nagyformájú, diszes bőrkötésű könyv került a kezébe, gyönyörű iniciálás egyházi munka. Már éppen félre akarta tenni, amikor valami fölkellette figyelmét. A vaskos könyv utolsó pergamentlapjait acéllapocskák tartották össze. Észrevehető volt, hogy valamelyes mellékletet igyekeznek biztonságban megőrizni. Erzsike egyszerre nagyon kíváncsi lett és vigyázva lefejtette a kapcsokat. A lapok közül borítékos levél, mégpedig nagy pecséttekkel ellátott angol epistola esett ki. A leány fölemelte és elolvasta. Minél jobban belemerült az olvasásba, annál jobban remegett a felindulástól. Szemei tágranyiltak, keble hullámozott. Elolvasta kétszer, háromszor, tízszer is a furcsa írást. Azután kis táskájába rejtette azt és amennyire lehetett, nyugodtságot erőltetett izgatott lelkére. Ugyszólván rohant a nagy könyvtárterembe, ahol eddigi ismerőseink most is szorgalmasan dolgoztak. Egyenesen Ugoletti asztalához irányította lépéseit.

— Signor! — súgta neki halkan. — Prego, kérem, szíveskedjék nekem ma okvetlenül kihallgatást kieszközölni a királynál. De...

— De?

— Prego, signor, jöjjön velem. És jöjjön még egy olyan valaki is, aki az angol nyelvben jártas...

— Miért, édes gyermekem?

— Valamit jelentenem kell a királynak... Most nem mondhatok egyebet...

Olyan szépen kért a leányka és olyan könyörgő szemmel tekintett Ugoletti uramra, hogy megesett a szíve a gyermekén.

— Jól van — felelte. — Éppen ma úgylis jelentést kell tennem őfelségének a könyvtár állapotáról. Együtt mehetünk egy óra múlva. Várj egy kicsit!

Ugoletti odalépett Gatti főtisztelendő úrhoz és valamit súgott neki. A domokos tudós hátrahajlott a székén és néhány pillanatnyi gondolkodás után biccentett a fejével.

— Bene! Megyek!...

Egy óra múlva mind a hárman beléptek Mátyás dolgozószobájába.

— Mit hoztatok, kedvelt híveink? Ni-ni, itt van a mi tudós gyermekünk is! Jöjj ide, Erzsike, szólj, mit kívánsz?

A leányka mélyen meghajolt és halk, kissé remegő hangon válaszolt.

— Felsőges uram! Ma a Gresham-hagyaték egyik könyvéből ez a levél, azaz, hogy okirat esett ki. Kegyeskedjék megengedni, hogy Ugoletti és Gatti urak jelenlétében felolvassam. És le is fordítom magyarra. A fordítás helyességét Gatti főtisztelendő úr szíveskedik ellenőrizni. Mátyás elbámult.

— A Gresham-hagyatékban? Egy okirat? Igazán kíváncsivá tesztek! Olvasd!

Erzsike fölnyitotta a kutyabőrre írt nagy papirost és mindjárt magyarul olvasta:

«Én Gresham William londoni lakos érezvén halálom közeledését, földi javaimmal rendelkezem. Teszem ezt testi és lelki képességeim teljes birtokában az alulírott tanúk előtt.

«Adassék minden készpénzem és minden egyéb értékem, beleértve az ékszereket és papirokat is, amelyek

együttvéve hetvenezer font easterling értékűek, annak az ismeretlennek, aki ezt a testamentumot megtalálja. Minden értékemet Monti urakra bízom, akiket külön szerződéssel köteleztem arra, hogy értékeimet pontos jegyzék szerint mindaddig megőrizték, amíg a testamentum felmutatója és így jogos és kizárólagos tulajdonosa jelentkezik.

«Kelt az Urnak 1475-ik évében, Szent Iván havának 14-ik napján».

A testamentumot két tanu szabályszerűen aláírta, sőt azt a londoni egyik káptalani hiteleshely is láttamozta nagy pecséttel ellátta. Nem lehetett kétség az okmány valódisága felől. Gatti úr szórúl-szóra ugyanazt olvasta ki a végrendeletből, amit Erzsike előadott. A király felhívta szemöldökét, átvette az okmányt, alaposan megnézegette, azután visszaadta a leánynak.

— Erzsike, a pénz és minden, amit Montiék őriznek, a tied. Majd megparancsoljuk Ország Mihály palatinus és Gábor érsek kancellár híveinknek, hogy az értékek kiszolgáltatására a szükséges intézkedéseket tegyék... Hanem — tette hozzá fejcsóválva — nem értem azt az ángliust! Mi indíthatta őt erre a végrendelkezésre?

— Itt a nyitja, felséges uram! — szólt Erzsike. — Van még itt egy másik irat is, ez mindent megmagyaráz.

— Olvasd! — szólt mohón a király.

«A mai napon aláírtam végső akaratomat, mert érzem, hogy kilenc évtized földi élet után a Mindenható nemsokára magához szólítja bűnös lelkemet. Szorgalmam és becsületes munkálkodásom gyümölcsét testamentumomban annak hagyom, aki a végrendeletet megtalálja, Mivel pedig egész életemben legjobb barátaim a könyvek valának és nincs senki, akihez engem akár a vérség, akár egyéb módon melegebb szálak fűznének, nem találom szükségesnek, hogy az örököszt megjelöljem. Külön intézkedésemre a magyar királynak ajándékozom könyvtáram

legértékesebb ötszáz kötetét, ezek elküldésével már meg is bízam Monti úrékat, értékeim őrzőit. A testamentumot az egyik könyvbe helyeztem és kapcsokkal is megerősítettem az összefogó lapokat. Aki ott azt megtalálja és ezt a tudósítást is elolvassa, megérdemli, hogy kincseimhez jusson, mert a tudományt szomjuhozót nagyrabecsülöm.

«Hogy pedig az olvasó, akinek üdvözlétemet küldöm, megértse, miért rendelkeztem így, megmagyarázom. Valamikor, sok esztendővel ezelőtt rettenetes nyavalyában szenvedtem. Mindkét lábamra és a jobbkezemre megbénultam, mert egy utazásom alatt hajótörést szenvedtem és irtóztatóan átfáztam a hideg hullámokban. Két esztendőig nem bírtam elhagyni szobámat. Már arra gondoltam, hogy eldobom ezt a földi életet magamtól, amikor hírt kaptam arról, hogy Magyarországon van valami csodás meleg vizű tó, amelyet még a rómaiak is Thermaenak nevezének és abban Tátika várúr leánya, aki szintén úgy gyötrődött, mint én, hamarosan visszanyerte egészségét. Lelkemet Istennek ajánlva rettenetes szenvedések közepette én is odautaztam a messze országba, a csodás erejű tóhoz. És az Ur meghallgatta a kérésemet és — teljesen épen tértem vissza Angliába. Mivel nem tudom, ki fedezte fel a Thermae vizének bűvös erejét, nem jutalmazhatom meg. De meg akarok jutalmazni valamely magyar nőt vagy férfiút, mivel úgy értem, hogy egészségem visszanyeréséért Istenen kívül csak a szép Magyarországnak tartozom és csak lakóinak mondhatok hálát...»

— Most már értem! — szólt élénken Mátyás. — Mondhatom, derék ember volt ez a mister Gresham! Áldja meg az Isten haló porában. Videlicet, csakugyan nem tudhatta, ki fedezte fel az újabb időkben Héviz tavának gyógyító hatását, mert akkor, amikor Gresham ott időzött, a fürdőt fölfedező Rezi Sándornak már unokái is megtértek őseikhez. Pethő Klárika gyógyulásáról csakugyan jól

tájékozták Gresham urat. Most már tisztán látunk. Köszönet a jó ángliusnak a szép könyvekért és a nagy értékekért, Erzsike, te mostantól fogva hihetetlenül gazdag kis leány vagy, ámbátor bizonyos, hogy Montiék jól megdézsmálják az örökséget...

— Ó, ó, maesta! Circa húsz százalékot fognak visszatartani és az ideszállítást is jól felszámítják. De azért mégis marad olyan nagy összeg a kisasszonykának, hogy azzal megvásárolhat egy kisebb angol grófságot...

— Valde bene! — erősítette meg a király. — Azután jókedvűen fordult a szerencsés leányhoz. — Látod, Erzsike, a lelki javakra való törekvésed anyagi kincsekhez is juttatott! Álmodtad volna ezt?

— Nem, felséges atyám! Most már legalább gond nélkül élhet drága anyám is...

Mátyás megértően bólintott, majd befejezte a kihallgatást.

— Köszönöm, elmehettek! Ha a hagyaték ideszállítására nézve javaslatot kaptunk, hívatunk titeket.

Miután mindnyájan eltávoztak, Erzsike sietve visszalépett a kihallgatás termébe.

— Mélységes tisztelettel és alázattal bocsánatot kérek, felséges uram, hogy visszajöttem. De valami fontosat elfeledtem jelenten.

— És mi az, gyermekem?

— Mivel én ezt a hallatlan szerencsét felségednek köszönhetem, hiszen felséges uram adta az engedélyt, hogy Gresham könyveiben olvasgassak és különben is atyai jóindulattal van irántam, kötelességemnek tartom, hogy örökségemet vagy annak jórészét felségednek legmélyebb alázattal felajánljam.

A király mosolyogva hallgatta a leányka ajánlatát. Boldog kedvteléssel figyelte annak az értelmes, szép gyermeknek beszédét és — valljuk meg őszintén — őt magát is. Hiszen olyan gyönyörű volt Erzsike ifjúságának bájos-

ságában, mint valami mesebeli tündér. Mátyás egyideig hallgatott, majd imigyen válaszolt:

— Köszönöm figyelmes ajánlatodat, gyermekem! — Nem fogadok el tőled egy denárt sem. Van nekem, hála Istennek, elég...

A leányka szomorúan hajtotta le a fejét.

— Pedig úgy szerettem volna, ha felséges uram valamit elfogad tőlem. Ámbátor tudom, hogy én csak egy parányi bogár vagyok, akit, ha akar, el is taposhat...

— Ó, te kis csacsi! Hogy beszélhetsz így! Különben, jól van. Nem utasítom vissza önzetlen ajánlatodat. Azt a kincset kérem tőled, amelyet mindeneasterlingnél és drágakőnél többre becsülök. Egy csókot a te beszédes, piros ajkaidról... Mondjuk, egy gyermeki vagy alattvalói csókot...

Erzsike elpirult, nem felelt... Aztán hagyta, hogy a király szívéhez szorítsa és megcsókolja remegő ajkait...

— Most menj, drága gyermekem — szólt végre Mátyás és — most már, mint a lovagiasság mintaképe, a leánykának csak a kezét érintette ajkaival... — Hanem... erről senkinek sem szabad tudni, soha, soha!... Érted, kicsikém?

— Érttem — felelte Erzsike boldog sóhajtással. — Istenem, hogyis szólnék erről valamit! A szívemben őrzöm ennek a feledhetetlen percnak drága emlékét... A hold is évezredek óta szerelmes a földbe... folyton körülötte forog... de titkát nem árulja el soha, soha...

Mátyást megdöbbenették ezek a szavak. Rátekintett a leánykára, akinek nemcsak mélységes tisztelet, hanem határtalan rajongás is tükröződött ragyogó szemében, kipirult, szép arcán. Ujból odalépett a leánykához és halkán mondotta neki:

— Nekünk — nem szabad egymást szeretnünk, Erzsike!... Vannak az ember életében olyan helyzetek, amelyek egyszerre rejtik magukban a földöntúli boldogság minden üdvét és a legmardosóbb fájdalmat... Nyugodj

bele, kis leányom!... Tudod, hogy menyasszonyom már útban van Budára és azt is tudod, hiszen okos gyermek vagy, hogy téged én... soha... soha el nem vehetnélek... Köszönöm ragaszkodásodat, elfeledni nem foglak soha Ime, fogadd el tőlem ezt a gyűrűt, mint az elmúlt gyönyörű pillanatok néma tanuját és emlékét...

Erzsike leborult és megcsókolta Mátyás köntösének szegélyét.

— Uram, királyom!... Ó, mily boldogság volna, ha most itt hirtelen meghalhatnék...

— Kis csacsi!... Ne beszélj így!... Most tele van a szíved egy édesfájó érzéssel, de majd találsz te leányi érzelmeknek más valakit, aki oltárhoz is vezet... Most ég veled!...

Erzsike kisietett és már a szomszédos teremben ajkaihoz szorította a drága emléket, a királyi gyűrűt...

György prépost, a király kincstartója néhány nap múlva azt a javaslatot terjesztette Mátyás elé, hogy a hagyaték átvételére maga Erzsike utazzék Londonba és őt nagybátyja, Péter parochus meg Gatti főtisztelendő úr kísérik el. Ez utóbbi ugyanis — amint tudjuk — jól beszél angolul.

— Bene, valde bene! — szólt Mátyás. — De menjen Czobor Mihály várparancsnok is, mert, ki tudja, nem lesz-e szükség ott egy katonaemberre is.

Igy tehát négyen utaztak Londonba. A hagyaték átvétele kissé sokáig tartott és ezért csak akkor érkeztek a kincsekkel, papírosokkal, értékekkel, drágakövekkel Budára, amikor Beatrice királyné éppen bevonult oda. Az óriás tömegben alig bírtak átvergődni a várba. Midőn Erzsike meglátta Mátyást hermelines palástjában ifjú hitvese mellett, szívét szaggató fájdalom töltötte el és keservesen zokogni kezdett.

— Miért sírsz, húgocskám? — kérdezte ijedten Péter parochus uram.

— Semmi, semmi, csak a gyönyörű látvány fogta meg a szívemet... Hiszen ilyet én még sohasem láttam...

Elmult három hét, amíg végre jelentést tehettek a királynak. Mindnyájan megjelentek a kihallgatáson. A szót Czobor várkapitány vitte. Mátyás szórakozottan hallgatta a jelentést, amelyből csak annyit értett, hogy a dolog rendben van és hogy a Montiak nagyon gavallérosak valának. Csak tizenkét százalékot tartottak meg maguknak a pénzből.

— Bene, bene! Valde bene! — mondotta Mátyás és Erzsike pillantásait kereste. Most hozzáintézett néhány szót:

— Hogy érzed magadat?

— Legalázatosabban köszönöm, felség, jól.

— Akarsz-e még ezután is tanulgatni könyvtárunkban?

— Ha felséges uram megengedni kegyeskedik, még néhány napig tanulmányozni óhajtom Marco Polo és Conti műveit.

— Maradhatsz. Ugy, mint eddig, ezután is a várnak vendége lehetsz. Mielőtt útrakelsz, jelentkezzél. Valete!

Eltávozni készültek. Erzsike ösztönszerűen legutolsó-nak maradt. A küszöbön néma rajongással visszatekintett az uralkodóra, aki kedves mosolygással viszonzta a pillantást. Fölemelte jobbját, megállást intett. A leányka visszalépett a terembe. Ebben a pillanatban az egyik oldalajtó föltárult, mély meghajlással belépett Parlaghi György udvari testőr és jelentette, hogy Beatrice királyné őfelsége várja a királyt.

Mátyás arca egy pillanatra elborult.

— Bene! Venio! Jövök!

A testőr eltávozott és — Mátyás távozást intett az elhalványult leánykának. Azután a király még néhány pillanatra helyet foglalt íróasztalánál, arcát kezeibe temette és felsóhajtott:

— Vajjon leszek-e olyan boldog Beatricével, mint ezzel a végtelenül értelmes, őszinte, mélyérzésű, szépsé-

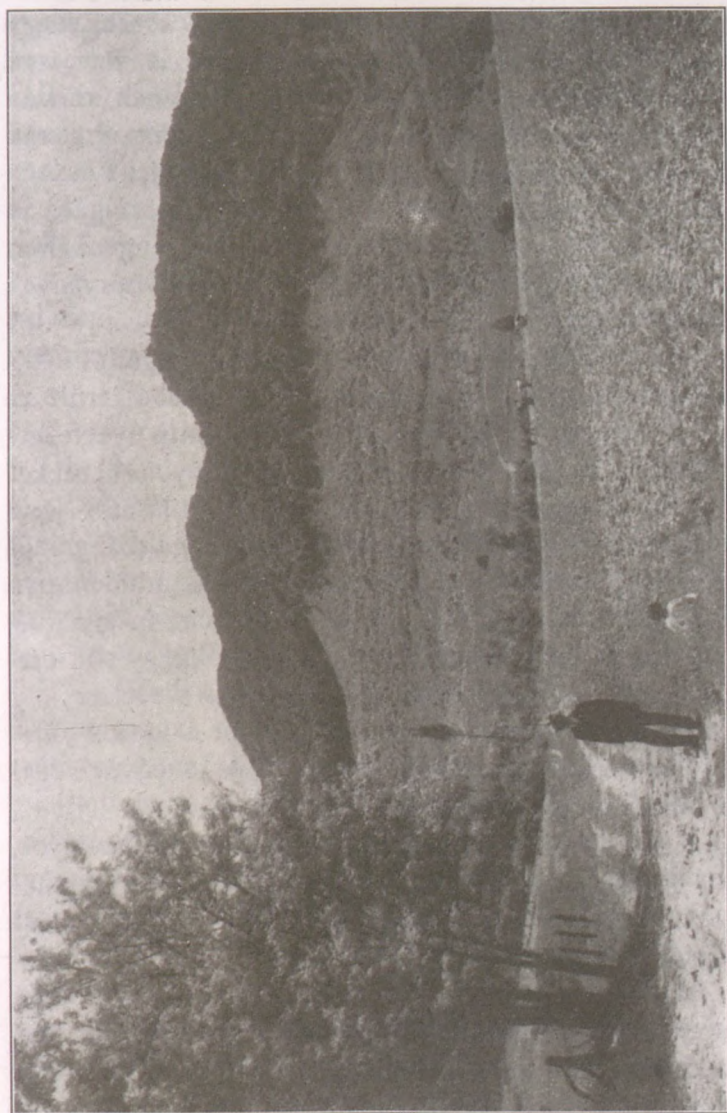
ges leánykával lettem volna... Hja, a fejedelmek szívügyeit országok intézik...

Azután fölkelt és átment hitveséhez, mert a délebédre meghívtak már együtt voltak.

Régi keleti közmondás, hogy csak az titok, amit két ember közül legalább egy nem tud. Mivelhogy a híres örökségről már eddig is többen tudtak, annak históriáját szárnyaira vette a hírmadár és elröppent vele a szélrózsa minden irányába. Így leszállott Rezi várának tornyaira is, majd besétált Rezi Sándor ijű várúr dolgozószobájába is. Ez a fiatal nemes ama Rezi Sándornak egyenes dédunokája volt, akit leírásunk elején már megismertünk. Sándor úr az utóbbi években gondokkal küzdött. Elődei nagyon költekező hajlamúak voltak; jószívvel, mindig leeresztett felvonóhíddal várták a vendégeket, meg aztán a háborúskodások is elvitték a birtokok egy részét. Igaz, hogy Rezi várának mostani fiatal ura nagyon szorgalmas gazda volt, azonban legfeljebb csak annyit tudott elérni, hogy ami megmaradt, azt meg is tartsa, ellenben azt a hő vágyát, hogy visszaszerezze, ami elveszett, nem érthette el. Márpedig minden gondolatát, minden igyekezetét ennek a vágnak szolgálatába állította. Mint rendszerető ember, várának minden legkisebb zugát ismerte; így tehát ismeretes volt előtte a levéltár is, amelyben Miklós deák segítségével mindennap búvárkodott egy-két órát.

Amint hozzáérkezett annak híre, hogy egy ánglius nagy örökséget hagyományozott valakinek, nevezetesen egy ismeretlen magyar hajadonnak azért, mert ő valamikor Hévíz fürdőjében súlyos betegségéből kigyógyult és hogy csak azért hagyta a rettentő kincset arra az ismeretlenre, mert nem tudja, ki volt az az áldott lélek, aki Thermae csodás erejét fölfedezte, azonnal nekifeküdt a kutató munkának.

— Majd bebizonyítom én — mormogta — hogy az

(Erdélyi felvétele.)

REZI VÁRA. (ZALA MEGYE.)

örökség engem illet! Hiszen világosan emlékszem, hogy dédnagyatyám levelesládájában részletesen le van írva későbbi hitvesének, névszerint Pethő Klárának csodás meggyógyulása! Ősömnek egy cigányasszony mutatta meg a tavat, de mégis csak Rezi Sándor ősömnek köszönhető, hogy annak híre még az anglusok országába is eljutott! Napnál világosabb, hogy a kincs engem illet, mint ama rég elhunyt Rezi Sándor egyenes és törvényes leszármazottját.

Sietve behívta Miklós deákot és vele reggeltől késő délutánig kutatott. Végre csakugyan a kezébe került az írás. Sőt még az is ott állott benne ékes latin nyelvezettel megírva és gyönyörű piros meg aranyos betűkkel kicifrázva, hogy Klára leányzó meggyógyulásáért Rezi Sándor úr az addig nem ismert fürdőt a maga aranyaiból nagyra fejlesztette. Szép házat emelt ott és mindenhova elvitette a hírét a «feredőnek», ahova azután még a külszörzágokból is számtalan beteg érkezett. Bizony sok ott-nagyott mankó bizonyítja Hévíz nagyszerű vizét!...

Hej, hogy megörvendett Rezi Sándor a fontos oklevelek elolvasása után. Kezeit dörzsölte és jókedvűen csapott Miklós deák vállára.

— No, deák! Ha megkapjuk a kincset, ami bizonyos, akkor téged úgy megjutalmazlak, hogy oltárhoz vezetheted szíved választottját; szép lakást és jó megélhetést adok nektek!...

Azután összeszedte az írásokat, jól vigyázva, hogy a pecséteket baj ne érje; felöltötte legszebb köntösét, magára övezte — még dédnagyatyjától örökölt gyönyörű drágaköves kardját és négylovas hintójában felutazott Budára. Éppen három nappal későbbén érkezett azután, hogy Mátyás királynak a Londonból visszaérkezett küldöttség jelentést tett az út sikeréről.

Sándor úr egyenesen a palatinushoz ment és tőle kihallgatást kért. Országh Mihály uramnak nem volt

akkor sürgős dolga, azonnal fogadta Rezi Sándort, akinek nemcsak azért volt jó hírneve, mert ősei mindig hűséges emberei valának a királynak és mindig vitézül verekedtek, hanem azért is, mert a nádor különösen megbecsülte azokat a nemes urakat, akiknek lábai alól nem csúszik ki ősi birtokuk. Szívesen fogadta a derék, délceg fiatal embert.

— Szolgálataimat ajánlom nagyságos és kegyelmes palatinus uramnak. Ne terheltessek meghallgatni alázatos instanciámat — kezdé mondókáját Rezi Sándor.

— Beszélj — válaszolt meleg hangon Ország Mihály — mialatt végigsimította hosszú fürteit.

A fiatal úr szép, összefüggő előadásban elmondotta mindazt, amit mi már tudunk. Kifejtette, hogy mindezek után napnál világosabb, hogy az örökség nem amaz, idegenből idevetődött nőszemélyt illeti, hanem őt, mert dédnagyatyja tette híressé Hévizet, amelynek vizében Gresham úr meggyógyult. Előterjesztését így fejezte be:

— Mindezek után azt azzal a humillima instanciával járulok magas conspectusa elé palatinus uramnak, mint a nemesek igazságos bírójának, ne terheltessek megsemmisíteni az angol hagyaték ügyét és adassa nekem a kincseket, mint cum iure örökösének. Igérem, hogy velük éppen olyan jól sáfárkodom, mint mostani csekély praediumommal. Számíthat arra, palatinus uram, mint capitaneus exercitus, hogyha kell, bandériumomat fényesen kiállítom...

Ország Mihály felvonta szemöldökét. Rántott egyet-kettőt hatalmas bajuszán, ami nála annak a jele volt, hogy nehéz ügyben kell döntenie. Jóideig hallgatott, majd végigsimította homlokát és így válaszolt:

— Mind szép, amit előadtál, kedves öcsémuram. Hanem az elintézés nem olyan könnyű, mert a testamentum szerint a kincsek mégis a végrendelet megtalálóját illetik. Igaz, hogy te is okosan beszéltél és argumentumaid he-

lyesek. Éppen ezért nem akarom elsietni a dolgot. Holnap ugyanebben az időben jöjj ismét hozzám...

A fiatal úr eltávozott. A nádor helyet foglalt íróasztalánál és nagyot fujt. Gondolkozott, majd megrázta a csengőt és behívatta Ugoletti meg Gatti urakat. Sokáig tanácskozott velük a kényes kérdésen. Eltelt egy óra, majd még egy; behozták Erzsikétől az írásokat mind; behívták Czobor uramat is; a palatinus elmondatta magának elejétől végig azt is, mit végeztek Londonban, mit mondtak Montiék, de bizony nem lett okosabb! Végre is, amikor már jól elmúlt az ebéd ideje, elbocsátotta az urakat. Csak ennyit mondott nekik útravalóul:

— Amici! Senkinek egy szót se! Erzsikének még sejténie sem szabad az ügyről! De másnak sem! Percepitis? Megértettétek?

Égész délután és este, sőt álmatlan éjtszakáján is erről gondolkozott. Mikor pedig hajnal felé elaludt, álmában sok pénzt és drágakövet látott, melyeknek hatalmas szárnyaik nőttek, borzalmas szemük volt és óriás karmaikkal belevágtak a húsába. Szó, ami szó, a nagy palatinus kegyetlenül szenvedett, mert nem bírta megoldani a fogas kérdést, már pedig neki, mint legfőbb bírónak ítélkeznie kellett. Rosszkedvűen ébredt és hangtalanul itta meg fűszeres borát. Hitvesének, a nagyasszonynak nem kerülte el figyelmét az a felhő, amely urának homlokát borította. A reggeli után odaszorította arcát Mihály úr szakállához.

— Édes jó uram! Mondja meg, mi bántja, mi szomorítja a szívét? Talán segíthetek!... Gyerekek! Menjetek ki egy kicsit a szabad levegőre...

A palatinus nem szólt semmit, csak lemondóan intett a kezével. Azonban Borbála nagyasszonyt nem oly fából faragták, hogy amibe egyszer belekapaszkodott, elengedte volna. Most is így tett. Addig-addig hízelgett, addig kérlelte Mihály urat, amíg ez mindent elmondott, de előbb «fejvesztés terhe alatt» megígértette Borbálával, hogy egy

hangot se szól. Még a gyerekeknek sem. Előadását így fejezte be:

— Hát most tégy igazságot! Már pedig ezt kell tennem még ma délelőtt! Különben kockára teszem a reputációm, mint nádor és legfőbb bíró! Mondom neked, Borbála, hogyha Sámson erejét, Homeros költői tehetségét, Augustus bölcsességét, Pyrrhus ügyességét, Jób békétűrését, Hannibal fortélyát, Hermogenes éberségét elővenném, akkor sem tudnék kilábolni ebből a cifrán összekevert ügyből.

A nagyasszony figyelmesen hallgatta férjeurának beszédét, majd amikor az nagyot fujva megpihent, csilámló szemmel, kacagva mondotta:

— Szerelmeset uram! Kegyelmed felsorakoztatta itt az ősi világ minden okos, ügyes és fortélyos emberét! Hát én amondó vagyok, ne menjen kegyelmed olyan messze, itt van a legokosabb, a legügyesebb, a legfortélyosabb ember a szomszédságban. Forduljon ahhoz, bizony mondom, megoldja hamarosan ezt a furcsa gordiusi csomót.

— Mit beszélsz? Hogy én, a nádor, a legtöbb bíró valakitől tanácsot kérjek? Ugyan ugyan hosszú hajú rövid eszű asszony, miket gondolsz? Szeretném tudni, ki volna az a valaki, aki nekem kijelölné a helyes deliberráció útját?...

— Akárhogy kinevet is egész asszonyi nememmel együtt, szerelmeset uram, mégis azt mondom, az lesz egyedül rectum, ha meghallgatja szavamat...

— Beszélj már, canis mater!...

— Menjen kegyelmed a királyhoz! Adjon ő deliberrációt, hiszen őfelsége mindenről tud. Ő fogadta a leányasszonyt, ő tudta meg úgyszólván leghamarabb az egészet meg aztán Rezi Sándor, mint nemes úr, a király embere...

Ország Mihály felugrott. Olyan csókot nyomott

Borbála asszony szájára, hogy az mosolygós szemrehányással panaszkodott:

— Majd kitöri a fogaimat!...

Egy óra mulva már ott állott a palatinus a király előtt. Rezi Sándornak visszahagyta azt az üzenetet, hogy várjon nyugodtan, akár néhány óráig is.

Mátyás meghallgatta a nádor jelentését. Egyideig gondolkozott, majd imigyen válaszolt:

— Jól tetted, kedvelt hívünk, hogy mindent megmondottál nekünk, mert a döntést magunknak tartjuk fenn... Itt van az a fiatal nemes?

— Igen, felség! Várja a döntést!

— Azonnal jelenjék meg előttem, akárhogyan van is öltözve...

Rezi Sándor belépett a király szobájába. A hatalmas úr komolyan és szigorúan tekintett a fiatal emberre, de amint annak szemében hűséget, elszánt akaratot, értelmet fedezett fel — és Mátyás nagyon gyorsan fölfedezte az ilyen lelki tulajdonokat — meg amint szemügyre vette a fiatal úr délceg, egészséges termetét, azonnal megajándékozta bizalmával a kérelmező itjút.

— Salve! Beszélj! A palatinustól ugyan tudjuk már, mi a kívánságod, de argumentumaidat nekünk is add elő.

Rezi Sándor bátran, önérzetesen, meggyőzően, de mégis a legfeszesebb fegyelemmel beszélt. Mátyás időnként bólintott. Miután Rezi Sándor előterjesztésének befejeztével mélyen meghajolt, Mátyás néhány pillanatig összevont szemöldökkel gondolkozott, majd hirtelen mondotta:

— Re vera, nehéz az ügy. Elbocsátunk. Parancsunkat várd a palatinusnál... Kéretjük...

Ország Mihály néhány perc mulva mosolygós arccal jött vissza a királytól. Rezi Sándornak barátságosan megveregette a vállát.

— Édes öcsémuram, hány esztendő vagy te?

— Harmincegy leszek orgonanyíláskor!

— És még mindig egyedül járod az élet útjait?

— Még eddig nem találtam olyan élettársat, aki megosztaná velem a munkát és kevés cifrasággal beérné... ,

— Bene, valde bene! Nem várhatsz sokáig! Hehehe! Azt akarod talán, hogy a Rezi-címert megfordítsák, ha téged egyszer, no, nem hamarosan, levisznek a családi kriptába?

— Ó, nem! kegyelmes és nagyságos palatinus uram!...

— Hát öcsémuram, ezeket csak én mondtam neked, mint atyád régi jóbarátja. Az Isten nyugtassa halóporában! És — mint a te jóakaró bátyád. Most nem a nádor beszél hozzád, hanem az öreg barát... De ni-ni, majd elfelejtettem, mit parancsolt a király őfelsége! Ma délebed után hat órakor jelenj meg nála; nem a kihallgatási teremben, hanem a kis fogadószobában...

Rezi Sándor tágranyilt szemmel bámult a nádorra.

— Palatinus uram, hogy érti ezt?

— Ahogy mondtam! A király úgyis látni akar, mint vendégét. Tudod, hogy őseidet nagyrabecsülte és jó sáfárságod híre kedves neki. Öltözzél fel selyemdolmányodba és bársonymentédet vedd a válladra. Otthon ne feledd a kardodat, meg a kócsagtollas kucsmádat...

A fiatal nemes pontosan délután hat órakor izgatottan lépett be a fényes fogadószobába, amikor Kállai Pál szolgálattelvő udvari katona a nevét harsányan kiáltotta és a nagy tölgyfaajtó bársonykárpitja előtt kitarult. Két hölgy ült a kipárnázott kanapén. Az egyik őszbeccsavarodó hajú matróna feketeselyem köntösben, a másik egy viruló, kissé erősebb termetű fiatal nő diszes, skófumós, himes, virágos ruhában. Rezi Sándor már tudta, kik az asszonyságok, akik kedves mosollyal fogadták a nemes úr tiszteletteljes kézcsókját. Az idősebb hölgy tiszta magyarsággal beszélt, a fiatalabb ellenben latinul,

de érezni lehetett, hogy idegen ország szülötte, mert példának okáért a «dicere» szót mindig így ejtette ki: dicsere...

Mi is tudjuk, kik voltak a kedves, nagyúri asszony-ságok. Szilágyi Erzsébet, a király anyja, a másik pedig Beatrice, az ifjú királyné.

Fesztelenül, szíves modorban folyt a társalgás. Szilágyi Erzsébet nyugodt mosolygással, halk megfontolással fűzte egymáshoz a szavakat, Beatrice pedig minden mondatnál hangosan kacagott, még a hófehér fogsora is kiragyogott piros ajkai mögül. Rezi Sándor, akit természetesen szintén belekínáltak egy párnás karosszékbe, elfeledte lámpalázát. Már szinte otthonosan érezte magát, de még mindig azon törte a fejét, mi lehet az oka ennek a meghívásnak akkor, amikor a király nincs jelen.

Egyszer csak ismét föltáruult a kárpit és Kállai testőr a következő nevet kiáltotta be:

— Geréb Erzsébet nemes úrleány!

Gyönyörű fiatal hölgy lépett a terembe. Csupa csipke és selyem. Mintha a mesék tündérkirálynéja szállt volna a földre. Pompás termetén a kis pruszlík erősen megfeszült és bár eltakarta hullámozó keblét, mégis sejtetni engedte, hogy egy nagyszerűen fejlett, egészséges fiatal leányt takar. Hamvas arcocskájának mosolygása, szemének az égtől kölcsönzött kék színe, hajának hullámos szőke koszorúja még a királyi anyát és a királynét is meglepte. Hát még a forró vérű fiatal Rezi Sándort. Amikor megszorította azt a puha kezecskét, azt hitte, hogy minden vére az agyába és onnan a szívébe tódul, hiszen ilyen gyönyörűséget még soha életében, de mit mondok, még álmában se látott.

Alig beszélgettek néhány percig, Kállai testőr jelentette, hogy a király őfelsége egy fontos dologban kéri a dámákat, azonban a leányasszonyt és a nemes urat arra hívja fel, hogy várják vissza őket. Hamarosan visszatérnek.

— Diskuráljatok, amíg jövünk — szólt kedvesen

Szilágyi Erzsébet. A küszöbnél hirtelen visszaintett. — Hja, igen! Majd elfeledtem! Arra hív fel benneteket a király, hogy azt a bizonyos angliai örökséget igazítsátok el... Mert Rezi uram, tekegyelmednek tudnia kell, hogy Geréb Erzsike a szerencsés örökös...

A hölgyek eltávoztak. Rezi Sándor úgy érezte magát, mintha forróvizzel öntötték volna le, azután pedig mintha beleejtették volna egy jegekkel telt vizeskádba. Magában mormogta.

— Szent Isten! Ettől a földreszállt angyaltól vegyem én el azt a nyomorult pénzt! Ha lefejeznek, sem!

A leány pedig imigyen gondolkozott:

— Akárki legyen ez a fiatal nemes, lelketlenség volna tőlem, ha elvinném jogos jussát. Merthogy jogos, az bizonyos. Különben a király nem hívta volna ide...

A kínos csendet végre Sándor törte meg:

— Hallottam, hogy kegyelmed találta meg a testamentumot és hogy az angol kincsek már birtokában is vannak.

— Igen, de nagyon szívesen lemondok mindenről kegyelmed javára...

— Arról szó sincs! Szó sincs! A testamentum szerint a hagyaték azé, aki a végrendeletet megtalálta!

— Nem-nem!... A kegyelmed jussa az...

Rezi Sándor elbűvölten nézte a piruló leánykát. Szíve hangosan dobogott. Végre újra megszólalt:

— Hát el tudja képzelni, hogy egy ilyen gyönyörűséges fiatal, nemes úri leányt megkárosítani tudnék!

Erzsike lopva tekintett a fiatal nemesre. Nem válszott. Valahogy úgy adódott, hogy a kis leány parányi selyem keszkenője a földre esett. Rezi Sándor utána-kapott és ekkor a feje odaért a leány szőke fürtjeihez. Édes bizsergés szaladt át az erein. Erzsike arca halvány lett és remegő hangon mondotta:

— Köszönöm!... Ugy-e, megütöttem?

Rezi Sándor nem bírt szólni, ajkait nem hagyta el egyetlen hang sem. Elfeledett ő már mindent, elfeledte az örökséget, ő csak nézett azokba az elbűvölő szemekbe. Ebben a pillanatban belépett a két hölgy.

— No, megegyeztetek? — kérdezte Erzsébet végtelenül kedves nyájassággal.

— Meg, felséges asszonyom! — válaszolt az ifjú. — Ezennel lemondok az örökségről a leányasszony javára.

— És nekem nem kell az örökség — szolt Erzsike hevesen — legyen az Rezi őkegyelméé... Őt illeti, nem engem...

Szilágyi Erzsébet nagyot nézett. Helyet foglalt Beatrice mellett. Majd szeliden megszólalt:

— De kedveseim, így nem lehet ezt az ügyet elintézni! A király megparancsolta, hogy egyeztetek meg!...

A két fiatal teremtés egymásra tekintett. Nem bírtak már szólni és — Szilágyi Erzsébet nem is erőszakolta a további kérdezősködést. Beatrice elfojtott mosollyal tekintett hol a leányra, hol a nemes úrfira.

Nemsokára búcsút vettek. A távozásnál Erzsike keze megremegett a férfi erős kezében. Odakint, a külső szobában azt kérdezte Rezi Sándor a leánytól:

— Mi a terve, ha elvégzi itteni munkáját?

Erzsike rátekintett Sándorra. Volt ebben a tekintetben minden, de leginkább az a titkos kérdés, hogy ne hagyj el engem többé. A fiatal nemes megértette.

Másnap délelőtt Sándor, ismét a király parancsára, megjelent az uralkodó előtt, hogy bejelentse, mit végeztek. Mátyás mosolyogva fogadta.

— No, kié lesz az örökség? Megvan az egyezés?

— Legalázatosabban jelentem, felséges uram, megegyeztem a leányasszonnyal. Mindkettőnk tartjuk meg az angol kincseket.

Mátyás úgy tett, mintha nem értené.

— Beszélj világosan!

— Legmélyebb tisztelettel és alázattal megkérem felségedtől Geréb Erzsébet kezét...

— Tőlem? Hogyan?

— Felséges uram várának vendége a leányasszony, övele most elsősorban felséged rendelkezik.

Mátyás arcán egy pillanatig bánatos felhő vonult át, de azután jóakaró mosollyal mondotta:

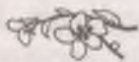
— Helyes a beszéd. Az engedélyt megadjuk... És a leányzó?

— Ezelőtt egy félórával ideigérte a kezét...

Igy lett Geréb Erzsébet Rezi Sándor hitvese és így intéződött el Gresham William uram testamentumának bonyolult ügye. Még csak azt kell megemlítenünk, hogy a király értékes parafernális ajándékot küldött az itjú párnak. Hatalmas aranyserleget, amelyet egy csókolózó galambpár díszített. A serleg oldalára Chimenti Camicia firenzei kitűnő művész a következő szavakat véste: «Vulneris remedium cordis — vulneratio nova». A szív sebének orvossága — az új megsebesülés...

Erzsike felsóhajtott, amikor az érdekes mondatot elolvasta és magában így suttogott:

— Az én szívemet meggyógyította az új sebesülés, de vajjon őt meggyógyította-e az arragóniai királykisasszony?...

SZIGLIGET.*

ZALAI ember azt szokta mondani, hogyha szépet akar látni, akkor át kell mennie Somogyba. Csak akkor tudja, milyen gyönyörű az ő országa! Az ő szűkebb hazája! Igaz is, mert ha Fonyód közepén végigtekint a Balaton sima vagy pedig a viharban haragosan tajtékzó habjain, a tulsó zalai parton a legszebb látvány tárul eléje. Keszthelytől jobbra sötétlenek a Fekete-hegy komor rengetegei, azután a hegyes vidék egyszerre megszűnik, az az érzése van a figyelőnek, mintha a Balaton vize mélyen benyúlna Tapolca felé. Mintha ott egy nagy öböl volna, amelyből mint sziget emelkedik ki néhány csúcs, hátrább a Szent György-hegy, a Balaton víztükre mellett pedig Szigliget hármass csúcsa. Még tovább jobbra ott vigyáz évezredek óta a széles hátú Badacsony és elmélázik arról a szép leányról, akinek szelleme ma is ott tanyáz a Rózsakőnél. A Badacsony jobbsarka mellett kíváncsian kukucskál a Gulácsi-hegy, hátrább pedig Csohány violaszínű csúcsa gondolkodik arról, vajjon mi is történt volna, ha Szentgyörgyi László csak egy nappal később érkezik vissza szerelmes mátkájához. Még inkább keletre a házak úgy pihennek az Örsi- meg a többi erdős hegy lábánál a Balaton partján, mintha óriási fecskék rakták volna őket.

Ha pedig hazamegy a zalai ember és Révfülöp felől figyelő vonatja ablakából a maga szűkebb hazáját, akkor

* Tapolcától délre 9 km.

azt látja, hogy a vonat valóságos bujócskát játszik a kiugró-beugró dombokkal. Hol eltűnnek, hol hirtelen előtte teremnek addig-addig, amíg a Badacsony déli csücskén előbukkannak Szigliget szeszélyes csúcsai. Lábdinál pedig már [meg is pillantja a {Szentháromság-kápolna felett egy régi templom omladozó falait és ha jó szeme van, a Helységi- meg az Öregerdő közt a túlsó hegyoldalon a sötét erdőből kiemelkedni látja Szigliget várának cik-cakos romjait. Régi rom régi dicsőségről mesél az alatta pihenő csendes község jámbor lakóinak. Elmondja, hogy réges-régen, még amikor a kutyafejű tatárok kitakarodtak az országból, a második honalapító adott jogot és megbízást a pannonthalmi szerzeteseknek, hogy építsenek arra a meredek hegyre egy erős várat. Flavius apátúr meg is fogadta a szót és olyan pompás erősséget emelt Szigliget fölött, hogy IV. Béla király, amint meglátta, csillogó szemekkel jegyezte meg az apátúrnak:

— Hallod-e, olyan jó munkát végeztél, hogy kedvünk lenne a várat királyi várrá átszarmaztatni.

István apát a mellén keresztbefonta a karjait és mélyen meghajolt, de nem szólt semmit. Béla király megértette ezt a néma beszédet, mosolyogva simította meg szakállát és folytatta:

— Ne ijedj meg, nem kívánjuk ingyen. Minden kiadásodat megtérítjük meg aztán főfészkedet is fejleszteni fogjuk. Ti is szenvedtetek ott a tatároktól...

Igy hát készen volt az alku és a gazdaváltozás. Ha nem Nagy Lajos már ismét magános embernek, Lábdí Lőrinc fia, Istvánnak ajándékozta oda Szigligetet, mely azután sok kézen megfordult, de mint a fecske a régi fészkére, a vár is sokszor visszaszállt a pannonthalmi főapát úr tulajdonába. Valamikor, ha jól emlékszem, I. Mátyás idejében a Szentgyörgyiek parancsoltak a várban és övék volt a hozzátartozó nem nagy gazdaság is.

Közeli atyafiai voltak annak a Szentgyörgyi Lászlónak aki sok megpróbáltatás után vezette oltárhoz Csobánc, várában Gyulafi Rózsikát. Különösen egy Szentgyörgyiről, Pál úrról tud a krónika, aki a nagy király atyjának, Hunyadi Jánosnak volt derék vitéze, azonban hitestárs nélkül élte napjait Szigliget magános szobáiban. Lassanként előregedett az egykor daliás úr. Akkoriban húnyt el idősebb fitestvére, akinek egyetlen unokája maradt, Gábor úrfi. Őt odavette magához a várba, ahova már előbb beköltözött egyik nagynénjének elhagyott apró árvája, Ilonka is. Gábor és Ilonka együtt játszadoztak mint gyermekek, majd később, amikor a leányasszony, mint a harmatos rózsabimbó hajadonná növekedett, Gábor úrfi karja pedig elég erőssé vált a kardforgatásra, a két ifjú teremtés szíve is egymásért kezdett dobogni. Ilonka szép volt, mint a szigligeti erdő gyöngyvirága. Szelíd, kedves, szőke hajú gyermek, aki nem szerette a sok szót vesztegetni, hanem csendesesen üldögélt jóltevő bátyja lábánál; neki felolvasott vagy rokkája mellett hallgatta azokat a meséket, amelyeket az öreg úr a Rigómezőről, Brankovicsról, Nándorfehérvárról szokott mondani. Nándor ostrománál kapta azt a súlyos sebet is, mely miatt lábát nehezen vonszolta és csak botokkal tudott kimenni az ámbitusra meg onnan vissza. Gábor úrfi, amikor a szája fölött a férfitjelző bajusz serkedezett, odakerült a király udvarába, hogy emberséget tanuljon és csak mint lovaggá ütött daliás legény jött ismét vissza Szigliget várába. Bátyját megölelven, sietve fölkereste Ilonkát. Meg is találta őt a konyhában, ahol a szakáccsal meg a szolgálókkal együtt szorgoskodott. A leány tülig elpirult, amint váratlanul betoppant rokonát megpillantotta. Kiszietett, mert sejtette, hogy ami most következik, azt nem szabad senkinek se látni! Igaza volt! Gábor úrfi olyan forrón szorította kebléhez a gyönyörű gyermeket, hogy azcsaknem felsikoltott. De az is lehet, hogy inkább az örömtől.

- Édes Ilonkám, hogy megszépültél!
 - Te pedig egész nagy emberré váltál!
 - Adj egy csókot, drága kis gerlicém!...
 - Mit gondolsz? Még valaki megláthatná?
- De már akkor a két szomjas ajk összeforrott.

Pál úr éles szeme észrevette, hogy Ilonka és Gábor szeretik egymást. Boldogan szemlélte Ámor-isten pajkos játékának ármányos szövődését és tudta, hogy annak végső állomása csak az oltár lehet. Öröm honolt keblében, de egyúttal szorongva is gondolt arra, mi lesz, ha ő hirtelen behúnyja a szemét! Rossz emberek mindig akadnak, akik kiforgatják szeretett «gyermekeit» Szigligetből. Ezt nem akarta. Ezért tehát akkor, amikor Gábor úrfit hirtelen az udvarhoz szólították, megcirógatta Ilonka szőke haját és óvatosan, nehogy megszorítsa az érzékeny gyermek lelkét, beszélni kezdett hozzája:

— Ilonkám, jó gyermekem! Immár nyolcvan esztendőre vont a életemet a magasságbeli Isten. Sokat már nem remélhetek; amit kaptam, az Úr jóságán kívül neked köszönhetem, hiszen te voltál az én hűséges istápolóm. Ezért nem akarok hálátlan lenni. Tudom, hogy jószívvvel vagy Gábor öcsém iránt, azt is sejtem, hogy örömet nyujtanád neki a kezedet. Jól van, tedd ezt! Boldogan fogok kimulni, ha titeket ilyen módon szent egyesülésben látlak. De hogy ne maradjatok úgy, mint a szedett szőlőág, mindenemet nektek akarom hagyni, ámde ehhez testamentum kell..

Ilonka riadtan tekintett föl bátyja fáradt szemeibe.

— Ne beszéljen erről, kegyelmed, szerelmes Pál bátyám! Hiszen én magam is követném a hideg sírba, ha kegyelmedet elveszteném...

— Nem-nem, kis madaram! Te még gyermek vagy, előtted az élet minden gyönyörűsége! Odanyujtod a kezedet Gábornak és boldogok lesztek. Nekem már úgyis teher az élet... Holnap délebedre idehivattam a szom-

szédos várakból meg kúriákból Thuri, Gyulafi meg Szilvási barátaimat. Azok fognak [tanuskodni meg Perényi várnagyom. A várat meg a szántóföldeket Gábor kapná, te pedig az ingó-bingó jószágot meg a lábasokat, nyájakat, kivéve a hátsparipákat, amelyek szintén Gábornak jutnak szerszámaikkal együtt. A csekély arany-ezüstedényeket is a te nevedre iratom, ha a jószágos Jézusom az örökkévalóságba szólít...

Ilonka csendesén sírdogált, de végre maga is belátta, hogy legjobb lesz, ha a testamentum elkészül, mert különben, ki tudja, milyen gonosz ármány túrná ki Szigliget várából.

Mire Gábor visszajött Budáról, a végrendelet elkészült. Annak tartalmáról az öreg úr tájékoztatta öccsét és megmondta neki, hogy egy példány a cifrakulcsos almáriumban, egy példány pedig a veszprémi püspöki káptalannál van, mint hiteleshelyen.

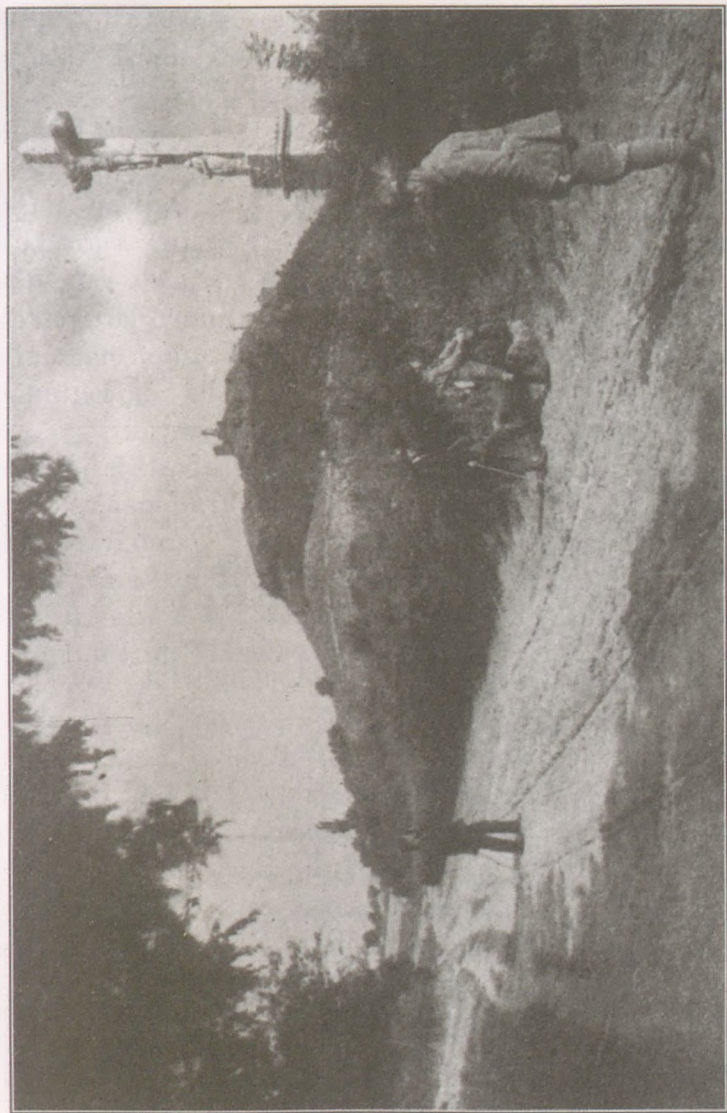
— Ha bármi baj lesz, édes öcsém, fordulj bizalommal a püspök úrhoz, ő kiadatja neked megtekintés és bizonyítás végett a hiteles kópiát...

Pál úr most már lélekben megnyugodott és ez egész ségére is jóhatású vala. Derülten számítgatta ő is a napokat, — mert már csak ezekről lehetett szó, amikor a «gyerekek» eljegyzését az atyafiaknak is tudtul lehet és kell adni. Az íródeák pontosan összeírta mindazok neveit, akiről — Isten ments! — mint meghivandókról nem szabad megfeledkezni. Már közelgett a mátkaság megkezdésének és hirdetésének boldog napja, amikor — éppen Nepomuki Szent János napján, egy viharos nyárelei estén küldönc kért bebocsáttatást Szentgyörgyi úrékhoz.

— Honnan jössz, mi járatban van? — kérdezte Gábor úrfi a csuromvízes legényt.

— Budáról hoztam ezt az írást.

Gábor átfutotta. Szerencse, hogy Ilonka nem volt a szobában. Az állott a nádori parancsban, hogy Szentgyörgyi

SZIGLIGET AZ ORSZÁGÚT FELŐL.

(Erdélyi fekvés.)

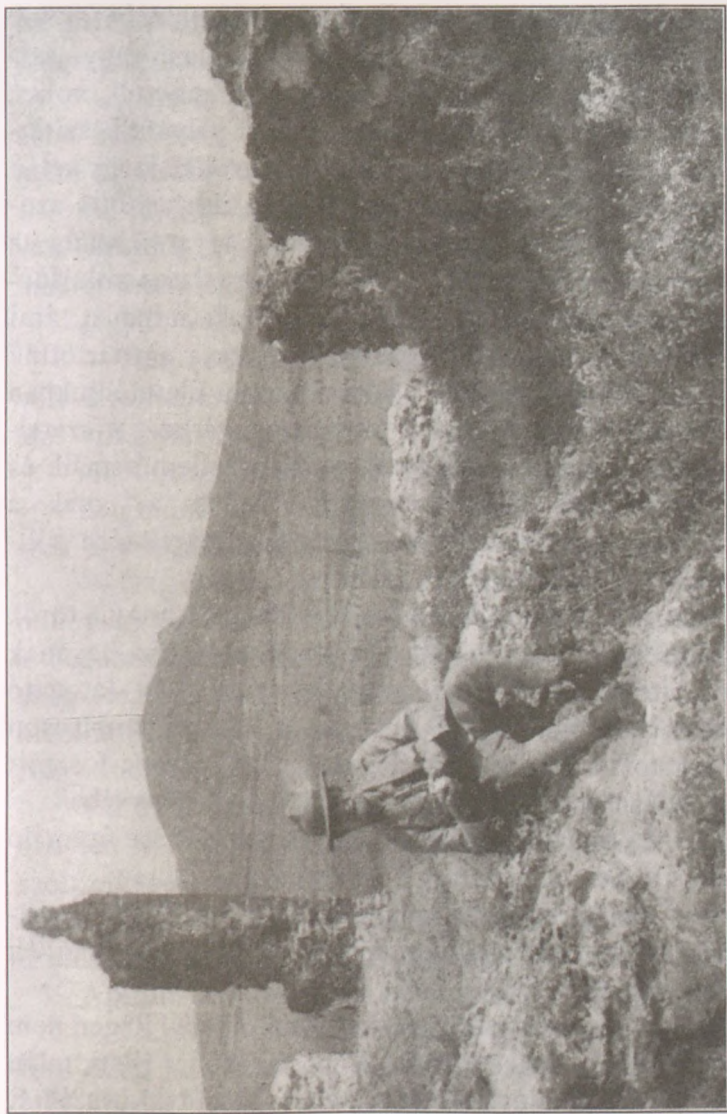
Gábor lovag, nemesi kötelességéhez híven azonnal vonuljon a megyei bandériumhoz és azzal Mohammed szultán ellen, aki a déli végeket szemtelenül feldúlja.

Mintha villám csapott volna Szigliget meghitt lakóinak lelkébe. Pál úr és Gábor, bár büszkeséggel töltötte el keblüket, hogy a Szentgyörgyi névnek alkalma van hír és dicsőség gyűjtésére, mégis aggódva tekintettek a jövőbe, mert hátha a háború bajt, bánatot hoz arra a kis vergődő galambra, aki a hír vétele után kisírt szemmel járt-kelt a komor falak között. Azonban nem lehetett otthon maradni, hacsak Gábor nem akart a gyávaság vádja alá kerülni.

Elment és otthon hagyott két fájó szívet.

Hírek csak szórványosan jöttek a táborból, mert a vármegye bandériuma Temesvárra vonult, ahonnan hetekig is alig érkezhettek valami híradás. Csak annyit tudtak meg, hogy Pongrácz János Ali béget kiverte a déli megyékből és hogy annak seregében vitézkedett Gábor úrfi. Azután kimaradtak a hírek. Ellenben olyan valami történt, amit lehetetlen el nem mesélnünk.

Hunyadi János nagynevű fia, az igazságos Mátyás, Vitéz János őminenciája ösztönzésére, de a maga jószántából is, ismerte és megszerette azt a kultúrmozgalmat, mely különösen Itáliában volt otthonos és amelyet még ma is «renaissancenak», újjászületésnek nevezünk. Ennek célja az ókori művészek és írók alkotásainak megismerése és tanulmányozása volt, azaz a régi klasszikus műveltséget ismét életre keltette. A nagy király számos olasz tudóst hívott udvarába, köztük Bonfinius, Galeotti, Ransanus, Ugoletti uramékat és másokat is. A renaissance szelleme, bár nem nagy erővel, de mégis utat tört magának a főúri családokba és a nemességhez is. Divatba jött, hogy az, ami addig inkább csak szórványosan mutatkozott, úgyszólván természetessé váljék, nevezetesen, hogy a magyar ifjak tudományszomjuk kielégítése végett a napsütéses Itáliába utazzanak. Bologna és Padova valának azok a szellemi

(Erdélyi felvétel.)

KILÁTÁS A SZIGLIGETI ROMOKTÓL.
(Háttérben a Szent Györgyhegy és a Csobánc.)

központok, ahol a magyar ifjak az olasz tudósoktól sok mindent megtanultak, amit itthon a káptalani vagy szerzetesi latin iskolákban már azért sem tehettek volna, mert hiszen ezek leginkább csak a papi pályára készítettek elő a jámbor életet kedvelő noviciusokat. Hogy aztán az idegenben való hosszas tartózkodás meglazította azokat a titkos kapcsolatokat, amelyek a magyar szíveket az édes magyar hazához fűzték, bizony sajnálatos volt. Idegenbe került ifjaink kicsinyelni kezdték mindazt, ami itthon van és tapasztalatlanságukban csak azt tartották jónak és helyesnek, amit odakint láttak. Életmódjukban is alkalmazkodtak az itáliai forró napsugárhoz. A szerelmet nem úgy fogták fel, mint puritán jellemű apáik és nagyapáik, meg nagyasszonyaink, hanem azt csak a pillanatnyi gyönyörök kielégítésének szolgálatába állították...

Miután Gábor úrfi Sári lován ellovagolt, hogy a török veszedelemmel ő is szembeszálljon, Szent Iván havának egyik utolsó napján, egy napsugaras délután látogató érkezett Szigliget várába. Az öreg úr a külső ámbituson melázgatott a régi időről, Ilonka pedig éppen a fosztott libák tollának súlyát vezette be háztartási könyvébe.

Fiatal és délceg ember volt a látogató. Kissé fitymáló modorú lehetett, mert így köszöntötte a várurat:

— Szolgálataimat ajánlom kigyelmednek, urambátyám! Hát még mindig ebben az öreg viskóban éli utolsó napjait?

— Isten hozott, Dersfi Zsigmond öcsém! Régen nem jártál ezen a vidéken. Ami pedig szólásodat illeti, talán csak véletlenül csúszott ki szájadon a kicsinylő beszéd...

Ilonka éppen odalépett. Meglepetten tekintett Zsigmondra, akit már néhány év óta nem látott. Kis kezét barátságosan nyújtotta a vendég felé, aki láthatóan kedvtelve vizsgálgatta a leányasszonyt. Ilonka elpirult.

— Érezd magad itthon nálunk — szólott ismét Pál

úr, bár szavaiból kicsendült, hogy legszívesebben venné Zsigmond távozását.

— Nem is megyek el, csak estebéd előtt. Akkor sietnem kell, mert... hehehe... no, nem mondom tovább, mert tapasztalatlan szűzecske is van a közelben...

Pál úr ökle önkénytelenül összeszorult. Kissé mogorván kérdezte, hogy a társalgásnak valamelyes elfogadható medret teremtsen.

— Mit végeztél odakint? Milyen ott a világ sora?

— Hát, kedves urambátyám, Bologna meg Padova volt letelepülésem két helye. Messze vannak azok ide! Más világ van arrafelé!

— No-no! Miért? Jobb, mint itthon, őseid honában?

Zsigmond úrfi szerelmes pillantást vetett a leányra; csak úgy foghegyen felelt:

— Meghiszem azt! Ott az újjászületés, a klasszicizmus nagyszerű szelleme és levegője, itthon a maradiság, a begubózkodás. Ah, drága Itália! Gyönyörű városaid, zengzetes nyelved, és... varázslatosan szép, fekete hajú, kreol arcú, ragyogó szemű asszonyaid! Hej, urambátyám! Hogy tudnak azok szeretni!...

Pál úr szeme szikrákat vetett. Az öreg úr alig tudott hirtelen feltörő indulatainak parancsolni. Rekedt hangon szólt elképedt hűgának:

— Ilonka, menj és hozass a vendég úrnak abból az ürmösből, amelyik a keskeny nyakú nagy üvegben van.

Apirulóleány elsietett. Pál úrodafordult Zsigmondhoz.

— Öcsémuram, vigyázz a szavaidra. Ártatlan, jónevelésű fiatal leány az, akit szavaiddal nem kíméltél. Azonkívül pedig legközelebb mátkája is lesz egy rokonomnak, akit a haza és királya iránti kötelesség a harctérre szólított.

Zsigmond úr megpödörte kis bajuszát. Egy pillanatig tűnődött valamin, azután komolyan mondta:

— Sajnálom, kedves urambátyám, ha elszóltam magamat. Többé sohse fogok vigyázatlan lenni.

— Igy már jól van! Ha csakugyan betartod a szavadat, bármikor szívesen látott vendég leszel váramban, sőt nagyon fogok örvendezni, ha mesélgetsz a taliánok szokásairól, műveltségéről.

— Igyekezni fogok bátyámuram kívánságához alkalmazkodni.

Ilonka visszatért és kissé félénk arccal tekintett a fiatal úrra, ez azonban nagyvilági könnyedséggel vetette oda:

— Bocsásson meg, kedves leányasszony, hogy kissé szabadabban beszéltem. Nem igaz egy szó sem abból, amit szoltam, már tudniillik az olasz asszonyságokról. Én csak a tudománynak éltem odakint és a szép vidéket vigyáztam.

Ilonka arca földerült.

— Koccintson, kegyelmed, velünk!

Azután Zsigmond úr mesélni kezdett. Folyékony, szép előadásban ismertette az olasz kultúra újjászületését, a szép Itália klimáját, vidékeit, növényzetét; beszélt Vergiliusról meg a többi latin nagyemberről, akiknek szelleme újra odaköltözött Itáliába és onnan Mátyás udvarába. Pál úr és Ilonka látható érdeklődéssel kísérték a fiatal úr szavait, sőt amikor az hirtelen felugrott, hogy búcsút vegyen, mind a ketten szívesen marasztották, de ő kimentette magát:

— Köszönöm, de most mennem kell. Várnagyomnak megígérttem, hogy még esthajnali csillag feljötte előtt hazatérek Kapolcsra, őseim várába. Hanem ezután gyakrabban eljövök...

Midőn a fiatal úr eltávozott, Pál és Ilonka még egy ideig róla beszélgettek.

— Okos ember — mondotta a leány — sokat tanult, szép világot látott.

— Igen, igen — válaszolt szórakozottan az öreg úr — de nekem nem tetszik a hányi-veti modora. Mert, hogy itt, miután te másodszor bejöttél, csak erőszakkal moderálta

magát, az bizonyos. Aztán meg, ki tudja, nincs-e valami a füle mögött, mert én ravasznak nézem!...

Dersfi Zsigmond azután csakugyan gyakrabban el látogatott a szigligeti várúr vendégszerető otthonába. Meg kell adni, óvatos volt minden szavában, csak itt-ott szólt kissé szabadabban, amikor a somlóiból, a badacsonyiból meg egyéb borokból kissé többet ivott. Ilyenkor lázban égett a szeme és olyan szerelmes pillantásokat vetett a gyönyörűen fejlett leányasszonyra, hogy Ilonka nem bírta ki a nézését. Felugrott és kisietett. Nem is jött vissza. Pedig ezek az esték mindig többször előfordultak.

Gábor úrfiról eltávozása után jó néhány hónappal, az Urnak 1463. esztendejében, éppen a Megváltó születése napján végre ismét jött egy kedves levél. Leírta a hosszú epistolában, hogy Mohammed erőszakosan benyomult Boszniába, elfoglalta az összes várakat, elfogta Tomasevics Istvánt, a derék bosnyák királyt és a kegyetlen pogány le is fejeztette. A magyar sereg nem sokat tehetett eddig, de úgy hírlik, hogy maga Mátyás indul Boszniába. Jaj lesz akkor a kontyosoknak! Különben biztosította hűségéről és forró szerelméről édes mátkáját és azt is megírta, hogy a jóságos Isten még eddig minden sebtől és más veszélytől megoltalmazta.

Ilonka dobogó szívéhez szorította a levelet és boldogan adott hálát az Istennek nagy jóságáért és forró imát küldött azért is az éghez, hogy hozza haza minél előbb Gábort ölelő karjaiba. Most eszébe se jutott az a másik, akitől utóbbi időben úgy félt, mint a halálosan csípő viperától. Valami titkos hang megsúgta tiszta lelkének, hogy Zsigmond úr mennyire vágyakozott a szende, szép leány csókja után.

Az évforduló estéjét ismét Szigliget várában töltötte a könnyűvérű fiatal úr. Ott is maradt éjtszakára, de másnap, Nagyboldogasszony havának első napján már kora reggel hazament szép négyfogatos hintóján. Könnyen tehetette,

gazdag volt, sokkal gazdagabb, mint Szigliget ura. Várához annyi község tartozott, hogy még nevüket is alig ismerte és jobbágyainak számát se tudta. Hanem az is igaz, hogy az olaszországi tanulmányok, no, meg egyebek, sok forintba kerültek évenként, azonban bírta a nagy gazdaság és sáfára becsületesen elszámolt a nagy jövedelemről.

Amint hintójában ülve beburkolódzott lábzsákjába és farkasbőrbundáját annyira maga köré csavarta, hogy még az orra hegye is alig látszott ki belőle, hetyke mosolygással dörmögött:

— Sokkal szebb, mint híre! Gyönyörű leányasszony. Hogy tudna ez csókolni meg ölelni! Talán még édesebben, mint Padovában Ghitta vagy Spoletóban Elvira!

Igy elmélkedett az úrfi. Mindenkire gondolt és mindenre, akik és amik végrehajtását akadályozhatnák erőszakosságának, csak éppen azt a derék nemes urat hagyta ki emlékezetéből, aki a magyar király oldalán éppen ezelőtt néhány nappal diadalmasan bevonult Jajce várába, messze a bosnyák harctéren. És aki még a leghevesebb ütközetek közepette is Ilonka nevét hangoztatta szíve dobogásában. Meg aztán megfélekezett valami egyébről is, amit az idegen ország könnyű levegője ölt ki — talán nem is örökre a lelkéből, — a becsületről.

Néhány nap múlva a leányt Szigliget várában egyedül találta. Pál úr lement az istállókba, hogy megtekintse kedves lovait. Nehéz útja volt a szegény, sánta nemes vitéznek, jó hosszú ideig tartott, amíg a garádicsokon lement meg azután későbbén visszajött. Azalatt valami történt bent, a leányasszony dolgozószobájában.

Zsigmond, amint szemtől-szemben állott Ilonkával, aki ma még sokkal szebb és varázslatosabb volt, mint valaha, megkezdte a támadást. Megfogta a leányka remegő kezét és suttogni kezdett forró, szerelmes vallomásokat!

— Ilonkám, egyetlen madárkám! Egyedül vagyunk:

Egyre közelebb simult a rémült leánykához, majd a legnagyobb erőszakkal átkarolta és odaszorította vágyó, szomjas száját az ártatlan, szelíd gyermek vértelen ajkaihoz... Ilonka összeszedte minden erejét és hangosan felsikoltott...

Abban a pillanatban belépett Pál úr, aki nem bírván a sok járást, visszatért anélkül, hogy lovait látta volna. Mint a gyermekét féltő oroszlán mennydörgött:

— Mi történik itt?

Ilonka leroskadtt a pamlagra és keservesen zokogott. Zsigmond hetykén válaszolt:

— A leányasszony szerette volna kihasználni azt az időt, amíg urambátyám az istállókat inspiciálja és szeretettel omlott karjaimba. Jó, hogy bátyámuram jött, mert... bennem is piros vér folyik...

— Hazudik, hazudik! Aljas ember! — Sikoltott Ilonka. — Erőszakot akart elkövetni! Olyan ajánlatot tett nekem, ami még az útonálló zsiványhoz se méltó! Visszaélt házunk szíveslátásával. Aljas, cudar!...

Szigliget várának ura erősen rátámaszkodott botjaira és keményen a szemébe nézve a jellemtelen embernek, rekedt hangon szólott:

— Ebben a tisztességes és becsületes várban minden tisztességes és becsületes embert szívesen látok. De az utonálló gazokat nem tűröm! Kegyelmed megsértette drága, tiszta gyermekemet! Ha így akar társalkodni, menjen a barmok közé! Ha nem ismer se törvényt, se becsületet, se tisztességet, akkor menjen oda, ahol ezek hiányzanak! De az én házamat, az én váramat nem fogja többé megszentsegteleníteni! Pusztuljon innen!...

Zsigmond fitymáló és haragos tekintettel mérte végig a leányt erélyesen védelmező urat, azután így szólott:

— Ugy látom, hogy kegyelmed arról is megfélekedett, hogy az eddigi bizalmas per te megszólítással megtiszteljen. Nem törődöm vele. Ebből is a magyar vadsá-

got és bárdolatlanságot látom. Maradjon, kegyelmed, a várában, ebben a sárfészekben, kolduslábával ezután is begubózva, mint a hernyó és adja férjhez azt a leány-asszonyt valami írni-olvasni se tudó paraszti legényhez...

Pál úr szinte nyögve, hangosan sóhajtozva hallgatta az elbizakodott nemes úrfi leckéztetését. Nem vették észre hogy a tölgyfaajtó függőnye meglebbent.

— Hallgass, elég volt! — kiáltotta Szentgyörgyi Pál és egész testében remegett.

— Nem hallgatok — felelt a másik szemtelen, gúnyos mosollyal. — Kegyelmed megsértett és én így veszek magamnak megtorlást. Egy nemes úrral, mint vendéggel, csak ebben a vad országban bánhatnak így azok, akikről csakugyan jól mondják a művelt országokban, hogy cigányok fajzattyai...

Ez már sok volt a derék magyar úrnak. Már eddig is sajgott a lelke, hogy szeretett hűgát oly erkölcstelen erőszakkal közelítette meg ez a hengegő fiatal ember, de most, amikor elbizakodottságában csaknem félezredes honát és magyar testvéreit, a szorgalmas, becsületes magyar népet úgyszólván arculcsapta, most már nem bírta tovább. Féktelen haragjában odalépett a beszélőhöz és az egyik botjával rásujtott Zsigmondra. Ez a következő pillanatban mellbevágta az öreg urat, aki mozdulatlanul terült el a földön. A jelenetnek szemtanuja is volt. A függöny mögül előugrott Ilonka és egyenesen Zsigmondhoz lépett. Szép szemei vadul szikráztak. Most látszott, hogy angyali szelídsége a bosszuló angyal felháborodásával is tud párosulni.

— Ezt magamért és szegény jó bátyámért! Ezt pedig a lebecsmérelt magyar hazáért és a magyar népért! — kiáltotta a derék leány — és két hatalmas csapást mért kis öklével az ifjú arcába.

Ez megtántorodott, a keze öklöbeszorult, már-már

úgy látszott, hogy reáront Ilonkára, aki pihegő kebelével várta is a megtorlást, de Zsigmond meggondolta magát. Gúnyosan mondotta:

— Berzenkedő libával nem verekedem. Majd elintézi az ügyet a törvény. Én lovag vagyok, lovaggáütésemkor megfogadtam, hogy megtorlatlanul egy ütést se fogok eltűrni. Koldus bátyja is megütött, tőle se vehetek elég-tételt, kegyelmed kétszer megütött, ezért lakolni fognak!

Elrohant. Ilonka reáborult szeretett bátyjára. Az nem mozdult. A szegény leánya sikoltozására becsődültek a szolgák, a sáfár, a deák, a várnagy, a borbély, a spirituális. Az öreg urat az ütés meg a végtelen felindulás megölte. Meghalt.

— Bátyám, drága, édes második atyám! — jajveszékelt az árván maradt leánya. — Megbosszullak, megbosszullak! Gyilkosod vére fogja a rajtunk esett gyalázatot lemosni!...

Most tehát az a szomorú kötelesség várt Ilonkára, hogy Pál úr temetésére nézve intézkedjék. Lovas küldöncök vitték szerte a szomorú hírt a szomszédos várakba, városokba, sőt — váltott lovakon — messzebb és a királyi udvarba is. A közeli és távoli atyafiság azonnal odasietett a szegény gyermek gyámolítására. Ott volt Szilvássi uram, megjelent Gyulafi úr és még igen sokan részben nagyszonyaikkal együtt. Három borbély megmosta és bebalzsamozta a megdicsőült urat, ráadták egyszerű, fekete kamuka halotti ruháját, melléhelyezték kedves kardját és buzogányát, kezeit elül összekulcsolták és ujjaira szentolvasót fűztek. Így helyezték aztán feketére festett, egyszerű fakoporsóba, mert Pál úr gyakorta hangoztatta, hogy őt minél hamarosabban és a legegyszerűbben temessék el. A selyemfátyol szemfedő is minden cifrább kivarrást nélkülözött. Mivelhogy Ilonka borzadást érzett a lelkében, ha drága atyjahelyettese arcára pillantott, hiszen az rettentően feldúlt volt, a koporsót másnap már lefödtek, de

nem szegelték le, hátha még valaki látni kívánja az örökre megbékélt várrat. De vajjon megbékélt-e?

A koporsó fedelére, amelyet szövettel vontak be, keresztet varrtak és azt ezüstfejű szegekkel is kiverték, amelyek az ősi Szentgyörgyi-címert mutatták. Abban az időben az volt a szokás, hogy a halottakat csak hetek múlva temették el, hogy a gyászoló atyafiak messze földről is megérkezessenek a végtisztességre. Szentgyörgyi Pál úrral, éppen az ő óhajta szerint, kivételt tettek és a temetést az elhalálozás utáni tizedik napra, Pál fordulásának napjára már ki is tűzték. Addig ott feküdt a vár lovagtermében és csendes álomban mélézött a túlvilági boldogságról és az itteni élet hitványságáról, csalódásairól. A temetés reggelén már összegyűlt a gyászoló közönség, most már csak az volt hátra, hogy a koporsó fedelét leszögezzék és azután Albert veszprémi püspök több kanonokkal meg a vár káplánjával együtt beszentelje a nagy halottat és ünnepélyes gyászmisében kérje az egek Urát, adjon neki örök nyugalmat. Ilonka arra kérte Gyulafi urat, aki az előkészületeket vezette, hogy minden egyszerűség mellett is lehetőleg díszes legyen a temetés. Ezért tehát Gyulafi még az utolsó kis szolgát is ellátta megfelelő ruhával; az egész várnépnek kiutalta a szükséges anyagot: bársonyt, kamukát, tafotát, fekete vásznat, tabitot, bakacsint, rojtot. Rengeteg gyertyát mártatott. Elkészíttette a szükséges kis címereket, a zászlókat, a szövétnekek sokaságát is. Semmiben sem volt hiba. Már megérkezett Albertus úr is díszes szánkójában, amelyet több más szán követett a káptalan tagjaival, a minisztránsokkal meg a templomi szolgálkkal s az énekesekkel.

Amint Gyulafi uram éppen parancsot akart adni, hogy a koporsó fedelét leszögezzék, hirtelen kürt riadt a felvonóhídnál.

— Új vendégek érkeznek — súgta a várnagy Gyulafi

rülébe. — Várjon még, kegyelmed, ki tudja, nem kívánja-e valaki látni nagy jó urunkat utolsó útja előtt.

— Bene, bene! — dörmögte Gyulafi úr.

— Néhány perc mulva föltárult a lovagterem nagy ajtaja. — Mindenki kíváncsian tekintett oda. Egy délceg, bronzszínű arcú nemes úr sietett a terembe, követve néhány más ilyen úrtól.

— Gábor! sikoltott fel halkán Ilonka és nagy szomorúságában is boldogan simult vőlegénye széles mellére.

Mindenki meghatatottan szemlélte a kedves jelenetet. A nagyasszonyok meg a leányasszonyok elővették kis fekete szegélyű zsebbevalójukat, sőt az öreg, harcedzett szittyák szemében is ott ragyogott a szív legszebb érzéseinek harmata.

— Édes Ilonkám!... Tapolcán jött elém a szomorú hír, a szelek szárnyán siettem... Le van már szegezve?

— Nincs!

Gábor odasúgott valamit Gyulafi úrnak, aki levétette a koporsó fedelét. Az ifjú komoran nézte szeretett bátyját, majd megcsókolta annak hideg kezét. Azután intett és — a fedél erős szögekkel odaerősítve most már véglegesen elválasztotta Szentgyörgyi urat a földi világtól.

Gábor odahajolt Ilonkához:

— Egyetlenem! Ugy látszik, sokat szenvedett szegény bátyám... A vonásai nagyon feldúltak.

— Csak a lelke szenvedett!... Megölték!...

Gábor szeme szikrákat szórt. A leány észrevette.

— Elmondok mindent a szertartás alatt, mert érzem, hogy sürgősen el kell mondanom. Most menjünk, a temetés megkezdődött...

Megkondultak a vár harangjai. Elül a keresztekét vívó deákok haladtak, azután a trombitások, a fővendégek, a káptalan tagjai, végül Albertus püspök a papsággal és az énekesekkel. Utánuk vitték a jóbarátok a koporsót, amelyet gyászbaöltözött személyek követtek az elhunyt ara-

nyos sarkantyújával, a várat megillető pallossal, a buzogánnyal, strucctollas sisakkal, címerrel, epitáfiummal. Utánuk Gábor támogatta a majdnem összeroskadó Ilonkát. Azután a többi atyafi, barát és jó ember. Levitték a halottat a várkápolnába és ott elhelyezték a Szent Mihály lovára. A gyászmise megkezdődött. Ilonka Gábor mellett foglalt helyet az első padosor belső szélén. Az ifjú nagyon türelmetlen volt. Talán kissé zavarta is a szertartást, de úgyszólván követelte mátkájától, hogy néhány szóval adja elő a történeteket. Ilonka mindent elmondott. Gábor homloka elborult, de nem szólt semmit; a szép leány aggódva figyelte vőlegényének indulattól feldúlt arcát.

Miután a várurat örök pihenőjére, a sírboltba levitték, Gábor néhány percre elvált Ilonkától. Odalépett a kápolna előtt összegyőlt urakhoz és szíve egész keserűségét kiöntötte előttük.

— Domini! Amici! Ne terheltesetek várakozni. Néhány szót kell hozzátok intéznem szegény jó bátyám-uram halálának okára vonatkozólag...

— Hallgatunk!

Közelebb jöttek és minden szóra feszülten figyeltek. Már az első mondatoknál kitört az indulat árja. A fiatal urak öklüket fenyegetően a magasba emelték, az idősebbek csendesebben dohogtak.

— Ezek után — fejezte be szavait Gábor — én életre-halálra meg akarok vívni bátyám gyilkosával, mátkám, hazám és nemzetem meggyalázójával. Ki volna közületek hajlandó, hogy a kihívópálcát elvigye annak az embernek?

— Mindnyájan! — hangzott a hangos kiáltás.

— Gratias ago vobis! De csak két barátomat kérem erre a nehéz tisztre. Kérlek titeket, Sárkány Antal és Rezi Sándor barátaim, akikkel együtt viaskodtam odalent, vigyétek el ti Dersfinek a kihívást.

A jeles Dersfi úr ama megdöbbenő eset után sietve

beült hintójába és hazahajtatott Kapolcs várába. Már útközben elmélkedett arról, ami történt. Kicsinylő gondolatokkal boncolgatta az eseményeket és halkan dörögte:

— Nincs itt semmi tennivaló. Az a vén nyomorék megütött, én azonnal megtoroltam az ütést. Arról nem tehetek, hogy az indulat abban a minutában megölte, hiszen már ügyiscsak kriptatölteléknek volt jó... Ami pedig a másikat illeti, a libacsípést nem lehet fegyverrel megtorolni... Nincs itt semmi tennivaló...

Jókedvűen, fűtyürészve ért haza. Valami olasz dalt dúdolt, amelyben a szenvedélyes szerelmet énekli meg a forróvérű szerző. Hanem azért az eset mindig ott égett az emlékezetében. Gyakran gondolt a leányra is, sőt egyszer-kétszer mintha a szíve is megmozdult volna.

— Hiszen, ha én tudtam volna, hogy a leányasszony — olyan is tud lenni, amilyen akkor volt! Ki hitte volna, hogy a szende, nyám-nyám teremtés olyan alakot is ölthet, mint a bosszúálló arkangyal! Érdekesen gyönyörű arca és méltóságteljes termete eszembe juttatta Pietro Cavalini pompás műveit, de talán mégis Gentile di Fabriano ecsetjére lett volna méltó... Ha én őbenne nemcsak a begubózott maradi élet gyámoltalan bábuját látom, hanem úgyis megismerem, mint érzésekkel, sőt indulatokkal telített eszményien szép nőt, akkor talán mint kérő közeledtem volna hozzá. De már késő!...

És ebben a pillanatban hirtelen eszébe jutott Gábor. A fiatal kalandor szívét nyomasztó érzés töltötte el, amelytől nem tudott szabadulni. Sejtette, hogyha az a másik valamit megtud, akkor abból nagy kellemetlenség származhatik. Nem csoda, ha nagyon gyakran mormogta:

— Bárcsak maradna ott valahol Szerbia hegyei közt...

Szigliget várurának eltemetése után két fiatal nemes kereste föl Dersfi Zsigmondot kapolcsi magányában. Röviden, határozottan elmondották jövetelük célját és Gábor nevében átnyújtották Zsigmondnak a kihívópalcát.

— Ne nehezteljen kegyelmed, hogy a kihívást nem ő maga eszközli, de a temetés után annyi gond és munka szakadt a vállára, hogy mátkáját nem hagyhatta ott.

Dersfi elsápadt, azonban igyekezett uralkodni érzelmein.

— Elfogadom a kihívást. Mivel pedig engem, mint nemes lovagot az elhunyt nemesúr megütött és a leányasszony kétszer is arculágott, márpedig elégtételt egyiktől sem vehetek, tulajdonképpen nem is tudom, miért hívat ki engem az az úr? Kicsoda az, milyen viszonyban van a családdal?

— Szentgyörgyi Gábor közeli rokona az elhunyt várúrnak és a családban megállapított és most már a nyilvánosság elé is vihető hírvő legénye a leányasszonynak.

Zsigmond néhány pillanatig gondolkodott, majd vonatott előadásban folytatta gondolatait:

— A megsértett fél én vagyok. Legfeljebb arról lehetne szó, hogy én követeljek Gábor úrtól elégtételt. Minthogy azonban ő megfordítja szekerünk rúdját és olyan súlyos vádakkal illet engem, hogy az öreg úr halálát én okoztam és hogy mátkájának a becsületében gázoltam, véleményem szerint ezt a bonyolult ügyet így nem intézhetjük el. Azt ajánlom, hogy az én két megbízott lovagommal, akik még a mai nap folyamán fölkeresik kegyelmeteket Szigliget várában, utazzanak fel kegyelmeitek Budára és ott kérjenek döntést a palatinustól, mint a nemes urak legfőbb bírójától. Amit ő ítél, mindnyájan elfogadjuk.

— Helyes, bene! — mormogták Szentgyörgyi Gábor

barátai, bár nem volt kedvükre a kényes ügy megoldásának elhalasztása.

Négy nappal később Ország Mihály palatinus úrnál jelentkezett a megbízott négy fiatal nemes úr. A nádor figyelmesen meghallgatta előadásukat, kissé gondolkozott, majd behívatta Pál urat, az országbíró is. Vele hosszasan, halkán tanácskozott. majd a következő kijelentést tette:

— Statim megkapjátok írásban véleményünket. Vározzatok a szomszédos teremben.

A négy úr jó félóraig várt, míg végre egy udvarnok odavitte hozzájuk a palatinus pecsétjével ellátott iratot. Bajtai András, mint legidősebb megbízott, azonnal ki is nyitotta azt. A cifra iniciálás írásban ez állott:

«Deliberatum est. Szentgyörgyi Gábor és Dersfi Zsigmond perdöntő bajt vívjanak. Legyen a kényes ügy examen duellum útján elintézve. Super equis et armis militaribus. Lóháton és katonai fegyverekkel. Mivelhogy pedig az eset nagyon súlyos, az egyik fél vértetben, a másik csak dolmányban, vért és sisak nélkül, de a kardok egyenlők legyenek. A kocka döntse el, ki viseljen vértet. A duellum addig folytattassék, amíg az egyik succubitus lesz, azaz harcképtelenné válik, vagy lováról lefordul. A halálig ne folytattassék. Datum in castro Budensis, die 29. Januarii anno Domini 1464. Michael comes palatinus m. p.»

A négy fiatal nemes megdöbbenve olvasta az írást. Érezték mindnyájan, hogy a duellum az egyik fél halálát jelenti, hiszen lehetetlen, hogy a vért nélküli lovag életben maradjon. Azonban itt nem volt appellát! Amit a palatinus parancsolt, az olyan, mintha maga Mátyás király hozta volna a deliberációt, ámbátor ő nem szíveli a perdöntő bajt.

Szótlank voltak, mialatt hazautaztak. Ott azután kockával sorsot vetettek. Háromszor, amint az akkoriban

szokás vala. Az első dobásnál Gábor úr kapta a fekete kockát, a másodiknál Zsigmond, a harmadiknál ismét Gábor. Tehát ennek a nemes úrnak nem volt szabad vértet és sisakot öltenie.

Dersfi végtelenül megörvendett. Hetykesége visszatért és kacagva mondta megbízottjainak:

— No, carissimi amici! Olyan áldomást iszunk a játék után, hogy még az Itáliában hagyott barátnőim is arról fognak mesélni egy esztendeig!... Hah, a duellum után visszamegyek az öröknapsugár hazájába, ahol a forró csók és az emésztő lángú szerelem terem! Hah! azok a drága démonok! Már most a karjaikban érzem magamat! Evviva il focoso amore!...

A négy megbízott még azon a napon elkészített mindent. Kijelölték a duellum helyét a vár alatti síkságon, bekerítették azt, hogy a bámesz népet távoltartsák. Azután két sátort emeltek, az egyiket Dersfi, a másikat Szentgyörgyi számára. Megérkezett Pál országbíró uram is, mert a palatinus óhajára ő viselte a bírói tisztelet súlyos bajviadalnál.

Másnap reggel, éppen Balázs püspök vértanu ünnepén a két úr pontosan megjelent a számukra készített sátorokban. Dersfi maga és lova is ragyogott a drága vértezettől és az ezüstössisak forgóját kihívóan lobogtatta az enyhe téli szél. Pajzsán a Dersfiek ékes címere, melynek színei a nyeregtakarót is díszítették. Nemkülönben díszes pompában jelentek meg megbízottai, Bajthai András és Gulácsi József urak is. Ellenben Szentgyörgyi Gábor csak fekete dolmányt öltött, fekete ménjén ült és ennek szerszáma is egyszerű, minden dísz és pompa nélküli volt.

Az országbíró megvizsgálta őket és fegyvereiket. Gábor csak egy szál kardot viselt, de az a legkitűnőbb damaszkuszi acélból készült és markolatára egy hollós címert vésett az ötvös.

— Hogy került ez hozzád? — kérde kíváncsian az országbíró.

— A király ajándéka... Jajce bevétele után kaptam tőle.

Pál úr meleg pillantásokkal simította végig a daliás nemes ifjút és arca komor felhőkbe borult, hiszen az istenítélet bizonyosan az életébe kerül ennek a derék, vitéz hősnek.

Most következett az, amit nélkülözni nem lehetett. A borbély egymásután lenyírta a két küzdő nemes úr haját. Szokatlan volt a rövid hajjal való megjelenés, hiszen mindkét úrfinak vállig érő göndör fűrtői voltak. A sátrakban vizet, olajat készítettek elő sebet mosni és a szomjúságot csillapítani.

Az országbíró, midőn már a két lovag felült és a megbízottak is jelentették, hogy a harc megkezdhető, jelt adott az összezsapásra. A küzdők belecsapták sarkantyúikat a paripák oldalába. A nemes állatok fujva és prűszkölve rohantak egymás ellen. A kardok kirepültek a hüvelyből, a szemek szikráztak, az indulat forrott a keblekben. Dersfi magasabb növésű volt Gábornál, ez azonban erősebb, fürgébb és a harcban járatosabb.

Az első csapás hatalmas volt. Dersfi kardja Gábor felé sujtott. Ez azonnal oldalra rántotta lovát, a vágás nem talált, a levegőben suhant el. Most Gábor támadott. Teljes erővel rásjutott a Dersfi sisakjára, de az erős fém ellenállott, baj nem történt, csak megrendült a ló és a lovas. Dersfi azonnal viszonzta a támadást. Kardja Gábor bal-mellét súrolta, akinek dolmánya elszakadt és a szakadás mögött vér szivárgott. De a kemény szittyá nem is törődött azzal a csekélységgel. Mint a tigris rohant ellenfelére és az előbbinél még hatalmasabb erővel sujtott felé. Dersfi felrántotta lovát, mely ágaskodva oldalt ugrott. Lovasa majdnem kiesett a nyeregből. Egy pillanattal később Zsigmond vágása Gábor kardját érte, azonban a

kitűnő acél és a kemény kar felfogta a rettentő erővel sujtó vágást. A két ló testét már fehér hab fedi, amelybe itt-ott piros vér is keveredik. A vad küzdelemben egymást harapják és a sujtó kard őket is találja. Most Gábor ront ismét ellenfelére. Dersfi készen várja, kardját magasra emeli, hogy támadással védekezzék. De a kitűnő bajvívó erre elkészült. Midőn már Dersfitől csak négy lépésre volt, lovát hirtelen megállítja. Zsigmond, aki az időt pontosan kiszámította, abban a pillanatban irtózatossággal lesujt és egyensúlyát veszti. Gábor kihasználja ezt a válságos pillanatot és amikor az ellenfél karja és kardja mélyen alul van és ő maga az üléssel küzd, odaugrat és egy irtózatossággal csapással kezére sujt. Dersfi kezéből kiesik a kar, de vele együtt a porba hull jobbkezének négy ujjá is. A lovag alétan hanyatlak a homokkal behintett fagyos talajra.

A bámészkodó nép örömdvözlésbe tör ki:

— Isten ítelt! Gábor úr győzött! Megbosszulta az Ur a tisztesség ellen vétő hazafiatlan idegent!

Ilyen kiáltások dörögtek át a februáriusi ködös, havas fellegek felé. Fent, az egyik váráblakban egy kisírt szemű itjú leány forró fohászt küld az egek Urához.

Pál országbíró előlépett.

— A bajvívást a király nevében beszüntetem. Az ítélet végrehajtatott. Maga az Isten akarta így. Tanuljatok ebből, híveim, ne legyen hirtelen a szájatok és a kezetek és ne becsméreljétek magyar népeteket, testvéreiteket, hazátokat! Vigyétek azonnal Dersfi urat és mossátok ki sebet. Ő mátol fogva örökös hallgatásra ítéltetik, mert ez a következménye annak, hogy a duellumot elvesztette.

Igy végződött az istenítélet. Maga az Úr akarta, hogy az veszítsen, aki megérdemelte. Könnyelmű, léha, hazafiatlan kéjenc, aki előtt sem a családi élet tisztasága, sem a nemzeti hagyományok, sem pedig a többszázados magyar haza szeretete nem volt szent, sőt azokat kigú-

nyolta. A teljes vasvértzet nem védte meg a rossz útra tévedt lovagot a vért, sisak és pajzs nélküli ellenfélnek sújtó csapásaitól.

A duellum után Ilonka és Gábor megtartották esküvőjüket, amelyen maga a palatinus, valamint az országbíró is megjelentek. Azonban a király is üdvözlését küldte a derék hősnek és a mátkának, mint uralkodói parapher-numot, egy óriás aranyserleget küldött. Ennek talapzatára ékes betűkkel a következő szavakat véste Michael budai ötvös céhmester:

«Faber est suae quisque fortunae».

Ilonka gyermekes örömmel nézegette a fejedelmi ajándékot és kíváncsian kérdezte Gábortól, aki a várkaplással csendesesen beszélgetett:

— Mit jelent ez a mondás? Nem értem tökéletesen!

István páter mosolyogva válaszolt Gábor helyett:

— Mindenki a maga szerencséjének kovácsa...

— Milyen találó mondás!...

— Bizony Appius Claudiusnak már Krisztus Urunk előtt háromszáz esztendővel ezelőtt igaza volt.

— És ez a mondás igaz marad ezer év múlva is.

— Szerencsétlen Dersfi, ha Appius intését szem előtt tartja, most nem kellene neki nyomorék módon megszégyenítve élnie.

— Azt hallottam ma reggel a várnagy uramtól — szólt ismét a káplán — hogy amint meggyógyul, egészen kivándorol Olaszhonba. Pénzzé teszi mindenét és itthagya hazáját.

— Reá vall — jegyezte meg Gábor. — érzelmeiben már elszakadt a hazájától, annak új hazát kell keresnie. Bár azt — sohasem fogja megtalálni!...

A menyegző előtti kora reggelen Ilonka és Gábor fölkeresték a sírboltban csendesesen pihenő várúr koporsóját. Ájtatosan imádkoztak ott és elgondolkodtak az egymást rohanva kergető események csodálatos szövődésén.

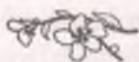
Miután keresztet vetettek, Gábor halkán kérdezte mátkájától:

— Vajjon kisimultak-e szegény jó bátyánk redői?

— Bizonyosan — felelte Ilonka, hiszen az Isten maga bosszulta meg a te erős kezéd útján őt és szegény magyar hazánk szakadatlan becsmérlését.

— Meg téged, drága gerlicém, a te becsületedet.

— Igaz — tette hozzá Ilonka és boldogan simult jegyeséhez, aki már két óra múlva Isten és ember előtt az övé lesz...

A BALATON EREDETE.

Valamikor, régesrégén két testvér éldegélt Tihanyban. Az egyiket *Balatonnak*, a másikat *Viharnak* hívták. *Kamornak*, a vidék örökéletű varázslójának voltak a gyermekei. Hosszú éveken át nem zavarta semmi a két testvér csendes boldogságát és egymás iránti szeretetét egészen addig, amíg a féltékenység meg a kapzsiság ördöge oda nem férközött hozzájuk.

Amikor Balaton is Vihar is emberszámba cseperedtek, az öreg, nagyszakállú Kamor imigyen szólt hozzájuk:

— Fiaim! Ideje lesz megházasodni! Mert ti nem vagytok örökéletűek, mint én! Titeket lekaszál az emberek legnagyobb ellensége, a halál! És mi lesz akkor? Elpusztul veletek együtt a nevetek is! Gondoskodjatok kedves, szelíd hitestársakról és azután jó gyermekekről.

— Ugy lesz, atyánk! — szólt a két testvér és másnap reggel mindketten elindultak, hogy feleséget keresenek maguknak. Balaton, a szelídvonású, kékszemű ifjú a sík mezőre igyekezett, hol a kakukkfűves, pipacsos, pipitéres, pityangos zöld szőnyegek fölött a pacsirták küldik imájukat a fellegek felé. Tudta, hogy ott csak jó emberek laknak. Majd szerez ő magának onnan dolgoskezü, daloskedvű, ibolyaszemű leánykát!

Vihar nem arra tartott, hanem a mérhetetlen erdők sűrűjében kereste élete boldogítóját. Ahol a büszke bükkök, a komoly tölgyek, a beszédes nyárfák, szilfák, a fel-

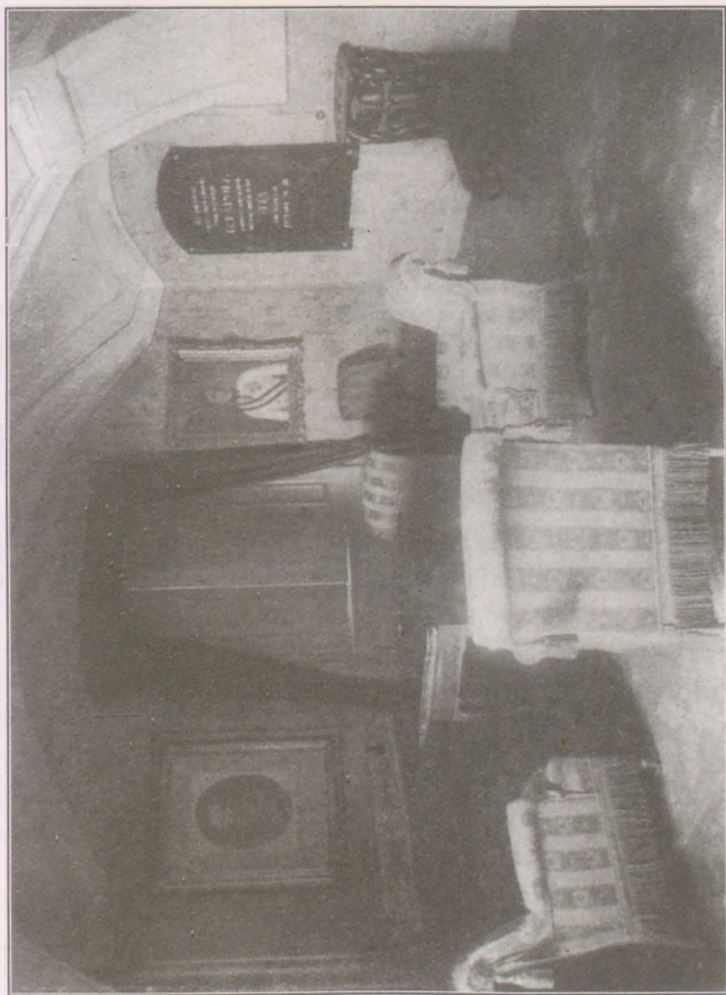
legek felé mutató fenyőóriások vad sziklák és rohanó patakok között évezredek óta dacolnak az orkánokkal meg a villámokkal.

Mindkét testvér el is hozta közös hajlékukba, akit keresett. Balaton egy szelíd, kékszemű leánykát, akinek neve *Higia* és akinek bájosságát talán még a nagy szellemek is megirigyelték amott, a titokzatos magasságokon túl. Vihar ellenben egy villogó tekintetű, koromfeketehajú leányt választott, akinek délceg járása, parancsolásra összevont keskeny ajkai elárulták, hogy sokat vár, sokat követel urától, már a neve is elárulta ezt, mert *Örvény*nek nevezték.

Amikor Kamor meglátta gyermekeinek menyasszonyait, Higiat boldog mosollyal cirógatta meg, ellenben *Örvénnyel* csak éppen kezét fogott. Hiszen ő, aki már sokezer esztendeje ott élt a sziklás hegyfokon, megérezte, hogy ez a leány nem fog boldogságot hozni Vihar fiának. Mindegy. Nem szólt bele gyermekei választásába. Az esküvőt megtartották és meghívták arra a tichankörnyéki manókat, törpéket, varázslókat, még az embereket is, ámátor ezek közül még akkoriban csak kevesen éldegéltek Tichan dombjain.

Néhány esztendő múlva Balaton és Higia, mint a világ legboldogabb párja, több gyermek születésének örvendhettek. Egyik szebb és kedvesebb volt, mint a másik. *Örvény* és Vihar ellenben csak egyedül éldegéltek, azaz, hogy nem lehetett azt nyugodt életnek mondani, mert *Örvény* mindennap civódott férjével.

— Teremts nekem olyan várat, amelynek tornyai a fellegekbe érnek! Minden ajtója aranyból legyen. A padlót ezüst borítsa és az ablakokon selyem- meg bársonykárpitok susogjanak! Aztán építtess nekem olyan istállót, amelyben tüzet fúvó paripák fogyasszák a szénát!

TIHANY. IV. KÁROLY KIRÁLY ÉS ZITA KIRÁLYNÉ SZOBÁJA AZ APÁTSÁGBAN.

(Erzétyi felvétele.)

Mindeniknek drágakövekből legyenek a szemei és gyémántból a patkói!...

Vihar, aki különben is nehéz erkölcsű vala, mogorván felelt feleségének követelésére:

— Honnan vegyek én ennyi kincset? Ennyit még atyám sem tud elővarázsolni, de ha tudna, se tenné, mert azt mondja, éljünk úgy, mint Balaton és Higia! Szeressük egymást és igyekezzünk családi boldogságra!

— Hogyne! Még gyermeket is akarsz? Te fukar és ostoba...

Ettől kezdve Örvény és Vihar mindig bántalmazták Balatont és Siót meg gyermekeiket. Még Kamor szakállát is megtépdesték. A jó öreg tehetetlen volt rossz gyermekével és annak köszívű feleségével szemben. Csak csöndesen sírdogált és ekkor a földre sokáig hullott a hideg eső. Pénzt, kincseket ő sem tudott adni Viharnak meg Örvénynek, hiszen Kamor nem ilyenekben kereste a boldogságot, hanem olyan dolgokban, amilyeneket Balaton és Higia szűkös, azonban napsugaras otthonában talált. Munka és megértés, dalolás és enyelgés, szeretet és bizalom. Ezekre vágyott az ősz varázsló, akinek napról-napra jobban fájt a szíve, mert csalódott Viharban és ennek neijében.

Nem is ment soha Viharékhöz, ellenben annál többször látogatta meg Balatont és kacagó szemű, dalos ajkú hitvesét. Hanem hát egy ködös őszi reggel nem fogadta vidám nevetgélés Kamort. Higia ott ült a kis kunyhó előtti nagy kövön és keservesen zokogott. Kamor odaült melléje, hosszú szakállával letörölte a szenvedő asszonyka könnyeit és mélységes részvéttel kérdezte:

— Mi bánt, drága leánykám? Mi szomorítja szívedet?

— Ó, atyám, nagy az én bánatom!... Tegnap este itt volt Vihar és később eljött Örvény is. Olyan rútul viselték magukat, hogy férjem kiutasította őket. De ők

TIHANY. HOLDAS EST A **B**ALATONON.

nem távoztak, hanem kezét emelték drága jó uramra és reám is. A gyermekeinket is keményen elverték. Aztán azt rikácsolta Vihar, hogy megölnek, ha nem keresünk annyi kincset, amennyire vágnak...

Kamor keze öklöbeszorult.

— A hitványak! Ezt cselekedték!... Hol van Balaton?

— Elment! Vándorútra ment... Azt mondá, addig nem tér vissza, amíg sok, sok kincset nem hoz magával... Azt mind odaadja Örvénynek és Viharnak. Akkor talán nyugalom lesz nálunk is...

Az öreg varázsló félresimitotta hófehér haját és szomorúan tért vissza földalatti hajlékába. Mit is tehetett volna?

Balaton a kezébe vette vándorbotját és a nyakába vetette kis tarisznyáját. Ment, mendegélt egészen addig, amíg az est leszállott. Ott, ahol most a fonyód-környéki habok mossák a hegy lábait, akkoriban barátságos kis falu terült el. Hiszen akkor még híre-hamva se volt a mostani magyar tengernek! A falutól nem messze kis kunyhó barátságos füstje szállott a magasba és az apró ablakocska szeme hivogatóan világított a csendes sötét-ségben. Balaton már messziről figyelte a házikót és elhatározta, hogy az első éjszakára ott kér szállást.

— Talán befognak; nem hiszem, hogy rossz emberek lagnának ilyen tiszta külsejű hajlékban.

Midőn már egészen közel volt a kunyhóhoz, fölpillantott annak nádfödeles ormára. Bámulva állott meg, mivel a szarufák találkozásánál addig sohasem látott díszítés keltette fel csodálatát. Egy karcsú gerenda, mely egyenesen állott és rajta egy rövidebb, keresztbe reászegezve.

— Csodálatos! — mormogta Balaton és lelkébe addig sohasem érzett hangulat költözött.

Kopogtatott. Egy ősz remete nyitott ajtót. Testét

egyszerű szörköntös fedte, lábain szíjakkal lekötözött saruk.

— Mit kívánsz, fáradt vándor? — kérdezte a remete halk, barátságos hangon.

— Éjjeli szállást kérek, atyám! Messziről jövök, a tichani sziklákról.

— Jöjj! Kunyhóm szerény ugyan, de szívesen megosztom veled. Ha éhes vagy, azt a tejet, melyet most este fejtem egyetlen kecském emlőiből, neked adom. Meg azt a darabka kenyeret is, amelyet hiveim hoztak nekem. Holnapra majd ad eledelt más úton az, aki a mezők lilio-mait táplálja...

— Képletekben szólsz, jó atyám, de érzem, hogy jó vagy. Áldjon meg a nagy szellem! Fogyaszd el tejedet és kenyeredet vagy pedig tedd el holnapra. Igaz, hogy reggel óta vándorlok és tarisznyámban már csak egy tojás van, de ime ezt is felajánlom. Fogadd el tőlem. Fizetni nem tudok jóságodért, ezért tehát azt adom, amim van. Egy tojást.

— Ó, nem fiam! Összeadjuk eleségünket és közösen fogyasztjuk el. Szíved tiszta, látom!... Most pedig mondd el őszintén, miért hagytad el családi tűzhelyedet.

Balaton mindent elmesélt a remetének. Elmondotta, milyen nagy boldogságban élne hű párjával, Higiával és négy gyermekével, ha testvére, az erőszakos Vihar és ennek hitvese, a nagyravágyó és kegyetlen Örvény nem bántalmazná őket.

— Nem panaszkodom azonban reájuk, atyám! Csak azt óhajtom, hogy kincset, sok kincset szerezzek, amelyből nekik is adhassak. Azzal megnyerem szívüket és csendes boldogságban élhetnek családommal és testvéremekkel is. Atyám, ha tudsz ajánlani valamelyes munkát, szívesen vállalok bármit, csak megfizessék...

— Sajnálom, fiam! Tudom, hogy minden szavad a

lelkedből származik és igazat szólsz. Azt is tudom, hogy nem kapzsiságból vetted kezébe a vándorbotot, hanem a családi béke kedvéért. Mielőtt azonban kérdésedre válaszolnék, mesélek neked valamit. Figyelj, fiam!...

És a hófehér szakállú remete átszellemült arccal mesélt arról a valakiről, akit a távolkeleten egy szentéletű asszony hozott a világra. Akihez a királyokat egy vakítófényű csillag vezette el. Aki három esztendeig hirdette azokat az igéket, melyeket addig senki se hallott. Aki betegeket gyógyított és a halottakat föltámasztotta. De a rossz emberek halálra ítélték. Megostorozták, tövissel vonták be fejét és keresztre feszítették. De harmadnapra föltámadott a sírjából és még negyven napig maradt a földön hűséges tanítványai között.

— Így volt, édes fiam! Tudd meg, hogy én is egyike vagyok tanítványainak. Pál az én nevem... Valamikor én is ellene törtem az Isten fiának, mert hiszen ő az volt, de megtértem... Most hirdetem az ő nevét mindenütt... Egyideig itt maradok, azután továbbmegyek, mert ezt parancsolta...

Balaton tágranyilt szemmel hallgatta a beszédet. Amint a remete rövid időre elhallgatott, hirtelen kérdezte:

— Atyám! Az a különös dísz, amit kunyhód ormán láttam, talán az ő...

— Igen, fiam! A keresztfeszített halálának, de egyúttal az örök életnek is jelvénye... Akarod-e, hogy ezt a szent jelvényt te is örökre hordozzad a szívedben? És hogy annak segítségével ez élet után meglássad őt, az Isten egyetlen fiát, aki atyjához fölment a fellegeken túl, a titkok világába, az örök boldogságba?

Balaton mélyen lehajtotta fejét. Érezte, hogy szíve és lelke a gyönyörű beszéd alatt egészen átalakult. Érezte, hogy egész lényében valami titkos erő működik. Érezte,

hogy annak a sohasem érzett erőnek engednie kell, mert az elvezeti őt az igazsághoz.

— Akarom, atyám! Vezess őhozzá!

— Hajtsd le a fejedet és fonjad össze kezeidet...

És Pál apostol megkeresztelte a hívő Balatont az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében.

Azután meg is áldotta és vele együtt imádkozott, majd így szólt hozzá:

— Édes fiam! Ettől kezdve te már az egy igaz Isten híve vagy! Menj csaláodhoz, hintsd be hitvesed és gyermekeid fejét is a vízzel és így ők is belépnek Urunk szeretete közé... De előbb jöjj velem...

Elindultak a fonyódi hegy másik oldalára. A sötét-séget hamarosan megszokta a szemük és a csillagok mosolyogva vigyáztak minden lépésükre. A tücskök pajkos zenét szolgáltatottak az éjjeli kiránduláshoz. Itt-ott a fölriadt madarak hangos füttyel röptek más bokorba. A denevérek oly közel suhantak el mellettük, hogy majdnem arcukat érintették. Az erdő és a föld halkán lélekezett és üde illattal töltötte meg a kissé hűvös levegőt. Mindez megragadta Balaton szívét.

— Atyám! — szólt túlárado boldogsággal, — minden olyan szép és megnyugtató itt. Különösen azóta, mióta új hitem világossága erősebben föltárta lelki szemeim előtt a természet szépségének csodálatos titkait.

— Örvendek, fiam, hogy így beszélsz! Valóban igazad van, a názáreti Jézus hite új világba vezetett téged; a szeretet és a boldogság világába... Most azonban álljunk meg. Utunk célját elértük.

Egy barlang szájához érkeztek. A talaj kissé nyirkos volt lábaik alatt. Pál apostol meggyújtotta kicsi mécsesét és előre ment.

— Jöjj utánam!

Kezét is nyújtotta Balatonnak. Sötét, szűk folyosó

vonult a föld alá. Helyenként félénk gyíkok és ártatlan siklók menekültek a szokatlan látogatók elől és a falakról vízcseppek hullottak alá. Talán tíz percig botorkálhattak a mécses imbolygó fényénél, midőn Pál apostol megállott. Az ifjút egészen magához intette.

— Nézd, fiam!...

Vándorbotjával háromszor ráütött az egyik fekete kőre. Az megmozdult és miként egy ajtó, kinyílt. Mögötte az aranyak és ezüstök garmadája hevert. Beljebb drágakövek ragyogtak.

— Fiam! — szólt az apostol az ámuló Balatonhoz — ime ezekből a kincsekből rakd tele a tarisznyádat. Megérdemled, mert szíved tiszta és mivel a földi kincsekkel családod boldogságát szándékozol biztosítani...

— Atyám! — válaszolt Balaton — nem kérek semmit!... Én nem így óhajtom megszerezni azt a pénzt amelynek segítségével nyugalom és boldogság költözik hajlékunkba, hanem tisztességes munkával...

— Tudom, de mégis tedd azt, amit mondtam. Mert akárminő munkát vállalnál, az évek hosszú sora mulnék el, amíg annyi pénzt szerzesz, amennyi Örvénynek és Viharnak elegendő volna. És addig, ki tudja, mi történik otthonodban...

Az ifjú most már nem ellenkezett. A rengeteg kincsből annyit vett magához, amennyit jónak látott arra, hogy fivérét és annak hitvesét kielégítse. Ő azután is csak a két keze munkájával óhajtotta életüket fenntartani...

Azután Pál apostol ismét megérintette a sziklát, mely halkan helyrefordult. Visszatértek a kunyhóba. Balaton másnap hajnalban útrakelt, előbb azonban a remetével együtt elmondotta az Ur imádságát. Aztán az apostol megáldotta a térdelő ifjút és szelíden monddta neki:

— Ha szorongattatásaid lesznek vagy bármit kívánsz

magad és hozzátartozóid számára, amiről érzed, hogy kedves lehet az Isten előtt, jöjj! Kunyhóm és szívem mindig nyitva találod. De jaj azoknak, akik álnokul járulnak elélem, mint Krisztusom méltatlan szolgájához...

Késő este volt már, midőn Balaton visszaérkezett a tichani hegyen épült szerény hajlékukba. Higia örömkönnyek közt zárta karjaiba férjét és a gyermekek is kacagva simultak atyjukhoz.

— Sietve visszatértem hozzátok! Hogy mit végeztem, el fogom beszélni, most azonban szólj, mi történt, hiszen látom, hogy örömkönnyeid nagy bánatot takarnak.

Higia hosszú habozás után elmondotta, hogy Vihar és Örvény már korán reggel átjöttek hozzájuk és irtózatossá kezdtek. Ingyenélőnek nevezték őket, akik csak arra méltók, hogy Kamor elüldözzék mindnyájukat a világba.

— Én hosszú ideig nem is szóltam hozzájuk, mert tudtam, hogy szavaimmal még jobban felbőszítem őket, azonban amikor jó gyermekeimre kezet vetettek, kiutasítottam őket... Nem ment könnyen, mert erőszakosan védekeztek... Szerencse, hogy éppen ideérkezett atyád, tőle kissé megjuhászodtak és elmentek...

Balaton szemében szokatlan láng lobogott, kezét összeszorította és remegő hangon kérdezte:

— Nagyon megverték gyermekeinket?

Higia félve felelte:

— Nem... Csak Szellőnek kis kezét ütötték meg... Akkor már én odaugrottam és testemmel fedeztem a további támadást.

— Hah, a nyomorultak! Majd megboszulom én a gázságot!...

Higia megölelte férjét.

— Nem-nem!... Ne tedd azt, majd megsegít a nagy szellem és mindent rendbehoz...

Balaton homlokán elsimultak a redők. Föltekintett a csillagos égre, jobbkezét először homlokához, azután vállaihoz emelte, majd mindkét kezét összekulcsolta és hosszasan mormogott valamit. Amikor ezt suttogta: «...miként mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek...», akkor már mosolygott. Azután befejezte mormogását, azt a furcsa néhány mozdulatot megismételte és megölelte hitvesét.

— Igazad van! A nagy szellem mindent rendbe hoz... Most pedig látom, hogy gyermekeink elaludtak. Figyelj! elmondom utamat.

És mesélt. Higia Balaton lábainál ült és fejét annak ölében pihentette. Olykor föltekintett kék szemeivel Balatonra. Amikor a férfi már elmondotta, hogy a remete egy új vallás titkait fedte fel előtte, a nő, mintha égi ihlet szállotta volna meg, felsóhajtott.

— Vezess engem is a remetéhez! Vágyom arra, hogy kezét áldóan emelje rám és megöntözze fejemet a szent kereszt jelével...

— Ugy lesz, amint kívántad! Holnap reggel elintézem dolgunkat fivéremekkel s azután útra kelünk. Gyermekeinkre vigyázni fog atyám. Figyelj tovább, mert elsősorban családunkat érdeklí, amit mondani fogok.

Balaton elmesélte az éjjeli sétaútjukat. Majd elővette tariszniját és megmutatta Higiának a sok aranyat és ezüstöt.

— Ó nagy szellem! Ennyi kincs!...

— Igen, ennyi kincs! Azonban nem a «nagy szellem» ajándékozta nekünk, hanem új hitünk isteni alapítója hú szolgájának, Pál apostolnak útján.

— Hála neki mindörökké! Mit óhajtasz a kincssel tenni? — kérdezte Higia szorongó szívvel.

— Átadom Viharnak és Örvénynek. Nekünk nem kell. Boldoguljanak ők vele; a kincs megteremti nyugal munkát; mi ezután is szegények maradunk, de boldogok

leszünk, mert kapzsi fivérem és felesége meggazdagodnak s nem bánatnak minket többé.

— Higia mosolyogva ölelte meg Balatont.

— Én is így gondoltam! Legteljebb annyit tartunk meg, hogy új hitünk alapítójának dicsőségére szép keresztet készítsünk a sziklafokra.

— Ugy lesz, amint mondad, jó Higiám!...

Másnap reggel Balaton elment Vihar és Örvény házába. Őket a legnagyobb civakodásban találta.

— Békesség nektek! — szólt nyugodtan, amint az ajtót kinyitotta.

— Mit keresel itt? — szólt Vihar durva hangon.

— Hozzátok jöttem és még egyszer mondom, békesség nektek!

— Ugyan hallgass, te földhözragadt senki!

Balaton komolyan, nyugodtan tekintett rájuk. Nem válaszolt a durva sértésre. Vihar és Örvény meglepve figyelték a férfiút, akinek arcán és szemeiben a megbozítás szelídsége ragyogott. Kissé szégyenkezve, de már halkabban kérdezték:

— Mi hírt hoztál? — Miért tértél ily gyorsan vissza?

— Ezért! — válaszolt Balaton és asztalukra kiöntötte a kincseket. Csak három aranyat tartott meg magának a kereszt költségeire.

Vihar és Örvény kapzsi kezekkel kaptak az aranyakhoz, ezüstökhöz.

— Ennyi kincs! Ugy-e, ez mind a miénk?

— Igen — felelt nyugodtan Balaton. — A tietek! Most már béke lesz közöttünk, mivel ti gazdagok vagytok, mi meg szegények maradunk. Nem fogunk tőletek soha egy ezüstdarabkát se kívánni.

Vihar és felesége mohó sietséggel rakták el a rengeteg kincset ládájukba. Amikor ezzel elkészültek, Örvény ördögi mosollyal kérdezte:

— Még van nálad három arany, úgy-e, azokat is nekünk adod?

— Nem — válaszolt határozottan Balaton. — Abból annak emelek szent emléket, akinek ti gazdagságotokat köszönhetitek.

— Ki az?

Balaton röviden elmesélte csodálatos élményeit. Vihar és Örvény gúnyos megjegyzésekkel kísérték a beszédet, de amikor a megtért ifjú azt is elmondotta, miként hozta napvilágra Pál apostol a kincseket, a kapzsi emberpár egyszerre felkiáltott:

— Vezess oda! Viszünk szerszámokat és felássuk a szikla mélyét! Legalább százszor, ezerszer ennyi kincsünk lesz.

Hiába tiltakozott Balaton, Vihar és Örvény egyre durvábban követelték, hogy Balaton a titokzatos barlangba vezesse őket.

— Jól van — szólt végre Balaton. — De azt tudnotok kell, hogy először a remetét kell ott fölkeresnünk.

Vihar és felesége összenéztek. Szemük villant és Vihar válaszolt:

— Jó! Odamegyünk ahhoz a vén bolondhoz! Holnap hajnalban indulunk...

Másnap reggel valóban útrakeltek. Balaton és Higia elül, Vihar és Örvény valamivel hátrább maradva. Ez utóbbiak folyton terveket szőttek, hogy mit kezdenek a mérhetetlen kincssel, a másik házaspár ellenben csak Pál apostolról és a megfeszített Istenemberről beszélgetett.

— Ó, mily boldog leszek, ha Urunk szolgálja engem is megáld és megkeresztel — szólt halkan Higia.

Midőn a nap már leszállott Besbriemo (Veszprém) hegyei mögött és a csillagok eleinte ritkán és halványan, majd folyton szaporodva és mindig jobban csillogó szemekkel megjelentek a sötét ég mérhetetlen kupoláján, odaérkeztek a remete kunyhójához.

— Itt vagyunk — szólt halkán Balaton. — Jöjjetek, menjünk be az apostolhoz.

— Szó sincs róla — sziszegte Örvény. — Vezess azonnal a barlanghoz. Nincs szükségünk arra a vén boldra...

— Az nem lehet! Nem szabad! — válaszolta Balaton szilárd hangon. — Jóltevő atyámat, Krisztusom szolgáját nem csálhatom meg.

— Ha még egy szóval ellenkezel — volt a szörnyű válasz — fejedet ezzel a csákánnyal azonnal bezúszom...

Balaton, akinek csak vékony vándorbotja volt, nem tehetett mást, engedett az erőszaknak. Hiszen élnie kellett hűséges hitveséért és jó gyermekeiért. Elindult és a barlanghoz vezette a másik házaspárt. Higia vele ment és férjével együtt imádkozott. A hosszú uton elég ideje volt megtanulnia a világ legszebb imádságát, a Miatyánkot. Időnként hátrapillantottak a remete kunyhója felé.

A barlang szájánál meggyújtották a fáklyákat. Balaton előre ment és hamarosan meg is érkezett a sziklához.

— Itt vagyunk! Ez a szika rejti méhében a kincseket. Tegyetek, amit akartok, én nem akarok tanuja lenni istentelen munkátoknak. Jöjj, Higia, távozzunk a bűn irtózatoss tanyájáról.

Gúnyos kacagás volt a válasz.

— Menjetek! Adjátok át üdvözlötünket annak a vén jött-mentnek! Mondjátok meg, hogy máskor jobban vigyázzon lopott kincseire...

Vihar és Örvény megkezdték a munkát. Ásóval, csákánnyal, fejszével, kalapáccsal dolgoztak. Balaton és Higia elhagyták a barlangot és fáradtan leültek egy fűzfa tövébe. Imádkoztak. Alig mult el annyi idő, hogy kissé összeszedhették gondolataikat, hirtelen mellettük termett Pál apostol. Balaton és hitvese fölugrottak és megcsókolták a remete köntösének szegélyét. Ez megáldotta őket.

— Tudtam, hogy jösztek, gyermekeim! Mindent tudok!... Figyeljete, miként tud igazságosan büntetni hű és alázatos szolgája útján a világ Megváltója...

Néhány perc múlva az a másik pár is megjelent a kijáratnál. Még a sötétségben is látszott, hogy homlokukról hull a verejték. Vihar káromkodott.

— Az a gaz világbolondító jól elzárta lopott kincseit! Meg se tudtuk mozdítani a követ! Balaton! Vezess azonnal hozzá, hogy nyissa fel a szikla mélyét!...

— Hallgass, istenkáromló! — hangzott az apostol dörgő szava. — Nem elég, hogy kapzsiságotok gonosz-
tettekre vezetett titeket; nem elég, hogy testvéredet meg is gyilkoltátok volna a nyomorult földi kincs miatt, hanem most ismét káromlásra nyílt ajkatok! Előre! Induljatok!

Vihar és Örvény kétségbeesetten és mélyen meghajolva engedelmeskedtek az apostol komor parancsának. Érezték, hogy túlvilági hatalommal állnak szemben. Gépiesen haladtak vissza a kunyhó felé. Egész testükben reszkettek s alig bírták vonszolni tagjaikat. Midőn a hegy tulsó lábához érkeztek, a remete továbbirányította őket, oda, ahol a talaj jóval mélyebb volt.

— Álljatok meg! Itt elveszitek méltó büntetésetek; mozdulni nem bírtok; ha kialszik éltetek fáklyája, megkövülve ott maradtok a világ végezteig. Ti pedig — tette hozzá szeliden — jó gyermekeim, jöjjetek feljebb velem a szikla szegélyére.

Ugy lőn. A két bűnös halálraváltan és valamely titkos erőtől megbűvölten ott állott mozdulatlanul a mélyedésben, Pál apostol pedig Balatonnal és Higiával fölhágott a szikla peremére. Ekkor az apostol térdrehullva rövid imát mondott, azután botjával a hegy alsó követ megérintette. Abból azonnal forrás fakadt. Egyelőre csak szeliden csörgedezett, később azonban mindig növekvő erővel. Egy negyedóra múlva már harsogva, tombolva

tört elő az áradat és a hegy környéke víz alá került. Még az éj sötétjében is rémes volt a fehér habok játéka. Onnan, ahol a két kapzsi és istenkáromló megdermedten állott, most rémes sivítás hallatszott.

— Megfulunk! Megfulunk!

Azonban a hangok nemsokára teljesen elnémultak. Az apostol ismét térdreborult és imádkozott.

— Már elvégeztetett. Kővé váltak, nem szenvednek többé. Most jöjjetek aludni, gyermekeim! Előbb azonban megáldalak és megkeresztellek, leányom...

Betértek a kunyhóba, ahol az Ur szolgálja megkeresztelte Higiát. Meg is áldotta, majd így szólott hozzájuk:

— Gyermekeim! A Megváltó szent akaratából ott, ahol ezek a dombok itt és amott messzebb Tichannál s attól jobbra és balra vonulnak, mostantól kezdve egy nagy tó határait fogják alkotni. A tágas mező eltűnik és halakban gazdag kis tenger származik. *A nevét tőled kapja, fiam! Balaton lesz a neve ennek a nagy tónak!* Ti pedig a szent keresztségben a József és a Mária nevet kaptátok. Így nevezték megváltó Urunk nevelőatyját, illetve anyját... Vihar és Örvény átkos szelleme nagyon gyakran megjelenik a habok fölött, mint a békés halászok és vízi utasok állandó veszélyei. Luciferrel szövetkezve törekednek arra, hogy az ártatlan emberek elpusztuljanak, a tó áldozataivá legyenek. Azonban, ha ezek megtérnek és a kereszt szent jelével Mária és József nevét imádkozzák, megszűnik az ördögök hatalma, a vihar elül s az örvény helyét szelíd, veszélytelen hullámok foglalják el. És a hajósok és az utasok erről a két névről reátok is emlékezni fognak. Ez a jutalmatok alázatos jószágokért. *Gyermekeitek, Szellő, Verőfény, Szivárvány és Délibáb* az évezredek millióin át kedvessé, bájossá teszik a nagy tó partjait és minden habját...

— Atyám! — kiáltott fel remegve Higia — mi tör-

tént azokkal az ártatlan emberekkel, akik a mély mezőben laktak? Mi történt drága szüleimmal?

— Ne aggódj, gyermekem! Isteni sugallatra szüleid már Tichanba vonultak, a ti házatokba. A többiek, hiszen kevesen valának, akiknek szívük igaz és alázatos volt, szintén isteni sugallatra a dombokra menekültek, ellenben a dölyfösek, kapzsiak és kemény szívűek ott pusztultak a szennyes habokban...

Lepihentek, de sokáig nem jött álom a szemükre, mert a sziklák mélyéből jövő áradat borzalmas bűgással, bögéssel, bömböléssel rohant alá. Ők veszély nélkül imádkozhattak a Názáreti Jézushoz, mert hozzájuk nem értek föl a habok és mert ott volt az apostol, aki az Ur erejével parancsol az elemeknek és a semmiből tengert terem.

Másnap gyönyörű látvány tárult Balaton és Higia szeme elé. A hajnali kacagó napsugárban óriás tó szelíd fodraival játszott a tramontana; itt-ott pajkos halacskák dobták magukat a levegőbe; a tulsó parton a zöldeslila dombok álmodozva rezegtek, Fonyód mellett pedig a sekély víz szinte hívogatta őket.

— Jöjjetek! Ringassátok magatokat hullámaimban...

Tichannál a kis tenger tulsó partja nagyon megközelítette az innenső partot; a tó itt elszűkült, de csak azért, hogy azután a tengerszorostól feljebb és lejjebb hirtelen kiszélesedjék. Amott jobbra és balra nem lehetett végét látni a tónak.

— Mily gyönyörű, milyen bájos! — kiáltott fel Balaton és Higia — köszönjük neked, atyánk ezt a csodát! Erre a kis tengerre hivatás vár! Bizonyosan százak és ezrek költöznek a partjára, akik a tóból kapják táplálékukat és akiket annak vize felüdít...

— Ugy van, leányom! Nemcsak üdülést, hanem gyógyulást is találnak itt a népek ezrei. Amott messze, Tichantól jobbra, a másik parton jóságos forrás fakadt. Annak

vize csodás hatású lesz. Aki abban fürdik, visszanyeri egészségét, életkedvét, valóságos varázsűtésre válik a reménytvesztett nagy betegből viruló, egészséges ember... És ezt, lányom, részben neked is köszönhetik a népek ezrei, mert a nekem adott földöntúli erő birtokában így akarom örök időkre megőrizni a mostani, pogány nevedet. Ezt ugyanis Hygia római istennőtől kaptad. Nem csoda, hiszen Pannónia földjén még mindig pogány rómaiak parancsolnak... Hygia istennőjük a gyógyítás jelképezője...

— Csodás és szép dolgokat beszélsz, atyám! — szólt halkán Higia. — Hála nekem nem alszik ki szívükből soha irántad...

— Nem irántam, leányom, hanem az iránt, aki engem küldött!...

— Atyám! — szólt hirtelen Balaton — hogyan megyünk hajlékunkba? Hiszen a tó elválasztott minket Tichan sziklájától!

— Kicsinyhitűek, miért kételkedtek? Aki megengedte nekem, hogy a szárazföldre tengert varázsoltak, megadja azt a hatalmat is, hogy titeket a vizen átvezesselek gyermekeitekhez, szüleitekhez. Csak bizalom és hit legyen szívetekben.

— Ugy legyen, atyánk!...

Miután éhségüket kecsketejjel és kenyérrel csillapították, Pál apostollal együtt útrakeltek. Ott, ahol most a szántói rév van, az apostol rálépett a hullámok tetejére és — csodálatos — nem merült el.

— Jöjjetek és ne féljete! — hangzott az apostol biztatása.

Mentek és nem merültek el a hullámokban. Este felé hazaérkeztek és örömmel szorították szívükhöz szüleiket és jó gyermekeiket. Az ősz Kamor, amint megpillantotta Pál apostolt, szónélkül letérdelt és halkán mormogta:

— Sejtem, ki vagy! Add reám áldásodat és a kereszt

jelét... Az én hatalmam már úgyis megtört a vizek és a föld felett.

Pál apostol megáldotta és megkeresztelte a sokszázéves varázslót, aki azután búcsút vett szeretteitől és karjaikban csendesen elhunyt. Ő volt a Balaton vidékének utolsó varázslója.

Testvéreim! Ha a magyar tenger partján a verőfényben, a szivárványban, a délibábian gyönyörködtek, vagy ha annak vizében és Füred csodás forrásában új erőt nyertek, vagy ha a tomboló vihar rettentően gyönyörű játéka a tó vizén kicsinyhitűekké tesz, és ha az örvény azzal fenyeget, hogy halálos ölelésével örökre a mélységbe rántja kis vitorlásotokat, gondolatokat arra, hogy valamikor, réges-régen egy szent apostol teremtetten a gyönyörű vizet, és hogy annak partjain és hullámain a jó és gonosz szellemek vívnak egymással örök csatát. És hogy élt valamikor Vihar, Örvény, Balaton és Higia...

A BALATON TÜNDÉREI.

Valamikor, réges-régen, amikor még jó és rossz szellemek és tündérek is jártak-keltek a mostani Balaton és Bakony környékén és kapcsolatban valának egymással s az emberekkel, annak a hatalmas kiterjedésű, komor, erdős hegységnek, melynek neve már abban a romantikus időben is Bakony volt, király parancsolt. Már sok évszázad óta élt az öreg *Csinger*, akinek titkos trónja valahol a nevére ma megnevezett bányák mélyén rejtőzött. Csingernek három gyermeke volt, egy fia, akit *Kapocsnak* hívtak és két szép leánya, *Helka és Horka*. Mivelhogy Csinger király tudta, hogy gyermekei már halandó lények, akárcsak az emberek, ezért végtelenül vigyázott minden lépésükre. Apró manókat küldött velük, akik láthatatlanok voltak és ezek az ősz királynak minden este beszámoltak arról, hol jártak, mivel foglalkoztak gyermekei. Midőn már

Kapolcs deli ifjává serdült és a két szépséges leány is álmodozó hajadonná fejlődött, Csinger átköltözött abba a gyönyörűségecs palotájába, mely a mai tihanyi félszigeten, valahol a Csúcs-hegy környékén emelkedett. Olyan pompás volt ez a palota, aminőt a mai ember még álmában sem rajzolhat magának, akármennyire tarka szárnyú legyen is képzeleteinek lepkéje. Csupa márvány, csupa arany és ezüst volt ott minden, még a padló is. A falakat óriási tükrök ékesíték, úgy hogy a leányok bármerre fordultak, mindenütt a maguk igéző alakját láthatták. És a tükrök mosolyogva szólottak hozzájuk:

— Ugy-e, szép amit láttok!? Pedig magatokat mutatunk nektek, drága hajadonok...

Kapolcs nagyon szeretett elmélázni a nagy tó lebilincselő szépségeiben. Odaült a legszélső hegyfokra és onnan tekintett alá a borzalmas mélységbe meg aztán távolabb, a fodros, hullámos víztükörré. Egy szép nyári alkonyatkor, amikor a játszó szellő orgonavirágillatot hozott pajkos szárnyain és a fiatal szíveket ismeretlen mámmal töltötte el, Kapolcs ismét ott merengett a szikla szegélyén. Szemeit lezárta és gondolkozott. Arról, hogy milyen jó volna most odalent, a kis tenger habjain egy hajócskában üldögegni, erős karokkal evezni és hallgatni valakinek édes sutogását. Egy leánynak. Hiszen Kapolcs — ember volt, ő már nem menekülhetett a legmélyebb emberi érzelmek elől, nem úgy, miként annak idején atyja tehette. Kapolcs szíve csordultig tele volt a legédesebb szerelemmel, de annak még — nem volt tárgya. Ezért az ifjú fájdó boldogtalanságot is érzett szívében. Halkan felsóhajtott. Sóhajtasát csak a szellő hallhatta, annak a bájos leánykának késői szelleme, akinek — miként tudjuk — atyja Balaton, anyja pedig Higia valának.

És ime, halk sóhajására valaki válaszolt. Az ifjú gyors mozdulattal fölemelte fejét. Olyan igézően szép leány állt mellette, aminőt még festő nem festett, szobrász

nem faragott. Termete, mint a Junóé, szemei, mint a tiszta égboltozat, arcának rózsáit megirigyelhette a Bakony leg-szebb virága. Hangja, miként az ezüstcsengő, úgy csilिंगelt. Hoszzú szőke haja egészen a földig omlott. Kapolcs édes borzongással nézte a gyönyörűséges fiatal nőt, akit egy bokor egészen kebléig eltakart

— Ki vagy, te drága teremtés? Ki vagy, álmaimnak tárgya?

A szép leány pajkosan kacagott,

— Nem ismersz? *Sió vagyok, a Balaton tündére.* Ott lakom a habokban; palotám a tó fenekén épült; barátaim a halak és sirályok, de ha kedvem tartja, feljárok a földre, is, mert szeretem az embereket. Legjobban téged szeretlek, te erőskarú, délceg ifjú... Ne tagadd, te is szeretsz engem! Szívedben a legforróbb szerelem lángja ég és én tudom, hogy ezek a lángok — engem égetnek... Boldog vagyok ezért, mert — tetszel nekem!... Akarom, hogy szeress... Szólj, deli ifjú, akard-e te is mindezeket?

— Akarom, te szép tündér! Akarom A tied a szívem, a lelkem; tied minden gondolatom, minden csókom és ölelésem...

— Derék ifjú, boldoggá teszel engem! Meglásd, milyen kimondhatatlanul szeretlek!... Most jöjj és karolj át...

Kapolcs felugrott és sietve, mámoros boldogsággal ment a tündér felé. Mire a bokorhoz ért a látomás eltűnt. Csak a levegőben hallatszott egy kacagó pajzán üzenet, de Sió már nem volt látható.

— Ma este! Ma este! Amikor feltűnik az esthajnali csillag, jöjj, édes szerelmesem a Balatonra! Egy csónakban várj itt a sziklák alatt! Egy fehér csónakban, amelyet megtalálsz a parton kikötve... Akkor, akkor... találkozunk...

Kapolcs megdörzsölte szemét és szóltanul bámult abba az irányba, ahol a hang feléje csendült. Senkit se látott De mégis! Néhány perc múlva a csendesen fodrozó hul-

lámok tetején megjelent Sió, a vakító szépségű tündér. Most már egész alakját láthatta az ifjú és szíve hevesen remegett. A leány kezével hívta magához.

Midőn az est leszállt, Kapolcs mámoros gyönyörűséggel sietett a partra. Atyja aggódva kérdezte:

— Hova mész, hova sietsz, fiam?

— Atyám! Oly szép az est, olyan megnyugtató... Kissé csónakázom... Nincs sötét, a holdvilág nemsokára ragyogni fog...

— Jó, fiam! Csak vigyázz, mert a Balaton szeszélyes! Ne távozzál messze a vízbe és hamarosan jöjj vissza, aggódva várlak...

Kapolcs elindult. Csinger király elfelejtette megbízni a szolgálattevő manókat, hogy lopózzanak szerelmes fia után.

Minden úgy történt, miként Sió mondotta. Kapolcs megtalálta a fehér csónakot, eloldozta annak kötelét és néhány erős evezőcsapással eltávozott a sziklás parttól. Alig mult el néhány perc, a hullámokból hirtelen kiemelkedett Sió. Gyönyörű volt, mint az álomkép. Lenge selyemlepel fődte ígésző termetét, mely — csodák csodája — még csak nedves sem volt! A tündér belépett a csónakba és azonnal hozzásimult az ifjúhoz.

— Szeretlek, te szép ifjú ember! Szeress te is... Legyünk boldogok!

Azután ajkaik összeforrtak. És boldogságukat kacagva nézték a csillagok és a fellegek között mintha csóválta volna fejét az öreg hold.

Másnap este ismét találkoztak. Harmadnapon ismét. Csinger király már nagyon aggódott fiának esti sétái miatt s ezért most már megbízta Tomaj nevű manóját, hogy titokban menjen fia nyomában és hozzon hírt neki annak útjáról. A manó hamarosan visszatért és azt jelentette, hogy Kapolcs csak egyedül csónakázik a Balaton ezüstös fodrain. Ezt kellett jelentenie, mert Sió titkos erővel megakadályozta, hogy mást is láthasson.

Már három hete tartott a tündér és Kapolcs varázslatos boldogsága. Azaz, hogy csak a Kapolcsé. Mert Sió az utóbbi napokban már mintha hidegebb, unottabb lett volna. Csókjait erőltetve adta, ölelése lanyhább volt, mint azelőtt. Észrevette ezt az ifjú, pedig szívében most már tombolt a szerelem. Remegve kérdezte a tündértől:

— Édes boldogságom, szeretsz-e még engem?

A tündér csilingelő kacagása áthatolt a hűvös esti levegőn.

— Hogyne szeretnék, te erőskarú ember... Hanem tudod, mit? Hozzál nekem holnap este egy serleg vizet a Bakony hársvirágaiból. Szőke hajamat akarom vele megmosni... Akkor még szebb leszek és még jobban foglak szeretni.

Másnap estefelé Kapolcs a királyi palotában elővett egy ezüstserleget és abba beleöntötte a hársfavirág vizét. Még mielőtt elrejtethette volna, atyja belépett. Aggódva kérdezte:

— Mi az, fiam és hova viszed?

— Kapolcs zavartan felelte:

— Hársfavirágoldat... Egy... egy szegény beteg halásznak viszem a szikla alján, egy kis kunyhóba... Ettől meggyógyul...

Csinger nem szólt semmit, hanem amint fia eltávozott, felöltötte azt a köpenyét, mely őt láthatatlanná tette és fia után sietett. Még Sió sem tudta, hogy a Bakony királya jelen van.

— Ime, drága szerelmem, itt hozom a hársfavizet!...

— szólt Kapolcs Sióhoz, aki nem úgy, mint máskor, a habokban, hanem a csónakban várt az ifjúra... Talán nem is várta.

Hangos kacagás követte Kapolcs szavait. De nemcsak Sió nevetett, hanem egy másik férfi is, aki szintén a csónakban ült. Csak most vette észre őt a szerelmes Kapolcs. Azután így szólott a hűtlen tündér:

— Ma nem kell a hársfavíz! Majd holnap! Akkor hozd el! Holnap téged várlak, de ma — mással akarok mulatni...

És ott, a szerencsétlen ifjú szemeláttára mámoros boldogsággal omlott a keblére annak a másik ifjúnak.

Kapolcs irtózatossággal hagyta el legnagyobb boldogságának és most már leírhatatlan szenvedéseinek színhelyét. Miként az alvajáró, úgy vánszorgott az erdőben, hogy palotájukba visszatérjen. Atyja láthatatlanul követte fiát, aki keservesen zokogott.

— Miért is nem mentem neki annak a másiknak? Miért tűrtem ezt a megaláztatást? — sóhajtott szívetépő bánatában és haragjában.

Egy titkos hang, mely atyjáé volt, így válaszolt:

— Hiába tetted volna! Sió hatalma nagy, megvédte volna az új szerelmest. Ott vesztél volna a hullámokban...

A palotába visszatérván ledobta magáról köntösét és lepihent. Atyja csendesen belépett hozzája. Megsimogatta arcát és leült ágya mellé.

— Fiam! Mindent tudok! Tudom, hogy az a csapodár Sió megcsalt. Vigasztalódjál! Találsz te még elég leányt a földi lények között! Vigasztalódjál, légy erős! Holnap majd megmondom azt is, kit vélek leginkább méltónak hozzád, aki királyi itjű vagy...

— Köszönöm, atyám! — válaszolt Kapolcs remegő hangon. — Köszönöm és kérni fogom atyai tanácsodat...

Csinger király még egyszer megsimogatta fia lázban égő arcát és eltávozott. Azt hitte, hogy Kapolcs vergődő szíve most már megnyugodott. Pedig, ha tudta volna!

Az ifjú újra kikelt ágyából. Gyorsan magára öltötte ruháit és rohanva sietett ismét oda, ahova szerelmes szíve vonzotta, a fehér csónakhoz. Ott ringott az kecsesen himbálózva a szelíd hullámokon. És a csónakból ének hallatszott.

Kapolcs szíve remegett a felindulástól. Jól hallotta a csapodár ének minden szavát és megértette abból, mit várhat. A csónak már messze siklott a Balaton todrozó habjain, majd egészen eltűnt szemei elől. Az ének is elhalt.

Visszatért a sziklákra. Azok szegélyén hosszasan bámult abba az irányba, ahol az a fehér pont a holdvilág ezüstös sugaraiban egy-egy pillanatra fölillant. Ugy látszott, mintha közelednék a parthoz. Igen! Ugy volt! Sőt most az éj csendjében ismét hallhatóvá lett a dal utolsó néhány szava:

«Kit már unok, azt elhagyom!

Elhagyom, eldobom!» ...

Kapolcs nem bírta tovább. Hiszen első szerelmét, forrón dobogó hűséges szívét törte össze az a csapodár tündér, akit soha nem tudna feledni, akiért minden idegszála soha nem csillapíthatóan rezeg. Fáradtan vánszorogott a legmeredekebb szikla szegélyéhez. Homlokát oda támasztotta egy fához és sírt. Karjait kitárta és hangosan kiáltozta:

— Sió! Sió! Miért tetted ezt! Szeretlek, örülten szeretlek!...

Nem vette észre, hogy a kő megmozdult lábai alatt és egy pillanat múlva, mint a lavina, irtóztató dörgéssel rohant alá a szörnyű mélységbe.

...Másnap este egy pásztor jelent meg a tihanyi sziklák tövében. Ott sétált ama fehér csónak közelében, mely játszva ringott a szelid hullámokon. Nem kellett sokáig várnia. Sió gyönyörű alakja kiemelkedett a Balaton habjaiból és könnyed lépésekkel közeledett a kis csónakhoz. Meglepetten tekintett a pásztorra, mert ő — Kapocsot várta, régi szerelmesét. Legalább is azért, hogy még egyszer megkínozza és azután gúnyos kacagással a másik ítjú karjaiban keressen mámorító szerelmi boldogságot.

— Mit kívánsz tőlem, vagy talán nem engem keresel, derék pásztor?

— De igen, hozzád jöttem, Sió! Ime, itt van a hársfavirág vize, amelyet Kapolcstól kértél. Ő nem jöhet, mert kissé rosszul érzi magát. Engem küldött a serleggel...

Sió átvette a serleget és felnyitotta annak fedelét. Abban a pillanatban rengeteg aranszínű kígyó ugrott a tündérre és ellepték gyönyörű szőke füreteit. Sió hangosan jajgatott és sikoltozott, de hiába! A kígyók odatapadtak hajába és ott is maradtak. Időnként sziszegve harapták hamvas arcát. Egyúttal szépséges lábai fokozatosan halformába alakultak...

A pásztor most ismét visszatért eredeti lényéhez. Sió előtt a Bakony hatalmas királya állott villámló szemekkel.

— Így veszed el méltó büntetésedet, csapodár és szívtelen tündér! Mert tudd meg, hogy egyetlen drága fiamat a halálba kergetted! Ma hajnalban összetört tagokkal, kihűlt szívvel találtuk meg Tihany sziklája alatt. Eretted történt, te kegyetlen tündér! Elpusztítani nem akarlak, hanem megbüntetlek! Viseld szőke hajad helyett a sárga kígyókat és maradj félig hal addig, amíg a szeretet hatalma le nem veszi rólad átkomat!...

— Könyörülj, atyám! Én igazán és teljes szívemből szerettem fiadat! Már tegnap megbántam, hogy könnyelműen játszottam vele és őszinte érzelmeivel! Bocsáss meg!...

— Egy szót se, csapodár tündér! Átkomat kimondtam, sőt meg is toldom azzal, hogy ezentúl te légy a Balaton rossz szelleme, miként Vihar és Örvény szellemei! Hulljanak a hajósok, halászok és parti lakók átkai mindaddig reád, amíg a szeretet kiengeszteli átkos varázsmat! Légy segítőtársuk a tó rossz szellemeinek...

Igy történt! Elhangzott a szörnyű átok és Sió keserves jajgatással menekült a tó mélyébe. Jajgatása még

onnan is felhangzott; nyomában eltűnt a hold eltűntek a csillagok és átvette Vihar a koromsötét éj kormányzását. Irtóztató fellegszakadás tört ki, a villámok ezerszer áthasították az eget, az orkán tombolt és sivitott. És a sivítás Sió jajgatása, siránkozása volt...

Azóta így történt ez mindig. Vihar, Örvény és Sió lettek most már a Balaton rossz szellemei, reájuk hulltak a halászok, a hajósok és a parti lakók szörnyű átkai. Egyesek látták is Siót, amint vonagló testtel kiemelkedett a háborgó habokból és jajgatva tépte az arcát mardosó kígyókat.

... Amint már tudjuk, Csinger királynak két szépséges leánya is volt, Helka és Horka. Mindkettő kedves gyermek vala, akit Csinger féltő, aggódó szeretettel zárt a szívébe. Helka szőke, Horka ellenben barna leány volt; Helka kedves kacagása és csacsogó beszéde derűtséget varázsolt Csinger királyi palotájába. Horka azonban sohasem szólalt meg; ő, ha olykor mosolygott is, csak szép száját vonta szét, azonban nevetése nem csendült fel soha... Mert néma volt születése óta... Eleget bánkódott e miatt az ősz Csinger és hiába volt a Bakony királya és hiába volt nagy varázsló, Horka hangját nem tudta visszavarázsolni...

Történt pedig mintegy két földi esztendővel azután, hogy Kapolcs Sió tündér áldozata lett, Horka, amint egyedüli szórakozásának hódolván, *aranyszőrű kecskenyáját* legeltette, elmélázva figyelte a Balaton végtelen víztükrét. Szívét zsibongás hatotta át; valamire vágyott, valami édes ismeretlen érzés kielégítésére. Tizenkilencéves volt; szép, erős, egészséges. Még nem ismerte a szerelmet, azonban annak sokszínű virága már ott bimbózott szíve mélyében. Tekintete a távol ködében, a tulsó halmokon és az apró halászcsónakokon pihent, keble hullámozott, arca kipirult. Karjait fölemelte, mintha az egész természetet átölelni akarta volna.

Ekkor hirtelen egy ifjú lépett eléje. Deli, erős, napbarnított, villámló szemű. Megszólította a leánykát, akinek szíve hevesen dobogott.

— Tudom, ki vagy! Ne félj tőlem! Én a Tűzhányó-hegyek királyának, Csobáncnak fia, Diszel vagyok. Hallottam szépséged és jóságod hírét s ezért eljöttem érted. Szébb vagy, mint ahogyan nekem mondták és bizonyosan jobb is... Azt is tudom, hogy egy gonosz szellem néma, bús bilincset helyezett rózsás ajkaidra. Kérlek, adj egy csésze friss tejet legszebb aranyszörű kecskéj tejéből beteg atyám számára és én megnyitom ajkaidat, leveszem rólad a gonosz szellem varázsát.

Horka tágranyitott szemekkel tekintett az ifjúra és mélyen elpirult. Fejét lehajtotta, azonnal megfejtte legszebb kecskéjét és egy kicsiny serlegben átnyújtotta annak friss tejét a királyfinak, aki délceg és szép volt és akinek szemei büszkén ragyogtak. Talán azok pillantása zavarta meg a gyönyörűséges Horka vergődő szívét. Diszel átvette a tejet és szónélkül átölelte a leánykát. Ez önfelédten borult Diszel karjaiba...

Másnap a királyfi visszahozta a serleget s miután megcsókolta Horka ajkait, imígyen szólott:

— És most — tekints vőlegényednek; — szólj, szeretsz-e engem?

Horka — megszólalt! Hangja, mint az ezüstcsengő, olyan kedvesen csengett. Vagy mint a pacsirta éneke. Kimondhatatlan boldogsággal ölelte át a királyfit és könnyezve köszönte meg annak jóságát. Forró szerelemmel simult keblére.

— Jöjj, édes vőlegényem! Vigyük meg atyámnak az örömhírt; olyan bús, olyan szomorú mindig némaságom miatt!

A szép leány Diszel karján sietett Csinger király elé s már messziről kiáltozta:

— Nézd, nézd, drága atyám! Diszel királyfi, a

Tűzhányóhegyek fia, nemcsak eljegyzett engem, hanem visszavarázsolta hangomat is! Add áldásod reánk, jó atyám!...

Az ősz Csinger megdörzsölte a szemeit, mert azt hitte, álmodik. Hanem amikor leánya szelíd ölelését és kedves hangját élvezte, kimondhatatlan boldogsággal szorította keblére Horkát és Diszelt.

— Gyermekeim! Ennél nagyobb boldogságot nem adhatott volna nekem a Természet fejedelme!...

Nemsokára megtartották az esküvőt, amelyen még a Kárpátok és az Alpesek uralkodói is résztvettek.

Sajnos, Horka csak nagyon rövid ideig élvezhette a szerelmi házasság boldog üdvét. Férje erőszakos, sőt kegyetlen lénynek bizonyult, aki nem is annyira a szépségéért, hanem azért vette nőül a szegény leányt, mert Csinger király vagyonára vágyott. Bár igaz, hogy az ősz uralkodónak nagy vagyona volt, azonban ennek fele természetesen Helkáé lett volna, ha Csinger, miként közönséges földi halandó elköltöznék az életből vagy pedig az uralkodást és a fényt megunván, valamelyik bakonyi barlangba örök időkre szegényen visszavonul. Tudta ezt Diszel és ezért az a pokoli ötlete támadt, hogy Helkát elteszi láb alól. A tervet közölte Horkával is, aki eleintén kétségbeesetten védekezett még annak a gondolata ellen is, midőn azonban Diszel azzal fenyegette, hogyha nem támogatja őt a rettentő terv végrehajtásában, akkor őt fogja megölni, a szegény asszony remegve igérte meg a támogatást.

— Csak arra kérlek, — szólt elhaló hangon Diszelhez — ha már engem is társadul fogadsz szegény jó nővérem gyilkosságában, akkor tegyük azt úgy, mintha nem a mi kezünktől pusztult volna el.

Diszel komoran nézett Horka szemeibe. Egyideig gondolkozott, majd így válaszolt:

— Bár nem szívesen teszem ezt, mert, ki tudja, sike-

rül-e a véletlen halál, de mégis beleegyezem. Ma estére nagy vihart várhatunk. A víz felülete zöldessárga és a sirályok nagyon nyugtalanok. Minden jel arra mutat, hogy hatalmas bórá készül. Atyád szeme egy idő óta nagyon megromlott. Majd kiküldjük Helkát a Balatonra, hogy kérje el Siótól annak legszebb ezüst kis halát; ennek pikkelyei visszaadják atyádnak szemevilágát. Csak forró vízben kell áztatni őket. A többit tudod... Helka nem fogja megtalálni Siót és ha megtalálja, akkor a tó rossz tündére kéjjel fogja őt megölni...

Horka lezárta a szemeit és összerázkódott. Amikor Diszel egyedül hagyta, keservesen zokogott. Kitámolygott a sziklák szegélyére és ott simogatta kedves, arany-szőrű kecskéit. Azok boldogan simultak úrnőjükhöz és kezéből ették a friss fűvet. Amint ott sirdogált, egyszer csak lépéseket hall maga mögött. Ijedten pillantott hátra, de arca azonnal mosolyra derült. Egy délceg ifjú közeledett. Urkút remetének egyetlen fia, Ihard. Horka bágyadtan nyujtotta felé kezét.

— Isten hozott, Ihard! Hol van Helka?

— Nem tudom, éppen őt keresem. Tudod, mennyire szeretem azt a drága kis leányt. Megsugom neked, Horka, hogy titokban már el is jegyeztük egymást! Csak még nem akartuk megmondani Csinger királynak, mert ettől valami ismeretlen félelem mindkettőnket visszatart.

— Pedig atyám bizonyosan örömmel adná reátok áldását, mert te jó és derék ifjú vagy...

Aztán nagyon halkán mormogta:

— Igazatok van! Ha jegyességetek hírét Diszel megtudná, téged is halálra keresne.

De ezeket a szavakat Ihard nem hallotta.

Horka hirtelen így folytatta beszédét:

— Kedves Ihard! Nem volna-e kedved ma este Helkát egy kis csónakázásra kísérni?

— Ezer örömmel! — válaszolt boldogan a fiatal ember. — Hova kell mennünk?

— Ülj mellém, Ihard és hallgasd meg, amit mondani fogok, de előbb esküdjél meg Helkára és a boldogságotokra, hogy arról, amit tőlem hallasz, csak akkor fogsz szólani, ha a csónakázásról visszatértetek.

— Megigérem. A nagy szellemre!

— Nem arra, hanem a keresztények Istenére, akinek titokban már te is híve vagy.

— Ugy van! Az apostol már engem is megkeresztelt. Esküszöm a mi urunk Jézus Krisztusra, hogy hallgatni fogok.

— Így van jól. Tehát figyelj.

És a szép leány mindent elmesélt. Elmondotta, hogy Diszel Helka életére tör és hogy Horka nem bírja férjét ebben a szörnyű törekvésében megakadályozni. Amint a jelek mutatják, ma este nagy vihar lesz a Balatonon, ezért kívánja Diszel, hogy Helka egy kis csónakon kievezzon és elkérje Sió tündér ezüsthálacsáját, melynek pikkelyeivel Csinger szemét meg lehet gyógyítani.

Ihard figyelmesen, de komoran hallgatta a beszédet. Szemei lángban égtek és keze lesujtott arra a valakire, aki nem volt jelen. Azután rekedt hangon mormogta:

— Amit megigérted, meg is tartom! Hallgatni fogok. Drága Helkám! ma este elkísérem és imádkozni fogok vele új Istenünkhöz. Hiszem és remélem, hogy megsegít minket s nem találjuk halálunkat a háborgó víz fenekén. Talán meg is szerezzük az ezüsthálát. Azután azt is hiszem, hogy Diszel maga fog elpusztulni, mert ezt követeli az igazság...

Horka fázósan hallgatta Ihard kemény szavait, mert még mindig szerette Diszelt, bár forró szerelme napról-napra jobban vesztette lángját.

Elérkezett az est. Helka sötét kendőbe burkolva sietett a partra, ahol már várta vőlegénye. A kis csónak ott rin-

gott a keskeny deszkapalló mellett, mintegy hivatgatva a szerelmes párt. A szépséges leány és Ihard beléptek az apró járműbe s a következő pillanatban már megkezdődtek egyhangú, erőteljes evezőcsapásaik. Szemüket feszülten szegezték minden irányba, mert sejtették, hogy Siónak valahol meg kell jelennie. Féltek tőle, mert a tündér az emberek legnagyobb ellensége volt, azonban mégis találkozni óhajtottak vele, mert meg kellett szerezniök ezüsthalszékét. A hold nagy, vörös tányérja éppen akkor lépett ki álmosan a somogyi dombok mögül és vérpirosra festette azt a végtelen hosszú ösvényt, mely tőle a csónakhoz vezetett. Nagy udvara volt; körülötte sötét fellegek ólálkodtak, amelyek nemsokára be is burkolták az éj fáradt királynéját. Helka és Ihard aggódva figyelték az eget és a vizet. Félelmüket azzal igyekeztek elnyomni, hogy keresztet vetettek magukra és átengedték sorsukat az Üdvözítőnek. És ime! Lelkük megnyugodott, az aggodalom eltűnt szívükből. Egyre távolabb siklottak a parttól, mely most már mint valamely lomha óriás úgy tűnt föl előttük komoran, ijesztően. Egyszerre szelíd fuvallat szállt végig a víz sima tükreán, melytől összeborzongtak. Apró fodrocskák keletkeztek, majd Almádi felől a bóra előhírnökei is megérkeztek. A holdvilág egészen eltűnt és az eget most már hollófekete bársony borította be. Amott messze, Badacsony felé villám hasította át az eget és elvakította a fiatal párt is. A vizen eleintén kisebb, majd egyre növekvő fehér hullámok keletkeztek, amelyeket a mindig sűrűbben felvillanó tűzostor rémesen gyönyörű színűre festett. A csónakoska örült táncot lejtett. Ihard erős karjai csak annyira bírták azt kormányozni, hogy a parányi dióhéj szembe ment a hullámokkal, mert ha azok oldalról kapják, akkor menthetetlenül felfordul. A szél pillanatról-pillanatra erősebbé vált s a hullámok egyre dühösebben és fehér tobzódással csapkodták a kis csónak orrát. Már a bentülőket teljesen elárasztották vízzel.

— Elpusztulunk! — rebegte Helka és odasimult jegyeséhez.

— Nem! Higgy és remélj! Imádkozzál! Igy megerősíted szívedet...

Ebben a pillanatban távoli mennydörgés moraja tette még kísértetiesebbé az éjtszakát. Óriás esőcsöppek kezdtek hullani. A fergeteg luciferi ördögei sivitottak fütyültek, hahotáztak körülöttük. A villám most már hozzájuk érkezett és túlvilági fénysugarakat bocsátott a házmagasságú hullámokra és a parányi csónakra, csak azért, hogy azután a pokol örök sötétsége boruljon ismét a kínokban vergődő természetre. Ugy látszott, mintha a dél felé vadul száguldó fellegfoszlányokat a kezükkel is megfoghatnák a csónakban már-már elalélt földi halandók. Most a szél hirtelen irányt változtat; egy irtózatos hullám oldalból rohan a lélekvesztő ellen és a gondolat sebességével átszap rajta. Ihardnak csak annyi ideje volt, hogy erős karja minden izmának megfeszítésével hirtelen megfordította a kis járművet. A villám minden pillanatban lecsapott. Borzalmas csattogás, sivítás, nyögés, jajgatás szelte át a rémes éjszakát, mintha az alvilág valamennyi ördöge elszabadult volna és számonkérné a csónakban ülőktől, vajjon miért kísértik az Istent?

— Evezz a partra! — esengett a hidegtől megdermedt leányka.

— Igen! — dörmögte Ihard, azonban magában hozzátette — ha én tudnám, hol vagyunk? ...

Ítjú karjának minden erőfeszítésével dolgozott. A ve-rejtek már patakokban hullott homlokáról, érezte, hogy ereje fogytán van. Helkát nem kérhette, hogy ő is evezzen, mert csak egy evező volt és különben is, mit tehetne az a törekeny gyermek a föld, a víz és az ég rettenetes harca ellen...

A villám fényénél Ihard megpillantotta a tihanyi sziklákat. Messze, nagyon messze! Most már tudta merre

TIHANY. A VIHARZÓ BALATON.

kell eveznie, de azt is előrelátta, hogy oda már soha el nem juthatnak. Hiszen még nappal, ha a tó vize déli álmát alussza a nyári nap csendes verőfényében, még akkor sem bírna olyan nagy távolságra evezni... És most!... Tudta, hogy ott fognak meghalni az irtózatos éjszakában. Zsákmányai lesznek Lucifernek... Mindegy! Előre! Megfordította a csónakot és belevágott a tajtékzó hullámokba. A parányi alkotmány magasra emelkedett, majd a mélysége zuhant, de nem merült el. És ezt a rémséges játékot többször megismételte. Amint már talán a tizedik evezőcsapás érte a vadul tomboló habokat, az evezőlapát eltört!...

— Végünk van! — sóhajtott a Ihard... — Imádkozunk, drága Helkám! Együtt halunk meg.

A jegyespár most már egymást átölelve várta a minden földi nyomorúságtól és szenvedéstől megszabadító halált. A csónak, mint a szabadjára bocsátott dióhéj, örült táncot járt a házmagasságú hullámokon. Most... most... hirtelen félrefordul, egész testében recseg, ropog, remeg és féloldalra dől... Helka és Ihard érzik, hogy lábuknál egyre jobban tódul be a víz...

— Ó Istenem! Jézusom!... Segíts! — imádkozzák végső kétségbeesésükben...

És ime! Előttük hirtelen megjelenik egy ősz remete szelíd arca...

— Atyám! Pál apostol!... — rebegi a jegyespár... — Segíts rajtunk!

— Hittetek és reméltetek! Kérésetek meghallgattott — válaszolta az apostol és eltűnt...

A következő pillanatban csodás, rózsaszínű fény vette őket körül, a víz egyszerre elcsendesedett közelükben, bár jól hallhatták, hogy kissé távolabb éppen úgy tombol a pokoli vihar, mint addig. A csónak szelíden ringott a tükörsima vizen. És a Balatonból hirtelen kiemelkedett egy gyönyörűséges nő, akinek a teste a derekától lefelé

halformájú vala. Kedvesen mosolygott és fürteiről az apró kígyókat visszadobta a tóba.

— Sió!... — suttogta remegve, de mégis bizakodva a jegyespár.

— Az vagyok!... A nagy apostol parancsára jöttem hozzátok! Tudom, mit akartok tőlem! Ezt a halacskát, az én legkedvesebb ezüsthalamat! Ime, fogadjátok el tőlem és vigyétek atyátokhoz, Csinger királyhoz, akinek szemei meggyógyulnak annak pikkelyeitől... Csónakotokat én fogom kivezetni a partra...

A kis csónak vigan siklott a vizen és — csodálatos — útját mindenütt káprázatosan szép verőfény kísérte, mely kedvesen tört meg a tó apró fodrocskáin. Körülöttük sirt, ordított, jajgatott, kacagott, tombolt a szélvész, a vihar az orkán és zuhogott a fellegszakadás. Nem mult el félóra és már kikötöttek Tihany szikláin alatt.

— Kedves Sió! Fogadd szívünk legforróbb köszönetét, hogy megszabadítottál a biztos haláltól. Mondd, mivel háláljuk meg jószágodat?

— Már megháláltátok, kedves testvéreim! Ti forrón szeretitek egymást és *engem* — *ez a szeretet oldott fel* átkos bilincseimtől. Nézzétek! Fürtjeimen már nincs egyetlen egy kígyó sem és ime, testem is egészen leányi alakot öltött! Ezután már valóban az leszek, aki régebben voltam, a tónak jó tündére. Eddig a reám súlyosodó átok miatt romlását kerestem az embereknek, de mostantól fogva én leszek szabadítójuk, ha hajótörést szenvednek vagy életveszély környezi őket! És mindent annak a szent apostolnak és — nektek köszönhetem! Menjetek, vigyétek el halacskámat atyátoknak és éljeteik boldogul...

Sió boldog mosollyal eltűnt a habokban. Helka és Ihard elindultak hazafelé. Az a titokzatos fény most is hű maradt hozzájuk és a leggyönyörűbb és legcsendesebb nyári éjszakát élvezhették, holott a természet elemei még mindig rettentő, bösz csatájukat vívták...

Másnap korán reggel atyjához járult Helka. Az ősz király búsan üldögélt trónján, mert szemevilágát már csaknem elvesztette.

— Atyám, drága jó atyám! — kacagott mellette jó gyermeke. — Ime, hoztam neked olyan orvosságot, mely ismét megajándékoz téged a látás örömeivel...

Bedörzsölte Csinger szemeit a tündér ezüsthálcskájából készített orvossággal és — Csinger azonnal látott! Kimondhatatlan örömmel ölelte át jó leányát és hálás mosollyal kérdezte:

— Hogyan jutottál ehhez a bűvös szerhez, édes gyermekem?

— Tegnap este hoztam Sió tündértől!

— Tegnap este? Abban a szörnyűséges vad viharban?

— Igen, atyám!... Ihard is elkísért nehéz utamon.

— Jól tette! Derék ifjú! Szívesen fogom adni reátok atyai áldásomat, azonban mondd, kis leányom, ki monddta nektek, hogy — éppen tegnap induljatok útnak, hiszen előre látható volt, hogy Sió haragja tombolni fog; ő készíti a vihart, ő lázítja fel a hullámok haragvó rémeit...

Helka mindent elmondott. Atyjával szemben nem tudott sohasem titkolózni; őszintén elmesélte Diszel szörnyű tervét, hiszen arról már tudomást szerzett Ihardtól. Elmesélte rettenetes vergődésüket a rémes zivatarban és a pokoli sötétségben és elmondotta azt is, miként szabaddította meg őket a szent apostol és ennek parancsára Sió tündér.

Csinger király egyre növekedő érdeklődéssel hallgatta a beszédet. Midőn a leányka mindent feltárt atyja előtt és elmesélte azt is, hogy Siót az ő hitük és szeretetük felszabadította átkának bilincseitől, Csinger megsimogatta gyermeke arcát, majd később odaszólította Tomajt, a legfőbb manót és keményen parancsolta:

— Azonnal hívd elő Diszel királyfiát és Horkát, az ő hitvesét...

Diszel és Horka aggódva léptek a hatalmas uralkodó elé.

— Mit kívánsz, atyám? — szólalt meg aggódva Horka.

— Büntetni akarok! Igazságos büntetést szabok ki reátok! Diszel a főbűnös, de te is az vagy, leányom! Miért nem jelentetted nekem, hogy férjed, ez az emberbőrbe bujtatott szörny, Helka életére tört?

— Atyám! Bocsáss meg nekünk! Férjemet most is szeretem.

— Ez — menti valamennyire mulasztásodat. Azonban ez az ember nem méltó sem a te hűségedre, sem a kegyelemre! Halált érdemel!...

Diszel, aki addig mindig pökhendi és a gyengébbekkel szemben fölényesen bátor ember volt, most gyáván odadobta magát Csinger lábaihoz.

— Atyám! Érzem, hogy bűnös vagyok, de mégis kérek, kegyelmezz nekem! Szolgád leszek, amíg élek...

Csinger összefonta karjait és nyugodtan tekintett a földön fetrengő emberre.

— Jól van! — törte meg azután a halálos csendet. — Elfogadom ajánlatodat. Menj előre és szolgálj nekem a másik világon.

Diszel e szavak után szívéhez kapott és élettelenül terült el a földön. Horka, amint férjét így látta, reáborult és keservesen zokogott. Atyja odalépett hozzá, szelíden fölemelte és arcát megsimította.

— Vigasztalódjál, leányom! Ez az ember megérdemelte sorsát! Még boldog lehet, hogy a sors megelőzte halálos ítéletem végrehajtását. Most menj, mert nyájad szétszóródik...

Horka hangos síránkozással hagyta el atyja szobáját. Kisietett a sziklákra, ahol aranyszőrű kecskéi legeltek. Azonban — atyjának valóban igaza volt, mert az apró állatok az egész környéket ellepték. Horka remegve vette elő sípját, hogy azzal összeterelje nyáját. A kecskék föl-

figyeltek és a sípszó irányába rohantak. De — talán Csin-ger titkos akaratára — a hang a Balaton felől hallatszott. A gyönyörű állatok nem tartottak Horka irányába, hanem egyenesen a tónak... És egyik a másik után lezuhant a szikláról, egyenesen a sokméteres mélységbe. A szenvedő fiatal nő nem bírta őket visszatartani. Elvesztette legnagyobb kincsét, az egész nyáját, melynek kedves állatai csillogó arannyal ékesen boldogították úrnőjüket...

A szegény Horka keservesen zokogott. Kezeit tördelte és — lassan elindult... A hegyek felé. Nem bírt messze vándorolni. Ott, ahol most a Visszhang-domb van, összeroskadt és mélységes szomorúsággal gondolt vissza a történetekre. Mardosó fájdalom hatotta át lelkét, mert elvesztette azt, akit még ma is forró szerelemmel szeret. Érezte, hogy neki már — nincs mit keresnie itt a földön, mert elvesztette atyjának és nővéreinek szeretetét is. Szép fejét is lehajtotta és könnyeit áztatta kis kendőjével. Nem vette észre, hogy Helka és Ihard mellette állanak. Keresni indultak Horkát, nagy örömeikre meg is találták őt elhagyottan, mardosó bánatban egy szikla alatt.

— Horka, kedves nővérem! Ne búslakodjál! Jöjj haza, atyánk vágyakozva óhajtja, hogy ismét együtt legyünk. Ami történt, azon már nem lehet változtatnunk; ő jó, megbocsátott neked. Éppen olyan szeretettel kíván ismét a szívéhez szorítani, mint a szomorú események előtt...

Horka könnyein át bágyadtan mosolygott. Végtelenül jól estek felizgatott szívének a szeretet szelid szavai. Halkan válaszolt:

— Köszönöm, édes Helkám! Kissé még pihenek, de azután veletek visszatérek jó atyám palotájába...

Ebben a pillanatban irtózatos dördülések rázták meg az eget és a földet. Szörnyű lángnyelvek csaptak fel a fellegek felé és a magasból láva, hamueső és háznagyságú sziklák hullottak alá. A nap elsötétült s a levegőt fojtó gáz töltötte meg. A föld remegett félelmében. Ott, ahol

addig hegyek emelkedtek, most mélységek és tavak származtak forró, sistergő, gőzölgő vízzel, ahol pedig mélyedések valának, most ott egymásra toluló sziklafalak alakultak hegyekké. A távoli zúgás és dörgés egyre közeledett. A két nővér és Ihard aggódva tekintettek Badacsony irányába és remegve sóhajtották:

— A tűzhányók királya megbosszulja fiának halálát! Elpusztít mindnyájunkat!...

Csak annyi idejük volt, hogy az Ur imáját elmondják, amint azt Pál apostoltól tanulták, a föld megnyílt lábuk alatt s a borzalmas mélységben a poklok lángoló tüze festette rémesen vörösre a barnásszürke sziklákat.

...Midőn magukhoz tértek, egy gyönyörűségesen szép kastélyban találták magukat. Egy ragyogó szépségű szőke leány hajolt feléjük és szeretettel simogatta forró fejüket.

— Itt vagytok tehát nálam, kedveseim! Itt vagytok földalatti kastélyomban, a Balaton víztükre alatt. Ezentúl az enyémekek lesztek, testvéremül fogadlak titeket!... Sió vagyok, a jó tündér, aki nem engedhette, hogy egészen megsemmisüljetekek! Túlvilági lényekké váltatok, akik örökké élnek és akiknek szép hivatása velem együtt a földi halandók gyönyörködtetése és az örvényekből, viharokból kiszabadítása lesz. Időnként egészen emberi testet ölthettek és meglátogathatjátok az emberek társaságát... Szóljatok, akartok-e állandóan velem együtt lakni, mint testvéreim?

Helka és Ihard csillogó szemmel, örömmel válaszoltak:

— Hogyne akarnánk, kedves Sió! Rendelkezzél velünk, csak arra kérünk, ne szakíts el egymástól minket...

— Nem-nem! A világ végezetéig házastársak maradtok, örökifjúságban... És te, Horka testvérem, miért nem válaszolsz? Miért oly bús a szíved?

— Kedves Sió! Senki sem tud engem megvigasz-

talni. Még te sem, pedig te jó és hatalmas vagy... Örökké siratni fogom elvesztett páromat, férjemet, Diszel királyfit. És örökké siratom kedves állataimat, az aranyszőrű kecskéket, amelyek lezuhantak a tó mélységes vizébe...

— Értelek, Horka és osztozom fájdalmadban... Sajnos, Diszelt nem adhatom neked vissza, mert ő rossz szándékú volt és így nem rendelkezem vele halála után... Kecskéidet sem támaszthatom fel... Azonban valamilyen módon mégis enyhíteni akarom fájdalmadat, édes testvérem...

— Ó, legalább azt tehessem, hogy hangosan sírjak sohasem szűnő szerelmemben... Hogy hangosan kiált-hassam Diszel nevét... Talán majd egyszer meghallja kiáltózásomat és visszatér hozzám... Hiszen életem örök... Az örökkévalóság talán meghozza nekem a mar-dosó fájdalommal áhított viszontlátást... Tedd meg nekem azt is, kedves Sió, hogy legyen valami, ami arany-szőrű nyájamra emlékeztet...

A jó Sió tündér elborult arccal gondolkozott. Szép arcán látható volt az őszinte részvét és Horka fájdalmá-nak megértő bensősége. Azután föltekintett kék-szemeivel és mosolygva mondotta:

— Kedves testvérem! Mindkét óhajodat teljesítem!... Lakóhelyed ezentúl ott lesz ama szikla alatti palotában, ahol legutoljára keseregtél, amikor reátok tört a tűzhányó-hegyek királyának végzetes haragja... Ott közel maradsz Tihanyhoz, atyád egykori palotájához, mely a rémséges földrengésben szintén eltűnt a föld színéről. Szellemed naponként fölkeresheti azokat a kedves emlékü mezőket, dombokat, sziklákat, erdőket és virágokat, ahol Diszel királyfival együtt andalogtál és aranyszőrű nyájadat legel-tetted... A domb, ahol palotád titkos lejárója lesz, szel-lemedet és hangodat örök időken át őrizni fogja. Ha ott valaki kiált, akkor te hozzáfűzöd a kiáltáshoz a magad hívó szavait és azok sokszoros visszhangban térnek

vissza a sziklához... A földi halandók gyermekei pedig a századok századain át lejönnek drága birodalmamnak, a Balatonnak partjára és én megajándékozom őket kedves állataid körmével, azokat nem emésztí meg soha semmi-féle zivatar... Te aztán gyönyörködhetel aranyszörű kecskéid erekyéiben és megcirógathatod őket szellem-kezeiddel a földi gyermekek kis kezében... Ha aztán a szikladombbal szemben a halandó lények sok épületet emelnek, hangod elnémul, mert akkor... úgy érzem, végre megtalálod őt, akit a századok hosszú során fogsz keseregve keresni...

— Köszönöm, kedves Sió! Ha másként nem lehet, elfogadom ezt az ajándékodat is...

Igy volt!

És azóta szegény Horka hangja a tihanyi Visszhangdombon mindig élesen fölcsendül, ha valamely földi lény ott hangos szókat kiált a mostani apátság felé fordulva. Ha jól figyelünk, minden visszaverődő mondatban fölfedezhető a «Diszel» szó, szegény Horka királykisasszony fájdalmas panaszkodása... Azóta a gyermekek állandóan kínálgatják a «kecskekörmöket» is, amelyeket apró szurtos kezükben nyujtanak a romantikus Tihany környékén... Ha jól figyelünk, érezzük, hogy egy láthatatlan kéz állandóan simogatja ezeket a kedves kis tárgyakat. Horka keze, azé a szegény leányé, aki ama szörnyű napon elvesztette legkedvesebb állatait, az aranyszörű kecskéket...

Ez valóban így van. Különben nem írta volna *Csokonai Vitéz Mibályunk* telepátikus megérzéssel és költői lelki intuicióval, amott Tihannal szemben, a szántódi parton. Az ő lelkét is fájdalom mardosta, nem csoda, ha szegény Horkához fordult néma bánatában:

«Ó, Tihannak riadó leánya,
Szállj ki szent hegyed közül!
Im, kit a sors eddig annyit hánya,
Partod ellenében ül.

Itt, a halvány holdnak fényén
Jajgat és sir elpusztult reményén
Egy magános, árva szív...

Sió, Helka és Ihard már majdnem kétezer esztendő óta a Balaton tündérei. Többször felöltik a földi ember köntösét és váratlanul megjelennek ott, ahol derűt, szerelmet, örömet, gyönyört kell varázsolniok az emberek szívébe... Egy ilyen megjelenésükről én is tudok! Akkor volt az, amikor Mátyás királyunk a badacsonyi szüreten pompás hangulatban mulatott... Mindhárom tündér elvegyült a társaságban, a két aranyszőke hajú leányzó és a délceg ifjú. Senki se tudta, honnan jöttek, de mégis szívesen látta őket Magyar Balázs uram... Sió aztán odasompolygott a fiatal király mellé és kedves szavakkal megbabonázta annak szívét, hogy Magyar Benignát ölelje át forró szerelemmel. Amikor célját elérte s a király áradozva suttogott a szépséges Benignának, akkor a pajkos tündérek odavarázsolták Kinizsi Pál uramat és úgy rendezték a játékot, hogy most már Pál uram szívét lobbanították lángra Benigna leányzóért s ennek szívébe is elültették a vizsontszerelem parazsát. Benigna — Pál úrnak mondott igent és Hollós Mátyás, kissé összeráncolt homlokkal visszavonult... Így elvégezvén a pajkos játékot, a három tündér kacagva kiszaladt a szőlősházból s a nagy úri társaság bámulatára egyenesen belerohant a Balatonba... Már-már segítségükre igyekeztek sietni, amikor a hullámok fölött jókedvűen megjelentek és imígyen szólottak a királyhoz és Pál uramhoz:

— Ég veletek, földi halandók! Mi a Balaton tündérei vagyunk! Megtréfáltunk titeket és elértük azt, hogy Benigna és Pál szíve lángot fogott egymásért! Össze is adunk titeket, legyetek ezután hűséges hitestársak!...

Aztán hangos kacagással elmerültek a hullámok alá.

VITÁNY.*

SZÉP DUNÁNTÚL hatalmas hegyvidékéhez, a romantikus Bakonyhoz úgyszólván szervesen kapcsolódik egy másik vonulat, az erdőkben és fennsíkokban meg leomló várakban gazdag Vértes-hegység. Körülbelül huszonöt kilométer hosszúságú ez a gyönyörű hegy, amelyet nagyobbik testvérétől, a Bakonytól, nyugaton a Móri-csatorna, feljebb az Altal-ér választanak el. Északkeleten odafűződik a Duna felé hullámosan emelkedő hegy- és dombcsoporthoz, amelyre feszülten vigyáz a Bánhida melletti óriás ércsturulmadár, mint ezeréves fennállásunk egyik emlékműve, délkeleten pedig, szelid szőlőhegyekben folytatódva, a Bicske és Csákberény községeket összekötő országútig terjed. A vonulat legtetéjén halad Komárom és Fehér vármegyék határa. Szép a Vértes a maga bükk- és tölgyerdőivel, lankás oldalaival, mélyen benyúló kies völgyecskéivel, de legszebbé teszi azt a történelmi emlékek, a hagyományok, a regék, a várak. Már maga a neve is, amint a regeírók századokkal ezelőtt mesélték, történelmi eredetű. Hogy ezt megismerhessük, tekintsünk kissé vissza abba a szomorú időbe, amikor első szent királyunk örök álmra hajtotta fejét és utódául Urseolo Péter került az elárvult magyar trónra. Ezt az izgága fejedelmet senki se szerette Magyarországon és így nem csoda, ha őt nemsokára, 1041-ben megfosztották a trónról, amelyre az Abának nevezett Sámuel emelték a ma-

* Mórtól é. k.-re kb. 20 km.

gyar urak. Péter azonban nem nyugodott bele a trónfosztásba. Behívta hazánkba III. Henrik német királyt, aki őseinkkel többízben hadakozott és 1044 július 5-én, a Győrtől délre nyolc kilométerre fekvő Ménfő községnél teljesen megverte a magyar király seregét. Aba Sámuel futva menekült; neje, gyermekei, lándzsája és a magyar korona Henrik kezébe kerültek, aki diadalmenetben vonult be Székesfehérvárra, a királyi székvárosba. Itt Pétert ünnepélyesen visszahelyezte a magyar trónra s azután elvonult Magyarországból. Péter elsősorban azzal hálálta meg a német segítséget, hogy Aba Sámuelt megölette. Péter és vele együtt Magyarország 1045 május 26-án, pünkösdi vasárnapján meghódoltak a Székesfehérvárra hívott Henrik, mint hűbérúr előtt és így hazánk, bár rövid időre a német-római császárság hűbéres tartománya lett. Ez volt a ménfői csatavesztés következménye.

Azonban már 1051-ben megfordult a kocka. I. Endre királyunk és testvére, a hadvezetésben jártas, harcedzett és hősl elkü Béla herceg, aki a magyar sereg fővezére volt, már teljes fölkészültségben és elszántsággal várták az újból betörő német császárt. Midőn Henrik Székesfehérvárt elérte, itt nem várta ismét hódoló király és nép. Zárt kapukra, fegyveresekkel megrakott falakra és bástyákra talált, kívül pedig nyomor és éhinség várt az elbizakodott uralkodóra. Így tehát azt vélte, hogy jobb lesz a hadjáratot a jövő esztendőben folytatni. Haza indult Németországba. Azonban amint Bodajkon át Győr felé igyekezett, a magyarok már az első éjjeli tábor megrohták és a menekülőket oly sűrű nyilzáporral árasztották el, hogy a német lovasok gödröket ástak, azokat pajzsokkal befödtek és így védekeztek a rettentő nyilzápor ellen. Őseink azonban behatoltak a táborba és a gödrökből hurkokkal rángatták elő a németeket. Szörnyű volt a további visszavonulás. Ahol csak vonult a menekülő ellenség, a magyarok mindenütt útját állták; minden talp-

alatnyi földet vérrel kellett biztosítani; őseink a folyók és patakok hídjait elpusztították, a gázlókat megszállották, a rohanó németeket, akiket az éhség és a fáradtság már úgyis egészen kimerített, százával nyilazták vagy kardjukkal öldösték le. Ember és ló nagy halmokban hullott egymásra. A menekülés útját a hullák és a fegyverek megszámlálhatatlan sokasága fedte. A németek különösen sok vértet dobáltak el, hogy könnyebben tudjanak kiszabadulni a magyarok halálos öleléséből.

Az 1051. évben, valószínűleg szeptember végén, Bodajknál vívott diadalmas csatánk emlékére, a németek által ezerszámra eldobott vértokról nevezik a csata színhelyéhez közel vonuló hegyvidéket «Vértés»-nek.

Sok regényes várrom búslakodik még manapság is a Vértés rengetegeiben. Északról dél felé haladva ott találjuk Vitányt, alább pedig Gesztes, Szentkereszt, Csákivár, Gerencsér és Csókakő leomló falait. Szálljon el most képzeletünk színes galambja Vitány várának falaira meg onnan Gerencsérre, mivelhogy legendánk ezt a két várat kapcsolja össze a legmélyebb emberi érzelem, a szerelem titkos szálaival.

Nagy, igen-igen nagy úr volt hajdanában Ujlaki Miklós uram. Mint László macsói bán fia nagy nevet örökölt és ő maga Hunyadi János csatáiban vitézül verekedvén, fokozatosan erdélyi azután macsói bán, végül — már Mátyás alatt — Bosnyákország királya lett. Hanem amíg idekerült, nagyravágyása és gőgös természete ellenséégévé tette — legalább egyideig — annak a Hunyadiháznak, amelynek szerencsáját, vagyonát, hírnevét köszönhetette. Talán Miklós maga sem tudta, mennyi vagyona van; övé lett egyebek között Gerencsér vára is, a Vérteshegységben, miután az Hohenzollern Frigyes brandenburgi választófejedelemtől, akinek még Zsigmond zálogosította el, visszakerült. Fián, Lőrinc szerémi hercegen kívül, akinek talán még kalandosabb hajlamai voltak,

mint atyjának — amint a monda meséli — volt egy leánya is, a messze földön híres szépségű, királynői természetű, szelid tekintetű Krimhilda. A Siegfried-mondák Kriemhildjére csak abban emlékeztetett, hogy egész megjelenése nyugodt, előkelő, tiszteletet parancsoló vala, bár egész lelki világa inkább magyarországi Szent Erzsébetet hozta vissza emlékezetünkbe. Meleg szíve és megértő emberszeretete az egész környék jótevő angyalává avatták. Szőke haja mint aranykoszorú övezte fejét, kék szemében az ég nyugodt mosolygása pihent.

A szép leány éppen a Gerencsér vára alatt zakatoló vízimalmok egyikéből tért vissza, ahol Mohai András molnár feleségét látta el étellel meg orvossággal. Hiszen már hetek óta lázban fekszik a szegény asszony. Boldog lelki békével térdelt imazsámolyára a gyönyörű leány. Hálát adott az Istennek, hogy a szegény beteget immár a gyógyulás útjára vezette. Azután forrón imádkozott anyjáért, akit két esztendeje bocsátottak le a várkapolna kriptájába, továbbá atyjáért, aki, bár kemény erkölcsű, hirtelen haragú ember, de aki mégis szereti őt, meg aztán különösen áhítatos fohászokat küldött az egek Urához azért a valakiért, akit atyja mellett legjobban szeret ezen a földön. Hédervári Imre az ifjú neve, Vitány ura. Erős karú acél akaratú, forró szívű nemes úr, aki már titokban jegyese is.

— Istenem, mindenható Atyám, engedd meg, hogy egymáséi lehessünk! — sóhajtott félhangosan Krimhilda és olvasója keresztjét ajkához szorította.

Ebben a pillanatban hangos sarkantyúpengés hallatszott a szomszéd szobában. A leányasszony rosszat sejtve szívszorongva tekintett belépő atyjára és fölemelkedett a zsámolyról.

— Hol voltál, mit csináltál? — kérdezte Ujlaki uram összevont szemöldökkel.

— Lent a malomban. Eleséget és medicinát vittem

Mohai molnár feleségének. Hála az Istennek, már a javulás felé halad.

— Eh, — válaszolta türelmetlenül a várúr — mindig ilyen ostobaságokban töröd az eszedet, ahelyett, hogy köntöseidet szaporítanád. Alig van mit magadra vened, pedig nagy esemény előtt állasz.

Krimhilda riadtan tekintett atyjára. Alig hallhatóan kérdezte:

— És... mi az?

— Három nap múlva meglátogat Caraffa Konrád német gróf. Megkéri a kezedet, amelyet én már odaígértem. Gazdag ember. Cilleiék fészkében ismertem meg. Már ahogy leírtalak neki, megnyerted tetszését...

— Atyám! — esedezett a leány — én nem tudom szeretni azt az idegen embert...

— Eh, mit törődöm én azzal! Atyád vagyok, anyád helyett is én intézkedem. A kezedet annak nyújtod, akinek én parancsolom. Ha ma nem szereted, majd megszereted holnap...

— De... atyámuram, az az úr nem is magyar ember.

— Éppen azért mész hozzá! Tőlem ugyan maradhatnak az itteni táncos, nótás, verekedős kedvű barbár fiatalok. Én olyan vőt akarok akinek messze földön is tekintélye van, művelt, előkelő! Rokonságban van a Cilleiekkel, sőt még, bár messziről, magával a német-római császári családdal is. Már akkor, amikor a keresztvizre tartottunk, elhatároztam, hogy külföldre adlak férjhez. Ezért választottam a nevedet is...

— De... édes jó atyám!... Éppen a Cilleiek családjába kerüljek?... Hiszen Ulrik annyi bajt, annyi szerencsétlenséget hozott szegény honunkra...

— Hallgass! — förmedt leányára Ujlaki és szemei vadul forogtak. — Ami elmúlt, vissza nem jön. Mit értesz te ahhoz! Talán bizony attól félsz, hogy... hogy... annak a fiatal embernek nem fog tetszeni a választásom?

— Melyiknek, atyám? — kérdezte a vergődő szívű leány halálsápadtan.

— No — vetette oda hanyagul, de mégis bizonyos tartózkodással a várúr — annak... ott... Budán...

— A királynak? Mátyás királynak? Nagy Hunyadink fiának?

— Ugyan, ugyan, ne okoskodj! Ne tudj arról, amit mondtam. Tehát Konrád három nap múlva ide érkezik. Ha nincs elegendő fogadóköntösöd, azonnal küldjed a sáfárt Budára vagy Bécsbe. Mit bánom én, mennyibe kerül. Hozass selymet, bársonyt, csipkét, gyöngyöt, násfát, mindent, ami szép és értékes. Mert úgy kell Konrád előtt megjelenned, mintha már most legalább is hercegnő volnál!

— De... atyám, drága, szerelmes jó atyám! Ne kívánja ezt az áldozatot tőlem... Megszakad a szívem, elborul a lelkem...

Ujlaki rácsapott az asztalra. A hatalmas tölgyfadeszka majd elrepedt a kemény ököl alatt. Most már ordítva kérdezte, mert belenézett leánya lelkébe:

— Ki az a nyomorult, akinek már odaadtad a szívedet?

Erre fölébredt a leány büszkesége, hiszen őbenne is volt Ujlaki-vér! Főlegyenesegett és merészen a szemébe nézván atyjának, szilárdan válaszolt:

— Az nem nyomorult. Az egy derék magyar nemes ember. Hédervári Imre, Vitány ura... Az övé leszek vagy senkié e földön!

— Hah! alávaló leány! Nem elég, hogy a hátam mögött ilyen hallatlan conspirációt főzöl, hanem éppen olyat választasz jövődö élettársadul, aki... aki... annak a budai gyereknek a leghívebb embere!... Soha! Érted? Soha! Három nap múlva itt lesz a német gróf, eljegyzésedet vele akkor megtartjuk és három hét múlva az esküvőt is. Addig senki se merje váram küszöbét átlépni, mert fejét vétetem!... És neked is!... Tudod, hogy nem ját-

szom a szavammal azt is tudod, hogy itt az enyém a jus manuarium meg a jus gladii! Az ököljog meg a pallos-jog... Ha az a senkifia itt találtatik, ismétlem, mindketten meghaltok!...

— Atyám!... Imrém!... — sikoltott fel a szegény leány és eszméletét vesztvén összeesett. Ujlaki úr csak éjfél felé tudta a borbéllyal valahogyan magához téríttetni...

Hiába volt a szerelmes szívű leányka minden rimánkodása, a kemény lelkű Ujlaki odaígérte Krimhildát Conrad osztrák grófnak. Amikor ez három nap mulva megérkezett Gerencsér várába, olyan tisztelettel fogadta őt a várúr, mint valami kisebb fejedelmet, és leányának is megparancsolta, hogy a legnagyobb figyelmet tanúsítsa iránta. Krimhilda leküzdötte marcangoló fájdalmát és teljesítette atyja szigorú intézkedését annál is inkább, mert Ujlaki uram még Konrád megérkezése után is villogó szemmel jelentette ki:

— Ha nem fogadod jószívvel és mosolygó ajkakkal, tudod a következményeket...

Caraffa Konrád gróf eljegyezte a szépséges fiatal leányt. Ez remegett, amikor az a hideg gyűrű kisujját érintette és egész testében reszketett akkor, amikor az a rőthajú és visszataszító külsejű, kissé púpos, vézna ember vad szenvedéllyel magához ölelte, hogy az első mátkacsókot ajkaira forrassza. Miután végre elhagyta a várat, hogy otthon előkészítse jövő hitvese hajlékát, a szerencsétlen leányka letérdelt imazsámolyához és zokogva kérte a boldogságos Anyát, hallgassa meg ezt a könyörgését is, miként már oly sok kérését teljesítette, fordítsa felé atyjának kemény szívét és engedje meg, hogy ő, a szelid, szerelmes leányka Hédervári Imrével járulhasson az Ur oltára elé.

Azonban a Szűzanya nem hallgatta meg a könyörgést... Legalább is úgy látszott, mintha Krimhildától

még az égiek is elfordultak volna, mert már az esküvő napját is kitűzték atyja és Caraffa gróf. Nem történt semmi csoda. Azazhogy mégis — igen... Hédervári Imre egy sötét este megszöktette a leánykát, mert ki akarta szabáditani rettenetes kényszerhelyzetéből. Meg aztán — a szerető szíve ezt parancsolta.

Azonban éppen akkor, amikor Gerencsér várából már kikerkezett a félig elalélt leánnyal, váratlanul előttük állott több fegyveres kivont kardokkal. Elükön Ujlaki Miklós.

Irtózatoss harc következett. Ujlaki fegyveres szolgálit Hédervári katonái hátbatámadták. Amire az előbbieket megfordultak, már többen szenvedtek súlyos sebesülést vagy éppen halált. Ujlaki Miklós mint a bösz oroszán rohant fel várának őrtornyába és riadót fúvatott. Mire azonban egész várnépe fegyver alá került, Imre katonái utat vágtak uruknak és mátkájának, aki eszméletét teljesen elvesztve feküdt Hédervári karjaiban. Ez paripára pattant és lovasaitól kísérve vágatva indult el Vitányba a koromsötét éjszakában. Még az ég is borzalmasnak találta a szörnyű esetet, mert a csillagok elé fekete szemfedőt vont. Éjfélikor, tomboló viharban odaérkeztek Vitány várához és sietve belovagoltak a belső várudvarba. Imre azonnal anyjának lakosztályába vitte Krimhildát, ott átadta neki és Ágnes asszonynak, öreg szolgálójának, akik úgy becézgették, simogatták, ápolgatták a szenvedő leánykát, mintha a maguk édesgyermeké lett volna. Krimhilda nemsokára magához tért és reszketve mondotta az ágya mellett térdelő Imrének:

— Ó, Istenem! Szűzanyám!... Mit tettünk!... Már látom a hóhért, aki fejemet veszi...

— Ne aggódj, drága kis galambom — csitítgatta Imre — most már nem lehet baj. Várom erős, minden ostromot kiáll. Ha kissé megerősödöl, azonnal Budára megyek és Mátyás királyunktól kérek igazságot... Ő nem

engedi meg, hogy téged olyan idegen férfiu tegyen hitves-seddé, akit nem szeretsz... Ő nem engedi meg, hogy elszakítsanak tőlem...

Már hajnalodott, amikor a szenvedő leányka, talán a sok herbatea hatása alatt is, kissé megnyugodott és el-aludt. Azonban nem pihenhetett sokáig. Másnap reggel trombiták harsantak fel Vitány vára alatt. Hatalmas sereg jelent meg ott talpig fegyverben. A felvonóhidnál egy fehérkeszkenős lovas kért bebocsáttatást. Imre parancsot adott, hogy vezessék eléje, de a hidat azonnal vonják föl mögötte.

— Ki küldött és mit kívánsz? — kérdezte a páncélba öltözött katonától.

— Szolgálataimat ajánlom Hédervári uramnak. Ujlaki Miklós őkegyelmessége küldte ezt a levelet...

Imre átfutotta a kusza sorokat. Rövid, durva levél volt az.

«Add vissza a leányomat, aki már különben se gyermekem, mert becstelenségével a hóhér bárdjára tette magát érdemessé. Magad pedig a nádor ítélőszéke elé fogsz állani, bár legjobban szeretnék lebunkózni, mint a kutyát, de nemes ember lévén, nemesen bánok veled. Ugyis tudom, hogy a palatinus halálra ítél... Ha kívánságomat azonnal nem teljesíted, megkezdem sárfészked ostromát és akkor a mennybéli Isten legyen nektek irgalmas! Kardra hányatlak, minden népeddel együtt. Ujlaki Miklós m. p.»

Hédervári Imre arcát előntötte a vér. Haragosan összetépte a levelet és csak ennyit mondott a hadikövetnek:

— Mondjad meg uradnak, hogy szemtelen írására annak összetépésével feleltem. Más mondanivalóm nincs! Elmehetsz!...

Ujlaki vérbenforgó szemmel hallgatta a választ. Csak Caraffa Konrád gróf, aki megérkezvén, szintén elkísérte

Ujlakit Vitány alá, csak ő akadályozta meg, hogy a hírt-hozót le ne üsse.

— Kezdjétek az ostromot! — adta ki a parancsot a felbőszült Ujlaki.

És katonái megkezdték azt. Elindultak az ágyúsok és lőtték a falakat és a kassal ellátott emberek a vár falai alá lopózni igyekeztek. Onnan azután égő szurokba mártott nyilakat lőtték a tornyok és épületek tetőzete ellen. Létrákat, köteleket, deszkákat törekedtek átdobni a vizes árkon meg a széles, meredek falú, épített száraz árkokon. Hanem a védők résen voltak. Az ágyúk tüze ágyúkkal válaszoltak. Ujlaki uram lövegei közül három már a dél-előtti órákban összelöve, használatlanul feküdt az erdő tisztásán. Kezelőkatonái mind egy szálíg elpusztultak. Azokat pedig, akik tüzes nyilakkal vagy más harci eszközökkel közeledtek, ugyanilyen szerszámokkal tartották távol; szurkot, hatalmas köveket bocsátottak alá az erkélyekről, a száraz árkokat pedig hamarosan megtöltötték vízzel a titkos csatornákon át. Hja, a Héderváriak már hosszú évek óta jól megerősítették várukat. Mire a nyári nap utolsó sugarai ijedten kipirulva bámulták a rettentő küzdelmet, akkor Ujlaki harcosai közül már kétszáz jó vitéz mondott búcsút a földi életnek vagy vergődött súlyos sebében, bénán, csonkán, átlőtt mellel:

Gerencsér büszke ura felhördült.

— Csak tovább!... Szaladj, Mártonffi hadnagy, Gerencsérre! Hajnalra itt legyen még három ágyú, mégpedig a hatfontosak közül! Meg még háromszáz fegyveres! Hozzanak sok kanócot, deszkát, mindent, ami az ostromhoz kell! Holnap estére az enyém legyen a becstelenség fészke, Vitány vára!...

Mártonffi vágatva sietett Gerencsérre. Bár nem éppen hajnalra, azonban úgy hét órára oda is érkezett a sok fegyveres az ágyúkkal, nyilakkal, tüzes szerszámokkal és mindenféle ostromló szerekkel. Azonnal megindult ismét az

ádáz küzdelem. Füst és por borította el az eget és Vitány falait. Kint és bent ordítás, halálhörgés, kétségbeesett jajgatás... Bizony a halálnak jó aratása volt ott, de — mégis sokkal nagyobb odakint, Ujlaki táborában. Hédervári emberei kitünően és óvatosan védekeztek és ha közülök egy elhullott, akkor ennek halálát odakint tizen fizették meg. A nap eredménye csak annyi lett, hogy az egyik árkon hidat építettek a támadók, ahonnan már közvetlenül a falakat veszélyeztették. Most már csak fel kellett azt robbantani...

Éjfélkor egy összeszakadt ruhájú parasztot vezettek Ujlaki úr elé az elül vigyázó vitézek. Ott ólálkodott az árkokon kívül és azt kívánta, hogy magával a nagy úrral beszéljen.

— Ki vagy és mit kívánsz? — mordult rá a haragos Ujlaki.

— Nagyságos és kegyelmes uram! Szolgálataimat...

— Ne járjon a szád! Felelj világosan!...

— A nevem... Kaplitz Jarosláv... Vitány várában a sáfár keze alatt vagyok... Azért jöttem, nagyságos és kegyelmes nagy jó uram... hogy... hogy...

— Hogy? — ordított Ujlaki Miklós.

— Hogy — én tíz aranyért elvezetem kegyelmedéket a hídon át a vár titkos kapujához... Már ki is nyitottam... Hajnalra kegyelmed zászlója fog lengeni az őrtornyon...

Ujlaki végignézett a rongyos, alamuszi emberen. Az első pillanatban fel akarta rúgni, hiszen ő bármilyen kegyetlen erkölcsű volt is, mint fájának tiszta leszármazottja, csak nyílt sisakkal harcolt. Az árulást, a titokban hátbatámadást nem ismerte. Hanem azután néhány pillanatig mégis gondolkozott. Valamit mormogott is, de az a nyomorult alig hallhatta.

— El kell fogadnom az ajánlatot!... Mert... nem szívesen ontom a magyar vért... Már most is sajnálom...

Meg aztán, ha még sokáig lövetem a várat... az a... bectelen személy is meg talál halni... Aki eddig leányom volt... Bár a szívemhez nőtt, de... én akarok ítélkezni fölötte... Otthon... Gerencséren... A másikkal is én magam akarok végezni...

Becsengette hadnagyát.

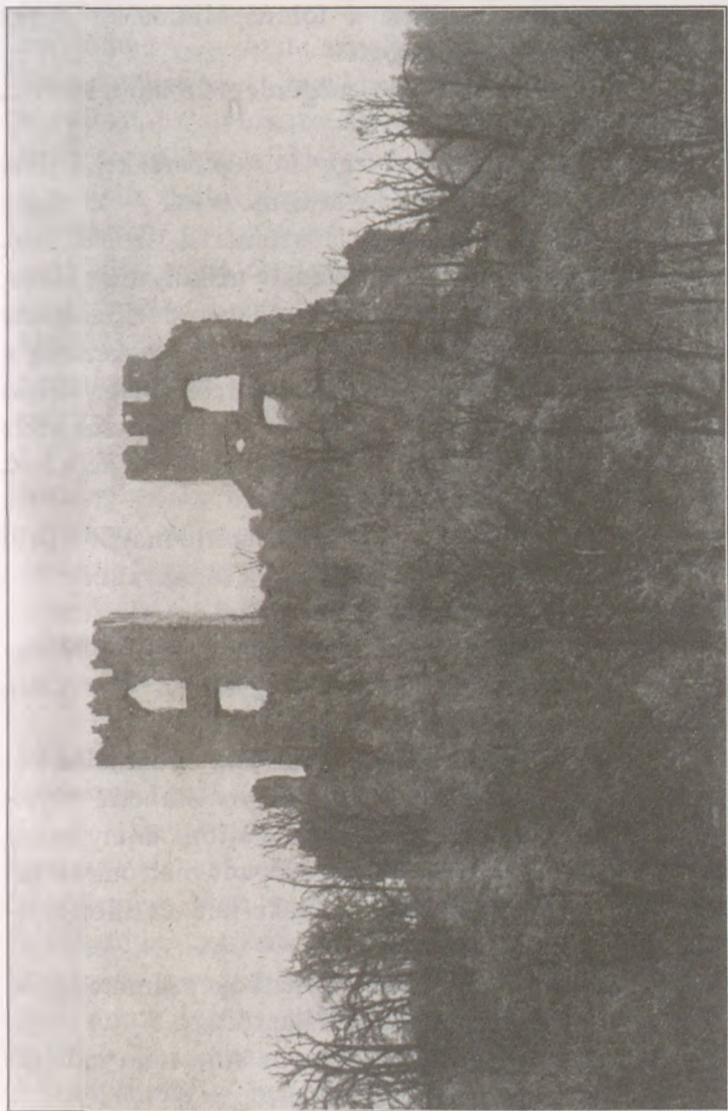
— Adjatok ennek az embernek tíz aranyat és készül-jetek, bevezet a várba titkos úton. Fegyvereseink is utánunk jönnek, csak csend, nyugalom! Fáklyákat nem szabad gyújtani...

Az árulás sikerült. Sötét éjszaka volt, mely leplezte a mozdulatokat. A hídon átsompolyogtak a támadók, elül maga Ujlaki, utána az idegen gróf és azután a többi vezetők. Majd a fegyveresek jöttek kardokkal, nyilakkal, meg nem gyújtott fáklyákkal. Egyesek buzogánnyal is. Amint az áruló odaérkezett a kis ajtóhoz, annak kilincset felnyitotta. Egy sötét, keskeny folyosóra léptek, ahonnan csigalépcső vezetett a magasba. Nyaktörő vállalkozás volt ez. Ujlaki uram vegyes érzelmekkel követte Kaplitzot és bizony állandóan ezt dörögte:

— Nem szép... Nem hozzám illő... Talán még ke-lepcébe visz ez a cseh gazember...

Nem. Nem vitte kelepcebe. Az árulást híven teljesítette; ez is érdem olyan embertől, aki nem az édes magyar haza földjén tanulta az emberséget.

Legalább kétszáz lépcsőn mentek, halkan, szónélkül, folyton attól tartva, hogy a védők felfedezik őket. Egy-szerre csak ismét egy bezárt ajtóhoz érkeztek, mely azon-ban a kilincsnymásra kinyilt. Nagy terembe érkeztek, melyben a dolgozóasztalnál ott ült Hédervári Imre egy-szerű köntösben. Lovagi fegyverzete, sisakja és kardja a karosszéken heverték. Csak János lovásza volt a közelé-ben. Amint az ajtó halkan kinyilt, összeráncolt homlokkal odapillantott. Azonnal tisztában volt a helyzettel. Föl-kapta kardját, de későn, Ujlaki pallosa előbb sujtott. A

VITÁNY VÁRA. (KOMÁROM MEGYE.)

derék magyar ifjú lezuhant a földre. Miklós úr egyet rúgott rajta és így mormogott:

— Az egyik már elvette megérdemelt büntetését... Most keressük a másikat...

Ezalatt a terem megtelt fegyveres emberekkel. Ujlaki és a gróf, aki — csak úgy idevetve mondjuk — az egész testében remegett, elindultak a szomszéd szobák felé. Ámde most már nem ment ez akadály nélkül, mert János, amint urát földre zuhanni látta, kirohant és felriasztotta a vár katonáit. Ezek gyorsan előfutottak és megkezdték a véres viaskodást. Ember-ember ellen harcolt. Maga Ujlaki is megsebesült. Amikor egy hatalmas termetű derék vitéz éppen halálos csapásra emelte kardját a nagy úr feje fölé, egy mellékajton berohant Krimhilda.

— Atyám! — sikoltott fel és odavetette magát Ujlaki Miklós és a katona közé. Ennek kardja lehanyatlott.

Azután a leány magasra emelt fővel intézkedett:

— Minden harcot hagyjatok abba, embereink! Megadjuk magunkat! Atyám, tegyen kegyelmed velem azt, amit akar...

Ujlaki előtt elhomályosult minden, azonban a következő pillanatban ismét a régi, gögös emberré változott. Talán azért, mert ugyanazon az ajtón, amelyiken a leány megjelent, egy őszhajú, halálsápadt matróna is belépett. Támolyogva közeledett Ujlaki felé és előtte leborult.

— Uram! Kegyelem fiam és mátkája számára...

Ujlaki kegyetlen mosollyal válaszolta:

— Fia már nem él! Én magam sujtottam halálra A leánnyal én magam rendelkezem...

E szavakra a szegény Krimhilda Imre anyjának karjaiban összerogyott. Ugy vitték le eszméletlenül a várudvarba és onnan tovább, ki a szabadba.

Amikor a nap első sugarai a keleti égbolton, valahol Buda felé megjelentek, nem volt már egyetlenegy ellen-

séges vitéz se Vitány vára körül. Csetényi káplán uram nyugodtan végezhetette az elhullottak utolsó megáldását. Sokan voltak ezek; majdnem mind Ujlaki vitézeiből.

Bent, az alvószoba ágyában vérző fejjel, halotthalvány arccal feküdt Hédervári Imre. Mellette a borbély és egy kisírt szemű nagyasszony.

Amott pedig, Gerencsér várában éppen most kezdi meg Ujlaki Miklós a törvényülést leánya felett. Rövid a tanácskozás, hiszen maga a várúr a vádló, a védő és a bíró; akik még ott vannak, csak néma tanui a szörnyű szavaknak. Az udvarbíró, a spirituális meg egy-két fővitéz.

— *Deliberatum est* — mondotta végül a várúr síri hangon. — Ezennel elevenen befalaztatjuk azt a leányasszonyt, aki nem állotta megbecsteleníteni házunk, családunk hírnevét, aki éjnek idején megszökött egy idegen férfiúval és annak várába költözött. Az Isten legyen irgalmas bűnös lelkének. Káplán uram, siessen hozzá, ha ugyan már magához tért és készítse elő a nagy útra...

— Aber, mein Herr! Oh Vater!... — szólt remegő hangon Caraffa Konrád. — Ne ily kegyetlenül! Én megbocsátok neki!

— De én nem! ordította a várúr és az asztalra sujtott az öklével. — Itt én parancsolok! Enyém az ökljog, a pallosjog. Nem vagyok pipogya, hitvány fráter, hogy eltűrjem azt a gyalázatot, melynél nagyobb nem érhetne házamat, nevemet, családomat!... Kap még kegyelmed, gróf uram, leányt annyit, ahány ujjja van!...

— Akkor hát — válaszolta rekedt hangon a rőthajú, vézna ember — nekem itt nincs mit keresnem. *Grüss euch der Himmel!*...

Felkelt és támolgó lépésekkel kiment a teremből. Hirtelen összecsomagolt és otthagya Gerencsér várát meg a magyar földet, hogy ide soha többé vissza ne térjen.

Csurgói udvarbíró uram önkéntelenül összeszorította a kezét és magában mormogta:

— Hitvány fráter! Ha szereti azt a leányt, inkább halt volna meg vele! Vagy vívna párviadalt az atyjával. Látszik, hogy nem magyar anya tejét szívta...

Ujlaki uram ítéletét végrehajtották. A gyönyörűséges leányasszonyt a pince vastag falában egy nagy üregbe állították és azután a nyílást befalazták. Csodálatos, hogy Krimhilda egy jajszót ki nem ejtett. Csak csendes megadással imádkozott.

Ujlaki uram feldúlt lelki állapotban, rettenetesen kimerülten ment föl a pincéből ágyas szobájába. Lefeküdt, de álom nem jött a szemére. Kimondhatatlan lelkiturdalást érzett keblében. Egy hang folyton arra ösztönözte, hogy változtassa meg a rettenetes és igazságtalan ítéletet, azonban ezt a hangot azonnal elnyomta egy másik. Az elfogult, kevély, elbizakodott várúr szava.

— Nem! Quod dixi, dixi! Nem vagyok gerinctelen hüllő, hogy ünnepélyes deliberációmat megváltoztassam! Bocsstelenséget követett el, bűnhődjék! Különben, az a másik is elpusztult... Az idegen meg faképnél hagyta... Minek éljen?...

Félórával a szörnyű ítélet végrehajtása után valaki halkan kopogott a befalazott falrészen. Erőtlen sóhaj válaszolt onnan a sírűregből. Azután az a valaki kalapáccsal, vésővel meg egyéb szerszámokkal kiszedett egy követ, majd még egyet, azután még többet. Két arasz nagyságú rés támadt a falon, éppen ott, ahol a még állni tudó leányka szépséges feje látszott, Andris volt, annak az öreg szolgának fia, aki azon a rémes éjszakán Ujlaki uram haragjának első áldozatává lett.

— Kisasszonyom! Amint egy Isten van az égben, úgy mondom, hogy megmentem!... Legyen nyugodt! Enni meg innivalót hozok... A menekülés nem késik sokáig... Engem nem árul el senki, mert titkos úton járok ide...

— Menj, jó fiú! — szólt a leányka remegve — mert még te is az én sorsomra jutsz...

— Nem, nem! Kisasszonyom megmenekül... Ime, itt van egy edényben meleg tej meg egy cipó... Délebedre ismét hozok valamit. Anyám adja, aki megfogadta velem együtt a boldogságos Szűznek, hogy megmentjük kisasszonykámát.

— Milyen jó vagy te, Andris... A Mindenható áldjon meg... Pedig nekem nincs már miért, kiért élnem...

És a szegény leányka keservesen zokogott.

Két nap múlva Andris szokatlan időben, már hajnalban fölkereste a szegény leánykát, akinek kendőket is adott be, hogy meg ne fázzék. Ámbátor a pince nem is volt nagyon hideg, hiszen forró nyár volt.

— Kisasszonykám, drága aranyos kisasszonykám! — szólt örömtől remegő hangon Andris. — Nincs semmi baj! Ő él! Nem halt meg!...

— Kiről beszélsz? — kérdezte Krimhilda elhaló hangon.

— Imre úr!... Csak megsebesült és elájult! De ma már föl is fog kelni! A nagyasszony olyan boldog... O, édes kisasszonykám! Van még igazság a földön is!...

Krimhilda még abban a rémséges helyzetben is elpirult és — egy kissé mosolygott is. Azután kételkedve szólt:

— Nem hiszem én, Andris, hiszen szegény vőlegényem élettelenül hevert a földön.

— Igen, igaz! Mert elájult! De már jobban van... Hála legyen a keresztre feszített Krisztus urunknak....

Ettől kezdve Andris, aki ügyes furfanggal összeköttetésben állott Vitánnal, mindig jobb híreket hozott a szomszédos várból. Hogy már csakugyan fölkel a fiatal úr. Már maga tud enni. Már le is sétált a várudvarba. Már felült a paripájára és egy félóráig lovagolt.

— Csodálatosak a végzet útjai! A súlyos sebesült,

akinek életerejét talán az adta vissza, mert meghallotta mátkájának szomorú sorsát, de azt is, hogy ő is él, — néhány nap múlva már csaknem teljes erőben tervezgette a jövőt. Egy szép nyári estén így szólt anyjához, aki mellette ült és kezét simogatta:

— Igen, jó anyám! Holnap reggel hintóban csakugyan indulok. Mindent megjelentek a királynak. Tegyen ő igazságot! Miklós urat úgyis hiába kérlelnénk, inkább egy csapással lesujtaná szegény mátkámat, de nem engedné szabadon. Forró instanciát intézek a legigazságosabb királyhoz, jöjjön ő maga Gerencsérre és tekintse meg, mit művelt Ujlaki uram, csak azért, mert a nagyra-vágyás elvette az eszt.

— Tégy úgy, jó fiam, amint akarod, csak egészségben jöjj vissza ölelő karjaimba.

A tervet tett követte. Másnap, Szent Jakab havának 22-ik napján Hédervári Imre csakugyan elindult a nagy útra. Homlokát még mindig kötés borította, de a vér már nem szivárgott belőle. Arca halvány volt ugyan, azonban az élet rózsái is kezdettek rajta mutatkozni. Lassan hajtották a pompás lovakat és így csak estefelé érkeztek meg Budára a déli kapun át.

A fiatal nemes úrnak szerencséje volt. Mátyás király éppen akkor tért vissza a Frigyes elleni hadjáratból, amelyben a hatalmas német császár megvert hadát Ausztriába követte és az üldözést csak a pápai követ közbenjárására hagyta abba. Madarat lehetett volna fogatni a királlyal.

Hédervári Imre másnap kihallgatásra járult Ország-h Mihály palatinus uramhoz, akinek mindent előadott. A nádor homloka redőkebe borult.

— Incredibile! Incredibile! Hallatlan, lehetetlen, hihetetlen! — mormogta százszor is a palatinus, miközben izzadó homlokát törülgette. — Ugy látszik, a gőg elvette az esztét annak az úrnak... No, várj, fiam, azonnal beviszlek öfelségéhez.

A palatinus hosszú ideig maradt a királynál. Végre kijött tőle. Intett a fiatal nemesnek, aki szintén belépett a kárpit tulsó oldalára. A fiatal uralkodó szeme villámokat szórt. Meg sem várta Hédervári alázatos jelentését megszólalt:

— Igaz-e, hogy te a leányzót szereted és hogy egymás közt meg is egyeztetek? Igaz-e, hogy Ujlaki egy idegen főnemeshez erőltette leányát? Igaz-e, hogy e miatt köztetek valóságos háborúság volt? És hogy téged ő maga akart megölni? És hogy az ártatlan teremtest be-falasztatta?

— Mind igaz, felséges uram!

— Mi van most a leánnyal? Él?

— Igen! Egy hűséges szolgálja megnyitotta a falat és így táplálja a szerencsétlent, de ki tudja, meddig bírja ki még ott a falüregben a törékeny leányzó.

Mátyás ugyanazt tette, amit Ország Mihály uram. Összeráncolta homlokát és ugyancsak ezt mormogta:

— Incredibile! Fieri non potest! Hihetetlen, lehetetlen!...

Azután néhány pillanatig szótlanul tekintett maga elé, majd fölvetette büszke fejét és hangosan mondotta. Szavai úgy hatottak, mint az ostor csapásai.

— Még ma, délebed után azonnal elindulunk! Palatinus uram, adasd ki a dispoziációt! Kétezer fegyverest azonnal verjetek fel, de vigyázzatok, hogy egy lélek se vihessen hírt közeledésünkről! Nyolc ágyú is legyen a seregben, mert, ki tudja, mit kell tennünk Gerencsérén! Hiszen — mormogta most már alig hallhatóan — mindennek az az oka, hogy a gőgös főúr nem a mi hívünk. De majd észre térítjük!... Ámbátor leginkább a halált érdemelne meg...

Másnap reggel, amikor a harmat már felszáradt, trombitás hírnök jelent meg Gerencsér vára előtt, a főkapu előtti láncos felvonóhídnál. A király hírnöke volt.

Azonnal bevezették Ujlaki Miklós elé, aki összetörve, sápadt arccal egyedül ült dolgozószobájában.

— Quod vis? Mit akarsz? Kitől jössz? — kérdezte kelletlen hangon.

— Mátyás király hírnöke vagyok! Öfelsége félóra mulva ideérkezik és látogatást óhajt tenni kegyelmednél!

Ujlaki uram arca lángbaborult. Már-már úgy látszott, hogy az indulat kitör belőle, de mégis uralkodott magán. Rekedt hangon kérdezte:

— Hát már hazatért a...a...király?

— Igen! Öfelsége most fejezte be a német háborút!

— És? — kérdezte mohón a várúr. — Talán Budáig futott?

A hírnök, Pallai Mihály hadnagy, rántott egyet dolmányán, még kardját is megcsörgette.

— Error! Tévedés, uram! Frigyes futott vissza hazájába...Királyunk serege oda is követte és ha a nuncius meg nem állítja, akkor ma már Vindobona városában is a magyar király zászlói lobognak...

Ujlaki uram nem bírta tovább. Leroskadtt egy székre. Jóideig hallgatott, majd nagy lelki tusa után így szólott:

— Szolgálataimat ajánlom *uradnak*... Váram szívesen látott vendége lesz.

Pallai kiegyenesedett. Minden betűt hangsúlyozva válaszolt:

— Ha jól értettem, kegyelmed így mondotta: «Szolgálataimat ajánlom *uramnak!*»... Nem tévedek?

— Nem tévedsz! — felelte teljesen megrendülten a gőgös úr.

Amint Pallai elhagyta a szobát, Ujlaki Miklós tágranyitott szemmel tekintett maga elé. Ajkai remegtek, látszott, hogy lelke rettenetes tusát vív egy láthatatlan rémmel. Majd alig hallhatóan mormogta:

— Ki gondolta volna!... Egy gyerek!... És én, a

hatalmas, a rettegett főúr! Ezrek és ezrek halálának és életének ura... Most mi vár reám!... Halál!... Pallos!... És nem térhetek ki előle... Ó, én rövidlátó, ostoba ember!... Ó, én kemény szívű, nyomorult!... Mindegy, jöjjön, aminek jönnie kell!... Embereket öltem, egyetlen gyermekem életét vettem... Jöjjön a halál, de maradjon meg legalább annyi a becsületből, hogy nem szököm... Pedig megtehetném a titkos alaguton... És azon át Stiriába... Nem! Ezt nem ismeri, ezt nem bírja az én kemény gerincem...

Megrázta a csengőt, behivatta udvari katonáját és szolgálójával felöltöztette magát a legszebb köntösébe. Meggyász dolmányt öltött magára, derekára övezte drágaköves kardját, amelyet még atyjától, László úrtól örökölt és kezébe vette gyönyörű nyusztprémes kucsmáját. Ezt annak a kócsagnak tollai díszítették, amelyet Ráró, egyetlen leányának kedvelt sólyma fogott el éppen most egy esztendeje. Amikor a kemény szívű úr a tolldíszre tekintett, szemei könnybeborultak. Azután hangosan zokogott. Ó, a gögös, a rettegett Ujlaki Miklós, akiről mindenki tudta, hogy nincs szive... Zokogott, annyira, hogy egész testében reszketett. Csak akkor törülte le folyton előtörő könnyeit, amikor a kürt odalent ismét fölharsant... Jön a király!...

A várúr a lovagterem küszöbén fogadta az ifjú uralkodót, aki hermelinnel borított palástban nyugodt méltósággal lépett Ujlaki uram közelébe. Reátekintett és megvárta, míg az mélyen meghajlik előtte. Hej, leírhatatlanul kemény feladat volt ez Ujlaki uram számára. De — megtette, teljesítette, mert így kellett tennie.

— Fölkerestünk váradban, hívünk! Vezess hajlékodba...

Ujlaki előrement, a király és nagy kísérete utána.

— Mielőtt a vendégszerető mulatozást megkezdénénk — nyitotta meg a beszédet a király — egyetlen-mást

meg kell hányunk-vetnünk. Mondjad, kedvelt hivünk, ismered-e ezt a nemes urat?

Mátyás intett és a kíséret mögül előlépett Hédervári Imre bekötött homlokkal, de már kissé pirosuló arccal.

Ujlaki megrémült. Jószerencse, hogy a nehéz kerekasztal mellett állott, mert abba belekapaszkodhatott.

— Hédervári! — nyögte egész testében remegve...

— Igen — folytatta a király olyan nyugodtan, mintha minden idegszála acélból lett volna. — Jól mondád. Hédervári Imre nagyon kedvelt és hűséges emberünk. Akit te halálra sujtottál, de akit az Isten halottaiból feltámasztott... És — szólj Ujlaki Miklós... ismered-e ezt a leányasszonyt?...

Erre egy összezsapzott hajú, lerongyoltruhájú, halál-sápadt, gyönyörűséges leány lépett előre... Egyenesen odaroskadt a nagy úr lábaihoz.

— Atyám!...

És a gőgös várúr, mint az eszelős omlott reája. Összefüggés nélküli szavakat kiáltozott.

— Te!... Te!... Egyetlen gyermekem!... Gerlicém!... Kis galambom!... Hát ismét itt vagy!... Élsz!... Ó, uram, ó, Istenem!... Hát nem álmodom mindezt? Krimhildám!... Magzatom!... Itt van a te vőlegényed!... Imre!... Ő is él!... No-no, kis madárkám!... Emelkedjél fel!... Öleld meg szíved választottját... Hát hogyan adnálak hozzá!... Édes kis szenvedő leánykám!... No-no, éledj!... és... és bocsásd meg az atyád rettenetes nagy bűnét!... Megszenvedtem érte!... Odafent az igazságos bíró tudja... Drága mindenem...

Krimhilda bágyadt mosollyal emelkedett fel és szó nélkül ölelte át atyját.

És a nagy uralkodó feszült figyelemmel, némán nézte ezt a jelenetet. Azután megtörte a hosszú csendet.

— Ezt akartam!... Te vétkes, te hűtlen, te szívtelen ember! A mennybéli Atya módot nyujtott neked arra,

hogy vezekelj. Hogy jóvátedd szörnyűséges bűneidet. Hogy meghajtsad előttünk is kemény gerincedet... Térdelj le!

... És Ujlaki Miklós, aki soha életében nem ismerte ezt a szót, alázat, szónélkül odaomlott annak az ifjúnak lábaihoz, aki most neki ura és parancsolója volt... Megcsókolta palástja szegélyét és így szólott:

— Uram, királyom! Mindent elismerek! Vétkeztem, rettentő bűnök terhelik a lelkemet! Szívesen hajtom a fejem a hóhér bárdja alá!... Csak azt engedd meg, hogy még gyermekeimet megáldhassam. Leányomat és Héder-váry Imrét...

Mátyás lehajolt és fölemelte a térdelő urat.

— Kelj föl! Gyermekeidet megáldhatod! Fejedet — bár megérdemelnéd, nem kívánjuk, mert tudjuk, hogy azzal az egész ország veszítene és mert belátunk a lelkedbe. Igaz megbánás honol ott és ez nekünk elég. Elismerjük azt is, hogy ősi várad becsületéért követtél el mindent. Ez menti bűneidet. Csak — most beteg vagy... Félesztendőre visszavonulsz Visegrád várába és doktorokat adunk melléd. Azután majd meglátjuk, mennyire gyógyultál meg...

Ujlaki Miklós lelkében csodálatos változás történt. Ő, akit a gőg és nagyravágyás teljesen eltérített a Hunyadi-ház iránti hűségtől, most úgy érezte, mintha valami szörnyűséges szakadék széléről rántották volna vissza. Föl-emelkedett és szilárd, kemény hangon mondotta, miközben szeméit egyenesen a király szeméire szegezte:

— Uram, felséges királyom! Tégy velem, amit akarsz! Csak arra kérlek ne tarts hűtlennek! Esküszöm neked, hogy a mai naptól fogva nincs hívebb embered Ujlaki Miklósnál! Parancsolj velem és én parancsaidat életem árán is teljesítem...

Mátyás kedvtelve nézett a megtért úrra. Belátott annak a lelkébe. Sziklaszilárdan hitt abban, hogy ez az ember

a mai naptól kezdve valóban legbensőbb hivei közé tartozik. Nyugodtan válaszolt:

— Nem kételkedünk szavaidban. Örvendünk megteréseden. Félesztendő mulva elvárunk budai palotánkban... Most azonban még valamit el kell intéznünk. Hozzatok elő Kaplitz Jaroszlávot...

Elővezették a megkötözött árulót. Elfogatását a hű Jánosnak köszönhetette, aki gyáván megugrani szándékozót ama bizonyos éjjelen lefogta, megkötözte s Vitány börtönébe vetette. Gyáván jajgatott, rimánkodott a nyomorult, Amint Ujlaki megpillantotta, reárontott, azonban a király fölemelte kezét.

— Ahol én vagyok, senkinek sincs joga ítélkezni! Halljátok szavamát. Hédervári Imre, mint pallósjogú várúr, szólj, mit érdemel az az ember, aki tíz aranyért elárult téged, gondviselő gazdáját?...

— Halált!...

— Beleegyezünk! Valde bene! És most szólj te, Ujlaki Miklós, milyen halálnemet érdemel az ember?

— Kerékbe kell törni! Hangzott Ujlaki dörgő hangja. — Gaz áruló, ő volt bűneim szörnyű betetőzésének okozója...

— Valde bene! — szólt a király. — Deliberatum est. Kaplitz Jaroszláv még a mai napon töressék kerékbe mindkét vár népének szemeláttára... És a porkoláb hirdesse ki, hogy egy árulóval végez a magyar király...

— Kegyelem! Kegyelem! — ordított a gyáva áruló, de hangja elveszett az általános szörnyűködésben. Kivezették és délután végrehajtották rajta a kegyetlen, de igazságos ítéletet.

Miután az igazságos ítélet elhangzott, Mátyás király most már jókedvűen mondotta az egybegyűlt nagy társaságnak:

— No, re bene gesta, most már nem vagyot ítélkező uralkodó, hanem egyik hívem vendége. Intézkedjél, Mik-

lós úr, hogy magunk és vendégeid ne szenvedjünk hiányt a földi jókban. Amíg a délebed elkészül, megtekintjük váradat, mert hallottuk, hogy sok érdekes látnivaló van itt...

Ugy lőn. A király és kísérete végigjárták a folyosókat, a belső és a külső udvart; fölmentek minden toronyba, a lovagterembe, a számtalan szobába. Kisértáltak a kertbe is. Mátyás megállott annál a kis ajtónál. Odaintette Krimhildát, aki időközben magára öltötte díszes köntösét és kérdezte:

— Édes gyermekünk, úgy-e, ezen a kis ajtón léptél ki, hogy Hédervári Imrétől elbúcsúzzál?

— Igen, felséges uram! — válaszolt a gyermek remegő hangon.

— Udvarbíró uram! — szólt a király hátrafordulva — megparancsoljuk a következőket: Jelentsd meg uradnak, aki most a délebed hiánytalan előkészítése után néz, hogy az ajtó fölé nyolc nap alatt márványtáblát tétessen a következő szavakkal: «Amor omnia vincit!»

Miután már mindent megtekintettek, a király tétozva állott meg a belső udvaron. Odafordult a mellette álló Krimhildához:

— És kedves gyermekünk, most vezessetek oda engem, ahol a te sírod készült. Ahonnan sok szenvedés után végre megszabadultál...

Krimhilda levezette az uralkodót a pincébe és ott megmutatta a kibontott s most már ismét befalazott falrész. Mátyás komoran szemlélte a szörnyű helyet, fejét csóválta. Megszorította a leány kezét és megsimogatta arcát.

— Gyermekünk, sokat szenvedtél!... Udvarbíró! Ide pedig ilyen szöveggel ellátott márványtáblát falaztassatok: «De omni morte est resurrectio!»

— Minden halálból van feltámadás — mormogta Csurgói udvarbíró uram és sodort egyet hatalmas bajuszán.

Elérkezett a délebéd ideje. Meg kell adni, Péterfi sáfár kitett magáért! Hanem az is igaz, hogy maga Ujlaki uram is nagyon sarkalta a jó munkára. A szakácsok, sütők, kenyérosztók, bormérők meg egyéb szolgák és szolgálóleányok egész serege szorgoskodott, hogy a lakoma méltó legyen nemcsak a magas vendéghez, hanem magához a vár urához is! Nem is volt semmi panasz; a király kacagó jókedvvel fogyasztotta az ételeket és többször kiűritette serlegét is. A harmadik pecsenye után hangos szóval mondotta:

— A mai délebéd eljegyzési ebéd. Ujlaki Krimhilda és Hédervári Imre nemes urunk mátkaságát ünnepeljük. A gyűrűket utólag leküldjük Buda várából az illő ajándékokkal együtt. Minthogy pedig egy magyar nemes úri-leányhoz nem illik az idegen hangzású név, ezennel megparancsoljuk, hogy a szépséges leányasszonyt ezentúl ne Krimhildának, hanem Klárának nevezzék. És őt, emlékeztetül a kiállott megpróbáltatásokra, valamint megpecsételésül annak a hűségi ígéretnek, amelyet a mai napon a leányasszony atyjától vettünk, Klárát ezennel keresztlányunkká fogadjuk a török elleni hadjáratban elhullott keresztatyja helyett...

— Vivat! Éljen! — hangzott a nagy teremben. Klára túláradó boldogságban omlott Mátyás lábai elé és megcsókolta köntöse szegélyét. Harmatos szemei hálásan tekintettek az uralkodóra és szép ajkai halkan rebegték:

— Én uram, én királyom!...

— Nem így! — hangzott Mátyás jókedvű válasza. — Mától fogva így fogsz szólítani: «Szerelmetes keresztatyám!»

Ujlaki Miklós uram egyideig még küzdött magával, majd felugrott és ő is odalépett a király elé. Harsányan kiáltotta:

— Éljen Hunyad fia! Éljen a mi szeretett, nagy uralkodónk!... A Mindenható verje meg mind a két kezével

azt a magyart, aki az iránta való hűségtől csak egy percig is eltántorodik!...

— Amen! — mormogták a kemény szittyák.

...Testvéreim! Ha utatok arra visz Gerencsér és Vitány vára közelébe, figyeljétek meg a szellő suttozását, meg a rengeteg titokzatos meséjét... És hallani és érezni fogjátok, hogy azok a misztikus hangok először vad fegyverzőrejt, azután fájó sóhajokat, majd végül örömujjongást játszanak azon a nagyszerű hangszeren, amelyet az Örökkévaló ajándékozott a természetnek... És ezekből a hangokból ismét megtudhatjátok Ujlaki Klára meg Hédervári Imre viszontagságos szerelmének történetét...

BUDASZENTLŐRINC.

(BOLDOG BÁTHORI LÁSZLÓ.)

FARKASHAJTÁS.

ONDOLATAIM szárnyaikra ragadják lelkemet és elrepülnek vele Erdélyországba, ahol az égbenyuló, komor sziklák a sötét fenyvesekkel, a titokzatosan sóhajtozó bükk- és tölgyerdőkkel, az álmodozva csevegő kristálytiszta, pisztrángos patakokkal, a Tisza meg a Duna felé fenséges komolysággal igyekvő folyókkal és a kacagó napsugárban fürdő, aranykalászos, lankás domboldalakkal, a kakukfűtől, a pipitértől, a vadbor-só lilaszínű virágától illatos, tarka rétekkel együtt mind megtalálhatók. Hiszen a jó Isten maga fogta őket össze ilyen gyönyörűséges csokorba... Aztán ott látom a hegyek csúcsán vagy a völgy szorulatokban büszkélkedő hatalmas várakat. Hallom a várúr dörgő hangját és a várnép futkosását. A felvonóhidak láncainak csikorgását, a paripák türelmetlen dobogását, nyerítését. És látom a nagyasszonyokat, a várkisasszonyokat. Mindezt látom, hallom, érzékeimmel megfogom és — a szemem homályossá válik.

Hagyjuk... Ne beszéljünk most ilyen szívetfacsaró fájdalomokról... Inkább arra figyeljünk, amit a kemény kapitány, Hunyadi János beszél a Cserna melletti lovagvárában, a baloldali dolgozó szobájában. A nagy úr harszik! Piros arca még pirosabb, mint rendesen, hosszú

üstökét dohogva simogatja. Még az összeszorított öklével is rácsap a cifrafaragású tölgyfaasztalára.

— Horribile! Az embernek nincs egypercnyi nyugvása! Itt vannak az ahhozértő mesterek, munkások! Serényen dolgoznak várunk belsejében! Nem ügyelhetek rájuk, nem irányíthatom őket, mert azok a beste tatárok mindig zavarnak! Egyik panasz a másik után érkezik hozzám jobbágyaimtól! 'Tegnap éjjel nádasdi embereim teheneit hajtották el, ma hajnalban meg éppen a várépítő ácsok telepét gyujtották fel. Ugy jönnek, mint a kísértet. Senki se látja őket, csak egyszerre itt vannak és garázdálkodásuk után eltűnnek. Ki kell küldenem valakit, hogy verje szét a kutyafejű gazokat...

Hunyadi ezt a jogosan méltatlankodó beszédet Szilágyi Mihályhoz intézte, hűséges párjának, Erzsébetnek testvérbátyjához.

— Megyek én! — szólt gyorsan a villámló szemű Mihály úr — és kardjára ütött. Hunyadi azonban nemet intett a fejével és kék szemét Szilágyi felé fordította.

— Non consentio!... Nem engedlek! Tekegyelmedhez nem való holmi rablóbanda megfenyítése. Majd talállok arra kisebb embert. Különben is — tette hozzá és tűnődve tekintett maga elé — először azt kell tudnunk, hol van a fészkük? Ez nem könnyű vállalkozás, mert a kutyafejűek nagyon óvatosak! De az az egy bizonyos, hogy csak egy helyen lehet az egész csapat és csak egy ember parancsol a bandának. Nem szívesen küldöm ki egyik hívemet sem ellenük, mert ha a tatárok fogságába kerül, karóbahúzzák. Azonban tenni kell valamit! Ki kell küldenem valakit! De kit?

Ebben a pillanatban megmozdult a kétszárnyú ajtó előtti sötétpiros, vastag szőnyeg. Egy rózsás arcú, merész tekintetű ifjú lépett be. Hunyadi ráírvallt, pedig a még félig gyermeklevente nagyon a szívéhez forrott.

— Qualis importunitas! Mily tolakodás! Hogy mersz hivatlanul belépni? Ki küldött? Ki hívatott? Mit akarsz?

Az ifjú, az emberséget tanuló apródok legjobbika, szép fejét hátravetette és feszes tartásban, bátran válaszolt:

— Parce mihi Domine! Bocsásson meg, urambátyám! Éppen szolgálatra jelentkezni akartam és — megvallom — a kárpit mögött végighallgattam kegyelmed beszédét. Amíg szólt, nem óhajtottam zavarni, de most engedje meg, hogy egy nagy instanciával járuljak színe elé...

Hunyadi haragosan összeráncolta a szemöldökét, bár a lelke mélyén úgy hallgatta kedves apródjának, egyik legjobb barátja fiának beszédét, mint a muzsikaszót.

— Add elő kérésedet!

— Engedje meg, kegyelmes urambátyám, hogy én kutassam fel a rabló tatárokat!

— Nem! — kiáltott Hunyadi indulatosan. — Talán azt hiszed, azért adott atyád az én kezem alá téged, hogy a biztos halálba kergesselek? Közönséges zsiványok tanyájára? Ha harcolni akarsz, majd elérkezik annak az ideje, ha lovaggá ütnek és kitör a háború. Nem engedlek!

— Jó uram, kegyelmes bátyám! Égek a vágytól, hogy egy harci kalandra vállalkozzam. A háborúban is kaphatok ilyen megbízást!

— Az akkor lesz! Várj sorodra! Ha a rablók kezébe kerülsz, karóbahúznak vagy elevenen megégetnek. Ostobaság amit beszélsz. Meg aztán nem is értesz te az efféle nehéz munkához!...

Az ifjú összeszorította ajkait és homlokára mély redők rajzolódtak. Hunyadi észrevette.

— No-no! Tudom, fiam, hogy a fortélyosságban nincs hiány nálad. Pompás nyilazó, kardforgató, lándzsavető vagy. Lovagolni is te tudsz legjobban nemes úrfiaim között. Meg a tudományban is excellálsz. A trivium, a quadrivium már a hátad mögött vannak. A filozófia,

grammatika meg a jó ég tudja, még miféle más «ia, ika» se hagy szégyenben. Azonban a tatárok óvatosak, mint a vadludak; ravaszak mint a rókák, fürgék mint a mókusok és vérszomjasak mint, a farkasok. Dixi! Nem engedlek! Menj a nagyasszony nénédhez és jelentsd neki, hogy félóra mulva táltassa a délebedet. Azután velem jössz Nádasdra, ahol a tatárok rablását segítesz conscribálni.

A levente eltávozott.

Az ebédlőasztalnál hiányzott. És hiányzott este is. Hunyadi eleintén határtalanul haragudott, később azonban balsejtelmesen dörögte:

— Mi lehet azzal a haszontalan, kemény nyakú gyerekekkel? Talán csak nem bolondult meg? Talán csak — nem ment mégis a tatárok ellen?

Azután nagyokat fujva folytatta:

— Ha odament, akkor sohase látjuk többé. Mit fog szólni az atyja, Báthori Sándor! Hiszen egyetlen gyermeke!... Hanem, ha élve és épen visszakerül, akkor az engedetlen kölyök meg is kapja a büntetését! Fejét véteitem!... Azaz, hogy... hm... majd kitalálok számára valamit, hogy elmenjen a kedve ura parancsának megszégésétől!...

Báthori László, a gilvácsi Báthoriak utolsó férfisarja — eltűnt. Hunyadi húsz lovas szolgát küldött ki felkutatására, másnap pedig mind a többi tíz nemes úrfit is lóraültette, akik a vajdahunyadi udvarban tanultak; de még Pávai uramat, a várnagyot is mozgósította a nagyúr.

— Cito! Citissime! Siessen, kegyelmed, harminc vértezett lovassal! Vagy élve vagy halva, de kerítsék elő azt a... szívemhez nőtt ifjút... azaz, hogy... hm... a szökevényt...

Hiába! A téli nap már kétszer tányérozott alá a toplicai hegyek mögé. Üres kézzel érkezett vissza mindeki. Az ifjúnak semmi nyoma! Pávai uram lerázta a

jégcsapokat torzonborz bajuszáról és szomorúan morgta:

— Certe — beleesett valami szakadékba és ott megfagyott. Vagy felfalták a farkasok. Annyi van itt a bestiák-ból, hogy nekünk is jutott egy falka. Csak úgy menekültünk meg tőlük, hogy hármat lenyilasztunk és azokat a többiek megették. Így elmaradtak.

— Vagy pedig — folytatta Hunyadi János remegő hangon — a tatárok ölték meg.

— Domine, miserere nobis!... Uram Jézusom! — kesergett Szilágyi Erzsébet — miért is nem zárta be, kegyelmed, szobaáristomba! Mit mond az apja? Az anyját meg éppen sírba viszi a bánat! Ősz óta úgylis csak a herbatea tartja benne a lelket...

Hiába volt minden aggodalom, minden kesergés, Laci eltűnt.

Harmadnap, az estebéd után, Hunyadi János egyedül ült dolgozószobájában egy karosszékekben. Azon töprengett, miképpen adja tudtára a rémes esetet Báthori Sándornak. Addig mormogott, dörmögött, míg a zsebbevalóját elő kellett vennie, hiszen könnyes lett mind a két szeme. Annak a kemény katonának, aki a csatákban könnyű szívvel vágta le a törököt, a tatárt, oláhot.

— Szegény fiú! Tavasszal lovaggá ütötte volna a király... Éppen karácsony szent estéje előtt kellett ennek történnie... Sándoréknak nem is üzenek, csak az ünnep harmadnapján... Milyen szép, daliás, kemény levante volt!... Vitéz, okos!... Két-három év múlva már a bandérium élére állhatott volna... Miért is voltam vele olyan szigorú vagy mért nem zártam be... Úgy szerettem, mint háromesztendőös Laci fiamat...

A kandallóban pattogott a tűz és fénysugarait odavetette a nagyúr lábaihoz. Hunyadi még mélázott egyideig, azután fölkelt és éjjeli nyugalomra készült menni.

Az ajtón halkán kopogtak. Hunyadi odasiet, feszülten figyel.

— Ki lehet az? Ilyen későn? Az őrseg tudta nélkül?

Semmi kétség. A kopogtatás megismétlődött. A nagy úr lenyomta a kilincset. Az ajtószárny kitárult. Ott állott a kárpit mögött a hidegtől kékre fagyott arccal, de boldogan mosolyogva Báthori László, az első apród. Azonban milyen köntösben! Piszkos tatárkucsmában, csizmában, bekecsben.

Hunyadi egy szót sem tudott mondani. Visszatért a szobába, az ifjú követte.

— Szolgálataimat ajánlom, kegyelmes, nagy jó uramnak, szeretett bátyámnak! Mélységes alázattal jelentem, hogy megint itt vagyok...

A várúr most már parancsolt érzelmeinek. Ridegen válaszolt:

— Miért szöktél meg? Hol voltál? Hogy kerültél ehhez a tatárköntöshöz?

— Ne terheltessék meghallgatni. Amikor kedden azt az instanciát adtam elő jó uramnak, hogy én menjek a tatárok felkutatására, kegyelmed azt mondta, hogy nem értek én az afféle munkához. Ez fájt nekem, mint Vajdahunyd első apródjának. Nem tudtam ellenállani lelkem ösztönzésének, elmentem, hogy vagy bebizonyítsam az ellenkezőt, vagy meghaljak!

— Contumax famule, engedetlen apród! Beszélj tovább!

— Magamhoz vettem három napra szalonnát, kegyeret és egy üveg égett bort. Holdvilágos este volt. Arra mentem, amerre az ösztönöm irányított. Kezem kardom markolatán, nyilvesszőm és ijám a másik kezemben. Szerencsére nem találkoztam farkasokkal, bár minden oldalról hallottam ordításukat. Éjfél után lehetett az idő, a hold már túl volt a delelőponton, amikor Csol-

nokostól körülbelül három nyillövésre, jobbról gyanus zajt hallottam. Arra mentem szakadékokon, vízmósásokon át. Felkapaszkodtam a meredek hegyekre, százszor is elbuktam a bozotos, havas, jeges erdőben. Öt szarvas-
tehén riadtan menekült előttem és egy hatalmas vadkant is felvertem.

— Haszontalan kölyök! — jegyezte meg Hunyadi.
Báthori nyugodtan folytatta:

— Amikor az egyik fenyves hegyhátra érkeztem, a vér majd megfagyott ereimben. Előttem alig százölnyire, a tisztáson egy csapat tatár ordított, üvöltött, táncolt, ivott a tábornüzek mellett. Mint a macska, négykézláb kúsztam feléjük...

— Könnyelmű fráter! — szólt Hunyadi, azonban a szeme mást mondott. Aggodalmat, elismerést, büszkeséget és jókora kíváncsiságot.

— Nem kellett sokáig kúsznom. Egy nagy szikla mellett mélyen horkolt egy tatárórszem. Egyedül... Kardomat zajtalanul kivontam és tövig döftem a szívébe. Egy jajszó nélkül vége volt. Azután...

— Azután?... — kérdi mohón a nagy úr.

— Levágtam a fejét. Irtózatoss égett borszagú volt. Levetkőztettem és magam is ledobtam a gunyámat. Nem tagadom, fáztam irgalmatlanul. A fejet beletettem a tatár tarisznájába és én magam felvettem a tatár köntösét. A tarisznyát és az én köntösömet visszavittem egy sűrű fenyőbokorba, amelyet jól megjegyeztem magamnak.

— No, és?

— Odamentem a részeg csapathoz. Odaferkőztem a vezérük közelébe s leheveredtem a tűz mellé. Senki se törődött velem. Ugy tettem, mintha álmos volnék a sok italtól, pedig figyeltem minden idegszálam megfeszítésével. Megtudtam, amit kellett...

— Beszélj!...

— Százötvenen voltak. Holnaputánra virradó éjjel Zalasd mellé jönnek, a falu tulsó végére, a domb mögé. Gyalog vannak, lovaikat valahol hátul hagyták, mert itt nem használhatják őket. Azt is megtudtam, hogy tavasszal az egyik khánjuk nagyobb tatársereggel, az oláh vajdával titkos szövetségben, a törökkel együtt betörni szándékozik Petrozsény környékén...

Báthori László elhallgatott, de Hunyadi továbbfaggatta.

— És azután mit tettél?

— Visszalopódtam a bokorhoz, az elrejtett csomagot magamhoz vettem. Hazaigyekeztem, hogy a híreket nagy jó uramnak meghozzam. Utközben kénytelen voltam egy szemtelenkedő ordast leteríteni. Most is ott fekszik, holnap behozathatjuk... Kissé nehéz volt három napot kint töltenem, de hamarább nem jöhettem...

Hunyadi hitetlenül rázta a fejét.

— Ha nem volnál ebben a gunyában, azt mondanám, hogy mesét találtál ki.

Az ifjú nem felelt, csak kivette a véres tarisznyából a levágott fejet. Még Hunyadi is megrettent. Jóideig tartott, amíg ismét szólani tudott.

— Báthori László! Elismerem, hogy vállalkozásod nemcsak merész, hanem példátmutatóan vitéz is. Minden magyar leventének és lovagnak olyannak kell lennie, mint te vagy. Büszke vagyok reád, mint első apródomra, egyik legjobb barátom fiára. Mivel azonban nem fogadtál szót, kemény, tiltó parancsomat megszegted, súlyos büntetést érdemelsz. Jogom volna ahhoz, hogy fejedet vétessem, mert az engedetlenség a katona legnagyobb bűne; de ezt nem teszem, mert kimélni akarom szüleidet. Deliberációmat holnap fogod meghallani. Most menj, ne is lássalak!

— Kegyelmes, nagy jó uram! — szólt hirtelen az ifjú — ne üzzön el így magától!... Én már választottam

magamnak büntetést, ami talán megérdemelt halálomat is meghozza...

Hunyadi János összevonta a szemöldökét. Rekedt hangon kérdezte:

— Quid cogitas? Mire gondolsz?

— Ne terheltessek nekem száz jó nyilas, dárdás vitézt adni holnap estefelé. Hadd vezessem őket a tatárok ellen. Összelövetem vagy rabláncra fűzöm őket. Vagy pedig ott múlok ki a harc színhelyén...

A várúr sokáig tekintett a fiatal ember szemébe. Tűz és akarat honoltak abban. Végre halkan, de határozottan mondotta:

— Bene! Jól van! A vitézeket megkapod, de nem százat, hanem kétszázat. Holnap délután indulhattok.

Báthori László megragadta ura kezét és megcsókolta azt. Hunyadi pedig a másik karjával magához ölelte az «engedetlen, haszontalan, könnyelmű frátert».

Másnap délután kétszáz jó vitéz és huszonöt lótartó fiú lóháton elindult Zalasd felé. A kis csapat élén Báthori László, mellette leghívebb pajtása, a második apród, Serényi Péter. Még a fellegekben bujkáló álmos nap is kacagott a deli magyar vitézek megpillantásakor. Nem is csoda, hiszen valamennyien délcegek, izmosak, fiatalok voltak.

Amikor a zöldes, sápadt tányérú holdvilág kibontakozott a bárányszerű felhők közül, Báthori halkan parancsolta:

— Lóról!...

A lovászok átvették a paripákat és elvezették őket egy tisztásra a zalasdi út közelébe. A csapat azután széles láncot alakítva, gyalog indult a tatárok tábora felé. A rablók csakugyan ott voltak, ahol Báthori sejtette őket. Ekkor halk parancsokkal intézkedett, hogy vitézei a bandát bekerítsék.

A vállalkozás fényesen sikerült. A tatárok legnagyobb része a hirtelen reájuk özönlő nyilzápor áldo-

zatává lett, a többiek pedig vezérükkel együtt fogságba kerültek.

Hajnalban leereszkedett Vajdahunyad várának felvonóhídja, amelyen át a vár udvarába vonult hatvan összekötözött tatár rabló és utánuk kétszáz deli magyar lovas vitéz. Élükön a boldogan mosolygó hős ifjú, Báthori László.

Hunyadi az egész várnép előtt megdicsérte őket és különösen hangsúlyozta László tetteit, azonban nem maradt adós az ifjú megdorgálásával sem. Ámbátor az is igaz, hogy ez a dorgálás úgy hangzott, mint a nyári zivatar után a szivárványos égből messziről visszhangzó halk mennydörgés.

Abban az időben nagyon elszaporodtak a farkasok a Cserna meg a Sztrigy völgyében. Különösen sok ordas húzódott meg azokban a nádasokban, amelyek a Maros meg a Cserna összefolyásánál elterültek. A községek és tanyák még nappal sem voltak biztonságban, mert a dermedt hideg a farkasokat vakmerő rablásokra hajtotta. A juhok, sertések, sőt még a tehenek is napról-napra jobban pusztultak és aki egyedül mert útrakelni, bizonyosan számíthatott arra, hogy az éhes vadak megtámadják. Szabó András jobbágnak csak a széttépett, véres ködmönét találták meg a Piski felé vezető úton. Kis-Kovács Jánosnak és élete párjának egyetlen gyermekét a bölcsőből ragadta ki egy borjú nagyságú farkas, amíg Boris aszszony a kenyeret a sütőkemencébe bevetette.

Hunyadi János megdöbbenve hallgatta ezeket a híreket Pávai várnagy uram jelentése során. Nem is késett a paranccsal.

— Méreggel nem pusztítom a fenevadakat, mert házőrző ebeink is elpusztulhatnak tőle. Nagy vadászatot rendezünk a két ünnep közt. Legalább egy kis harcias mulatságot is szerzünk várnépünknek és atyafiságos barátainknak. Hívja meg, kegyelmed, mindazokat, akiknek

listáját a deák őrzi. Aki akar, lovat is hozhat, bár mi is adhatunk néhány paripát a vendégeknek, van elég az istállókban. Hajtók, nyilasok, dárdások, lovászok, pecérek, kutyák elegendők legyenek. Hanem a mi palotás agarainkat, a Kormost meg az Urfit zárassa be a vadászat napján. Azoknak nem szabad ilyen veszélyes dologban participálniok.

A várnagy eltávozott. Az ámbituson majdnem beleütközött Báthori Lászlóba, aki egy levél olvasásába teljesen elmerült. Amint megpillantotta Pávai uramat, zavartan rejtette dolmánya alá az epistolát.

— Ahá, kedves uramöcsém! Megint egy krónikus levél! Hja, fiatalság bolondság! Mikor láttad utoljára őt?

— Bizony már idestova félesztendeje...

— Akarod látni hamarosan?

László arca olyan lett, mint a láng. Nagyot sóhajtott és csak azután felelt:

— Mint a pünkösdi rózsa a harmatot! Mint a szarvas a forrás vizét... mint... mint...

— Mint — segítette ki a mindig tréfás kedvű várnagy az ifjút — mint Báthori László első apród az ő imádott kis menyasszonyát, Mikó Katinkát!

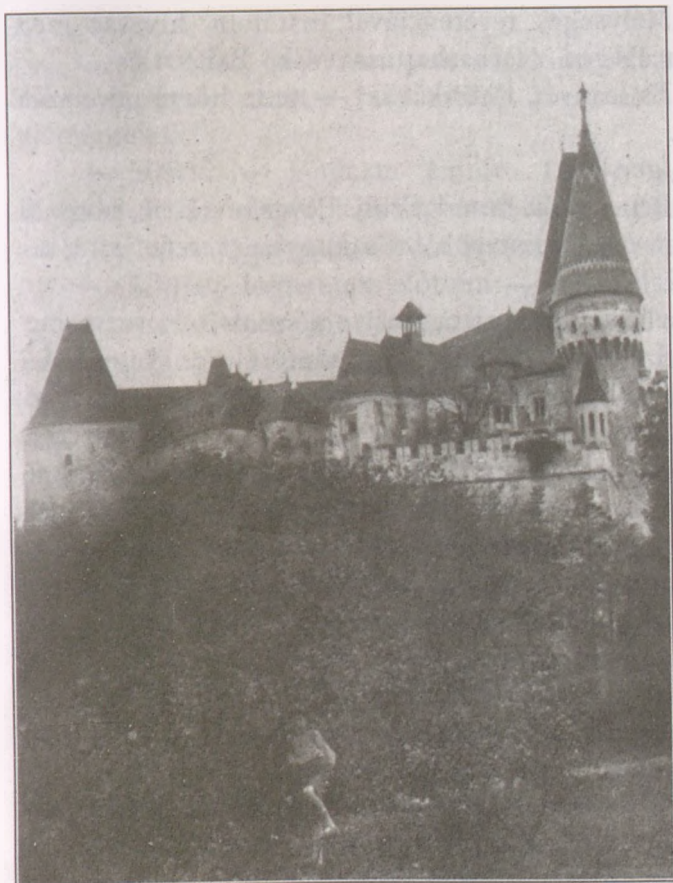
A levente mosolygott. Még mindig zavartan kérdezte:

— Mikor és hol láthatom őt?

— Itt! Farkashajtást tartunk néhány nap mulva. Meghívjuk az ismerősöket meg az atyafiakat. A lista a deáknál van, de jó lesz, ha szépen meginstálod Hunyadi urunkat még temagad is, hogy Mikó Balázst és leányát ki ne feledjük a meginvitáltak közül.

László még köszönni is elfelejtett, úgy rohant kihallgatásra a várúr elé. Jókedvében találta Hunyadit, mert az elfogott tatár bandavezértől kitűnő híreket kapott a pogányok meg a hűtlen oláhok alattomos készülődéseiről.

— Mit kívánsz, fiam? — kérdezte mosolyogva a belépő ifjútól.

VAJDAHUNYAD.

— Mélységes reverenciával instálom, hívassa meg kegyelmességed a farkashajtásra Mikó Balázst és...

— És leányát, Katinkát is! — tette hozzá nevetve a nagy úr.

— Igen!...

— Bene, valde bene! Szólj Pávai uramnak, hogy ki ne hagyja őket a listából... Csakugyan szereted azt a kis gerlicét?

László egy pillanatra lezárta a szemeit.

— Szeretem! Nélküle nem tudnék élni... Kegyelmed magas jóvoltából, amint a lovagi ütést megkapom, oltárhoz vezetem...

— Jól teszed! Ez az idő nincs messze. Februáriusban javasolni fogom a királynak, hogy ő avasson lovaggá. Megérdemled. Mindig vitéz apród voltál és a tudományokban az elsők közt tartod a helyedet. Ami pedig Katinkát illeti, magam se találnék méltóbb mátkát Báthori Sándor barátom egyetlen fiához.

— Ó, nagy uram! Szép ő, mint ... Aphrodite! Karcsú, mint az őz! Szemei olyanok, mint a tavaszi ibolya... Szelíd és kedves, mint a mesék tündére; a hangja, mint a vadgalamb bűgása; a szíve forró és megértő, mint Szent Erzsébeté... Dolgos, mint a méh és vallásos, mint az Ur angyalai...

Hunyadi nem szakította félbe az ifjú rajongó vallomását. Tudta ő, hogy Báthori László minden gondolatának, szavának és tettének kezdete és vége, tartalma és célja a csakugyan gyönyörűséges Mikó Katinka. Tudta ő, hogy az ifjút a tatárok elleni vakmerő vállalkozására nemcsak a lelkében égő harci tűz, hanem a már úgyszólván földöntúli erővel lángoló szerelem is ösztönözte, hogy mátkájához ilyen tettekkel is méltóbb legyen. Ilyen gondolatok foglalkoztatták Hunyadi Jánost, de aztán hirtelen komor redők mutatkoztak a homlokán. Odafordult Lászlóhoz:

— Azonban, édes fiam, persvadeálnod kell mátkádat, hogy ne vegyen részt a vadászatban, mely alól téged is felmentelek...

— Miért? — kérdezte ámulva László — hiszen Katinka egyike a legjobb és legbátrabb lovasnőeknek és... én is tudok lovagolni. A dárdát, nyilat jól kezelem...

— Minden ismeretes előttem — válaszolt nyugodtan a vezér — de mégis azt tanácsolom, vedd rá Katinát, ne jöjjön a hajtásra. Maradj vele itthon feleségem és kis Lacim társaságában. Hiszen késő délebedre úgyis hazatérünk...

— Miért kívánja ezt tőlünk, kegyelmességed? — kérdezte most már aggódva az ifjú.

— Nem tudom... Nescio... Vannak sejtelmek, amikről nem tudunk magunknak számot adni. Ott égnek a lelkünk mélyén és nem hagyják azt nyugodni... Mondd, fiam... mit tennél, ha mátkádat... elvesztenéd?

Báthori László elsápadt. Fejét mélyen lehajtotta. Hosszú, kínos csend után inkább csak sóhajtott, mint felelt:

— Krisztusom szent hite mellett két erő mozgatja elmémet és szívemet: a harci vágy és a tudomány. E két erő közös forrása az a mámorító, semmiféle más tűzzel össze sem hasonlítható, forró szerelem, mely Katinkáért lelkemben lobog. Ha őt elveszteném, olyan volnék, mint a havasok fenyője, melynek vezérsudarát a vihar kettétörte; mint az üdítő patak, mely örökre kiszáradt; mint a rózsaszál, amelyet gonosz kezek idő előtt leszakítottak és eldobtak... Akkor... semmi tartalma, semmi célja sem volna már életemnek. Elveszteném eszményeimet, elvesztenék mindent a világon...

Az ifjú szemében könnyek ragyogtak, a meghatottság és az ismeretlen rémtől okozott fájdalom harmatcseppjei. Hunyadi részvéttel figyelte legkedvesebb apródja szívének vergődését, majd atyai szeretettel, de határozott hangon mondotta:

— Vide! Lásd! Ezért kell vigyáznod arra a gerlicére. Ezért tanácsolom, hogy ne jöjjetek a hajtáshoz, melytől különben Katinkát erőszakkal nem tarthatom vissza. Ha rábeszélésed hiábavaló lesz, ám lássátok! Talán alaptalan minden balsejtelmem... Most menj, nehogy a deák kifelejtse Mikóék nevét a listából...

A lovaslegények szétvitték a meghívókat és karácsony havának huszonnyolcadik napján össze is gyűlt a sok atyafi meg jóbarát. A magános életűek egyedül, a többiek nagyasszonyaikkal és felnőtt gyermekeikkel. Számszerint harmincöten. Eljött Henter Pál, Hedri Lőrinc Kendeffi Antal elhozta szép szál legényfiát, Kemény Péter a hitvesét meg két hajadon leányát, a gyönyörű virág-szalakat; eljöttek a Serényiek, Peterdiek, meg a jóságos Isten tudja még mely nemes családjai szép Erdélyország déli vidékének. Már az esthajnali csillag is hunyorgatta zöldessárga, fényes szemét, amikor négy prüszkölő szürke paripa egy csengős-bongós szánkóval száguldott a külső várudvarra. Mikó Balázs fiatalos fürgeséggel ugrott le a szánkóról, pedig már hatvanhat esztendő nyointa széles vállait. De a leányát nem ő segítette le a farkasbundák és lábzsákok tömkelegéből, hanem Báthori László. Az első apród csak úgy futólag köszöntötte Mikó uramat, ellenben a kipirult arcú, szépséges Katinkát annál bensőségebben üdvözölte. Szívéhez szorította; szemét, arcát, ajkait csókjaival árasztotta el. Több volt az, mint a szerelem nyilvánítása! Egy láthatatlan, soha el nem szakítható lelki összekapcsolódás külső szimboluma, érzékelhető külsősége. Egy szót sem szólottak, csak a szívek dobogása beszélt hangosan.

— Ejnye, no! — berzenkedett a jókedvű öreg úr — úgy tesztek, mintha bizony mátkások volnátok! Amint-hogy azok is vagytok! Menjünk már, hiszen János öcsém meg Erzsébet nagyasszony ott integetnek a bal sarokablaknál!... Te pedig, Gyuri, most mindjárt csutakold le

a lovakat és ne adj nekik inni addig, amíg nem teljesen szárazak!...

Vidám estebéd következett a jól befűtött lovagteremben. Künn csendesesen, halkán hullottak az ezer formájú apró hókristálykák, talán a kisangyalok párnáskáiból szálltak az égből a földre. Pávai várnagy uram még illatos fenyőtűket is égetett a teremben, ahol a kandallók tüze vígan ropogtatta a hatalmas fahasábokat. A hangulat valóban karácsonyi volt.

A tűzdelt őzgerincnél Hunyadi János fölemelkedett karosszékéből és katonás, szép beszéddel, atyafiságos szeretettel üdvözölte a kedves vendégeket. Szavait — amenynyire vissza tudok emlékezni — imígyen fejezte be:

— Serlegemet annak a mátkapárnak egészségére ürítem, akik nemcsak itt a fehérasztalnál, hanem az életben is megtalálták egymást. Ti vagytok azok, kedves húgom, Mikó Katinka és derék első apródom, a tőlünk messze, Gilvácson tanyázó barátomnak, Báthori Sándornak egyetlen fia, László. Vitéz, bátor, igazi magyar virtussal megáldott ifjú vagy, fiam és a mellett a tudományokban is eminenter megállod a helyedet. A Mindenható áldjon meg titeket és engedje meg, hogy te, László, tavasszal elnyerhesd a becsülettel megérdemelt lovagi kardot és utána Katinkádat Isten és ember előtt *e földi életre* magadhoz kapcsolhasd!

— Vivat! Vivat! — hangzott a lelkes kiáltás minden ajkról.

Szilágyi Erzsébet könnyezve sietett a boldog menyasszonyhoz és szelíden megcsókolta homlokát. Mikó Balázs uram pedig László két orcájához szorította a száját.

Báthori kimondhatatlan boldogsággal tekintett mátkája sötétkék szemeibe. Ekkor hirtelen eszébe jutott Hunyadi János intelme. A szívében felviharzó érzelmek

árjában csak szakadozottan tudta suttogni szép és okos Katinkájának:

— Egy szó hiányzott János bátyánk beszédéből.

— Tudom én is. Kiváncsi vagyok, mit gondolsz kegyelmed?

— Mondjad te, Katinkám!

— János úr a mi összekapcsolódásunkat *csak* a földi élethez kötötte. Én bizonyosan tudom, hogy mi ketten — *a túlsó világban is együtt leszünk.*

László meghatottan csókolta meg a leány kezét. Sokáig figyelte annak lelkét azokon a bársonyos, simogató szemeken át. Gyönyörködött mátkájának értelmes, magas, sima homlokában, madonnaszépségű arcában és mosolygó ajkaiban. Mintha égi varázslat sugarai hatoltak volna szívébe Katinka egész lényéből. Ezek hatása alatt halálra mondotta:

— Egyetlenem! Eltaláltad... te vagy a legnemesebb lény, akit a jó Isten e földre teremtett. Te vagy a lelki tökéletesség és a szépség megtestesülése... Katinkám!... Hunyadi János arra kért engemet, beszéljelek le téged a farkashajtásról... Hogy miért, ő maga sem tudta. Azt kívánta, hogy veled együtt maradjak itthon Erzsébet nagyszasszonyánál.

Katinka meglepetten válaszolt:

— Nem értem, miért? Hiszen János bátyánk tudja, hogy lovagolni jól tudok és én csak — néző leszek. Ne szegje, kegyelmed, kedvemet... Engedje meg, hogy én is elmenjek... Megígérem, hogy mindig csak kegyelmed mellett lovagolok és figyelmeztetéseire hajlani fogok.

Báthori még egy ideig folytatta kérését, azonban Katinka addig könyörgött, amíg az ifjú végre beleegyezett abba, hogy mátkája is ott legyen a vadászó urak és hölgyek között.

— De mindig szorosan mellettem, édes gerlicém!

— Ugy-úgy, Lászlóm! Szófogadó leánykája leszek!

Másnap, midőn a sápadt holdvilág a gyalári hegyek mögé elrejtőzni készült és Szeben irányában cinóberrel ékesített lilaszínű párák hirdették, hogy Aurora istennő közeledik, a vidám vadásztársaság elindult a Maros felé. Mire a piros arcú nap kíváncsian kikukucskált a hófellegek közül, már oda is érkeztek valamennyien a Maros-Cserna szögletébe. Ott a hatalmas nádas jó otthont adott az ordasoknak. A dárdás és íjas emberek körülvették a befagyott nádaszt, az úrnők és urak pedig kissé hátrább arra vártak türelmetlenül kapáló lovaikon, hogy a körből megugró farkasokat üldözzék. A pecérek alig bírták láncaikon tartani az agarakat meg a vizslákat.

Felhangzottak a kürtök. A nádas mozogni kezdett. Hol itt, hol amott lehajtotta a bozontos nádvirágot valami élő lény. Mikó Katinka pompás paripáján Hunyadi János és Báthori László között álldogált; közvetlenül előttük négy dárdás meg íjas vadász feszült figyelemmel, kézben-tartott íjjal és dobásra kész dárdákkal várta a farkasokat. Hunyadi összeráncolt homlokkal, aggódva pillantott a leányra, majd odasúgta Lászlónak:

— Fiam! Vigyázz mátkádra!

Báthori nem válaszolhatott, mert egy óriás farkas csattogó fogakkal éppen Hunyadi előtt kiugrott a nádasból. Az egyik vadász lőtt. A nyíl süvitve röpült a fenevad oldalába. Egy dárda — célt tévesztett. A bestia most irtó-zatos ordítással, habzó szájjal vetette magát Hunyadi felé. Katinka kikapja ez egyik dárdát a vadász kezéből és teljes erejével a farkas szemébe döfi. — Ez hörögve zuhant a megriadt lovak lábai elé.

Mindez a pillanatok századrésze alatt történt, Hunyadi bámulva tekintett a hős leányra és kezét melegen megszorította.

— Leányom! Ha te nem vagy itt, bizonyosan elpusztulok! Köszönöm, hogy megmentetted életemet! Lám, még a hősiességben is méltó párja vagy Lászlónak.

— Kedves urambátyám, mégsem akarta, hogy eljöj-
jek — hangzott Katinka piros ajkairól a kacagó, önérzetes,
szelíd szemrehányás.

— Hm!... Igaz!... De azért mégis azt mondom,
vigyázzatok egymásra!

A vadászat ezután minden baj nélkül folytatódott és
be is fejeződött. Két óra múlva tizenkét ordast teritettek
le, azután felgyújtották a nádas négy sarkát és tizenkét
vadászt otthagytak addig, amíg a tűz elvégzi a munkáját.
Ezek később azt mesélték, hogy még késő délután is hall-
ható volt a lángtengerben rekedt farkascorda halálordí-
tása. Öt ordas el akart menekülni, azokat lelőtték.

Katinka nem adta vissza a dárdát. Kérő pillantással
szólt Hunyadihoz:

— Engedje meg, édes bátyámuram, hogy örök emlé-
kül megtarthassam.

— Bene, kedves hugom! Valami jutott eszembe.
István mesterrel a dárdá vashegyébe belekarcoltatom eze-
ket a szavakat: «Mikó Katinka ezzel a dárdával megmen-
tette Hunyadi János életét».

— Köszönöm! Nagyon, nagyon köszönöm! Ez a
dárda lesz minden emléktárgyam közt a legkedvesebb.

A vadásztársaság a legjobb hangulatban igyekezett
vissza Vajdahunyad várába. A dámák és urak a friss por-
hóval fedett és lovaglásra nagyszerűen alkalmas földeken
valóságos versenyt rendeztek. Katinka és László oldalt
maradtak és Hunyaditól is messze elszakítva száguldottak
a fenyveserdő szélén. Egy erdei út torkolatánál a leány
hirtelen megállította lovát és odafordult Lászlóhoz:

— Menjünk az erdőn át haza! Most minden nagyon
szép, de legszebb a fenyveserdő a hófehér mennyasszonyi
köntösében.

László minden utat, fát, bokrot ismert, készséggel
teljesítette mátkája óhaját.

— Nem bánom, bár ez út nagyon eltávolodik az egye-

nes iránytól és csak nagy kerülővel érkezik ismét a vár közelébe. De előbb ígérd meg, hogy mindig szorosan a közelemben maradsz.

— Megigérem, szigorú parancsolóm! — válaszolt a szép leány. Kacagása hangosan csilingelt a rengeteg csendjében.

A keskeny úton Katinka lovagolt elül. László nyomon követte. Alig ügettek öt percig, a leány lova megtorpant és ijedten nyerítve felágaskodott. Egy fiatal bölénybika csörtetett elő a komor fenyvesből. A Retyezát vad szikláiról kószálhatott oda. Szaggatottan bögött, egy pillanatra megállott, majd menekülni igyekezett az úton előre, a lovasok előtt. Báthori László rémülten pillantotta meg a hatalmas vadállatot és hangosan kiáltotta:

— Az Isten szerelméért, ne bánts! Hadd menekülni!

Elkészt... A különben szelíd és óvatos Katinka, úgy látszik, az addig elért siker mámorában elfeledkezett magáról és többszörös ígéretéről. A dárdát az állat felé dobta. Ez hangosan felbódult és oldalában a fájdalmat okozó fegyverrel, teljes erővel a leány lovára tört. Ez a földre zuhant és a lovasnőjét félig maga alá temette. A bölény most fejével és rövid szarvaival egy szempillantás alatt összeroncsolta a lovat és a leányt. Azután az odavágtató László ordítására és kardja csapásainak engedve berohant a sűrűségbe. A dárda nyele letört vérző oldaláról.

Báthori leugrott lováról. Drága mátkája fejéből és melléből sugarakban omlott a vér. Kékülő ajkát még szólásra nyitotta, de már csak ennyit tudott fájdalmasan elsuttogni rémült jegyesének:

— Bocsásson meg... ne... feledje... amit... tegnap... este... mondtunk... *a... mi... lelkünk... a síron túl is... örökre... összeforr...*

A szép ajkak elnémultak és Báthori László keserves zokogással csókolta meg a hidegülő, kialudt gyönyörű szemeket.

MÁTYÁS KIRÁLY ÉS A PÁLOSOK.

Történtek pedig ezek az Urnak 1436-ik esztendejében karácsony havának 29-ik napján...

Most pedig fordítsunk egyet az élet kerekén és szálljunk el gondolatainkban az 1458-ik esztendőbe, annak is a legbájosabb hónapjába, május végéhez. Távozzunk el a fájdalmas emlékű Vajdahunyadtól Budára, azaz, hogy attól kissé feljebb, a Remete Szent Pálról megnevezett Pálhegynek, most Nagy-Hárshegynek délnyugati lejtőjére, Buda-szentgyörgyre. Ahol egy pompás, hatalmás templom hirdeti az Isten dicsőségét. Mellette jámbor szerzetesek terjedelmes klastroma rejtőzik a rengeteg erdő hús árnyékában.

Az orgonavirágzás hónapjának huszonötödik napján, délelőtt a kolostor kis kapuja melletti csengő hirtelen fölverte az ájtatos csendet, István fráter kitekintett a kapuszoba ablakán. Egy kemény tekintetű, előkelő öltözetű ifjút látott az ajtó előtt négy nemes úrral. Ijedtében keresztet vetett magára, mert megismerte Mátyást, a magyarok királyát, hiszen ő is ott volt, amikor az ifjú uralkodó Podiebrádtól Budára bevonult a januári királyválasztás után. István fráter azért mégsem nyitotta ki a kis kaput, csak az ablakon szólott ki remegő hangon:

— Domine, rex majestaeticus! Antonius perjel megtiltotta, hogy az ő engedélye nélkül bárkit is bebocsássak...

Mátyás király kissé összevonta szemöldökét, majd elégedetten mosolygott.

— Vade! Menj! Hívd a perjelt!

Antonius páter lelkendezve rohant a kapuhoz. Még a szabadban is hallható volt fehér csuhájának suhogása. A kis kaput kinyitotta.

— Ó-ó! Felséges uram! Ez a fráter! Horribile! Rettenetes! Laudetur!... Rogo humillime... Kegyeskedjék... Statim!... Szólok Vincentius rendi generálisnak... meg

Martinus prior provinciálisnak... Ó-ó! Stephane! Asine!... Szamár fráter! Ó! Ó!

— Noli vituperare fratrem! Ne fedd meg a frátert! Ő híven teljesítette kötelességét! — szólt a belépő király.

Aztán odafordult Kinizsi Pál, Magyar Balázs, Pongrácz és Petrányi uramékhoz. Tréfásan folytatta:

— Bárcsak ti is olyan hívek lennétek hozzám, mint ahogy ez a fiatal novicius a rend szabályait megtartja! Menjünk, perjelatyám!

Fölsétáltak az első emeletre. A díszes fogadószobában már mind ott voltak a klastromban tartózkodó pálosok. Csak Antonius tűnt el, hogy délebed irányában disponáljon. Vincentius generális, az őszbecsavarodó magas, gyönyörű férfiú mélyen meghajolva, ékes latin beszéddel üdvözölte a királyt és megköszönte neki látogatását. A felséges ifjú, mert hiszen akkor még tizenhat éves sem volt, korához alig illő komolysággal és szilárdsággal válaszolt:

— Örömmel jöttünk ide, mert az egyedüli magyar szerzetesrendet, a pálosok rendjét nagyrabecsüljük és szeretjük. Ismerjük azokat a szent alapokat, amelyekre Eusebius esztergomi kanonok kétszáz évvel ezelőtt Remete Szent Pál ihletére a rendet felépítette. Ima, elvonultság, tudomány, szegénység és tisztaság ezek az alapok. A szegénységet azonban csak a rend tagjaira értjük. Magának a szerzetnek gazdagnak kell lennie, hogy hivatását teljesíthesse és terjeszkedjék. Már itt kijelentjük, hogy a szerzet megértő erkölcsi és anyagi támogatásunkra éppen úgy számíthat, miként azt nagy elődeink, Károly Róbert, Lajos, de különösen atyám kormányzó korában tette. Most pedig, Vincentius páter, mutasd meg a templomokat és a klastromot.

Valamennyien átvonultak a késő román stílusban épített gazdag díszítésű templomba. Mátyás meghatottan szemlélte a festményeket, amelyek közt Giotto, Cimabue

és Masaccio alkotásai is feltalálhatók voltak. Gyönyörködött az oltárokbán, a művésziesen színezett óriás ablakokban, amelyeken át misztikus fény áradt az Isten házába. A noviciusok éppen akkor fejezték be a második matutinumot és olyan nesztelenül vonultak ki egy oldalajtón, mintha árnyak lettek volna.

— Ez disciplina! Ez fegyelem! — súgta Mátyás Kinizsi uram fülébe.

Rövid ájtatosság után a sírboltba mentek, ahol Remete Szent Pál és Eusebius is pihentek az elhunyt rendtársak csendes társaságában. Innen ismét átsétáltak a kétemeletes kolostorba. Hatalmas épület volt ez, mai szemmel mérve hetvenöt méter hosszú. Olasz építőmesterek remekműve. A szobákat és termeket gazdag arany- és fafaragványok díszítették, keresztfolyosója gyönyörű gótstílus oszlopcsarnokban végződött. A folyosók hosszú sorát elhagyván, feljutottak a pompás sétatfedélzetre, mely a noviciusok, klerikusok hajlékának és a tantermeknek épületét fedte be. A fedélzetet félemler magasságú, díszes kőkerítés szegélyezte tele nyíló virágokkal. A király itt hosszasan elmélázott. Elragadtatásában így nyilatkozott meg ifjú lelke.

— Elhiszem, hogy ebben a környezetben, a rengeteg erdő közepén közel érzitek magatokat az Istenhez. És minthogy legszigorúbb szabályotok a silentium, a hallgatás, könnyen meghalljátok lelketek szavát, mely nem más, mint Isten szava. Érzelmeket minden az Örökkévalóhoz emeli. A halkan suhogó vagy a viharban vadul recsegő-ropogó fák, kertetek színes virágai, a végtelen égbolt, a csillagok milliárdjai mind arról beszélnek, aki mindezt alkotta...

Azután továbbvonultak. Mátyást legjobban a könyvtár érdekelte és azok a szobák is különösen lekötötték a figyelmét, ahol az írástudó noviciusok, klerikusok és páterek a könyveket másolták. Megtekintették a betegszobát

is. A király résztvevően érdeklődött az ottfekvő nyolc szerzetes állapotáról. Végül az istállót, a többi gazdasági épületeket, a malmot is megnézték, sőt azt az épületet is, mely a zarándokok és a vándorok befogadására szolgált.

— Ebből nagy jövedelmek lehet! — jegyezte meg a király.

— Egy denár sincs, felség! Akik itt azért vernek tanyát, hogy tőlünk lelki támogatást kérjenek, ingyen kapnak szállást, kenyeret, meleg ételt.

— Hm! — mormogta halkán Mátyás. — Egy okkal több, hogy gyarapítsam a szerzet vagyonát.

A nap már felkúszott a delelőpontjára. Meleg volt, bár a nagy hőséget az erdő közelsége valamennyire enyhítette is. A kolostor felől sietve közeledett Petrus prior vikárius és odasúgta Vincentius generális fülébe:

— Rogo! Kész a délebed! Antonius már kiadta az instructiót, hogy az első fogásnál kéznél legyenek a felszolgálók.

Az általános rendfőnök ezt megjelentette a királynak, aki jókedvűen mondotta:

— Bene! Eleget láttunk, sok szépet láttunk, megérdemlünk egy kis harapnivalót. Ugy-e, Pongrácz?

A megszólított nemes úr zavarában leejtette kucsmáját a kezéből. Hizodalmas termete elárulta, hogy a terített asztalt nem veti meg. A derék úr nagyon szenvedett a forróságban, alig győzte homlokát és izzadt üstökét törölgetni piros zsebbevalójával.

A nagy refektoriumban Mátyás érdeklődéssel állott meg a pohárszék előtt. Mindenféle arany- és ezüstserlegek és egyéb disztárgyak csillogtak át a vastag üvegen.

— Honnan kerültek ide az ötvösművészetnek ilyen szép alkotásai? — kérdezte Antonius perjeltől.

— Ajándékok, felséges uram! Ezt a gyönyörű aranykelyhet Gyulai Miklós adta. A másikat, ettől jobbra,

Csobánka Péter. Azt a drágaköves ciboriumot Hunyadi Jánostól kaptuk.

— Atyámtól?

— Recte! Igen! Felséges királyom!

— No, majd én is adok nektek valamit. De, mondjad csak, carissime pater, miért van arra a nagy ezüst-serlegre ez a két szó vésve: «Pro rege»?

Antonius kissé zavarba jött, majd mosolyogva mondotta:

— Ha a király minket déli vagy esti ebédre szerencsétetett, akkor ezt a serleget színültig megtöltöttük tokaji aszuval és egyik rendtársunk őfelsége egészségre körömpróbaig kiürítette.

Mátyás hangosan kacagott.

— Ha eddig az volt a szokás, akkor én is kívánom, hogy tegyétek. Ámbátor nem tudom akad-e köztetek olyan jótorkú páter vagy fráter, aki ezt a serleget kiinná. Lehet másfél kupa! Ki jelentkezik?

A szerzetesek ijedten tekintettek körül, hiszen oly nagymennyiségű bor, no meg éppen erős tokaji aszu, három embernek is elég volna az egész ebédre. Vincen-tius páter összeráncolt homlokkal nézett Antoniusra és midőn a király, nem várván meg a választ, az asztal felé indult, odasúgta a perjelnek:

— Ugyan, kegyelmed, miért árulta el? Amit főzött, egye meg! A király óhaja parancs!...

Antonius megvakarta a fületövét. Tétovázva odalépett Paulus páterhez, az énekkar vezetőjéhez, akinek piros orra a legszebb reményekre jogosított.

— Pater, regens chori! Tégy meg nekünk egy nagy szívességet! Hallottad a király óhaját?

— Recte, recte! Igen!...

— A te feladatod lesz a salutatio! Tebenned minden reményünk és bizodalmunk...

— Aj-aj! Tyhű! Horribile! Borzasztó! Hm-hm!...

— No-no! Kemény legény vagy, testvér! Megmentéd a kolostor reputációját...

— Bene... Talán megteszem... Utána készítsétek el a koporsómat...

Helyet foglaltak a kecskelábú asztalok mellett, imádkoztak és leültek. A mártásos borjúszeget fogyasztása közben megkondult a templom különálló tornyában a középső harang. Déli tizenkét óra volt. Mátyás meghatottan fordult a mellette ülő Magyar Balázshoz és Vincentius páterhez.

— Domini! Mementote!... Nándorfehérvár... Hunyadi János... III. Callixtus... Capistranoi János...

Egyebet nem mondott, de nem is kellett, mert mindnyájan tudták, mit jelentenek azok a szavak.

Amíg a kis harang a nagy diadal emlékét hirdette, a király nem szólt többet, sőt még az étkezés folytatásáról is megfeledkezett. Hanem amikor már a harangozást követő csengő éles hangja utoljára rezdült át a nyitott ablakon, Mátyás odaszólt Vincentius rendi generálishoz:

— Carissime pater! Szólj néhány szót a kormányzatod alatti szerzet organizációjáról.

— Felséges uram! Órákig tudnék beszélni. Amióta Eusebius atyánk összegyűjtötte a rengeteg erdők sűrűjében szétszórt remetéket, azóta az Isten kegyelme a folytonos fejlődés útját jelölte ki számunkra! Benedicamus Domino!...

— Mióta vagytok itt, Budaszentlőrincen?

— A mult század eleje óta. Boldogult Lőrinc, akkori elődöm emelte díszes templomunkat és a klastromot, mely az egész világ pálosainak főklastroma, miután a Pilisszentkereszten alapított kis kolostorból ide tette át székhelyét. Ma is meghatottan gondolunk mindnyájan nagy elődünkre, akinek érdemeit maga Károly király is elismerte. Midőn Lőrinc halálos ágyán feküdt, a király

megfogta a haldokló kezét és őszinte szeretetéről, tiszteletéről tanuskodó szavakkal vigasztalta a derék rendfőnököt...

— Megható — felelte a gyermekkirály komoly arccal. — Folytasd! Hol vannak klastromaitok?

— Rendtársaink már közel száz helyen telepedtek le Magyarországon. A külső országok klastromai közül elég, ha megemlítem a polóniai Censtochóva és a portugall Setubal városokban virágzó rendi központokat. Péter elődöm ezelőtt mintegy százötven évvel a német szerzetestestvérek nagy részét gyűjtötte össze szerzetünk védőszárnyai alá...

— Rómával van-e kapcsolatotok?

— Ó, igen, felséges uram! Rendünk már több évtizeddel ezelőtt letelepedett az örökvárosban és Kapusi Bálint ügyvivőnk, a San Pietro magyar gyóntatója, éppen négy éve kieszközölte a Szentatya engedélyét, hogy a Coelius-hegyen épült és szépen restaurált San Stefano Rotondo-templom a pálosok gondjaira bízassék és szerzetestársaink a templom melletti házat klastromukká alakítsák át...

A király nagy figyelemmel, sőt áhítattal hallgatta a beszédet mindaddig, amíg a felszolgálók a fácánpecsenyés tálakkal közeledtek. Ekkor — régi magyar szokás szerint — megszűnt a komolyabb beszélgetés. Mindenki jóízűen látott hozzá András fráter főszakács remekének elfogyasztásához.

Midőn a király befejezte a fácán élvezését, Vincentius páter rendi generális illő reverenciával megkérdezte, megengedi-e őtelsége, hogy néhány szóval üdvözölhesse uralkodóját.

— Bene, carissime pater, bár nem vagyok barátja dicsőítésemnek.

Vincentius rövid, de szép beszédben köszönte meg királyának kitüntető látogatását és fogadalmat tett, hogy

ő és rendtársai mindig érdemesek igyekeznek maradni az uralkodói kegy verőfényére. Amint a háromszoros «Vivat!» elhangzott, az ifjú király megköszönte az üdvözlést. Érces hangja végigcsengett a refektorium nagy termén. A szerzeteseket különösen meghatották Mátyás beszédének utolsó mondatai:

— Boldog emlékezetű atyám, Hunyadi János Magyarország kormányzója, nektek tövisen épített hajlékot. Követni fogjuk példáját, de elsősorban arra irányítjuk törekvésünket, hogy ezt az anyaházat még szebbé, nagyobbá, gazdagabbá tegyük, mert szent meggyőződésünk, hogy minden szervezet csak akkor valóban életképes, ha a kormányzó központ erős, független, sőt azt mondhatnánk, hatalmas...

A beszéd után Mátyás jókedvűen jegyezte meg:

— Hol maradt a nagy serleg a tokaji aszuval? Azt nem engedem el!

Mindnyájan Paulus páterre tekintettek, akitől a nehéz feladat megoldását várták. A páter szeme sajátságosan csillogott és orra a pünkösdi rózsára emlékeztetett. A regens chori fölemelkedett és kezébe vevén a másfélkupás serleget, rettentő basszus hangon, amely beillett volna egy kisebbfajta mennydörgésnek is, kiáltotta:

— Vivat Mathias, rex Hungariae!...

De mielőtt a serleget ajkaihoz emelhetné volna, Mátyás magához intette.

— Veni, pater! Jöjj ide! Látni akarom, csakugyan tele van-e és ha igen, nem töltöttél-e vizet vagy kis leányoknak való limonádét a serlegbe?

Paulus nagy vigyázattal vitte uralkodójához az ezüst-kelyhet. Mátyás rápillantott. A serleg valóban színültig tele volt. Ajkaihoz emelte. Pompás tokaji aszu gyöngyözött az edényben.

— Bene! Most aztán rajta! Üritsd ki királyod egészségére!

Paulus páter szót fogadott. Egy teljes perc mult el, amíg az óriás ezüstserleget kiürítette. Nem hagyott abban egy fertálygyűszűnyt sem. A király megcsóválta a fejét.

— Mirabile! Csodálatos! Ugyan, páter Paule, nem féltél, hogy megakadsz?

— Nem, felséges uram! Gondoskodtam arról, hogy szégyent ne valljak. Biztos voltam a dolgomban!

— Kiváncsivá teszel!

— Valde simplex! Nagyon egyszerű! Amikor Antonius perjel az ebéd kezdetén a fülembé sugta, hogy a serleget nekem kell kiürítenem, magam is szorongva gondoltam erre a lehetetlenségre. Gyakorlat hiányában attól tartottam, hogy szégyent vallok. Ezért tehát előbb próbációt tettem!

— Ugyan? Mi módon?

Paulus páter bizonytalanul mosolygott. Megtörölte nagy, kék keszkenőjével verejtékes homlokát. Halkan nevetett.

— Rogo humillime... lementem a pincébe és... először ott próbáltam kiüríteni a tokaji aszuval színültig megtöltött serleget... és... sikerült... Másodszor már könnyebben ment...

Most már nemcsak a király, hanem a szerzetesek is elámultak. Mátyás bámulva csodálkozott.

— Így tehát te kétszer ürítetted ki a másfélkupás kelyhet?

— Igen, felséges uram!

— Horribile! Ez aztán a torok! Ilyet még te sem tudsz produkálni, Kinizsi, pedig te erős ember vagy!...

Valamennyien kacagtak. Paulus páter vígan ült vissza a helyére és fáradozása jutalmául jót húzott az előtte unatkozó kancsóból, amelyben jóféle ötéves balatoni kadarka kínálta magát a regens chori uramnak...

Pompás hangulatban mesélgettek megtörtént és talált szerzetesi ártatlan tréfákról, apró történetkékről,

amelyeken a király is kitűnően mulatott, majd az utolsó-előtti fogásnál, a túrósbélesnél komolyabb tárgyra terelte a figyelmet.

— Mivel foglalkoztok egész nap?

— Szabályainkat, felséges uram, az a Capitulum Generale szabta meg, amelyet Gentilis pápai nuncius engedélyével 1309 május 23-án hívtak össze. Még éjjel is fölkelünk, hogy elvégezzük a vesperae egyes részeit. Korán kelünk és első útunk az Isten házába visz. Azután a felszentelt testvérek, a presbyterek elvégzik az egész matutinumot, majd mindenki munkához lát. A noviciusok tantermükben hallgatják a direktor, meg a prédikátor tanítását. A laikus fráterek a kolostor földjeit, kertjét, szőlőjét teljes silentiumot tartva művelik. A conversusok a prior intézkedése szerint ipari munkát végeznek.

— Ezek nem mennek a templomba?

— Ó, igen, felség! A reggeli matutinumon elmondják imádságaikat és a kóruson reggel és este is megjelennek, de ott nem énekelnek. Ezt csak a noviciusok meg az alapos hittudományi és szónoki kiképzésben részesült klerikusok teszik.

— Ki tanítja őket szónokolni?

— Minden klostromban a prédikátor. Itt, Budaszentlőrincen Gregorius páter, aki éppen úgy, mint Paulus is Rómában tanult.

— A könyvtárat ki dirigálja?

— Maga a direktor; itt nálunk Franciscus páter.

— Mikor étkeztek?

— Korán reggel egyszerű reggelink van, de csak akkor, ha nincs böjt. Délben és alkonyatkor vesszük magunkhoz a kissé kiadósabb táplálékot. Ha vendégünk nincs, nagyon egyszerűen étkezünk. Délebed után mindenki folytatja munkáját a vesperae kezdetéig...

— Jó-e az énekkarotok?

— Igen, felséges uram! Ha megkapjuk felséged

koncesszióját, intézkedem, hogy néhány éneket bemutassanak ifjaink a bibliotheka termében.

— Recte! Valde recte! — felelte a király és fölkelt karosszékeből.

Vége volt a sokfogásos ebédnek. A titkár, Pancratius socius, hangosan imádkozott, majd közölte Paulus páterrel a király óhaját. Rövid idő múlva mind átvonultak a könyvtárba, ahol már mintegy ötven fiatal papnövendék várta őket, kezükben kottalapokkal. Feszülten figyeltek Paulusnak, a regens chorinak intésére, aki mélyen meghajolt Mátyás előtt. A király hangosan mondotta:

— Audiamus! Kezdhettek!

Paulus fölemelte kis pálcáját, mire felcsendült ötven egészséges ifjú hang. A szentmise egyes részeit énekelték. Először a bizakodva könyörgő Kyrie hangzott fel, azután a harsonaszerűen feltörő Glória. Ezt követték a Credo elmélázó, megrázó, fájdalmas és örvendező akkordjai. Rövid szünet után a magasztos Sanctus, végül a lebilincselő, megható Agnus Dei szépséges dallama reszketett a nagy ablakokon és belopózott a szívekbe. Befejezésül egy gyönyörű, hazafias éneket adtak elő a derék fiatal lelkészek. Benne volt az ének szavaiban, tökéletesen művészi előadásában a pálosrendnek Mária, Krisztus anyja iránti példátmutató tisztelete és a magyar haza iránt állandóan ápolt rajongó szeretete, aggodalma, fájó, bizakodó hite, reménysége, könyörgése.

Mátyás nagy kedvveléssel hallgatta mindezt. Amint Paulus páter mély reverenciával jelezte, hogy a különben is egy jó óra óta tartó ének befejeződött, a király imigyen szólott hozzája:

— Pater, regens chori! Arról már meggyőződünk, hogy a torkod nyitva áll hatalmas mennyiségű bor befogadására, de hogy a reádbizott papi ifjúságot ilyen tökéletességgel, az Isten fiának anyját tisztelő és hazafias szellemben oktató az éneklésre, azt nem tudtuk. Királyi

elismerésünket bizonyítani akarjuk. Kérj, amit akarsz növendékeid és a magad számára.

Paulus arca felragyogott a boldogságtól. Habozás nélkül válaszolta:

— Rogo humillime, felséges uram, királyom! Egyetlenegy alázatos instanciám van a kórus számára. Adja ki felséged a parancsot, hogy ezentúl a budavári vásár- és ünnepnap nagymiséen ez az énekkar énekeljen és én dirigáljam ott is!

Mátyás azonnal válaszolt:

— Consentimus. Mától kezdve minden ünnep- és vasárnap délelőtt tíz órára odahoz titeket néhány udvari vehiculum a Boldogasszony templomához. De vigyázz, páter, mert anyám és udvari személyzetem és magam is, értünk a zenéhez! No és magadnak mit kívánsz?

— Felséges királyom! Egy vágy nyugtalanítja a lelkemet.

— Ki vele, Paulus! — bízta a király a kissé zavarba került karmestert.

— Rogo... küldessen ki felséged engem félesztendőre Rómába, hogy a vatikáni énektudósoktól újra tanuljak valamit. Ott alkalmam lesz hallani szép korálokat, zsoltárokat, antifonákat, miseénekeket... Pius pápa őszentsége sokat törődik az egyházi énekléssel.

Mátyás odafordult Vincentius generálishoz.

— Mit szölsz hozzá, pater carissime?

A generális igent intett a fejével. A király folytatta:

— Bene. Majd interveniálunk. Költségeidet mi fizetjük. Gondoskodjál alkalmas helyettesedről... Azonban monddad Paulus, csak az ének szeretete vezetett téged akkor, amikor a kórust Boldogasszony templomába bevinni kívántad?

A páter önkéntelenül úgy tett, mintha valamit kószolgatna.

Rogo humillime!... Ha már meg kell vallanom...

Azt hiszem, hogy az ünnepi mise rendesen hosszúra nyúlik és... felséged...

— Értjük! — kacagott Mátyás. — Tehát arra számítasz, hogy az énekes misék alkalmával a király konyhájáról ebédeltek. Éles eszed van és jó praktikával gondolkozol, páter! Ám legyen, de bort nem kaptok...

Paulus tágranyitotta a szemét. Nagyon furcsa lehetett az arckifejezése, mert valamennyien harsogó kacagásba törtek ki. Legjobban Mátyás nevetett és alig tudta tréfáját folytatni.

— Tehát bort nem kaptok mindaddig, amíg le nem ültetek az asztal mellé... De most elég! Menjünk, urak! Még egyszer föl a fedélzetre.

Elindultak. Mátyás jobbján a rend generálisa, balján Magyar Balázs uram.

— Hányan vagytok a főkolostor kötelékében? — fordult a király Vincentiusához.

— Háromszáznál többen vagyunk, felséges uram, de sokan teljesítenek máshol szolgálatot. Részben a szomszédos falvakban lekipásztorkodnak, részben a többi kolostorban végeznek összekötő munkát. Külföldi egyetemekre is kiküldtük több rendtársunkat, akik ott magukat a felsőbb tudományokban tökéletesítik. A laikus testvérek a mezőn, szőlőkben, műhelyekben dolgoznak.

— Érdekes — jegyezte meg a király. — Egy igazi kis ország jó kormányzattal, jó munkabeosztással.

Felérkeztek a fedélzetre. Mátyás tele tudóval szívta az üdítő erdei levegőt, amely valahonnan orgona- sőt akácillatot is hozott magával és gondolataiba merült. A csendet a rendi generális törte meg.

— Még nem emlékeztem meg egy jámbor életű rendtársunkról, pedig ezt nagyon megérdemli. Remeteéletet él annak a hegynek tetején egy barlangban, ott fönt. Mi a hegyet Hárs-hegynek nevezzük.

Mátyás érdeklődéssel tekintett a beszélőre és az erdővel dúsan bevont hegyre. A páter folytatta:

— Húsz év óta van szerzetünkben és már a fogadalmi idő legnagyobb részét is a barlangban vagy közvetlenül annak bejáratánál töltötte. Most is fölmege oda minden hónapban legalább egy hétre, télen-nyáron, minden időjáráskor. A szíve odaforrott remetemagányához.

— Quid facit ibi? Mivel foglalkozik? Mindig nem imádkozhatik?

— Felséges uram, az a testvérünk bámulatos szellemi kincse a szerzetnek. Húsz év alatt az egész Szentírást lefordította édes hazánk nyelvére és megírta több szent életét is.

— Hm! Ez igazán nagy munka volt! És mindig ott fent dolgozott?

— Ha az időjárás csak valamennyire megengedte, igen. Könyveket, papirost, kalamárist, lúdtollból készített kalamust, tintát, okleveleket hatalmas tömegekben vitt föl magával és ott csak a Mindenható szavát hallgatva dolgozott. Az erdő vadjai már nem félnek tőle és a környékbeli lakosok úgy járulnak hozzá, mintha atyjuk volna. Oltárt is állítottunk föl neki a barlangban. Annál gyóntat, miséz, áldoztat.

— Quod nos capit! Rendkívül érdekes! Aztán miből él a jámbor remete?

— Mi is küldünk neki élelmet meg a lakosság is ellátja őt. Ámbátor úgyszólván csak tejjel és kenyérrel él.

Vincentius generális elhallgatott. A király meghatortan törte meg a csendet.

— Mi indította társatokat a remeteéletre?

— Felséges uram, egy megrázó tragédia. Egy téli vadászat alkalmával egy bölény agyontiporta a menyasszonyát...

Mátyás hirtelen közbevágott:

— Ah! Nem volt ez a szerzetes körülbelül húsz évvel ezelőtt atyám apródja Vajdahunyad varában?

— Recte, recte, felség! Vitéz, bátor, sokatigérő, nagyműveltségű levante volt, akit, úgy tudom, felséged nagynevű atyja is becsült.

Mátyás megdörzsölte a homlokát. Mélyen gondolkodott, majd élénken kérdezte:

— Nemde Báthori László a neve?...

— Recte! Felség! Ugy van!

— Mirabile! Hányszor mesélt róla szeretett atyám! Anyám ma is emlegeti. Mindkettőjüket megrendítette a szörnyű eset. Ha jól emlékszem... Mikó... Katinka volt a leány neve. Amint a szerencsétlent eltemették, Báthori László azonnal búcsút vett atyámtól és vándorútra kelt. Azóta semmit sem hallottunk felőle. Ime, most itt van. Itt kell őt megtalálnom nálatok. Beszélt a multjáról?

— Akkori elődömnek, Benedictus rendi generálisnak átadta azokat az írásokat, amelyekben életének egyes mozzanatait és mátkájának, éppen Báthori kezével rajzolt, arcképét tartalmazzák. Most én őrzöm ezeket vasveretes ládámban.

— Hozasd ide az arcképet. Az iratokat máskor fogom elolvasni.

Vincentius páter kivette csuhája zsebéből a kulcs-csomót és odaadta Pancratiuszociusnak.

— A láda jobb oldalán, felül, abban a scriptumvolumenben, amelyre a «Báthori László» nevet írták, megtalálod az arcképet. Accelera! Siess!

A titkár elhozta a képet és mély meghajlással átnyújtotta a királynak. Mátyás látható érdeklődéssel sokáig szemlélte a sárguló papiroszon látható rajzot. Odatette az ujját a szem, majd az orr, végül a száj alá. Valamit mormogott, de oly halkan, hogy még én sem hallottam. Azután visszaadta a képet a generálisnak és nyugodtan mondotta:

— Beszélni akarok a remetével. Vezessetek hozzá! Mennyi idő alatt járhatjuk meg!

— Csak gyalog lehet odamenni felség! A hegyre háromfertyályóra, vissza egy félóra.

— Bene! Ti mind maradjatok itt, csak a titkár jöj-
jön velem. Neki még fiatalok és könnyűk a lábai. Tudod
az utat, páter?

— Recte, felséges uram! Sokszor jártam ott.

— Akkor hát induljunk!

A REMETE.

Budaszentlőrinc felett, a Nagy-Hárshegy tetejének déli szegélyén egy barlang mutatja titokzatos, sötét száját. Körülötte a hallgató rengeteg. A barlangba több lépcsőn lehet lemenni és odabent a nyirkos padlón egy kis oltár hirdeti az Isten szolgájának közelségét. Kint, a barlang előtt egy kecskelábú fenyőasztal, mellette egyszerű falócák. Az asztal tele írásokkal, könyvekkel, sőt ezekből a lócákra is jut. A kalamáris nyitva és tollsercegés is hallatszik. Egy fehér csuhás szép férfi sercegteti a lúdtollat, miközben sokszor betekint írásaiba, könyveibe. A remete fekete szakállába és hajába itt-ott már belelopta magát az ősz hava, de maga a férfi erős, délceg. Homloka és álla erélyt, tudást, akaratot árult el, szemeiben szent lelkesedés és szívjószág tükröződik vissza. Tőle alig öt lépésre egy szarvastehén tépegeti a fiatal tölgybokrok leveleit és nyugodtan tűri, hogy kis borja említi szopja. Az asztalon, a remete keze mellett egy bolondos pinty ugrál és játékosan csipkedi a papirosokat. Hihetetlen! Ezek az állatok nem félnek a remetétől. Nem csoda, hiszen már huszonegyedik esztendeje, hogy ott látják maguk között és az az ember sohase bántotta őket.

A remete szorgalmasan dolgozik. Előtte hatalmas írott convolutum. Ha jól megnézzük, a cím iniciáléjára

ez van írva cifra betűkkel: «*Egy némely szentek élete*». Azokat javitgatja, toldozgatja a remete. Már tudniillik, a millió betűk közé szúr be újabbakat.

A két szarvas meg a pinty ijedten menekül. Léptek hangzanak. A szentéletű szerzetes föltekint. Néhány pillanat múlva egy öreg ember áll előtte. Leveszi süvegét és keze után nyúl a remetének.

— Ne bántsad! Én csak egyszerű szolgája vagyok az Urnak! Mit kívánsz tőlem?

— Atyám, beteg vagyok! A mellemben zihál a szívem. Alig tudtam idevánszorogni, de tudom, hogy te segítesz rajtam. Te vagy jószelleme a környéknek. Bizalmunk benned erős. Aztán meg a ballábam is nagyon fáj. Segíts rajtam, jó atyám!

A jámbor ember fölkel az asztaltól. Csak most látjuk, mily gyönyörű férfiú. Hatalmas termete egyenes, mint a Hargita bükkfája vagy Gyergyó fenyőóriása. Odainti magához az öreget. Kigombolja köntösét és megvizsgálja. Hallgatja szíve dobogását, szeretettel kérdezteti a beteget. Tud-e aludni, van-e étvágya, mióta szenved? Megnézi a fájós lábát is. Azután imigyen szól hozzája:

— Testvérem, ülj le. Pihend ki magadat. Semmi komoly bajod nincs. Bizzál az Istenben, aki meggyógyít.

Azután lemegy a barlangba és orvosságokat hoz onnan. Egy kis üvegből az ember szívének, egy papírcsomagban a lábának.

— Ebből az üvegből egy félkupa vízbe tégy egy kanállal és háromóránként igyál belőle keveset. A csomagban gyógyító fű van. Oldjad fel az egészet másfélkupa vízben és reggel meg este jól dörzsöld be fájós lábadat vele. Most pedig imádkozzál velem egy Miatyánkot és gondolj a jó Istenre, aki meggyógyít...

Az ima után az öreg jobbágy harmatos szemmel tekintett a remetére és bár ez nem engedte meg, mégis megcsókolra a kezét.

— A Mindenható fizesse meg jóságodat, atyám!...

Az öreg megvigasztalódva elment. Alig hangzottak el léptei a lehullott faleveleken, már ismét ott voltak a szerzetes kis barátai, a pintyőke, a szarvas meg a szarvasborju. Sőt egy karcsú őzike is odalopódzott mellé és oda-dörzsölte fejét a pap csuhájához. De az erdei idillt újra megzavarta az idegen emberek közeledése. Egy idősebb anyóka és egy kisírt szemű leány járult a szerzeteshez. Ez eléjük ment. Jóságosan kérdezte:

— Mit kívántok tőlem, leányaim!

— Egy kis tejet és kenyeret hoztunk, szeretett atyánk. A két edényért holnap feljön valaki, akkor hozunk újra...

A remete átvette a fehér kendőbe kötött agyagedényeket és a kenyeret s levitte a barlangba. Amikor visszatért, melegen megköszönte és szelíd hangon kérdezte:

— Különben mit kívántok, mert látom, bánat ül a szíveteken.

Az anya szemeit elöntötték a könnyek, leánya pedig hangos zokogásba tört ki.

— Atyám, — szolt a leány — gyónni akarok. Szörnyű bűn terheli lelkemet...

A lelkész fölhozta a barlangból stóláját és kis gyónatózsámolyát. Először ő imádkozott buzgón, lehajtott fejjel, majd odaintette a leányt.

— Térdelj le és adj elő mindent őszintén, mintha magával a megváltó Isten-emberrel beszélnél.

A leány hosszú ideig gyónt. Időnként elfult a hangja a görcsös zokogásban. A lelki vallomás befejezése után a szerzetes sokáig beszélt a leánnyal, majd ismét imádkozott és feloldozta a bűnöst. Ez megcsókolta a stólát, azután anyjával együtt csendes, tétovázó lépésekkel eltávozott.

A szerzetes merengve nézett utánuk. Halkan mormogta:

— Hja, az ember gyarló lény. Szegény leány!...

Sajnálom és szánom őt... A szerelmet maga az Ur ültette az ember szívébe; csak szentül kellene élni vele! Olyan szent erő ez, amely... talán... még a siron túl is oda-kapcsolja a... másik... a szeretett lényhez...

Most összeráncolt homlokkal tekintett maga elé a szentéletű férfiú, mintha valamely álmoképet pillantott volna meg. Sokáig ült mozdulatlanul, majd mély sóhaj-tással megdörzsölte a homlokát, mintha azt a fájó emléket akarná elűzni. A szemét megtörülte, mert — azok nedvesek voltak...

Ismét közeledett valaki.

A szerzetes örömteljes meglepetéssel fordult Pancratiusz rendtársa felé. Eléje sietett és kezét nyújtotta.

— Salve, carissime!

Pancratiusz hallgatást intett, majd nagy reverenciával maga elé bocsátotta a kísérőjét, akit a keskeny hegyi uton odavezetett. Egy kemény tekintetű, de jóságos lelkűnek látszó ifjú közeledett a remetéhez.

— Én mondom neked, Ladislaus, hogy salve! Látni kívántalak. Tudod, ki vagyok.

Báthori László egyideig fürkészően figyelte a beszélőt, majd karjait mellén összefonta és mélyen meghajolt.

— Te vagy Magyarország királya! Uram, parancsolj szolgáladdal...

Mátyás meghatottan csókolta meg a pap stóláját, melyet még mindig a nyakában viselt. Azután folytatta:

— Igazad van. Én Hunyadi János fia vagyok, Mátyás.

Erre a szavakra a szerzetes a lelkébe torlódó visszaemlékezések viharában összeszorította ajkait és remegő hangon csak ennyit tudott mondani:

— Felséges királyom!... Egykori drága uram fia!...

— Az vagyok. Most mesélj nekem, mivel foglalkozol.

Mátyás helyet foglalt az egyik fapadon és érdeklődéssel nézegette az írásokat. A remete részletesen beszámolt tudományos tevékenységéről.

— A Szentírás lefordítását egészen befejeztem, a könyvek készen vannak, még csak az iniciálék egy részét kell megrajzolnom. A szentek életrajzával is régóta foglalkozom, most Szent Cecilia és Ágnes biographiáját dolgoztam fel...

— Nagyon szép feladat... Honnan vetted adataidat?

— Igen sokat a vatikáni könyvtárból, ahova magam is elutazgatom és ahonnan szerzetes testvéreim sok könyvet és iratot hoznak. Csak nehezen megy, mert nem szívesen kölcsönöznek ki hosszabb időre.

— Azt elhiszem — viszonozta Mátyás. — De talán majd megkönnyíthetem buvárkodásodat. Budavári palotámban is van már szép könyvtár. Jöjj oda és tekintsd meg.

Báthori arca sugárzott az örömtől.

— Mélységes hálával fogadom királyi felséged magas jóindulatát. Ha előljáróim megengedik, egy-két napra kiszakítom magamat itteni munkálkodásomból és magányomból.

— Szólok a rendi generálisnak. Nem egy-két napot, hanem hónapokat tölthetsz ottan. Elhelyezésedről és élelmezésedről gondoskodom. A könyvtár rendelkezésedre áll, sőt találsz ott szép iniciálékat is, amelyeket bemásolhatsz a Szentírásodba. Hol vannak ennek könyvei?

— Lent a kolostor könyvtárában. Ha felséged kegyesen megengedi, magammal viszem őket.

— Így akarom magam is. Holnapután délelőtt egy kocsit küldök utánad és azon magaddal hozod írásaidat, könyveidet...

— Gratias ago tibi, majestas! Ez a nap ünnepnap nekem...

Mátyás kedvtelve hallgatta a jámbor férfiú rajongó szavait. Az érces bariton belopódzott a szívébe. Figyelmesen nézegette a remete homlokát, szemét, egész arcát, erős, deli termetét. Azután felsugárzó mosolygással kérdezte:

— Hány esztendő's vagy, atyám?
— Negyvenéves voltam a mult hónap tizenkettedikén.
— Egészségesnek érzed magadat?
— Teljesen, felséges uram! A Mindenható végtelen kegyelméből sohasem éreztem semmiféle betegséget. Munkabírásom sem csökkent. Az éjjeli vesperae idejére mindig fölkelek és a hajnali madárének már ismét imazsámolyomnál talál, ahonnan munkaasztalomhoz sietek. Egész napom itt és az Istennel való társalgás között oszlik meg. Hanem az igaz — tette hozzá szelíd mosollyal — hogy a csalogány esti dala után éjjeli pihenőre hajtom fejemet.

— Hol?
— Bent a barlangban.
— Mutasd fekvőhelyedet!
Odaléptek a barlanghoz és levonultak a lépcsőkön. A király nagy érdeklődéssel tekintette meg az egyszerű oltárt, az imazsámolyt, de amikor a földön heveő szalmazúpra pillantott, ámulva kérdezte:

— Talán csak nem ez a nyoszolyád?
— De igen, felséges uram! Nyáron csuhámmal, télen néhány pokróccal takaródzom, de a fejem alatt csak szalma van és pusztá szalmán alszom...

— Bámulatos! Hallod-e, páter, te kitűnő katona volnál!
A szerzetes mélyen sóhajtott. A király most már komolyan kérdezte:

— Mivel foglalkozol még, mert üvegeket és apró csomagokat is látok.

— Amennyire mennybéli Atyám tudni engedte, gyógyítom a hozzámjáruló szegény betegeket. Húsz év alatt nagyon sok fünek titkát sikerült fölfedeznem...

— Nemcsak jó pap, hanem igaz ember vagy... És nem untad meg hosszú magányodat?

— Felség, a lelkem az Istené, a szívem vallásomé és szent hitemé. Azóta... amióta... elhagytam a hiú világot,

szívemben oltárt emeltem Jézusomnak... Nem vagyok sohasem egyedül, mert ő mindig mellettem van. Érzem, tudom. Hallom a titkos szavát és ez a legkedvesebb zene, ennél szebb nincs a földi életben...

— De tudom, hogy a lovagi pályára készültél. Reád a karctéren hír, dicsőség várt volna...

Báthori szemében titkos láng villant fel, de nem felelt. Rövid szünet után Mátyás odafordult Pancratiushoz.

— Esteledik, menjünk. Péter, el ne feledkezzél, hogy holnapután délelőtt udvaromba jössz. Udvari kapitányomat is elküldöm, ő majd megmutatja szobádat a várban... Salve, péter! Jóéjtszakát...

Mátyás és kísérlője eltávoztak. A király rendkívül jó hangulatban lépkedett a keskeny gyalogúton lefelé. Az erdőre már lassan ráhullottak a láthatatlan égi cseppek, a harmat gyémántjai. A bokrokban a szentjánosbogárkák ezrei már megkezdték pajkos táncukat, a galagonyák sűrűjében a fülemülék dicsérték az ég és föld véghetetlen hatalmú Urát. A kristálytiszt levegő olyan volt, mintha fűszerrel keverték volna. A föld, a fák, az orgona, az ákác illatával.

Jó-ideig egy szót se szóltak. Végre Mátyás kíváncsian kérdezte Pancratiustól, akivel fölfeljővet közvetlen kedvességgel beszélgetett. Pancratiusz fiatal, derült kedélyű, tréfás kedvű szerzetes volt és az itjú király nem idegenkedett a jókedv nyilvánulásától.

— Ti készítettétek ezt az utat?

— Igen, felséges uram! Két szopósborjú ára siratja. Mátyás hangosan nevetett. Kíváncsian kérdezte:

— Miért?

— Annyi denért fizettünk a községek jobbágyainak az útért, amennyit a budai mészáros két szopósborjúért adott volna. De most már a klastrom conversusfrátereijavítgatják.

Mátyás azután tovább érdeklődött:

— Hol születted, ki fia vagy, páter?

— Dunántúl, Sümegen. Atyám nemes, de szegény ember. Tizenöt gyermeke van, én vagyok a tizennegyedik.

— Hüh! — kiáltott a király. — Igazán kiadós isten-áldás!

— Recte, recte, felség! Majdnem úgy jöttünk a világra, hogy fogtuk egymás kezét...

Mátyás ismét kacagott. Azután megszólalt:

— Mi a neve atyádnak?

— Tarnai Péter!

A király hirtelen válaszolt:

— Tarnai Péter? Mondjad csak, páter! Nincs neked egy nővéred anyám udvartartásában?

— Igen, felség! Magyar Balázs uram nagy jóvoltából került a felséges nagyasszonyhoz. Balázs úr közeli atyafiságunkhoz tartozik...

— Édesanyád mely vidékről származik?

— Erdélyből, felséges uram. Leányneve Mikó Ágnes...

— Talán tudsz valamit a családi vonatkozásairól. Nem volt-e neki valami bátyja vagy egyéb módon rokona Mikó Balázs?...

— Testvérbátyja volt, felség. Azonban Balázs uramat már húsz esztendővel ezelőtt eltemették. Amikor egyetlen leányát elvesztette...

— Hm — mormogta a király — most már értem... most már értem...

De hogy mit, azt nem mondta tovább.

Leérkeztek a klastromhoz, ahol a szerzetesek és a nemes urak nagy tisztelettel várták őket. A király hangosanmondotta:

— Minden nagyon szép és épületes volt. Vincentius atyám, add meg az engedélyt Ladislaus testvéreteknek,

hogy egyidőre bűvárkodásra várunkba költözzék. Ott a bibliotheka termeiben kutathat, rajzolgathat.

— Felséged óhaja parancs és én csak hálás lehetek, hogy jámbor társunkat befogadja felséges uram magas hajlékába, a tudomány csarnokába.

— Recte, valde bene! Egy vehiculum holnapután délelőtt itt lesz a szerzetesért és könyveiért. Udvari kapitányomat is kiküldöm, hogy ezzel is kimutassam irántatok való hajlandóságomat.

— Gratias, felség! És meddig maradjon ott Báthori?

— Talán egy hét, de talán néhány hónap is eltelik, amíg visszatér ide. Hadd dolgozzék, ameddig akar. Gondoskodom arról is, hogy udvari spirituálisom helyett ő mondja az ünnepi szentmiséket. Titeket is szívesen lát-lak bármikor. [Kórusotok különben is ott fog énekelni a nagymiséken... Még valamit. Kapitányomnak adjátok oda Báthori titkos írásait, amelyeket te őrsesz, atyám. De erről neki semmit sem szabad tudnia! A kapitány közvetlenül nekem fogja kézbesíteni őket. Ha Báthori visszatér klastromotokba, sértetlenül visszakapjátok... Most pedig adjatok egy kis estebédet, mert igazán megéheztem. Azután sietve haza! Anyám, már tudom, aggodik miattam...

Elfogyasztották az estebédet és a király melegen búcsút vett a pálosoktól. A négy úr kíséretében udvari kocsikon hazatért Buda várába, ahol Erzsébet királyasszony aggodó szeretettel zárta karjaiba.

Harmadnapon, csütörtökön délelőtt valóban megállott egy királyi kocsi a pálosok kolostora előtt és elszállította Mátyás udvarába Báthori páttert minden könyvével, írásával együtt. Semsei kapitány bizalmasan magához vette az iratcsomagot Mikó Katinka arcképével együtt mely Báthori szerzetes élettörténetének legfontosabb mozaikjait rejtegette magában.

A jámbor remete a királyi palota délkeleti szárnyá-

ban szép szobát kapott, ahol zavartalanul elmélyedhetett az ájtatosságba és a tudományba. A bibliotheka termei is egészen nyitva állottak előtte. Ellátása kitűnő lett volna, azonban Báthori László csak a legegyszerűbb eledeleket vette magához.

Vasárnap reggel a király parancsot küldött neki, hogy a Boldogasszony templomában végezze el az ünnepélyes szertartást. A szerzetes boldogan vette tudomásul a királyi rendeletet, mert azt nagy kitüntetésnek tartotta. A templom zsúfolásig megtelt előkelő közönséggel és fönt, az oratoriumban megjelent az egész uralkodóház. A király és édesanyja, Szilágyi Mihály uram és több szolgálattevő udvarhölgy meg kapitány. A pap áldozása után a hívek közül sokan letérdeltek az oltár lépcsőjére, hogy ők is részesüljenek az Oltáriszentség titokzatos áldásában. Báthori László átszellemült arccal imádkozta «Misereatur vestri omnipotens Deus» ... majd háromszor elmondotta, amint a gyönyörű szertartás megkövetelte, hogy «Domine non sum dignus» ... Azután odalépett az áldozókhoz és egymásután átnyújtotta nekik a megszentelt ostyát, mondván: «Corpus Domini nostri Jesu Christi» ... Midőn már valamennyien megáldoztak, a szerzetes vissza akart fordulni az oltárhoz, hogy a ciboriumot helyére helyezze, midőn egy fiatal hölgy sietve az oltár felé tartott. Fejét mélyen lehajtotta és letérdelt. Báthori feléje fordul, imádkozik és az Ur testét odanyújtja neki. A hölgy fölemeli fejét és mélységes áhítattal fogadja az Oltáriszentségben lakozó Megváltót. A remete kezében megremeg a kehely, arca halotthalvánnyá változik és csak a legnagyobb erőfeszítéssel tudja nyugodtságát megőrizni a szertartás befejezéséig. A kóruson a pálos énekkar gyönyörűséges záróénekekkel kíséri a hívek kivonulását.

Báthori szerzetes, amint visszatért budavári lakására, odatérdelt imazsámolyára, arcát kezébe rejtette és hosszan imádkozott. Könnyei átszivárogtak ujjain.

Egész teste remegett a felindulástól és lelke szokatlanul szenvedett.

— Atyám, Krisztusom!... Légy velem, Uram!...

Fölkelt, megszorította szegekkel kivert cingulusát derekán, annyira, hogy a vér mindenütt megindult a szegek nyomában. Azután levetette csuháját és a flagellummal hosszú ideig korbácsolta magát, holott ezt minden éjjel elvégezte, miként többi rendtársai is. Végül teljesen kimerülten ismét odatérdelt az imazsámolyhoz és folytatta imáját. Hosszú idő múlt el. Az ajtó halkán kinyílt.

— Reverendissime pater!...

A szerzetes föltekintett, majd odalépett a belépő Mátrai szolgálattevő kapitányhoz.

— Salve, capitane! Mit óhajt, kegyelmed?

— Uram és királyom parancsát hoztam. Ne terheltessek ma délután öt órakor megjelenni a kis fogadóteremben, ahol Erzsébet királyasszony látni kívánja kegyelmedet, atyám!

— Gratias! Köszönöm! Ott leszek!...

Amint a kapitány eltávozott, a szolga behozta az ebédet. Báthori visszautasította, holott még reggelijét sem fogyasztotta el.

— Semmit sem kérek. Hozzon egy pohár tejet és egy darab kenyeret.

A szolga megcsóválta a fejét és mormogva visszavitte a dús ebédet.

Pontban akkor, amikor a homokóra déli tizenkettő után ötödször lejárt, megjelent a szolgálattevő kapitány Báthori Lászlónál és elvezette őt az ámbitusok és szobák tömkelegén át Erzsébet nagyasszony fogadószobájába. Az ajtó előtt díszes köntösű, alabárdos belső katona állt mereven, mint a szobor, de az érkezők elől oldalt lépett. László elbámult. Annyi dísz és drágaságot rég nem látott. Valamikor ott messze, Erdélyben, Vajdahunyad várában. Sőt egyes tárgyakra, szobrokra, még a drága vadbőrökkel

és perzsa meg dán szőnyegekkel leterített tölgyfalócákra is mintha ráismert volna. A falakon körül sok tükör nevetgélt a látogatókra, melyek nagyrésze előtt karos gyertyatartók büszkélkedtek. A szoba közepén tarka keleti szőnyeggel leterített négyszögletű asztal hivogatta a vendégeket, az almáriumokban ezerféle csecsebecse hirdette Erzsébet nagyasszony meg fia jóízlését.

Amint beléptek, a királyasszony a szomszéd szobából átlépve, a szerzeteshez közeledett. Fekete köntös fedte magas, előkelő alakját. Azt nem vetette le azóta, hogy drága férjeura Zimonyba elhunyt, de nem is veti le soha, már azért sem, mert ahogy kitekint az ablakán, ott látja a Szent György-teret, ahol idősebbik fiának, Lászlónak feje legördült. A királyasszony kedvesen mosolygott csipkés főkötője alatt.

— Hozta Isten nálunk, reverendissime...

Báthori mélyen meghajolt és megszorította ugyan a feléje nyújtott kezét, de ajkával nem érintette. Mint pap, nem szívesen csókolt kezét másnak, mint elöljáróinak. Helyet foglaltak egy széles diófalócán, amelyet Kisázsiában szövött vastag szőnyeg fedett el.

— Nagyon örvendek, reverendissime, hogy várunkban üdvözölhetem. Annál is inkább, mivel gyóntatóatyánk, Petrus páter sürgős küldetéssel Rómába utazott és így fiam óhajára kegyelmedet vesszük magunk mellé spirituálisnak. Tudom, hogy elfogadja ezt a megbízást, azaz, hogy teljesíti kérésünket...

A jámbor szerzetes boldog örömmel köszönte meg a királyi ház jóságát, amelyre még álmában is alig mert volna gondolni.

Erzsébet királyasszony azután kedvesen, közvetlenül társalgott a szerzetessel. Részletesen elbeszélte magának a pálosok szervezetét, foglalkozását, tudományos munkálkodásukat, majd nagyon melegen érdeklődött Báthori irodalmi tevékenysége iránt.

— Fiam örömmel tudatta velem, hogy reverendissime lefordította a Szentírást és megírta több szent életét. Azt is hallottam, hogy a fordítás kézírata itt van és most már csak néhány iniziale vár megrajzolásra.

A szerzetes igent mondott. Ekkor kinyílt az oldalajtó és belépett rajta egy fiatal hölgy. Szerencse, hogy Báthori a lócán ült, különben bizonyosan odaszédült volna. Alig tudott magán annyira erőt venni, hogy kissé fölemelkedjék és elfogadja a fehér kezecskét. Erzsébet jókedvűen mondotta:

— Kedves leányom, talán már ismered Ladislaus atyát, helyettes gyóntatónkat. Ma délelőtt ő nyújtotta neked a szentostyát. Reverendissime, ez a leányka legkedvesebb udvari leányom, Tarnai Mária. Egyik rendtársának, Pancratius páternek édeshúga...

A szép leány szelíden mosolygott. Sötétkék szemeiből az értelem és a jóság sugárzottak. Kecsesen meghajlott és halkán mondotta:

— Örvendek... Köszönöm, hogy délelőtt részesített az Oltáriszentségben... Minden vasárnap szoktam áldozni.

Báthori remegő ajkai csak magának suttogták:

— Még a hangja is!... Teremtő, nagy Istenem!... Miért méred reám ezt a megpróbáltatást...

Azonban nem volt sok ideje a csendes meditációra, mert Erzsébet élénken folytatta a társalgást és úgyszólván rákényszerítette a szerzetest, hogy abban résztvegyen. Időnként Mária is hallatta csicsergő szavait és ilyenkor melegen tekintett Báthori komoly, férfias arcára.

Nem is vették észre, hogy a várkapolna harangja az esti imát hirdette. Ekkor Báthori fölkel, búcsút vett a hölgyektől, hogy az Isten házába siessen megkezdeni a vesperae-imákat. Erzsébet meleg mosollyal nyújtotta kezét a távozonak.

— Minden délután nézzen föl, reverendissime. A lélek-

nek is orvosra van szüksége, miként a testnek, még akkor is, ha nem beteg. Mária is örvendezni fog, ha kegyes tárgyú mesélgetéseit hallgathatja...

Báthori László egész éjjel nem zárta le a szemét. Most már nem érezte azokat a kínzó és marcangoló lelkiismereti furdalásokat, amelyek délelőtt kínozták, azonban a szíve mégis tele volt keserűséggel. Százszor és ezerszer végigélte a multat. Gyermekkorát. A vállalkozó kedvű ifjúságot Hunyadi János udvarában. A tatárok elfogását. A farkashajtást és...

— Mindenható Istenem! Vedd el tőlem ezt a keserű poharat — imádkozott a szentéletű férfiú. — Miért nyugtalanítod vergődő lelkemet? Miért hoztad eléem ezt a nőt, akinek a szeme, az arca, a homloka, a hangja éppen olyan, mint azé a megdicsőülté volt... Akihez a síron túl is hozzáfűznek érzelmeim. Így mondta haldoklása pillanataiban is...

Hajnal felé végre elaludt és másnap frissen, sőt jókedvvel ébredt fel. Délelőtt szorgalmasan dolgozott a könyvtárban és a déleléd után alig várta az öt órát. Hiába! A szigorú pálosrend csuhája forró emberi szívet takart. Ezen a napon is együtt volt Erzsébet királyasszonnyal és Máriával. Most még fesztelenebbül folyt a beszélgetés, mert Báthori László a nagyasszony kérésére elmondotta ifjúkorát, egészen addig, amikor életének legrémítőbb tragédiája elkövetkezett. Arról nem tett említést. Hiába kérdezősködött a szép leány.

— Reverendissime páter! Miért hagyta ott a fényes és sokat ígérő lovagi életet?

Báthori összevonta szemöldökét. Csak ennyit sóhajtott:

— Fölfedeztem, hogy a lovagi hivatás nem elégít ki engem. Az Ur hívott és én engedelmeskedtem...

— Pedig szép jövő várt volna reá, carissime páter — jegyezte meg Erzsébet. — Nyakunkon a török, ki tudja,

nem termett volna babér a harctéren az egykor első apród számára is. Boldogult férjem nem szívesen bocsátotta útjára kegyelmedet, reverendissime...

A következő héten befejezte a Szentírás első könyvének rajzait. A királyasszony óhajára fel is vitte egy délután a már megszokott fogadószobába. Azonban ezen a napon nem talált ott senkit, egészen egyedül nézegette a kristálytükröket, a gyönyörűséges karos gyertyatartókat, a szmirna, kilim, gobelin, chenille, axminsteri, perzsa meg egyéb drága szőnyegeket, a hatalmas vadállatbőröket, amelyek a lócákon, karos és egyenes székeken heverték. Még a kornisos ajtó- és ablakdíszítéseket tökéletes művészieségű faragványaikkal. Már az almáriumok drága kincseinek szemléletében merült el, amikor kinyílt az oldalajtó és belépett Mária. Egyedül. Itjúságának teljes báját, üdeségét, tavaszi hangulatát hozta magával. Kissé elpirult, amikor a daliás szerzetes melegen megszorította puha kezét.

— A királyasszony azonnal jön. A királlyal van dolga.

Kedves, meghitt beszélgetésbe merültek. Alig vették észre, hogy az égre komor fellegek tolakodtak és a szolgák felgyújtották a gyertyákat. Báthori meglepetten látta, hogy a fogadószoba most, a mártott gyertyák sokaságainak fényénél még szebb. Az imbolygó lángocskákat a mögöttük vidámkodó tükrök megsokszorozták. A Szentírás könyve ott pihent az egyik tükör alatti asztalkán, fölötte tizenkétkarú gyertyatartó ragyogó gyertyákkal. Báthori László örömmel adta tudtára a leánykának, hogy egy kötettel egészen elkészült. Mária boldog meglepetéssel kérdezte:

— Hol van a könyv?

Báthori fölkelt és elindult az asztalka felé. A leány odapillantott, felugrott és jókedvűen mondotta. Majd elhozzom én! Egy szempillantás alatt kezébe vette a vaskos kötetet, de — sajnos, — a másik szempillantásban, ki tudja hogyan, lence csipkeruhája füstölni kezdett, majd hatal-

mas lángoszloppá változott egész köntöse. Báthori megdermedten tekintett oda, majd felkapta azt a nagy szőnyeget, amely a legközelebbi lócát borította és reádobta a sikítózó leányra. Belecsavarta őt a szőnyegbe. A lángok elaludtak, de Mária eszméletét veszítette. Abban a pillanatban belépett Erzsébet. Azonnal átlátta a helyzetet. Sietve parancsolta:

— Reverendissime! Azonnal vigye a leánykát szobájába! A kapitány a folyosón megmutatja hol van! Én statim küldöm a doktort! Szegény gyermek... Azután jöjjön vissza és mondja el, hogyan történt a szerencsétlenség, mert most csak azt látom, hogyha a gyermek megögyul, Isten után kegyelmednek köszönheti, carissime...

A szerzetes erősen magához ölelte az alélt gyermeket és Petróczi szolgálattevő kapitány nyomában sietve vitte őt a fehér leányszobába. Ugy érezte, hogy dobog a gyermek szíve és ez kimondhatatlan örömmel töltötte el. Mire odaértek, már ott volt az orvos és néhány pillanat múlva odaérkezett Erzsébet királyasszony is.

— Köszönöm! — szólt Báthorihoz. — Most lefektetjük Máriát. Kegyelmed menjen a fogadószobába és én is odajövök.

Báthori Lászlónak majdnem egy teljes óráig kellett várakoznia Erzsébet szobájában, míg végre valóban belépett a nagyasszony. Meghatottan, de mégis mosolyogva mondotta:

— Hála a Mindenhatónak, a gyermek magához tért. Egési sebei nem nagyok, de az ijedtségtől lázálmai vannak. A doktor szerint legalább két hétig kell a legodaadóbb ápolásban részesíteni őt, amíg lelke megnyugszik. És most mesélje el, mi történt, hogy történt.

Báthori nyugodtan elmondott mindent, hiszen nem is volt sok mesélni való. Erzsébet tágranyitott szemmel figyelt minden szóra. Amint a szerzetes befejezte beszédét

és megtörülte gondokkal terhelt homlokát, a királyasszony megfogta a kezét Báthorinak.

— Gratias! Kegyelmed derék, bátor ember! Ha egy pillanatig késlekedik, Mária feltétlenül elpusztul. Pedig kár volna ezért a gyermekért...

— Recte-recte! Valóban nagy kár volna... — tette hozzá szinte ösztönszerűen Báthori.

Kopogtak az ajtón, a külső szoba felől. Petróczi kapitány lépett be.

— Mélységes reverenciával jelentem, hogy Mária úrleány látni kívánja a dominus spirituálist. Most már nem beszél félre...

Erzsébet kedvesen tekintett a szerzetesre.

— Ne tagadja meg a kérését a leánykának! Menjen hozzá, ott van a doktor is, valamint az ápolóasszony. Talán gyónni akar a leányka.

Aztán aggódva pillantott a kapitányra.

— Csak nem válságos az állapota?

— Nem, királyasszonyom!... Csak feldúlt lelkét kívánja kisimitani.

Báthori azonnal elindult és szívszorongva lépett be Mária szobájába. Az orvos, Mario uram, éppen az érverését hallgatta a sápadt gyermeknek, az ápolóasszony meg tejjel kevert herbateát készített neki. Mária bágyadt mosollyal tekintett a belépőre, aki odalépett az ágyhoz, majd az orvos intésére helyet foglalt.

— Köszönöm atyám, hogy megmentett... Kérem, ne hagyjon el... Amikor teheti... jöjjön el betegágyamhoz... Az Úr testét mindennap hozza el nekem, ki tudja, mit rendelt számomra... Tisztán akarok maradni... Most pedig... gyónni óhajtok, hogy holnap reggel méltóan vehessem magamhoz a szentostyát...

A doktor és Boris asszony félrevonultak. Báthori ájtatos szívvel meggyóntatta a leányt, aki áldás után könnyes szemmel csókolta meg a szerzetesi cingulust.

A leány állapota napról-napra javult. Ebben nagy része volt Báthorinak is, aki mindennap hosszú ideig ott tartózkodott Mária betegágyánál. Vigasztalta őt és komoly, nyugodt mesélgetésével láthatóan megpihentette a szörnyű esett miatt megtépázott lelkét. Tíz nap múlva már egy karosszékben találta a leányt.

— Lássá, reverendissime! A jó Isten segedelmével ezt is megérhettem! Mario uram véleménye szerint egy hét múlva a szobát is elhagyhatom...

Báthori László a majdnem végzetessé vált tüzeset óta csodálatos lelki átalakuláson ment át. Szerzetesi kötelességeit ugyan a legpontosabban elvégezte, sőt azokat meg is szorította, azonban gondolatvilágában fokozatosan növekvő erővel helyet foglaltak a lovagi eseményekre való visszaemlékezések is. A könyvtárban nagyon szívesen vette kezébe azokat a könyveket, amelyek Magyarország harctéri küzdelmeit ismertették és különös érdeklődéssel olvasgatta Hunyadi János működését. A dicsőséges hosszú hadjáratot, a szomorú várnai csatát, a Rigómezőt; de legjobban akkor ragyogtak a szemei, ha a nándorfehérvári diadalról szóló híradásokat tanulmányozta. Ilyenkor lezárta a szemeit, odaképzelte magát a harcok viharába, az ágyútűzbe, a győzelmi mámorba... Amikor felszáll paripájára és üldözi a pogányt, amíg azt teljesen megsemmisíti...

Azután hazatér, otthon köszönet, hála, örvendezés várják... meg a hitvesnek szerető ölelése... meg a gyerekek cirógatása...

— Menjetek kísértő gondolatok! Apage satana! — riadt fel álmodozásából.

Hanem az ábrándozás apró lepkéi megint csak körülröpködtek a lelkét és odavarázsolták melléje Máriát. A szépséges, szelíd leányzót. Aki egykori drága menyasszonyához a megszólalásig hasonlít. Lélekben is. Akit megmentett a tűzhaláltól.

Egyik napon, már augusztus vége felé járt az idő, Báthori László parancsot kapott a királytól, hogy délután jelenjék meg előtte. A szerzetes, aki Budaszentlőrinc óta nem találkozott Mátyással, kissé aggódva gondolt arra, vajjon mit óhajt tőle a nagy úr? A gyermekifjú, de aki-nek óriás-hatalom van a kezében és lelke telítve van férfias energiákkal. Elfogultan lépett be az uralkodó dolgozószobájába. Azonban aggodalma gyorsan eloszlott, mert a király rendkívüli szívéllyességgel fogadta a derék szerzetest.

— Ave reverendissime! Carissime domine! Foglalj helyet! Hallottam, mily ügyesen viselkedtél Mária leány-asszony megmentésénél és azt is hallottam, hogy megrendült lelkének nyugalma már majdnem visszaadtad. Azért hivattalak, hogy én is megköszönjem neked derék tetteidet, amelyet már Vincentius páternek is tudomására hoztam.

Mátyás szándékosan nem használta a pluralis majesteticust, a többesszámot, hogy a társalgást így is melegebbé tegye. A szerzetes néma meghajlással köszönte meg urának jóindulatát. A király azután kissé vontatottan folytatta:

— Egy... komoly szót akarok hozzád intézni, Báthori László...

Most szólította először nevén a spirituálist, aki aggódó szívvel figyelt a nagy úrra.

— Férfiak vagyunk, egymás előtt nem kertelhetünk. Azt az ajánlatot teszem neked, mint királyod, hogy lépj ki a rendből... Ne szólj közbe... Tudom, hogy ehhez rettentően nagy elhatározás szükséges... De... te már elvégezted kötelességedet a pálosok szerzetében. Több mint húsz éven át éltél istenfélő, jámbor életet, jót tettél a szegényekkel, elvonultál magános barlangodba és olyan művekkel ajándékoztad meg a magyar vallásos irodalmat, amelyek örök időkre ragyogóvá teszik nevedet. Báthori

László nevét már nem kell erősebbé tenni sem az egyháznak, sem a tudománynak históriájában... Te még erős, kemény, edzett férfiú vagy. Karod acél, szíved, lelked rendíthetetlen. Nekem ilyen emberekre van szükségem. Te atyám első apródja voltál, aki téged becsült, szeretett... A török mellett Giskra és Frigyes is ellenségeim... Bizony jól tennéd, ha királyi seregemben egy egész bandérium vezetését átvennéd,, Ne szólj közbe, carissime!... Értem lelked tusakodását, azonban megnyugtatlak... Vincentius generalissal már letárgyaltam az ügyet, ő hozzájárult a terv megvalósításához és ha te nem ellenkezel, futárt küldök a pápához, aki fölment téged szerzetesi fogadalmad alól...

Báthori mélyen sóhajtott. Nem bírt felelni... Szíve vadul dobogott, hiszen abban most emberfeletti erők vívtak kemény harcokat. A király várt néhány másodpercig, majd simogató hangon folytatta:

— Azt is kötelességed meggondolni, kedvelt hívem, hogy... hogy... te vagy a gilváci Báthoriak utolsó sarja... Ha te a szerzetesrendben maradsz, akkor halálad után megfordíthatjuk címereteket, már pedig ez kár, nagy kár volna, mert dicső mult áll családod mögött. Őseidhez méltó vitéz voltál és bizonyosan az lennél ezentúl is. Miért ne viselné nevedet fiad?...

— Uram, királyom! — szakadt fel a szerzetes lelkéből a fájó sóhaj.

No-no, carissime! A te királyod nem hirtelen ötlettel szól most hozzád, hanem már napok, sőt hetek óta meghányta-vetette ezt a tervet előljáróival, első sorban — mint mondtam — a pálosrend általános főnökeivel. Mérlegelem helyzetedet és azt is, hogy szívedben Jézusodnak emeltél oltárt, amely mellé nem könnyű a vitézségnek és a családi boldogságnak oltárait helyezni... Ne közöld most elhatározásodat, hanem csak három nap múlva. Körülbelül egy óra múlva ideérkezik Vincentius

páter, beszélj vele, gyónj meg neki, könnyíts a lelken... Ma kedd van. Csütörtökön délután, ugyanebben az órában, ugyanitt várlak, hogy válaszodat megjelentsd nekem, királyodnak. Ha az igenlő lesz pénteken reggel indulni fog Rómába a futár, ha nem, akkor neked kell itt hagynod váramat, hogy ismét visszatérj barlangodba. Arról biztosíthatlak, hogy kegyeim oda is elkísérnek... De...

Báthori fürkészően tekintett Mátyásra, aki hirtelen elhallgatott és odalépett az ablakhoz. Hosszan tekintett a budai hegyek felé. A szobában egy légy zümmögését is hallani lehetett volna. Végre Mátyás törte meg a kínos csendet. Egészen odalépett a szerzetes elé.

— Báthori László, azok az iratok, amelyek a te életed fontos mozzanatait tárgyalják és... az az arckép... amelyet... te magad rajzoltál... Mikó Katinka arcképe, kezeimben vannak... Báthori László, az Isten rendelése volt az, hogy te összekerülj Tarnai Máriával, Katinka rokonával, aki rettentő módon elhunyt kedves menyasszonyodhoz hasonlít... László, én belátok a szívetekbe... Ne szólj!... Ti szeretitek egymást... Ez nem bűn, hiszen maga a Mindeható ajándékozta meg az embert azzal a legszebb és legédesebb érzélemmel, mely rombol és épít... Ez ellen nem mentesít a szerzetesi csuha sem... A te érzelmeidet inkább csak sejtem, azonban anyámtól tudom, hogy Mária rajong értetted... Hűséges élettársad lehetne. Egészséges, hozzádilló leány, ha kissé nagy is köztetek a korkülönbség, de te még délceg, erős férfiú vagy... Aztán meg... az a hasonlatosság is hozzájárulhat boldogságtok állandóvá varázsolásához... Most menj szobádba és amint a mondtam, csütörtökön... Ha igent mondasz és az engedély Rómából megérkezik, azonnal átveheted legjobb bandériumomat a gilvácsi Báthoriak címeres takarójával, zászlójával... És az eljegyzést is megtarthatod. Az esküvőt is megülhetitek reá három hétre...

Báthori László némán támo­lygott ki a királytól. A szíve hangosan dobogott, a feje szédült. Ugy érezte magát, mint akit egy irtóztató szakadék szélére állítottak. Ha beleszédül, elveszett, de... ha nem, akkor... akkor... szürke ködbe kerül, amelyből talán szintén nincs me­nekvés...

Egy óra mulva meglátogatta őt Vincentius generális. A hatalmas termetű férfiú atyai kedvességgel beszélgetett Ladislaus szerzettársával. Ez azután töredelmesen meg­gyón­ta bűneit Vincentiusnak. Hosszú és sóhajokkal teljes volt ez a gyónás, de megkönnyítette László vergődő lel­két. Midőn a rend általános főnöke eltávozott, Báthori vidáman költötte el szerény estebédjét és azután ima­zásmolyára térdelve még hosszasan imádkozott.

Közelgett az a nehéz óra, amelyben választania kel­lett. Szerdáról csütörtökre virradó éjjel kimondhatatlan lelki gyötrelmek üldözték a remetét. Álom nem jött szemeire és valóságos kínok között tekintett a felhők közt ijedten bujkáló holdvilágra a nyitott ablakon át. Kint zivatar készült.

A remete fölkelt és becsukta az ablakot, de a füg­gönyt nem bocsátotta le. Nem is volt szükséges, mert maga a természet vont a koromfekete lepelbe az éj király­nőjének sápadt arcát. Gyászos sötétség körül vette a várat. Néhány perc mulva kitört a zivatar. A szélvész tombolt, a villámok kísértetiesen cikáztak, a menny állan­dóan dörgött és olykor fűlsiketítő csattanások rázták meg a földet. Báthori László bátor férfiú volt, de most félt. Nem annyira az égiháború szörnyűségesen szép játéka­tól, hiszen ezt nagyon sokszor láthatta és hallhatta oda­fent, barlangi magányában, hanem lelkének vergődésé­ről, mely erősebb volt az irtóztatos vihar­nál. Imádkozott. Forró fohászokat küldött az egek Urához, hogy adjon ő tanácsot neki, a sötétségben gyámoltalanul támo­lygó földi féregnek.

— Atyám! Könyörülj bűnös szolgádon! Engedd, hogy neked tetsző módon válasszak... Rendi főnököm helyesnek tartja, ha királyom szavára hajlok... Azonban... azt az oltárt, amelyet egyetlen fiadnak emeltem szívemben, nem tudom, nem bírom lerombolni...

Most megszólalt egy másik hang:

— Nem is kell lerombolnod. Mellé építéd a hazafiúság és a családi boldogság oltárát, miként azt királyod mondotta... Kötelességedet már elvégezted, mint szerzetes... Most kardot kell fognod és a hazát kell védened...

— Nem, nem... Ó Uram! Nem bírom, nem tudom otthagyni megszokott barlangomat, szerzetemet, ahol nagy csapásod után gyógyító balzsamot találtam vérző szívemre...

Az a másik hang azonnal válaszolt:

— Dehogyan nem! Hiszen elüljáród nem hibáztatja, ha kilépsz. A római pápa is megadja az engedélyt. Anyaszentegyházadnak is hűséges gyermeke maradsz és... és... boldogítani fogsz egy szerető szívet... mely csak érted dobog...

— Nem, nem! Atyám, Istenem! Vedd el tőlem ezt a keserű poharat...

A válasz már ott visszhangzott a lélek titokzatos mélységében.

— Ne vergődjél! Légy erős! Nincs más út, csak amit királyod kijelölt számodra! Már azért sincs, mert te is... szereted azt a leányt... aki nélkül... sivár, szürke, boldogtalan volna további életed... Lelkiismereted nem hagyja nyugodni, mert tudnád, hogy összetörtél egy másik szívet...

A szerencsétlen szerzetes vére tombolt, lelke vérzett az érvek és ellenérvek emésztő csatájában. Isten szolgálja volt, tehát visszavágyott szerzetesi magányába, ahol nincs más szeretet, csak az Isten és a lelkek iránti... Azonban ember is volt érző, torró érzelmű ember, akinek a szíve kinyílt, hogy magába zárja egy édes leánynak

képét... Azét, aki ahhoz a másikhoz, a legdrágább eszményképéhez megdöbbenő csodálatossággal hasonlít...

— Uram! Szeretlek!...

Az a másik hang azonnal felelt:

— De a lovagi hírnevet és hazádat és királyodat is szereted, de legjobban odafűznek érzelmeid ahhoz a leányhoz...

Hajnal felé elült a vihar, de még teljesen sötét volt a kis szobában. A szerzetes vergődő lelke is megpihent kissé. Elnyomta az álom. Azonban — alig aludt néhány percig, hirtelen felnyitotta a szemét. Vakító világosság vette körül. Honnan? Ki tudná azt! László felült fekvőhelyén és remegve tekintett maga elé. Nem kellett sokáig várnia. A túlvilági fényben lassankint kialakult egy szelid tekintetű, nagyon szomorú nőnek alakja.

— Katinka! — hörögte a szerzetes.

— Igen, jól mondad, én vagyok! László, emlékezzél vissza arra, hogy a mi szívünk még a *síron is összekapcsolódik!* Neked tisztán kell itthagynod e földi életet, mert csak akkor lehetünk együtt boldogok az Ur országában... Kimondhatatlan sokat szenvedtem mostanában, mert láttam megtántorodásodat...

Báthori László homlokát hideg verejték borította el. Mély sóhajok törtek elő kebléből. Egy hang sem tudta elhagyni ajkait. Csak nézte azt a gyönyörű nőt, akit régen, nagyon régen egy rettentő tragédia elragadott tőle. De csak a földi életben! Ime itt van! Él odafönt! Az Isten előtt!

Most már határozott. Nyugodtan mondotta:

— Katinkám, köszönöm! Hű maradok hozzád és emlékedhez. De mi lesz Máriával, aki érzem, tudom, hogy szeret engem... Vigasztald meg azt a derék, ártatlan leányt...

Katinka kedves mosollyal intett igent. Aztán... a titokzatos jelenség homályosodni kezdett, míg végre

eltűnt. A fény meg egyideig ott reszketett a kis szobában és a jámbor szerzetesnek úgy tűnt fel, mintha abban a ragyogó szivárványban egy töviskoszorús, szenvedő fej tekintett volna rá szelíden, boldogan. Még a misztikus hangokat is hallotta.

— A szívedben emelt oltárom mellé nem állithatsz mást... Annak egyedül kell maradnia, csak az én szolgálatomra... Ez adja meg neked a teljes boldogságot...

Kint az ablak alatt egy fülemüle megkezdte hajnali csattogását. A fényesség hirtelen megszűnt és Báthori László kimondhatatlan lelki nyugalommal zárta le szemeit üdítő álmra.

Másnap, csütörtökön délután a legnagyobb tisztelettel, de egyúttal a legnagyobb határozottsággal is jelentette urának, királyának, hogy — visszatér a szerzetbe, magános barlangjába, testi és lelki támogatást kívánó szegényeihez, könyveihez.

Mátyás kissé tompán, de megértő jóindulattal válaszolt:

— Tudomásul veszem elhatározásodat és tisztelem is azt. Holnap reggel visszatérsz szerzetedbe. Kívánsz-e még valamit?

— Felséges uram! Két kérésem van. Kegyeskedjék elfogadni tőlem a Szentírás fordítását. Sehol sem volna annak jobb helye, mint felséged könyvtárában. A még hiányzó iniciálékat ott kint is megrajzolom a többi kötetekben... A másik kérésem a következő. Ne terheltessek valamiképen megvigasztalni Mária leányzót, aki — én is úgy érzem — jóhajlandósággal van irántam.

Mátyás elborult homlokkal válaszolt:

— Az első kérésedet nagy örömmel és köszönettel teljesítem. Amint a következő kötetekkel egészen elkészültél, küldjed be könyvtáramba. Másik kérésedre már most válaszolok. Mária a leghatározottabban kijelentette, hogyha te nem lépsz ki a szerzetből és nem vezeted őt

oltárhoz, akkor eltávozik udvarunkból és visszatér szüleinek szerény, csendes hajlékába. Vale! Királyi jóindulatomra ezután is számíthatsz...

EPILOGUS.

Nyugatmagyarország egyik erdős vidékű községe mellett emelkedik a karmelitaapácák temploma és kolostora. A nyári nap ráveti aranyos sugarait a templom keresztjére és megfürdeti bennük a fenyves hegyeket, a sárguló kalásztengerrel borított halmokat, a kolostort, de még azt az őszbecsavarodó fehér csuhás főpapot is, aki a kolostor főnöknőjével a nyitott ámbituson társalog.

— Nemcsak azért vágytam ide, hogy tanulmányozzam az apácarendet, hogy mélyebben betekintsek Soreth János alkotásába, hanem azért is, mert meghallottam, hogy kegyelmed, carissima soror, magyar származású. Jólesik ezt tudnom, mert hiszen a kolostorban sok idegen nővér van...

— Úgy van, reverendissime generalis. Mátyás királyunk anyja mellett voltam valamikor úrleány. Azonban úgy éreztem, hogy csekély semmiségemet a Mindenható maga kívánja közvetlen szolgálatára. Ezért tehát felöltöttem a karmeliták tiszta köntösét és Krisztus szent segedelmével ma már én vezetem virágzó zárdánkat...

— Helyesen tette. carissima! Még kevesen vannak a rend tagjai; jó organizáló erőkre nagy szüksége van a szerzetnek. Bizony, érezzük azt mi is különösen azóta, hogy Mátyás királyunk mindenképpen fejleszti a pálos szerzetet. Hála és köszönet a nagy fejedelemnek!

A főnöknő merengve tekintett a távolba. A kék levegőben fecskék kergetőztek. A közeli erdőből vadgerlicék turbékolása hallatszott. Béke és nyugalom honolt a természetben, kint és bent a klastromban. De mintha a főnöknő szíve nyugtalankodott volna. Halkan kérdezte:

— Mi ujság van Budaszentlőrincen?

— Élünk, sokat dolgozunk. Amint említettem, Mátyás királyunk jóvoltából anyagi tekintetben szilárdan állunk. Nagy csapást mért reánk az Ur a tavasz és a nyár ölelkezésekor. Pünkösöd havának huszonötödik napján, amikor az orgona legszebben virított, elhagyott minket a legjámborabb testvérünk.

A főnöknő remegő hangon kérdezte:

— Ki volt az?

— Ugy sem ismerte, carissima... Ladislaus pater... Valamikor Báthori Lászlónak hívták... Szép kort ért el... Régesrégen Hunyadi János udvarában volt, de töltött bizonyos időt Mátyás király budaváripalotájában is...

Mária főnöknő halálsápadt arccal, alig hallhatóan sürgette a további híradást.

— Miképpen történt az örökkévalóságba térése?

— Carissima, a mi klastromunk felett van egy magas erdős hegy. A neve Hárshegy. Annak a teteje körül a természet szeszélye nagy barlangot vájt a sziklába. Itt töltötte jámbor Ladislaus testvérünk idejének legnagyobb részét. A barlang bejáratánál dolgozgatott, írt, sokat írt. Azon a napon is, amikor az Isten visszavette nemes lelkét magához. Ugy találták meg a lelki és testi gyógyulásra hozzásiető jobbagyok az asztalra borulva, mintha csak aludt volna. Három őz ugrált körülötte akkor is, pedig már nem volt, aki enyelegjen velük...

— Szegény páter...

— Ugy van, sokat veszítettünk vele. Korán reggel még meglátogatta őt kolostorunk egyik conversus frátère, eledelt vitt neki misét is hallgatott, amelyet Ladislaus a barlang kis oltáránál mondott. Sőt meg is áldoztak mindketten. És akkor, amikor a templomunk kis harangja megszólalt, hogy délben imára hívja a hívőket, már elköltözött egy jobb hazába. Szelíden, megbékélten. Ajkai

mosolyogtak... Carissima, mondhatom, még Tolnából, Fejér megyéből meg a Mátra környékéről is odasereglettek az emberek százai, amikor levittük őt a sírboltba. Már akkor történtek csodálatos jelenségek és bizonyos vagyok abban, hogy pápánk őszentsége nemsokára a boldogok vagy talán a szentek közé avatja jámbor életű, tudós testvérünket. De... miért sír, carissima?...

— Nagyon meghatottak szavai, Valentinus pater... És mégis olyan szívesen hallgatom őket...

— Carissima soror, a legérdekesebb az volt, hogy éppen élettörténetének főbb mozzanatait vetette papirosra a megdicsőült. Ugy gondolom, érezte a közeli véget, mert legutolsó napjaiban mással nem foglalkozott... Amikor azt a mondatot leírta hogy «...a király várában, Erzsébet nagyasszony fogadószobájában Mária úrleányasszony könnyű ruhájának csipkéje a meggyújtott gyertyáktól tüzet fogott. Én odaugrottam, becsavartam az égő gyereket egy nagy szőnyegbe és a belépő nagyasszony parancsára átvittem őt karjaimban szobájába, mert elalélt»... mondom, carissima, ennél a mondatnál érte el Úrunk hívó szava. A calamus kiesett a kezéből és ő nem fejezhette be, amit írni akart. Pedig milyen érdekes lett volna megtudni, mi lett azzal a leányszszonnyal? Meghalt-e, meggyógyult-e? Ki tudja azt ma már, hiszen annak legalább huszonkilenc esztendeje. Erről soha senkinek se szólt egy szót se, legfeljebb akkori elődöm, Vincentius generális tudhatott valamit, de ő neki ritkán volt az ajkain az, ami gondolatait foglalkoztatta és különben is, néhány hónap múlva külföldre távozott... Megint sír, carissima soror. Nagyon érzékeny lelke van, pedig tudom, hogy erélyes kezekkel vezeti a gondjaira bízott zárdát...

— Meghatott a beszéde, reverendissime... Menjünk vár a déli ima, azután a délebed...

★

Itt merengek fönt, a Nagy Hárshegyen, a barlang bejáratánál. Lelki szemeim előtt megjelennek mindnyájan, akiknek emléke idekapcsolódik. Hunyadi János, Szilágyi Erzsébet, Mikó Katinka, Mátyás király, Tarnai Mária, Vicentius meg Valentinus generálisok... és Báthori László. Ugy érzem, hogy a májusi szellő lágy simogatása az ő kezük érintése. Talán meg akarják nekem köszönni, hogy színes csokorba fogtam Ladislaus páter életének tarka virágait...

Hol vagytok ti már, kedveseink? Valahol az Orion csillagzatban vagy talán a Vega lett örökkévaló hazátok. Ki tudná azt! Én csak azt tudom, hogy az édes fájo emlékek lenyűgözik a lelkemet és harmatos szemmel figyelem azt a kis őzet, mely szokatlan bátorsággal közeledik a barlanghoz... Talán azt hiszi, hogy a szent-életű Ladislaus páter ül itten... Tőle nem félték a rengeteg vadjai.

Azután lemegyek a barlang lépcsőin és térdrehullva könyörgök *boldog* Báthori Lászlóhoz, hogy imádkozzék összetépett magyar hazánkért.

Fölkelek és az életet, a hitet, a reménységet hirdető, most legszebben pompázó sűrűségben leballagok a Szép Juhászné-vendéglő felé. Előbb azonban újra, talán már századszor elolvasom annak a nagy fekete márvány-táblának aranyos betűit, mely a barlang jobb sziklafalán kívül komorkodik:

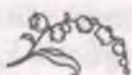
«Báthori László pálosrendi szerzetes ebben a barlangban remetéskedett 1437—1457-ig. Itt fordította magyarra a bibliát és itt írta meg a szentek életét. Ezt a barlangot újra megnyitotta a Budapest-Zugligeti Egyesület kérelmére Budapest székesfőváros tanácsa az 1910-évben».

Nem tehetek róla, de én azt hiszem, hogy a jámbor és tudós szerzetes nemcsak húsz évig, hanem sokkal több ideig tartózkodott ebben a barlangban, ahol minden fűszál, vadvirág, bokor, fa, őz, szarvas és kis madár az Isten

közelségét hirdette és ahol megnyugvást találhatott kétszer megtépázott lelkére.

A szép Juhászné-vendéglőnél kérdezősködtem, hol van a budaszentlőrinci egykori gyönyörűséges templom és kolostor? Egyszerű földműves ember megmutatta. *A szemét és tüskés bozót között ott sírdogál nébány köbalmaz. Csak azok hirdetik az egykori nagyságot és azt, hogy volt egyszer egy virágzó magyar rend, amelyet középkori kirdlyaink nagygyá, batalmassá tettek, de amelynek klastromát és templomát a török badak mindent elsőprő vad dradata földig lerombolta és amelyet egy kalapos kirdly eltüntetett a magyar föld színéről.* Nem is oly régen még őrizték egyes nevek a rend emlékét, hiszen a mai Hárshegyet Pálhegynek, a mai Pasarétet Pálvölgyének, az Ördögárkát Pálpataknak nevezték. Ma már csak a *mostani* Pálvölgye, amelyben egy szép cseppkőbarlang van, emlékeztet a pálosok magyar rendjére és Remete Szent Pálra, akitől a rend a nevét kapta. A Szép Juhászné-vendéglőt a XIX. század elején a kolostor köveiből építették fel.

Bizony, mondom nektek, testvéreim, szégyen, hogy azok a csekély romok szemét és bozót közt rejtőznek Szégyen, hogy nem hirdeti a lelkünket betöltő büszke emlékeket megfelelő építmény. És sokszorosan hibáztunk, hogy még nem keltettük életre a pálosrendet, a magyar keresztény katolikus hitélet gyönyörű kivirágzását

TARTALOMJEGYZÉK

	Oldal
Bátorkő	5
Somló	22
Kéri Lóra	22
Kemen Lenka	53
Esegvár	68
Döbrönte	108
Kemend	129
Sümeg	161
Prologus	161
Rédei Ferenc	165
Lengyeltóthi Mária	189
Somogy János uram leányai	204
Csobánc	223
Rezi	251
Szigliget	290
A Balaton eredete	317
A Balaton tündérei	336
Vitány	361
Budaszentlőrinc. (Boldog Báthori László)	388
Farkashajtás	388
Mátyás király és a pálosok	408
A remete	423
Epilogus	448

Gabányi János négykötetes műve mintegy 70, egykor a történeti Magyarország területén található várhoz fűződő legendát beszél el. Az egyes várakról szóló történetek novellisztikus, cselekményes-párbeszédes feldolgozásúak, de forrásmunkákra támaszkodik a szerző. A tárgyalt várak az első kötetben a négy égtáj iránya szerint csoportosulnak, a következő három kötet rendszere kissé csapongóbb.

4874

d

